

Gülər Hüseynova

Səhləmlıgıncı
düşün, saxta kitablar
almayın!

MÜƏLLİMLƏRİN İŞƏ QƏBUL PROGRAMI

1300
TEST

KURİKULUM PEDAQQOĞİKA

VI
NƏŞR

MÜƏLLİMİN STOLÜSTÜ KİTABI

2019

Azərbaycanda sosial, iqtisadi, siyasi, mədəni – bir sözlə, bütün sahələrdə əldə edilən yüksək nailiyyətlər və nəticələr ölkəmizin qüdrətini daha da artırmaqdadır. Azərbaycanda son illər hər sahədə olduğu kimi təhsil sahəsində də köklü dəyişikliklər göz önündədir. Təhsilə verilən dəyərin nəticəsidir ki, Azərbaycanda üç minə yaxın məktəb tikilmiş və təmir olunaraq maddi-texniki baza ilə təmin olunmuş, pedaqoji kadr hazırlığı üçün yüksək miqdarda maddi vəsait ayrılmış, təhsil sistemini tənzimləyən müvafiq normativ-hüquqi baza yaradılmış – bir sözlə, təhsilin inkişaf səviyyəsinin yüksəldilməsi diqqət mərkəzində olmuşdur. Cənab Prezidentimiz İlham Əliyev təhsil haqqında belə demişdir: "Təhsil hər bir ölkənin gələcəyini təmin edir. Hər bir ölkənin inkişafını onun insanları, insanların bilikləri, istedadları müəyyən edir. Təhsil bizim gələcəyi-mizdir, təhsil sahəsində səviyyə ən yüksək zirvədə olmalıdır".

Ənənəvi təhsil sistemindən müasir və dünya standartlarına cavabverən təhsil sisteminə keçid prosesi 90-cı illərə təsadüf etmişdir. Keyfiyyət səviyyəsinə görə dünyada qabaqcıl mövqə tutan təhsil sistemi formalaşdırmaq məqsədi ilə Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa başlamış, 90-cı illərin sonlarından Dünya Bankı təhsildə islahatların həyata keçiril-məsində Azərbaycana dəstək olmuşdur. 15 İyun 1999-cu il tarixində "Azərbaycan Respublikası təhsil sahəsində İslahat Proqramı" təsdiq edilmişdir. Təhsil sahəsinin islahatı nəticəsində təhsil müəssisələrinin fəaliyyətində, bütövlükdə təhsil sisteminin strukturu, idarə sistemi və iqtisadiyyatında köklü yeniləşmənin həyata keçirilməsi, elmi tədqiqat işlərinin aparılması və onun nəticələrinin təhsil prosesində tətbiqinə əlverişli şərait yaradılması, təhsil sistemi işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və təhsil alanların sağlamlığının və sanitariya-gigiyenasının təşkilinə xüsusi diqqət yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Təhsil islahatının ilk mərhələsində araşdırmalar zamanı belə qənaətə gəlinmişdir ki, təhsilimizin vəziyyəti müasir standartlara cavab vermir və təhsildə əsas diqqət elmlərin əsaslarını şagirdlərə çatdırmağa yönəlmiş, dövrün tələblərinə cavab verməyən proqramlar, səmərəsiz təhsil fəaliyyətləri üstünlük təşkil etmişdir. Amerika yazıçısı Mark Tven təhsil haqqında belə bir fikir söyləmişdir: "Təhsil başı inkişaf etdirməkdir, yaddaşı doldurmaq deyildir". Məktəb şagirdi təkcə bilik vermək üçün deyil, həm də onu hərtərəfli inkişaf etdirib, həyata hazırlamaq üçündür. Təhsilin hazırkı məqsədi sərbəst düşüncəli, müasir dünyagörüşlü, vətənpərvər, həyatıboyu lazım olan bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnən, cəmiyyət, ailə və özü qarşısında məsuliyyətini dərk edən gənc nəsil yetişdirməkdir. Azərbaycanın hər zaman özünəməxsus, özünün sosial-iqtisadi və mədəni-siyasi vəziyyətinə uyğun gələn təhsil sistemi olmuşdur. Lakin elm və texnikanın, iqtisadi mexanizmlərin sürətli inkişafı, hər sahədə qloballaşma, insanların, cəmiyyətin maraq dairəsi və tələbatının dəyişməsi təhsildə dəyişikliklərin tətbiq edilməsinə zərurət yaratmışdır.

Azərbaycanın təhsil sisteminin inkişafında ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəsna rolu və xidmətləri olmuşdur. O deyirdi: "Biz təhsil sahəsində yeniliklərin tərəfdarıyıq, dünya təcrübəsindən səmərəli istifadə etməyinizi sizdən tələb edirik. Ancaq bu işlər gərək sistemli olsun. Bu işləri görərkən, qurarkən siz onların yaxın və uzaq zamanda nəticələrini mütləq nəzərə almalısınız. Müasir texnikanın, texnologiyanın, müasir bazar iqtisadiyyatının bütün yollarını mənimsəmək, respublikada tətbiq etmək üçün gələcək nəslə hazırlamaq və keçmiş dövrə nisbətən bir çox yeni ixtisaslar üzrə kadr hazırlamaq lazımdır və bunların əsası orta təhsil illərində qoyulmalıdır. Biz müstəqil dövlət olaraq, özümüzün təhsil sistemimizi istədiyimiz kimi qururuq. Bütün dünya ölkələrinin müxtəlif təcrübələrindən istifadə edirik. Hesab edirəm ki, İndiyə qədər yaranmış təməlin, əsasın üzərində Azərbaycanın təhsili, məktəbi bundan sonra daha da təkmilləşəcək...".

Təhsildə baş verən islahatlar, inkişaf müəllimlərin də qarşısına yeni tələblər qoymuşdur. İşində daim uğur qazanmaq üçün müəllim yaradıcı olmalı, müasir təlim texnologiyalarından istifadə etməyi bacarmalı, bildikləri ilə kifayətlənməməli, daim yenilik axtarışında olmalı – bir sözlə daim öz üzərində işləməlidir. Pedaqoji kadr hazırlığının təmin olunması üçün dövlət tərəfindən müxtəlif tədbirlər görülmüş, maddi vəsait ayrılmış, respublikada fəaliyyət göstərən müəllimlər ödənişsiz olaraq müxtəlif təlimlərə göndərilmişdir. Buna baxmayaraq, tətbiq olunan yeniliklərin tədrisi prosesində müəllimlər müəyyən problemlərlə qarşılaşır.

Təhsil islahatlarının əsas istiqamətlərindən biri də kurikulum islahatıdır. Hazırda tətbiq olunan kurikulum təlimi üzrə bu günə qədər bir neçə kitab nəşr olunmuşdur. "Müəllimlərin işə qəbul proqramı" kitabında nəzəri hissə ilə yanaşı, müəllimlərin kurikulum təlimi üzrə öz biliklərini yoxlaması üçün test nümunələrinin verilməsi, müəllimlər tərəfindən müsbət qarşılanması bir daha göstərdi ki, müəllimlərimiz daha çox praktikaya istinad edən metodik vəsaitlərə üstünlük verirlər.

Bu vəsaitdə kurikulum nəzəriyyəsinin sadə şəkildə izahı və tətbiqi qaydaları, əsas pedaqoji anlayışlar, hər mövzu üzrə test nümunələri öz əksini tapmışdır. Vəsait ümumtəhsil məktəblərində çalışan müəllimlər, eləcə də müəllimlərin işə qəbuluna hazırlaşanların istifadəsi məqsədi ilə tərtib olunmuşdur. İnanıram ki, əldə etdiyiniz bu kitab peşakarlığınızı artırmaq və müəllimlərin işə qəbulu müsabiqəsinə hazırlaşmaq baxımından hər birinizin köməyinə çatacaq.

Hər birinizə uğurlar arzu edirəm!

Təhsil sahəsində islahatlar Kurikulum haqqında ümumi məlumat

Təhsil sahəsində islahatlar Azərbaycan hökuməti ilə Dünya Bankının Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası arasında bağladığı ilk Kredit Sazişi əsasında başlamışdır. Təhsil sahəsində islahat proqramı 15 iyun 1999-cu ildə qəbul olunmuşdur. Təhsil sahəsində islahat proqramının əsas məqsədi məktəbəqədər, orta, ali təhsil pillələrində toplanmış potensial saxlamaq və inkişaf etdirmək, təhsil sistemini tənzimləyən müvafiq normativ-hüquqi bazanı yaratmaq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, Təhsil Qanununda təsbit olunmuş tələbləri, siyasi, iqtisadi və sosial həyatın demokratikləşməsinə əsaslanan dövlət siyasətini həyata keçirməkdən ibarətdir. Təhsil sahəsində islahat mərhələləri aşağıdakılardır:

1999-2003	Öyrədici innovativ
2004-2007	Hazırhəq
2008-2013	Tətbiqetmə

Təhsil sahəsində islahatların əsas istiqamətlərindən biri də kurikulum islahatıdır. Dünyanın təhsil sistemində kurikulum modeli geniş istifadə edilməkdədir. "Kurikulum" latın sözü olub "kurs", "yol", "elm", "istiqa-mət" deməkdir. 1918-ci ildə ilk kurikulumlar yaranmışdır. Artıq ötən əsrin 60-70-ci illərində dünyada, xüsusən ABŞ-da kurikulum ideyaları genişlənmiş, bir nəzəriyyə kimi formalaşmışdır. Kurikulum hərəkatı kimi genişlənən bu təhsil dalğası dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində də yayılmış, mütərəqqi təhsil təcrübəsi kimi öz təsdiqini daha geniş miqyasda tapmışdır. Hər kəs öz ölkəsinin ehtiyacları baxımından ona yanaşmış, hazırladığı nümunələrdə zəruri tələbatları nəzərə almışdır.

Azərbaycanda kurikulum **termini** ötən əsrin 90-cı illərinin sonundan etibarən istifadə olunmağa başlamışdır. Azərbaycan pedaqoji fikrində belə qəbul olunmuşdur ki, **kurikulum təhsilin məzmunu, təşkili və qiymətləndirilməsi ilə bağlı bütün məsələləri özündə cəmləşdirən konseptual sənəddir. Kurikulum təhsilin son məq-sədini, bu məqsədə çatmaq üçün yolları, bu yolların səmərəliliyini yoxlamaq üçün üsulları özündə birləş-dirən, bir sözlə, təhsil prosesi ilə bağlı bütün fəaliyyətlərin səmərəli və məqsədyönlü təşkilinə imkan yaradan konseptual sənəddir.**

Kurikulumun nəzəri problemlərindən biri onun növlərinə görə təsnif olunmasıdır. Kurikulumların növləri barədə yekdil fikir yoxdur. Bu da ondan irəli gəlir ki, kurikulumları təsnif edərkən ona müxtəlif prinsiplərlə yanaşılır: ya xarakterlərinə, ya təyinatına, ya da məzmun və strukturuna görə münasibət bildirirlər.

Təhsil kurikulumları **xarakterinə** görə iki yerə ayrılır: Fənyönümlü kurikulum, şəxsiyyətyönümlü kurikulum. **Şəxsiyyətyönümlü** kurikulum hazırda tətbiq olunan kurikulumdur. Şəxsiyyətyönümlü kurikulumda insa-nın gələcək həyat fəaliyyətində lazım olacaq praktiki bacarıq və vərdişlər əhatə edilir. **Fənyönümlü** kurikulumda isə praktik əhəmiyyət daşıyan bacarıq, vərdiş və qabiliyyətlər arxa plana keçir, fənnin elmi potensialı artır, məlumatlıq səviyyəsi çoxalır.

Şəxsiyyətəyönümlü kurikulum	Fənyönümlü kurikulum
Məzmununu bilavasitə həyatı bacarıq və vərdislərə üstünlük verilməsi ilə fərqlənir	Bütün praktik bacarıqların yerinə yetirilməsində məqsəd biliklərin möhkəmliyini, davamlılığını artırmağa xidmət göstərməkdən ibarət olur
İnsanın gələcək həyat fəaliyyətində lazım olacaq praktiki bacarıq və vərdislər əhatə edilir, onun əqli fəaliyyətlə bağlı qabiliyyətlərinin formalaşması ön plana çəkilir	Praktik əhəmiyyət daşıyan bacarıq, vərdiş və qabiliyyətlər arxa plana keçir, fənnin elmi potensialı artır, məlumatlıq səviyyəsi çoxalır
Tələb olunan bacarıq və vərdislərin formalaşdırılmasına imkan yaradan <u>minimum</u> biliklərin həcmi müəyyənləşdirilir	Biliklərin həcmi və miqdarı əsas rol oynayır
İntegrativ məzmunu ilə seçilir	Şagirdlər özlərinə praktik cəhətdən lazım olmayan fundamental bilikləri öyrənmək məcburiyyətində qalırlar
Şəxsiyyətin formalaşması üçün əhəmiyyət kəsb edən və bilavasitə insanın şəxsi fəaliyyəti üçün lazım olan tələblər əsas götürülür	Elm sahəsini, onun mükəmməl anlayışlar sistemini əhatə etməklə bilavasitə bu anlayışların mənimsənilməsinə istiqamətləndirir

Bütün məqamlarda elə kurikulumlar vardır ki, onlar ümumi ölkə səviyyəsində qəbul olunmaqla geniş miqyasda tətbiq edilir. Mahiyyət etibarilə belə kurikulumlar milli xarakter daşıyır. Ona görə də **Milli Kurikulum** adlanır. Milli kurikulum ölkə miqyasında ümumi təhsil pilləsindəki fəaliyyətləri istiqamətləndirir. Ayrı-ayrı fənlərin bütövlükdə xüsusiyyətlərini əhatə edən kurikulumlar isə **fənn kurikulumları** kimi tanınır. Fənn kuriku-lumu Milli Kurikulum çərçivəsində hazırlanır, fənn üzrə fəaliyyətləri (fənnin məzmunu, təlimin təşkili və qiymətləndirilməsi qaydalarını) əhatə edir.

Milli Kurikulum (Təhsil kurikulumu)	Fənn kurikulumu
Ümumi ölkə səviyyəsində qəbul olunmaqla geniş miqyasda tətbiq edilir	Ayrı-ayrı fənlərin bütövlükdə xüsusiyyətlərini əhatə edir. Hər bir fənnə uyğun kurikulum tərtib olunmuşdur
Milli Kurikulumda ümumi təhsil səviyyələri üzrə təlim nəticələri, təhsil səviyyələri üzrə tədris olunan fənlər, ümumi təhsil səviyyələri üzrə dərs və dərslənkənar məşğələ saatlarının miqdarı, pedaqoji prosesin təşkili prinsipləri, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi və monitorinqi haqqında ümumi məsələlər öz əksini tapmışdır	Fənn kurikulumunda təlimin məzmunu, təlim strategiyaları, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı məsələlər öz əksini tapmışdır
Milli Kurikulumda təhsil səviyyələri üzrə təlim nəticələri öz əksini tapmışdır	Fənn kurikulumunda təhsil səviyyələri və siniflər üzrə təlim nəticələri öz əksini tapmışdır

Azərbaycanda tələbyönümlü kurikulumların yaradılması istiqamətində mühüm işlər aparılmışdır. "Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum)" sənədinin 2006-cı ildə, I-IV siniflər üçün fənn kurikulumlarının 2007-ci ildə ilk dəfə hazırlanaraq təsdiq olunması respublikamızın təhsil həyatında hadisəyə çevrilmişdir. Bu Konsepsiya 2010-cu ildə "Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və proqramları (kurikulumları)" adı ilə təkmilləşdirilmişdir.

2008-ci ildən etibarən məktəblərdə dərslər yeni tədris kurikulumlarına əsaslanaraq təşkil olunur. Müasir təhsil sistemində əsasən şagirdlər şəxsiyyət kimi formalaşır, azad düşüncə sahibi, sərbəst qərar verə bilən, özünə güvəni olan, yalnız biliyə deyil, həmçinin həyatda ona lazım olan bacarıqlara, vərdislərə, keyfiyyətlərə

Yiyələnmə, rahatlıqla ünsiyyət qura bilən, sağlam düşüncəyə sahib və humanist olan gənc nəsil formalaşdırmaq. Təhsilin – zaman, dövlət və şagirdlərin marağı və tələbatına, inkişafına yönəlməsi məqsəda uyğundur.

Kurikulumun növləri

Rəsmi kurikulum	Rəsmi məktəb sistemində biliklərin tədrisi ilə əlaqədar olan xüsusi kurikulum növüdür
Qeyri-rəsmi kurikulum	Rəsmi məktəb kurikulumunun tərkib hissəsi <u>olmayan</u> biliklərin tədrisi, yəni şahmat klubları, dram klubları, astronomiya klubları və s. ilə bağlı olan kurikulumdur
İntegrasiya olunmuş kurikulum	Bu növ kurikulum fənn sahələri üzrə təlimin asanlaşdırılmasına xidmət edir. Bu, əksər hallarda əsas təlim məqsədləri ətrafında cəmləşir və <u>ayrı-ayrı fənlərlə bağlı bilikləri</u> əhatə edir
Əhatəli kurikulum	Şagirdlərin müxtəlifliliyini nəzərə alır və bütün şagirdlərə kurikulumun məzmunu haqqında məlumat verir
Nəticələrə əsaslanan kurikulum	Ən geniş istifadə olunan modeldir və bəzən onu tələbyönlü model adlandırırlar. Onun əsasında təhsil sisteminin müəyyən etdiyi təlim məqsədləri durur
Fənlərə əsaslanan kurikulum	Təlim, uşaqları cəmiyyətin məhsuldar üzvlərinə çevirmək üçün lazım olan bilik və bacarıqlardan çox, fənlər ətrafında birləşir

Kurikulumu zəruri edən tələblər:

- ✓ Cəmiyyətdə yeni ictimai münasibətlərin yaranması;
- ✓ İnformasiya əsrinin tələbləri;
- ✓ Mövcud təhsil proqramlarının müasir tələblərə uyğunsuzluğu;
- ✓ Dünya təhsil sistemində inteqrasiya;
- ✓ Planlı iqtisadiyyatdan bazar iqtisadiyyatına keçid;
- ✓ Təhsilin məqsəd və vəzifələrinə yeni baxış və yanaşmaların formalaşması.

Kurikulumun əsas xüsusiyyətləri (prinsipləri)

Kurikulumun xüsusiyyətlərinin təlim-tərbiyə prosesində böyük faydası var. Təlim-tərbiyə prosesini daha səmərəli edir, təcrübəyönlü bacarıqlar formalaşdırmağa imkan yaradır. Kurikulumun əsas xüsusiyyətləri – şəxsiyyətyönlülük, şagirdyönlülük, tələbyönlülük, inteqrativlik, nəticəyönlülük və qiymətləndirmə standartlarının olmasıdır.

Şəxsiyyətyönlülük. Təhsil alanın **idraki, ünsiyyət və psixomotor bacarıqlarını inkişaf etdirməklə onlarda milli və bəşəri dəyərlərin formalaşdırılmasıdır.** Şagirdin şəxsiyyət kimi formalaşması üçün onun bu bacarıqların hər birinə yiyələnməsi zəruridir. İdraki (koqnitiv) bacarıqların inkişafı deyərəkən şagirdin tək-kürünün, idrak fəaliyyətinin inkişafı nəzərdə tutulur. Şagirdin əldə etdiyi informasiyanı anlaması, hər hansı baş vermiş hadisəni, məsələni, cümləni, mətni təhlil edə bilməsi, təhlil edib qərar qəbul edə bilməsi, rastlaşdığı situasiyanı, oxuduğu mətnin məzmununu dərk edib dəyərləndirə bilməsi və s. kimi bacarıqlar idraki bacarıqlardır. Ünsiyyət bacarıqları isə hər bir insana lazım olan əsas bacarıqdır. Şagirdlərdə ünsiyyət bacarığının formalaşdırılması müəllimin qarşısında duran mühüm məqsədlərindən biridir. Şagird yerinə yetirdiyi tapşırıqları təqdim edərkən, hər hansı bir situasiyaya reaksiya verərkən, xatırladığını və ya gördüyünü təsvir edərkən, qrupla və ya cütlərlə iş zamanı problemlərin həlli yollarını müzakirə edərkən, mövzu ilə bağlı təqdimatlar edərkən onun ünsiyyət qurma qabiliyyəti formalaşır. Şəxsiyyətin formalaşması üçün mühüm olan psixomotor bacarıqlar isə hərəkət bacarıqları əhatə edir. Şagirdin rəsm çəkə bilməsi, rəqs edə bilməsi, danışarkən jest və mimikalardan düzgün istifadə etməsi, qaçması, yazı yazması və digər bu cür fəaliyyətləri onlarda psixomotor bacarıqların inkişafını təmin edir.

Şagirdyönlülük. Tələblərin ödənilməsinə, potansiyalının göstərilməsinə öz istəyi ilə, öz tələbatının ödənilməsi əsasını göstərərək gördüyü işin nəticə tələbatlarını onların yaş səviyyəli tələblər mütləq yaş səviyyəli həvəsdən düşə bilər.

Tələbyönlülük alınmasıdır. Ümumiyyətlə iştirak etmək üçün insanlar həyata baxış nöqtəsi, ehtiyac inkişafı, hər sahədə iştirak yaranmasına səbəb olur. Şagirdin, cəmiyyətin, dövlətin əks etdirməklə humanist təhsilin məzmunu dünyagörüşünün və bacarıqlara yiyələnmə cəmiyyətin faydalı

Nəticəyönlü olunmasıdır. Təhsilin sonunda müəllim əvvəlcədən Məsələ, nümunə

İbtidai

- yaşına uyğun
- oxuduğu
- lüğətlər
- öz fikri
- məntiqi
- zəruri
- müasir
- ünsiyyət
- sadə
- müasir
- sadə
- öz
- it

di

“

d

Şagirdyönümlülük. Təhsil sahəsində fəaliyyətlərin təhsilənlərin mənafeyinə, maraq və tələbatlarının ödənilməsinə, potensial imkanlarının inkişafına xidmət etməsidir. Maraq – fərdin xüsusi cəhd göstərmədən öz istəyi ilə, zövq alaraq bir işə yönəlməsidir. Tədris prosesi elə qurulmalıdır ki, şagirdin maraq və tələbatının ödənilməsi əsas məqsəd kimi nəzərdə tutulsun. İnsanın istəmədiyi işi görməsi ilə istəyərək, maraq göstərərək gördüyü işin nəticəsi arasında müqayisə olunmayacaq qədər fərq var. Şagirdlərin maraq dairəsini və tələbatlarını onların yaş səviyyəsinə görə müəyyən etmək olar. Həmçinin onların qarşısına qoyduğumuz problemlər mütləq yaş səviyyələrinə, potensial imkanlarına uyğun olmalıdır. Əks halda şagirdin özünə inamı itər və həvəsədən düşə bilər.

Tələbyönümlülük. Fərdin, cəmiyyətin, dövlətin dəyişən ehtiyac və tələbatlarının nəzərə alınmasıdır. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev deyirdi: "Həyat böyük bir prosesdir. Bu prosesdə uğurla iştirak etmək üçün insan müasir tələblərə uyğun olan təhsilə malik olmalıdır". Zaman dəyişdikcə insanların həyata baxış nöqtəsi, ehtiyac və tələbatları dəyişir. Bu dəyişikliyin müxtəlif səbəbləri ola bilər. Elm texnikanın inkişafı, hər sahədə qloballaşma, dəyişən yaşam tərzidir. Bu dəyişikliklər təhsildə fərqli yanaşmaların yaranmasına səbəb olur. Bütün bunları nəzərə alaraq deyə bilərik ki, ümumi təhsilin məzmunu hazırlanarkən fərdin, cəmiyyətin, dövlətin maraq və tələbatları nəzərə alınır, təhsilin məzmunu milli və ümumbəşəri dəyərləri əks etdirməklə humanistlik, dün-yəvilik, varislilik, integrativlik prinsipləri əsasında müəyyən edilir. Ümumi təhsilin məzmunu təhsilənlərin yaş, fizioloji, psixoloji xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla onların dünyagörüşünün və şəxsiyyətinin formalaşmasını, bazar münasibətlərinin tələblərinə uyğun zəruri bilik və bacarıqlara yiyələnməsini, əqli, fiziki, mənəvi, estetik inkişafını, müstəqil əmək və həyatına hazırlanmasını, cəmiyyətin faydalı və məhsuldar üzvünə çevrilməsini təmin edir.

Nəticəyönümlülük. Əldə olunması nəzərdə tutulan təlim nailiyyətlərinin əvvəlcədən müəyyən olunmasıdır. Təhsil səviyyələri, siniflər və fənlər üzrə təlim nəticələri vardır ki, həmin nəticələr şagirdin təlimin sonunda əldə edəcəyi nailiyyətləri əvvəlcədən müəyyən etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Yəni hər bir müəllim əvvəlcədən tədris prosesinin sonunda şagirdlərini hansı nəticəyə uyğun formalaşdıracağını bilir. Məsələn, nümunə kimi göstərmək olar ki, ibtidai sinif üzrə təlim nəticələri bunlardır:

İbtidai təhsili başa vurmuş şagird aşağıdakıları bacarmalıdır:

- yaşına uyğun bədii, elmi-kütləvi və məlumat xarakterli mətnləri müəyyən edilmiş qaydada oxumağı;
- oxuduğu mətndəki əsas məzmunu ayırmağı və ona öz fikrini bildirməyi;
- lüğətlərdən, məlumat xarakterli vəsaitlərdən, kompüter texnikasından istifadə etməyi;
- öz fikirlərini şifahi və yazılı formada aydın ifadə etməyi;
- məntiqi düşünməyi, fikir irəli sürməyi, başqasının fikrinə münasibət bildirməyi;
- zəruri riyazi bilikləri həyatda tətbiq etməyi, sadə alqoritmləri yerinə yetirməyi;
- müşahidə etdiyi obyekt və hadisələri təsvir etməyi, onları səciyyəvi əlamətlərinə görə fərqləndirməyi;
- ünsiyyət qurmağı, əməkdaşlıq etməyi, komanda, kollektiv tərkibində fəaliyyət göstərməyi;
- sadə mədəni davranış, şəxsi gigiyena və zəruri təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməyi;
- müəyyən olunmuş normativlər çərçivəsində fiziki hərəkətləri, bədii-estetik qabiliyyətini nümayiş etdirməyi,
- sadə əmək vərdislərini tətbiq etməyi;
- öz hüquqlarını müdafiə etməyi, başqasının hüquqlarına hörmət etməyi;
- insanlara, təbiətə, şəxsi və dövlət əmlakına, başqasının əməyinə həssas, qayğıkeş və ədalətli münasibət göstərməyi;
- Azərbaycan xalqının əxlaqi-mənəvi dəyərləri, tarixi, mədəniyyəti, incəsənəti, görkəmli şəxsiyyətləri haqqında qazandığı ilkin bilikləri, habelə ölkəsinə qarşı əks mövqedə olan qüvvələri sadə formada təqdim etməyi;
- xarici dildə sadə ünsiyyət bacarıqlarına yiyələndiyini nümayiş etdirməyi.

İntegrativlik. Təhsil komponentlərinin bir-biri ilə və həyatla əlaqələndirilməsidir. İnteqrasiya – "integration" – "bərpa olunma", "integrationis" – "tam", "vahid", "tamamlanan" mənasını verir. İnteqrasiya – yunanca dilində isə "integer" – "bütöv", "bütövləşmə" deməkdir. Müxtəlif sistemlərin və ya sistemin hissə və elementlərinin bir-biri ilə əlaqələndirilməsi, uyğunlaşması kimi başa düşmək olar.

Qiymətləndirmə standartları. Təhsilənlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir. Təhsilin hər hansı bir mərhələsində müəyyən olunmuş səviyyələr üzrə şagirdin yiyələnməli olduğu bilik və bacarıqların kəmiyyət və keyfiyyət göstəricisidir. Qiymətləndirmə standartı məzmun standartının hansı səviyyədə reallaşmasını müəyyən etmək imkanı yaradır.

Şagirdlər hər biri fərqli qavramaya sahibdir, qiymətləndirmə standartı şagirdin mövcud nailiyyət səviyyəsini müəyyən etməyə imkan yaradan mexanizmdir. Qiymətləndirmə standartları 4 səviyyədə müəyyən olunmuşdur. IV səviyyə ən yüksək səviyyə, I səviyyə isə ən zəif nəticə göstərən şagirdlərin nailiyyəti səviyyəsidir. II və III səviyyələr isə orta səviyyələr hesab olunur.

Nö	Şagirdin düzgün yerinə yetirdiyi tapşırıqların faizlə miqdarı	Şagirdin qiyməti
1	0-30 %	2
2	30-60 %	3
3	60-80 %	4
4	80-100 %	5

Ənənəvi təlimlə müasir təlimin müqayisəli təsviri

Ənənəvi təlim	Müasir təlim
Bilikyönümlüdür	Şəxsiyyətyönümlüdür
Təklifyönümlüdür	Tələbyönümlüdür
Müəllimyönümlüdür	Şagirdyönümlüdür
Bəzi fənlər üzrə qiymətləndirmə normaları müəyyən olunmuşdur	Qiymətləndirmə standartları və mexanizmləri müəyyən olunmuşdur
İnteqrasiya məqsədyönlü xarakter daşımır	İnteqrasiya əsas prinsip kimi qəbul olunub
Monoloji təlimə yönəlib	Dialogi təlimə yönəlib, müəllim və şagirdlər arasında əks-əlaqə (qarşılıqlı əlaqə) mövcuddur
Avtoritar üsluba yönəlib	Demokratik üsluba yönəlib
Proqramın tələblərinə yönəlib	Şagirdin tələblərinə yönəlib
Fənnin məqsədinə yönəlib	Təlim nəticələrinə yönəlib
Yeni bilik müəllimin məlumatı və izahı ilə yadda saxlanılır	Yeni bilik tədqiqat zamanı şagirdlər tərəfindən müstəqil şəkildə əldə edilir
Şagird passivdir	Şagird fəaldır
Pedaqoji texnologiyaların konservatizmi, qeyri-çevikliyi nəzərə çarpır.	Müxtəlif yeni təlim texnologiyalardan istifadə olunur, "öyrənməyi öyrətmək" əsas məqsədə çevrilir.
Reproduktiv (təkraredici) təlimə əsaslanır.	Produktiv (yaradıcı) təlimə əsaslanır.
İzahedici-illüstrativ təlim (müəllimin fəallığı əsasında həyata keçirilir)	Evristik təlim metodlarından istifadə edilir. (Evristik metodda sualların köməyi ilə müvafiq faktlar tapılır və nəticələr çıxarılır)

1. Kurikulum işlənməyə baş
A) 90-cı illər
B) 2008-ci il
C) 90-cı illər
D) 2001-ci il
E) 2013-cü il

2. Kurikulum başlanılmış
A) 90-cı il
B) 2008-c
C) 90-cı il
D) 2001-
E) 2006

3. Kurikulum müəyyən
1. Dür
2. İnfi
3. Ba
4. M
verm
5. T
for
A)
B)
C)
D)
E)

1. Kurikulum Azərbaycanda bir termin kimi işlənməyə başlamışdır:

- A) 90-cı illərin sonundan
- B) 2008-ci ildən
- C) 90-cı illərin əvvəlindən
- D) 2001-ci ildən
- E) 2013-cü ildən

2. Kurikulum Azərbaycanda tətbiq olunmağa başlanmışdır:

- A) 90-cı illərin sonundan
- B) 2008-ci ildən
- C) 90-cı illərin əvvəlindən
- D) 2001-ci ildən
- E) 2006-cı ildən

3. Kurikulumu zəruri edən səbəblərə aid olanları müəyyən edin.

1. Dünya təhsil sistemində inteqrasiya
 2. İnformasiya əsrinin tələbləri
 3. Bazar iqtisadiyyatından planlı iqtisadiyata keçid
 4. Mövcud proqramların müasir tələblərə cavab verməsi
 5. Təhsildə yeni baxış və yanaşmaların formalaşması
- A) 1, 2, 3, 4, 5
 - B) 1, 2, 3, 5
 - C) 1, 2, 4, 5
 - D) 1, 2, 5
 - E) 1, 4, 5

4. Xarakterinə görə kurikulumun növləri:

- A) Milli Kurikulum, fənn kurikulumu
- B) Bilikyönlü, tələbyönlü
- C) Şagirdyönlü, inteqrasiya olunmuş
- D) Müəllimyönlü, şəxsiyyətyönlü
- E) Şəxsiyyətyönlü, fənyönlü

5. Rəsmi kurikulum nədir?

- A) Məktəb kurikulumunun tərkib hissəsi olmayan biliklərin tədrisi ilə bağlı kurikulum növüdür.
- B) Bu kurikulum əsasən, təlim, uşaqları cəmiyyətin məhsuldar üzvlərinə çevirmək üçün lazım olan bilik və bacarıqdan çox, fənlər ətrafında birləşir.
- C) Rəsmi məktəb sistemində biliklərin tədrisi ilə əlaqədar olan xüsusi kurikulum növüdür.
- D) Ayrı-ayrı fənlərlə bağlı bilikləri əhatə edən, biri ilə əlaqələndirən kurikulum növüdür.
- E) Şagirdlərin müxtəlifliyi nəzərə alınır.

6. "Şagirdlərdə idraki, insiyat və psixomotor bacarıqları inkişaf etdirməkə onlarda milli və bəşəri dəyərlərin formalaşdırılmasıdır". Qeyd olunanlar kurikulumun hansı xüsusiyyətinə uyğundur?

- A) Tələbyönlülük
- B) İnteqrativlik
- C) Şagirdyönlülük
- D) Şəxsiyyətyönlülük
- E) Nəticəyönlülük

7. "Fərdin, cəmiyyətin, dövlətin dəyişən ehtiyac və tələbatlarının nəzərə alınmasıdır". Qeyd olunanlar kurikulumun hansı xüsusiyyətinə uyğundur?

- A) Tələbyönlülük
- B) Nəticəyönlülük
- C) İnteqrativlik
- D) Qiymətləndirmə standartları
- E) Şagirdyönlülük

8. Qiymətləndirmə standartı nədir?

- A) Təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- B) Təhsilənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- C) Təhsilənlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- D) Təhsilənlərin və təhsilverənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- E) Şagirdlərin maraq və tələbatlarının nəzərə alınmasıdır.

9. İnteqrasiyaya aid fikirləri müəyyən edin.

1. Dünyanın bütöv və bölünməz obrazını şagird təfəkküründə canlandırır.
2. Fərdin, cəmiyyətin, dövlətin dəyişən ehtiyaclarının nəzərə alınmasıdır.
3. Təhsilin məzmun komponentlərinin bir-biri ilə və həyatla əlaqəsidir.
4. Məzmun xətlərində əks olunan biliklərin əldə edilməsində şagirdə praktiki imkan yaradır.

- A) 1, 3, 4
- B) 3, 4
- C) 1, 2, 3, 4
- D) 1, 3
- E) 2, 4

10. Ənənəvi kurikulumuna aid xüsusiyyətləri seçin.

1. Tələbyönümlüdür.
 2. Hafizəyə əsaslanır.
 3. Müəllim və şagirdlər arasında əks-əlaqə mövcuddur.
 4. Avtoritar rejimə əsaslanır.
 5. Monoloji təlimə əsaslanır.
 6. Qiymətləndirmə standartları mövcuddur.
 7. Qiymətləndirmə normaları mövcuddur.
- A) 2, 3, 4, 5, 6
B) 2, 3, 4, 5, 7
C) 1, 3, 4
D) 2, 4, 5, 7
E) 2, 4, 5

11. "Şagirdlərin maraq və ehtiyaclarının, potensial imkanlarının nəzərə alınmasıdır". Qeyd olunan fikirlər kurikulumun hansı xüsusiyyətinə aiddir?

- A) Şəxsiyyətyönümlülük
B) Şagirdyönümlülük
C) Nəticəyönümlülük
D) Tələbyönümlülük
E) İnteqrativlik

12. Fənyönümlü kurikulumuna aid olan fikri müəyyən edin.

- A) Şagirdlərin həyati bacarıqlarının inkişafı ön plana keçir.
B) İnsanın gələcək həyat fəaliyyətində lazım olacaq praktiki bacarıq və vərdişlər əhatə edilir.
C) İnsanın şəxsi fəaliyyəti üçün lazım olan tələblər əsas götürülür.
D) Təfəkkürün inkişafı əsas məqsəd kimi müəyyənləşdirilir.
E) Biliklərin həcmi və miqdarı əsas rol oynayır.

13. Qiymətləndirmə standartları nə üçün müəyyən olunmuşdur?

- A) Şagirdlərin hər biri fərqli qavramaya sahibdir, qiymətləndirmə standartı şagirdin mövcud nailiyyət səviyyəsini müəyyən etməyə imkan yaradan mexanizmdir.
B) Qiymətləndirmə standartı şagirdin əldə edəcəyi bilik və bacarığın məzmununu müəyyən edən mexanizmdir.
C) Qiymətləndirmə standartı müəllimin peşəkarlıq səviyyəsini müəyyən etmək üçün dövlət tərəfindən qoyulmuş tələbdir.
D) Qiymətləndirmə standartı hər bir məktəbin fərdi qaydada hazırladığı tələblərdir, bu tələblərdə şagirdin nailiyyət səviyyələri əks olunur.
E) Şagirdin bilik bacarıq və davranışını qiymətləndirmək üçün.

14. Qiymətləndirmə standartları necə müəyyən olunmuşdur?

- A) 4 səviyyə
B) 3 səviyyə
C) 6 səviyyə
D) 2 səviyyə
E) 6 səviyyə

15. Qiymətləndirmə standartlarından müəllim necə istifadə etməlidir?

- A) Müəllim mövzuya uyğun eyni səviyyəli tapşırıqlar hazırlamalıdır ki, düzgün və yalnız cavabların sayına görə şagirdin nailiyyət səviyyəsini ölçə bilsin.
B) Müəllim mövzuya uyğun sadəcə mürəkkəb və səviyyədə tapşırıq hazırlamalıdır ki, qiymətləndirmə zamanı şagirdin hansı səviyyəyə aid olduğunu ölçə bilsin.
C) Müəllim sinifdəki şagirdlərin nailiyyət səviyyəsini müəyyən etdikdən sonra hər bir şagirdə fərdi qaydada tapşırıq hazırlamalıdır.
D) Düzgün cavab yoxdur.
E) İki səviyyədə tapşırıq hazırlayaraq şagirdlərin potensial imkanlarını müəyyən etməlidir.

16. Müəllim qiymətləndirmə standartlarına uyğun tapşırıq hazırlayarkən, onun hazırladığı tapşırıqlar hansı çətinlik səviyələrinə uyğun olmalıdır?

- A) 20% sadə, 30% orta, 30% nisbətən çətin, 20% daha çətin
B) 20% sadə, 20% orta, 30% nisbətən çətin, 20% daha çətin
C) 30% sadə, 30% orta, 20% nisbətən çətin, 20% daha çətin
D) 10% sadə, 40% orta, 30% nisbətən çətin, 20% daha çətin
E) 40% sadə, 40% orta, 10% nisbətən çətin, 10% daha çətin

17. Hansı xüsusiyyətlərinə əsasən kurikulumlar təsnif oluna bilər?

- A) Xarakterinə, təyinatına, məzmun və strukturuna görə
B) Qaydalarına, prinsiplərinə, təyinatına görə
C) Prinsiplərinə, məzmununa, xarakterinə görə
D) Məzmununa, təyinatına, tərkib hissələrinə görə
E) Xüsusiyyətinə, tələblərinə, məzmununa görə

18. Qeyri-rəsmi kurikulumun xüsusiyyətlərindən hansıdır?
A) Məktəb kurikulumu biliklərin tədrisi ilə məhdudlaşır.
B) Bu kurikulumun məzmunu məzmunun məqsədli tələblərlə təmin olunmuşdur.
C) Rəsmi məktəb kurikulumu əlaqədar olan xüsusiyyətləri əhatə edir.
D) Ayrı-ayrı fənlərin tədrisi ilə əlaqədar tələblərdir.
E) Şagirdlərin

19. "Bəzən ədəbiyyatın adlandırılması müəyyən edilən fikri aiddir".
A) Şəxsiyyət
B) Əhatə
C) Fənlər
D) İnteqrativlik
E) Nəticə

20. "Tələbyönümlü kurikulumun xüsusiyyətlərindən hansıdır?"
A) Şəxsiyyət
B) Əhatə
C) Fənlər
D) İnteqrativlik
E) Nəticə

18. Qeyri-rəsmi kurikulum nədir?

- A) Məktəb kurikulumunun tərkib hissəsi olmayan biliklərin tədrisi ilə bağlı kurikulum növüdür.
 B) Bu kurikuluma əsasən, təlim, uşaqları cəmiyyətin məhsuldar üzvlərinə çevirmək üçün lazım olan bilik və bacarıqdan çox, fənlər ətrafında birləşir.
 C) Rəsmi məktəb sistemində biliklərin tədrisi ilə əlaqədar olan xüsusi kurikulum növüdür.
 D) Ayrı-ayrı fənlərlə bağlı bilikləri əhatə edən, bir-biri ilə əlaqələndirən kurikulum növüdür.
 E) Şagirdlərin müxtəlifliyi nəzərə alınır.

19. "Bəzən onu tələbatyönümlü model adlandırırlar. Onun əsasında təhsil sisteminin müəyyən etdiyi təlim məqsədləri durur". Qeyd olunan fikirlər kurikulumun hansı növünə aiddir?

- A) Şəxsiyyətyönümlü kurikulum
 B) Əhatəli kurikulum
 C) Fənlərə əsaslanan kurikulum
 D) İnteqrasiya olunmuş kurikulum
 E) Nəticələrə əsaslanan kurikulum

20. "Təlim, uşaqları cəmiyyətin məhsuldar üzvlərinə çevirmək üçün lazım olan bilik və bacarıqlardan çox, fənlər ətrafında birləşir". Qeyd olunan fikirlər kurikulumun hansı növünə aiddir?

- A) Şəxsiyyətyönümlü kurikulum
 B) Nəticələrə əsaslanan kurikulum
 C) Fənlərə əsaslanan kurikulum
 D) İnteqrasiya olunmuş kurikulum
 E) Əhatəli kurikulum

21. "Şagirdlərin müxtəlifliliyini nəzərə alır və bütün şagirdlərə kurikulumun məzmunu haqqında məlumat verir". Qeyd olunan fikirlər kurikulumun hansı növünə aiddir?

- A) İnteqrasiya olunmuş kurikulum
 B) Nəticələrə əsaslanan kurikulum
 C) Fənlərə əsaslanan kurikulum
 D) Əhatəli kurikulum
 E) Rəsmi kurikulum

22. "Bu növ kurikulum fənn sahələri üzrə təlimin asanlaşdırılmasına xidmət edir. Bu, əksər hallarda əsas təlim məqsədləri ətrafında cəmləşir və ayrı-ayrı fənlərlə bağlı bilikləri əhatə edir". Qeyd olunan fikirlər kurikulumun hansı növünə aiddir?

- A) Fənlərə əsaslanan kurikulum
 B) İnteqrasiya olunmuş kurikulum
 C) Əhatəli kurikulum
 D) Rəsmi kurikulum
 E) Qeyri-rəsmi

23. "Təhsil sahəsində İslahat Proqramı" nə vaxt qəbul olunmuşdur?

- A) 3 iyun, 2010-cu ildə
 B) 12 iyun, 1999-cu ildə
 C) 19 iyun, 2009-cu ildə
 D) 15 iyun, 1999-cu ildə
 E) 30 oktyabr, 2006-cı ildə

24. "Təhsil sahəsində İslahat Proqramı" hansı müddəti əhatə edir?

- A) 2004-2018-ci illər
 B) 1999-2013-cü illər
 C) 1990-2013-cü illər
 D) 1995-2013-cü illər
 E) 2000-2013-cü illər

25. Kurikulum nədir?

- A) Təhsilin son məqsədini, bu məqsədə çatmaq üçün yolları, bu yolların səmərəliliyini yoxlamaq üsullarını özündə birləşdirən, bir sözlə, təhsil prosesi ilə bağlı bütün fəaliyyətlərin səmərəli və məqsədyönlü təşkilinə imkan yaradan konseptual sənəddir.
 B) Təhsilin ümumi məzmunu, idarə olunması, infrastrukturunu, maddi-texniki bazası, təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri, təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsi ilə bağlı məsələləri özündə cəmləşdirən konseptual sənəddir.
 C) Təhsil pillələri üzrə təhsilalanların qiymətləndirilmə qaydalarını özündə cəmləşdirən konseptual sənəddir.
 D) Fəal təlim prinsiplərini, mexanizmlərini, fəal təlimin təşkili qaydalarını özündə cəmləşdirən, müəllimin fəaliyyətinin düzgün planlaşdırılmasını təmin edən konseptual sənəddir.
 E) Təlim nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı konseptual sənəddir.

26. Müasir kurikulumun xüsusiyyətlərini müəyyən edin.

1. Demokrativ üsluba yönəlib.
2. Fənnin məqsədinə yönəlib.
3. Yeni bilik tədqiqatı zamanı şagirdlər tərəfindən müstəqil şəkildə əldə edilir.
4. Dialoji təlimə yönəlib, müəllim və şagirdlər arasında əks-əlaqə mövcuddur.
5. Proqramın tələblərinə yönəlib.

- A) 2, 5
 B) 1, 3
 C) 1, 2, 3, 4
 D) 3, 5
 E) 1, 3, 4

Təhsil pillələri və təhsil səviyyələri

Təhsil pillələri	Təhsil səviyyələri
Məktəbəqədər	0-3 yaş səviyyəsi 3-6 yaş səviyyəsi
Ümumi təhsil	İbtidai təhsil (I-IV sinif) Ümumi orta təhsil (V-IX sinif) Tam orta təhsil (X-XI sinif)
İlk peşə ixtisas təhsili	
Orta ixtisas təhsili	
Ali təhsil	Bakalavriat Magistratura Doktorantura

Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və proqramları (kurikulumları) (3 iyun 2010-cu il)

Dövlət standartları	Təhsil Kurikulumu (Milli Kurikulum)
Ümumi təhsilin məzmunu	Ümumi təhsil səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
Ümumi təhsilin idarə olunması	Ümumi təhsilin hər bir səviyyəsində tədris olunan fənlər
Ümumi təhsilin infrastrukturunu	Ümumi təhsil səviyyələri üzrə dərs və dərsdankənar məşğələ saatlarının miqdarı
Ümumi təhsilin maddi-texniki və tədris bazası	Pedaqoji prosesin təşkili prinsipləri
Ümumi təhsil pilləsində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri	Təlim nailiyyətlərinin (nəticələrinin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi
Ümumi təhsil pilləsində təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsi	

Dövlət standartlarında dövlətin ümumi təhsil pilləsi üçün müəyyən etdiyi standartlar (tələblər) öz əksini tapmışdır. Bütün təhsil müəssisələrində təhsilin müvafiq dövlət standartlarına uyğun təşkili təmin olunur. Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları 5 il müddətində qüvvədədir. Dövlət standartları aşağıdakıları müəyyən edir:

Ümumi təhsilin məzmunu	Ümumi təhsilin məzmunu humanistik, dünyəvilik, varislik, inteqrativlik, nəticəyönümlülük, şəxsiyyət yönümlülük, şagird yönümlülük prinsipləri əsasında müəyyənləşdirilir.
Ümumi təhsilin idarə olunması	Ümumi təhsilin idarə olunması hesabatlılıq, məsuliyyətin bölüşdürülməsi və inkişafın monitorinqi prinsipləri əsasında həyata keçirilir.
Ümumi təhsilin maddi-texniki bazası	Ümumi təhsil müəssisəsinin maddi-texniki və tədris bazasına təchiz olunmuş tədris laboratoriyaları, emalatxanalar, idman və akt zalı, təhsiləlan və təhsil verənlər üçün mebel avadanlığı, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, audio-vizual avadanlıqlar, tədris-əyani vəsaitləri, təlimin texniki vəsaitləri, dərslik və elmi-bədii ədəbiyyat fondu daxildir.
Ümumi təhsilin infrastrukturunu	Ümumi təhsilin infrastrukturuna təhlükəsiz təhsil şəraiti, pedaqoji kadrlarla təminat, təhsil fəaliyyəti üçün zəruri imkanlara malik binalar, yardımçı bina və qurğular, sadə idman meydançası və qurğuları, müvafiq kadrlarla təminat olunmuş tibb, işə obyektləri, kitabxana, rabitə, su, istilik, elektrik sistemləri, internet xidməti daxildir.
Ümumi təhsil sistemində təhsil verənlərin keyfiyyət göstəriciləri	Ümumi təhsil sistemində fəaliyyət göstərən müəllimlər ixtisası üzrə dövrün tələbatına uyğun elmi-nəzəri biliklərə, uşaqlarla həssas ünsiyyət qurma və iş bacarığına, əxlaqi-mənəvi keyfiyyətlərə, pedaqoji etika və mədəniyyətə, əməkdaşlıq, tədqiqatçılıq, özünü-təhsil və idarəçilik bacarıqlarına, -yaradıcılıq və sağlam rəqabət tələb edən layihələrdə, müsabiqə və innovativ proqramlarda iştirak etmək qabiliyyətinə, öz fəaliyyətini təqdim etmək və qabaqcıl pedaqoji təcrübələrdən bəhrələnmək bacarığına, ədalətlik, məsuliyyətlik, cavabdehlik keyfiyyətlərinə, işlədiyi məktəbdə və ictimaiyyətdə hörmətə və nüfuza sahib olmalıdır.
Ümumi təhsil sistemində təhsiləlanların bilik, bacarıq və vərdislərinin səviyyəsi	Ümumi təhsil pilləsində təhsiləlanların bilik, bacarıq və vərdislərinin səviyyəsi ümumi təhsilin hər bir səviyyəsi üzrə təsdiq olunmuş təlim nəticələri və fənlər üzrə məzmun standartları ilə müəyyən edilir.

Ümumi təhsilin məzmununa dair ümumi tələblər aşağıdakılardır:

- təhsilin məzmununu təhsiləlanın və cəmiyyətin tələbatına, dövlətin təhsil siyasətinə uyğunlaşdırmaq;
- məzmunu nəticəyönümlülük, şəxsiyyət yönümlülük, şagird yönümlülük, inteqrativlik prinsipləri əsasında müəyyənləşdirmək;
- təhsiləlanların təlim marağını, potensial imkanlarını, sağlamlığının təhlükəsizliyini nəzərə almaqla onlara davamlı inkişafını təmin edən, müstəqil həyatda lazım olan zəruri biliklərin və əqli, informativ-kom-munikativ, psixomotor bacarıqların aşılmasını təmin etmək;
- təhsilin məzmununa şagirdlərin ümumi inkişafına xidmət etməyən, təbii xarakterdə olmayan, məzmunu ağırlaşdırıcı məlumat yönümlü məsələlərin daxil edilməsinə yol verməmək.

Ümumi təhsilin idarə olunması prinsipləri:

Hesabatlılıq nəticə etibarlı ilə ümumi təhsilin həyata keçirildiyi müəssisədə kollektivin hər bir üzvünün tapşırılmış iş sahəsində cavabdehliyini təmin edir. Ümumi fəaliyyətin müntəzəm hazırlanan və müzakirə edilən hesablarda əks olunması müəssisədə hər bir fərdin vəzifə funksiyalarına məsuliyyətlə yanaşmasında mühüm rol oynayır.

Məsuliyyətin bölüşdürülməsi ümumi təhsilin idarə olunmasında demokratiklik, sistemlilik və səmərəlilik kimi meydana çıxır, ümumi fəaliyyətin səmərəli planlaşdırılmasına və nəzərdə tutulan tədbirlərin icrasına çevik nəzarət mexanizminin müəyyənləşdirilməsinə xidmət edir.

İnkişafın monitorinqi mövcud idarəetmə sisteminin məqsədyönlülük səviyyəsini aşkara çıxarmaq və irəliləyişlərin dinamikasını müəyyən etməklə planlaşdırma və icra sistemində zəruri dəyişikliklər aparılmasına təmin edir.

Ümumi təhsilin idarə olunması dövlət-ictimai xarakter daşıyır.

Ümumi təhsil müəssisələrində ali idarəetmə orqanı Pedaqoji Şura hesab olunur. Pedaqoji Şura Əsasna-məsi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilir.

Pedaqoji Şura iclaslarında, əsasən, təhsil sahəsində dövlət siyasətinə uyğun olaraq, təlim-tərbiyə prosesinin təşkili və həyata keçirilməsi, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, idarəetmənin təkmilləşdirilməsi, innovativ pedaqoji ideyaların məktəbdə tətbiqi, müəssisədə sağlam psixoloji mühit və təhlükəsiz şərait yaradılması, maddi-texniki və tədris bazasının möhkəmləndirilməsi ilə əlaqədar aktual məsələlər, ümumi fəaliyyətin yaxşılaşdırılması istiqamətində təkliflər və hesabatlar müzakirə olunaraq müvafiq qərarlar qəbul edilir.

İdarəetmədə demokratikliyi və şəffaflığı daha da yüksəltmək məqsədi ilə ümumi təhsil müəssisələrində ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən özünüidarə orqanları (məktəb şurası, qəyyumlar, himayəçilər şuraları, metodik şura, valideyn məktəbassosiasiyası, valideyn komitəsi, uşaq parlamenti, qanunvericilik əsasında fəaliyyət göstərən uşaq və gənclər təşkilatlarının orqanları) yaradıla bilər.

Ümumi təhsil müəssisəsinə rəhbərliyi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada təyin olunan direktor həyata keçirir. Direktorun vəzifə funksiyaları ümumi təhsil müəssisəsinin nizamnaməsi ilə müəyyən olunur.

Ümumi təhsilin infrastrukturunu:

Müəyyən edilmiş dövlət standartlarına uyğun keyfiyyətli ümumi təhsil almaq üçün müvafiq infrastrukturun yaradılması mühüm şərt hesab edilir.

Ümumi təhsilin maddi-texniki və tədris bazası:

Ümumi təhsil üzrə dövlət təhsil proqramlarının (kurikulumların) yerinə yetirilməsinə əlverişli şərait yaratmaq məqsədilə ümumi təhsil müəssisələri zəruri maddi-texniki və tədris bazasına malik olmalıdır.

Ümumi təhsil pilləsində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri:

Ümumi təhsilin həyata keçirildiyi müəssisələrə, bir qayda olaraq, pedaqoji-ali təhsilli mütəxəssislər qəbul edirlər.

Pedaqoji kadrlar ümumi təhsil müəssisələrində işə bilavasitə öz ixtisasları üzrə qəbul olunurlar.

Zəruri hallarda ucqar yaşayış ərazilərində yerləşən ümumi təhsil müəssisələrinə pedaqoji orta-ixtisas təhsilli şəxslərin qəbuluna, habelə ixtisaslı pedaqoji kadr çatışmadığı hallarda məzmun və mahiyyət etibarilə yaxın fənlərin müvafiq ixtisas müəllimi tərəfindən tədrisinə yol verilir.

Cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmuş təhsilverənlərin pedaqoji fəaliyyəti davam etdirmələri, habelə səhhətinin vəziyyətinə görə təhsilverənlərin təlim-tərbiyə müəssisəsində fəaliyyətdən kənarlaşdırılması müvafiq qanun-vericilik aktları ilə tənzimlənir.

Təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilən attestasiya qaydalarına əsasən müəyyən edilir.

Ümumi təhsil pilləsində təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsini müəyyən edən təlim nəticələri və məzmun standartları aşağıdakı tələbləri ehtiva edir:

- fərdin, dövlətin, cəmiyyətin maraq və tələbatının ödənilməsi;
- təhsilin nəticəyönlülük, şagirdyönlülük, integrativlik prinsipləri əsasında qurulmasına didaktik zəmin yaradılması;
- təhsilalanların həyati bacarıqlara yiyələnməsinin prioritet hesab edilməsi;
- keyfiyyətli təhsil almaq üçün hamıya bərabər imkanların yaradılması;
- təhsil səviyyələri üzrə təhsil proqramlarında (kurikulumlarda) varisliyin təmin olunması;
- şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə müvafiq standartların müəyyən edilməsi üçün etibarlı əsas yaradılması;
- təhsilalanların sağlamlığının qorunması məqsədilə ağırlaşdırıcı tədris materiallarının təlim prosesinə gətirilməsinin qarşısının alınması.

Təhsil proqramı (kurikulum)

Ümumi təhsil üzrə təhsil proqramında (kurikulumda) aşağıdakılar əhatə olunur:

- ümumi təhsilin
- ümumi təhsilin
- ümumi təhsilin
- ümumi təhsil
- təlim nailiyyə

Baza tədris

1. Ümumi

İbtidai tə

♦ İbtidai təhs

♦ yaşına uyğ

♦ tələblərdə

♦ öz fikirlər

♦ məntiqi

♦ zəruri f

♦ müşahidə

♦ ünsiyyət

♦ sadə t

Üm

Üm

♦ dir

♦ or

♦ n

♦ P

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

♦

- ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları;
- ümumi təhsilin hər bir səviyyəsində tədris olunan fənlər;
- ümumi təhsilin səviyyələri üzrə həftəlik dərs və dərsdənkənar məşğələ saatlarının miqdarı;
- ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin təşkili prinsipləri;
- təlim nailiyyətlərinin (nəticələrinin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi;

Baza tədris planları və proqramları Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilir.

1. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri

İbtidai təhsil üzrə ümumi təlim nəticələri:

- ◇ İbtidai təhsili başa vurmuş şagird aşağıdakıları bacarmalıdır:
- ◇ yaşına uyğun bədii, elmi-kütləvi və məlumat xarakterli mətnləri müəyyən edilmiş qaydada oxumağı;
- ◇ lüğətlərdən, məlumat xarakterli vəsaitlərdən, kompüter texnikasından istifadə etməyi;
- ◇ öz fikirlərini şifahi və yazılı formada aydın ifadə etməyi;
- ◇ məntiqi düşünməyi, fikir irəli sürməyi, başqasının fikrinə münasibət bildirməyi;
- ◇ zəruri riyazi bilikləri həyatda tətbiq etməyi, sadə alqoritmləri yerinə yetirməyi;
- ◇ müşahidə etdiyi obyekt və hadisələri təsvir etməyi, onları səciyyəvi əlamətlərinə görə fərqləndirməyi;
- ◇ ünsiyyət qurmağı, əməkdaşlıq etməyi, komanda, kollektiv tərkibində fəaliyyət göstərməyi;
- ◇ sadə mədəni davranış, şəxsi gigiyena və zəruri təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməyi.

Ümumi orta təhsil üzrə ümumi təlim nəticələri

Ümumi orta təhsili başa vurmuş şagird aşağıdakıları bacarmalıdır:

- ◇ dinlədiyi və oxuduğu müxtəlif üslubda və janrda olan mətnləri təhlil etməyi;
- ◇ onların məzmununu yığcam, həm də qismən geniş formada başqasına çatdırmağı;
- ◇ nitqin monoloq və dialoq formalarından istifadə etməyi;
- ◇ plan, tezis, icmal tərtib etməyi, layihə, rəy hazırlamağı;
- ◇ nümunələr və dəlillər vasitəsi ilə fikirlərini məntiqi cəhətdən əsaslandırmağı;
- ◇ müxtəlif fikirlərdə ifadə olunan başlıca məqamları ümumiləşdirməyi;
- ◇ hesablamalar və proqnozlaşdırma aparmağı, riyazi dildən istifadə etməyi, alqoritmlər qurmağı, ehtimallar irəli sürməyi;
- ◇ ətraf aləmi dərk etmək üçün müşahidə, ölçmə, hesablama, təcrübə, qiymətləndirmə üsul və vasitələrindən istifadə etməyi;
- ◇ təbiətdəki əsas qanunauyğunluqların mahiyyətini və onların qarşılıqlı əlaqəsini izah etməyi;
- ◇ müxtəlif fakt, mülahizə və dəlilləri müqayisə, təsnif və təqdim etməyi;
- ◇ təlim prosesində yaradıcılıq tələb edən işləri müstəqil yerinə yetirməyi;
- ◇ təlim tapşırıqlarını yerinə yetirmək üçün müxtəlif informasiya mənbələrindən (lüğətlər, ensiklopediyalar, kompüter, internet, dövrü mətbuat və s.) istifadə etməyi;
- ◇ öz imkanlarını, meyil və marağını şüurlu olaraq müəyyən etməyi, iradi və qeyri-iradi keyfiyyətlərini nümayiş etdirməyi;

Tam orta təhsil üzrə ümumi təlim nəticələri

Tam orta təhsili başa vurmuş şagird aşağıdakıları bacarmalıdır:

- ◇ dinlədiklərinə və oxuduqlarına tənqidi və yaradıcı münasibət bildirməyi, maraq dairəsinə görə onları yeni məlumatlarla zənginləşdirməyi;
- ◇ nitqin müxtəlif formalarından məqamına görə istifadə etməyi;
- ◇ fikirlərini yazılı formada ifadə etməyi, yaradıcı yazılar (esse, müşahidə və təəssürat xarakterli yazılar və s.) yazmağı;
- ◇ ictimai həyatda baş verən hadisələrə və sosial-mədəni sahələrdəki yeniliklərə yaş səviyyəsinə uyğun olaraq münasibət bildirməyi;
- ◇ maraq dairəsinə görə müstəqil məlumatlar toplamağı, onları sistemləşdirməyi;
- ◇ təhlil və tətbiq etməyi;
- ◇ informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından həyat fəaliyyətinin təşkili istiqamətində istifadə etməyi;
- ◇ qarşılaşdığı həyati problemləri qiymətləndirməyi və onların həlli istiqamətində optimal qərarlar qəbul etməyi.

- etməyi;
- potensial imkanları daxilində mövcud bilik və bacarıqlarını təkmilləşdirməyi;
- mədəni və intellektual səviyyəsini yüksəltməyi;
- insan əməyini, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını dəyərləndirməyi, milli əxlaq-mənəvi dəyərlərə, habelə ümumbəşəri dəyərlərə həssas və tolerant münasibət bəsləməyi;
- xarici dildə (dillərdə) ünsiyyət ilə bağlı funksiyaları yerinə yetirməyi və bu proseslərdə liderlik xüsusiyyətlərini nümayiş etdirməyi.

2. Ümumi təhsil pilləsində (ümumi təhsilin səviyyələri üzrə) tədris edilən fənlər

İbtidai təhsil səviyyəsində:

"Azərbaycan dili" (təlim Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), rus dili (təlim rus dilində olan məktəblərdə), gürcü dili (təlim gürcü dilində olan məktəblərdə), "Azərbaycan dili" – dövlət dili kimi (təlim digər dillərdə olan məktəblərdə), "Xarici dil", "Riyaziyyat", "İnformatika", "Həyat bilgisi", "Texnologiya", "Fiziki tərbiyə", "Musiqi", "Tasvir incəsənət".

Ümumi orta təhsil səviyyəsində:

"Azərbaycan dili" (təlim Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), rus dili (təlim rus dilində olan məktəblərdə), gürcü dili (təlim gürcü dilində olan məktəblərdə), "Azərbaycan dili" – dövlət dili kimi (təlim digər dillərdə olan məktəblərdə), "Xarici dil", "İkinci xarici dil", "Riyaziyyat", "İnformatika", "Azərbaycan tarixi", "Ümumi tarix", "Fizika", "Kimya", "Biologiya", "Coğrafiya", "Həyat bilgisi", "Texnologiya", "Fiziki tərbiyə", "Musiqi", "Tasvir incəsənət".

Tam orta təhsil səviyyəsində:

"Azərbaycan dili" (təlim Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), rus dili (təlim rus dilində olan məktəblərdə), gürcü dili (təlim gürcü dilində olan məktəblərdə), "Azərbaycan dili" – dövlət dili kimi (təlim digər dillərdə olan məktəblərdə), "Xarici dil", "İkinci xarici dil", "Riyaziyyat", "İnformatika", "Azərbaycan tarixi", "Ümumi tarix", "Fizika", "Kimya", "Biologiya", "Coğrafiya", "Fiziki tərbiyə", "Çağırışqədərki hazırlıq".

3. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə həftəlik dərs və dərsdöndürən məşğələ saatlarının maksimum miqdarı

Təlim dilləri	İbtidai təhsil səviyyəsi (I-IV sinif)	Ümumi orta təhsil səviyyəsi (V-IX sinif)	Tam orta təhsil səviyyəsi (X-XI sinif)	Yekun (I-XI sinif)
Azərbaycan dili	91/8	149/15	66/8	306/31
Digər dillər	99/8	159/15	70/8	328/31

Qeydlər:

- Kəsrin sürətindəki ədəd dərs saatlarının, məxrəcəndəki ədəd isə dərsdöndürən məşğələ saatlarının miqdarını əks etdirir.
 - Zəruri hallarda dərsdöndürən məşğələ saatlarından digər fənlərin (fənlərin) tədrisinə ayrılmaqla bərabər, Zəruri hallarda ümumi təhsil müəssisələrində siniflər şagirdlərin sayı 20 nəfər olmaqla müəyyən edilir. Zəruri hallarda ümumi təhsil müəssisələrində mövcud qanunvericiliyin tələbləri gözənilməklə siniflər şagirdlərin sayı 20 nəfərdən azo lmaqla müəyyən edilə bilər.
4. Ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin təşkil prinsipləri
- Pedaqoji proses əvvəlcədən müəyyən olunmuş nəticələri əldə etmək üçün müəllimlərin əlaqələndirici, istiqah-mətvərici, məsləhətçi, şagirdlərin işə tədqiqatçı, təcrübəçi, yaradıcı subyektlər kimi qarşılıqlı əməkdaşlıq fəaliyyətləri əsasında aşağıdakı prinsiplər nəzərə alınmaqla qurulur:

Pedaqoji prosesin təbiiği	Pedaqoji prosesdə təhsilin məqsədləri kompleks şəkildə (inkışafetdirici, öyrədici, tərbiyəedici) həyata keçirilir, real nəticələrlə yekunlaşan müəllim və şagird fəaliyyətləri həyata edilir.
Təlimdə bərabər imkanların yaradılması	Bütün şagirdlərə eyni təlim şəraiti yaradılır və pedaqoji proses onların potensial imkanlarını nəzərə alınmaqla tənzimlənir.
Şagirdyönümlülük	Bütün tədris və təlim işi şagirdlərin marağı və tələblərinin ödənilməsinə, onların istedad və qabiliyyətlərinin, potensial imkanlarının inkışafına yönəldilir.
İnkışafyönümlülük	Şagirdlərin aqili fəallığı tənzimlənir, nailiyyətləri təhlil edilir, bilik, bacarıq və vərdişlərinin inkışaf səviyyəsi tənzimlənir.
Fəaliyyətin stimullaşdırılması	Pedaqoji prosesin səmərəli və effektiv qurulması, şagirdlərin təlim marağının artırılması üçün onların fəaliyyətindəki bütün irəliləyişlər qeyd olunur və dəyərləndirilir, nəticə etibarilə şagirdlərin daha uğurlu təlim nəticələrinə istiqamətləndirilməsi təmin olunur.
Dəstəkləyici mühitin yaradılması	Pedaqoji prosesin münasib maddi-texniki baza əsasında və sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilməsi keyfiyyətin və səmərəliliyin yüksəldilməsi üçün əlverişli və təhlükəsiz təlim şəraiti yaradır.

5. Təlim nailiyyətlərinin (nəticələrinin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi

- Təlim nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi:
- təlim fəaliyyətinin ayrılmaq tərkib hissəsi kimi ardıcıl və sistemli xarakter daşıyır, təhsilin keyfiyyətinin dəyərləndirilməsinə və yüksəldilməsinə xidmət edir;
 - təhsilin keyfiyyəti və inkışafı haqqında müvafiq məlumatların (şagirdlərin təlimə münasibətli və onların nailiyyətləri, müəllimlərin hazırlıq səviyyəsi;
 - kurikulumların məqsədə müvafiqliyi, təlim resursları ilə təminatı və idarəetmə üsulları) toplanması və onların təhlili ilə müşayiət olunur;
 - məqsədəmüvafiqlik, qarşılıqlı dəyərləndirmə və etibarlılıq, qarşılıqlı inkışafyönümlülük, şəffafıq və qarşılıqlı əməkdaşlıq prinsiplərinə əsaslanır;
 - test tapşırıqlarının verilməsi və yoxlanılması, sinifdə müşahidələrin aparılması, fənn kurikulumlarının icra vəziyyətinin, şagird və müəllimlərin fəaliyyətinin müşahidə olunması, qiymət cədvəllərinin və digər məktəb sənədlərinin təhlili və digər üsullarla həyata keçirilir;
 - məktəbdaxili, milli və beynəlxalq istiqamətlərdə aparılır;
 - məktəbdaxili qiymətləndirmə 3 komponent üzrə həyata keçirilir: şagird irəliləyişinin monitorinqi – məktəb səviyyəsində müəllim və məktəb rəhbərləri tərəfindən həyata keçirilir, bu mərhələdə şagirdlərin nailiyyətləri formativ (məntəzəm, davamlı), mikrosummativ (bəhs və bölmələr üzrə) və makrosummativ (yarımilliklər üzrə) formalarında yazılı və şəfahi aparılır;
 - kurikulum üzrə qiymətləndirmə – şagirdlərin təlim nəticələrinin müvafiq məzmun standartlarına uyğunluğunu müəyyən etməyə məqsədilə aparılır;
 - təhsil səviyyələri (ümumi orta və tam orta) üzrə yekun qiymətləndirmə mərkəzləşmiş qaydada aparılan buraxılış imtahanları formasında həyata keçirilir və müvafiq təhsil sənədinin verilməsi ilə başa çatır.
- Tam orta təhsil səviyyəsində şagirdlərin müvafiq təməyüllər üzrə təhsil almaları ümumi orta təhsil

- səviy-yəsində keçirilmiş yekun qiymətləndirmənin nəticələrinə görə müəyyən olunur.
- ❖ Milli qiymətləndirmə, bir qayda olaraq, 4-5 ildən bir keçirilir. Təhsil prosesinin təşkili, planlaşdırılması və aparıldığı şərait haqqında toplanmış məlumatlar vasitəsilə kurikulumların keyfiyyətini və ümumi təhsil sistemində başverən dəyişiklikləri dəyərləndirmək məqsədilə aparılır.
 - ❖ Beynəlxalq qiymətləndirmə aşağıdakı məqsədlərlə aparılır:
 - ❖ bir qayda olaraq, hər üç ildən bir seçmə yolla şagirdlərin təlim göstəriciləri əsasında təhsilin vəziyyəti barədə təsəvvür əldə etmək;
 - ❖ müvafiq məlumatları təhlil etməklə problemləri aşkara çıxarmaq və onların həlli yollarını müəyyənləşdirmək;
 - ❖ mövcud vəziyyəti digər ölkələrlə müqayisə etmək və perseptiv inkişaf istiqamətlərini proqnozlaşdırmaq.
- Toplanmış məlumatların təhlili aparılır, nəticədə ölkədə təhsil sisteminin qurulması və gələcək inkişaf perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə istifadə edilir.

1. Təhsil stat
 A) Fənnin mə
 B) Təhsilə qoyulmuş dö
 C) Təhsilə dövlət tələbi
 D) Məzmun olunmasına
 E) Təhsilə səviyyəsinə

2. Ümumi seçin:

1. Ümumi
 2. Ümumi
 3. Ümumi və məzmun
 4. Ümumi
 5. Ümumi fənlər
 6. Ümumi
 7. Ümumi dərslər
 8. Ümumi keyfiyyət
 9. Ümumi təşkili
 10. Ümumi bacarıq
 11. Təhsil qiyməti
- A) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 B) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
 C) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 D) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 E) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

3. Ümumi əsas

- A) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 B) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 C) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 D) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 E) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

4.

- A) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 B) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 C) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 D) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
 E) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

1. Təhsil standartı nədir?

- A) Fənnin məzmununa qoyulmuş dövlət tələbidir.
 B) Təhsilənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
 C) Təhsilənlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
 D) Məzmun standartlarının düzgün tərtib olunmasına qoyulmuş dövlət tələbidir.
 E) Təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

2. Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartlarını seçin:

1. Ümumi təhsilin məzmunu
 2. Ümumi təhsilin idarə olunması
 3. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
 4. Ümumi təhsilin maddi-texniki və tədris bazası
 5. Ümumi təhsilin hər səviyyəsində tədris olunan fənlər
 6. Ümumi təhsilin infrastrukturunu
 7. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə həftəlik dərslər və dərsləndirilmə məşğələ saatlarının miqdarı
 8. Ümumi təhsil sistemində təhsilənlərin keyfiyyət göstəriciləri
 9. Ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin təşkili prinsipləri
 10. Ümumi təhsil sistemində təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsi
 11. Təlim nailiyyətlərinin (nəticələrinin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi
- A) 1, 2, 4, 7, 9, 10
 B) 1, 2, 4, 6, 8, 10
 C) 1, 2, 5, 7, 8, 10
 D) 3, 5, 6, 7, 9, 11
 E) 2, 3, 5, 7, 9

3. Ümumi təhsilin məzmunu hansı prinsiplər əsasında müəyyən edilir?

- A) Humanistlik, varislik, dünyəvilik, inteqrativlik
 B) Demokrativlik, toleranlıq, keyfiyyətlik, səmərəlilik
 C) Bərabərlik, fasiləsizlik, liberallaşma, inteqrasiya
 D) Millilik və dünyəvilik, səmərəlilik, keyfiyyətlik
 E) Subyektivlik, millilik, səmərəlilik

4. Ümumi təhsilin idarə olunması hansı prinsipləri əsasında həyata keçirilir?

- A) Şagirdyönlülük, şəxsiyyət-yönlülük
 B) Hesabatlılıq, məsuliyyətin bölüşdürülməsi və inkişafın monitorinqi
 C) İnteqrativlik, humanistlik
 D) Hesabatlılıq, inteqrativlik, humanistlik
 E) Millilik, varislik, subyektivlik

5. Ümumi təhsil pilləsində təhsilənlərin keyfiyyət göstəricilərini müəyyən edin.

1. İxtisası üzrə elmi-nəzəri biliklərə sahib olmalı;
 2. Ədalətlik, məsuliyyətlik, cavabdehlik keyfiyyətlərinə sahib olmalı;
 3. Əxlaqi-mənəvi keyfiyyətlərə, pedaqoji etika və mədəniyyətə sahib olmalı;
 4. Uşaqlarla həssas ünsiyyət qurma və iş bacarığına sahib olmalı.
- A) 1, 2, 3 B) 2, 3, 4
 C) 1, 2, 3, 4 D) 1, 4
 E) 2, 4

6. Təhsil kurikulumu və fənn kurikulumuna aid fikirləri düzgün uyğunlaşdırın.

1. Ümumi təhsilin kurikulumu
 2. Fənn kurikulumu
 - a. Təhsil səviyyələri üzrə təlim nəticələri
 - b. Təhsil səviyyələri və siniflər üzrə təlim nəticələri
 - c. Təlim strategiyaları, təlimin məzmunu
 - ç. Siniflər üzrə məzmun standartları
 - d. Təhsil səviyyələri üzrə keçirilən fənlər
 - e. Dərs və dərsləndirilmə məşğələ saatlarının miqdarı
- A) 1-a, d, e; 2-b, c, ç
 B) 1-b, c; 2-a, ç, d, e
 C) 1-b, ç, e; 2-a, c, d
 D) 1-b; 2-a, c, ç, d, e
 E) 1-ç, d, e; 2-a, b, c

7. Dövlət standartları və proqramları neçənci ildə təsdiq olunmuşdur?

- A) 19 iyun 2009 B) 3 iyun 2010
 C) 15 iyun 1999 D) 13 yanvar 2009
 E) 3 iyun 2011

8. Təhsil sahəsində dövlət standartlarına aid olmayan bəndi müəyyən edin.

- A) Ümumi təhsilin məzmunu
 B) Ümumi təhsil pilləsində təhsilənlərin keyfiyyət göstəricisi
 C) Ümumi təhsil səviyyəsi üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
 D) Ümumi təhsilin idarə olunması
 E) Təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsi

9. Fənyönümlü kurikulumuna aid olan fikri müəyyən edin.

- A) Şagirdlərin həyatı bacarıqlarının inkişafı ön plana keçir
 B) İnsanın gələcək həyat fəaliyyətində lazım olacaq praktiki bacarıq və vərdişləri əhatə edilir
 C) İnsanın şəxsi fəaliyyəti üçün lazım olan tələblər əsas götürülür.
 D) Biliklərin həcmi və miqdarı əsas rol oynayır.
 E) Biliklərin həcmi minimuma endirilir.

10. Ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin samərəli təşkili üçün neçə prinsip müəyyən olunmuşdur?
A) 6 B) 4 C) 2 D) 5 E) 3

11. "Şagirdlərin təlim prosesi zamanı fəaliyyəti izlənilir və müəllim tərəfindən dəyərləndirilir, şagirdlərin daha uğurlu təlim nəticələrinə istiqamətləndirilməsi təmin olunur". Qeyd olunan fikirlər hansı prinsipə aiddir?
A) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
B) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
C) Fəaliyyətin stimullaşdırılması
D) Pedaqoji prosesin tamlığı
E) Şagirdyönümlülük

12. Təlimin bütün funksiyalarının (öyrədici, inkişafetdirici, tərbiyəedici) həyata keçirilməsinə xidmət edən, real nəticələrlə yekunlaşan müəllim-şagird fəaliyyətini formalaşdıran pedaqoji prinsip hansıdır?
A) Şagirdyönümlülük
B) İnkişafyönümlülük
C) Pedaqoji prosesin tamlığı
D) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
E) Fəaliyyətin stimullaşdırılması

13. "Şagirdlərin aqli fəallığı izlənilir, nailiyyətləri təhlil edilir, bilik, bacarıq və vərdislərinin inkişaf səviyyəsi tənzimlənir". Qeyd olunan fikirlər hansı pedaqoji prinsipə aiddir?
A) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
B) Şagirdyönümlülük
C) Tamlıq
D) Bərabər imkanların yaradılması
E) İnkişafyönümlülük

14. Pedaqoji prosesin təşkili prinsiplərini müəyyən edin.

- Şəxsiyyətyönümlülük
 - Şagirdyönümlülük
 - Nəticəyönümlülük
 - Dəstəkləyici mühitin yaradılması
 - Bərabər imkanların yaradılması
 - Pedaqoji prosesin tamlığı
 - İnkişafyönümlülük
 - Tələbyönümlülük
 - Fəaliyyətin stimullaşdırılması
- A) 2, 4, 5, 6, 7, 9
B) 1, 3, 5, 7, 8, 9
C) 2, 3, 4, 5, 6, 7
D) 1, 3, 5, 6, 7, 8
E) 1, 3, 7, 8

15. Pedaqoji prosesin münasib maddi-texniki baza əsasında və sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilməsi üçün əlverişli və samərəli təlim şəraitinin yaradılması hansı pedaqoji prinsipə əsaslanır?

- A) İnkişafyönümlülük
B) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
C) Tamlıq
D) Bərabər imkanların yaradılması
E) Şagirdyönümlülük

16. Təlim prosesində iştirak edən bütün şagirdlərə eyni təlim şəraitinin yaradılması, pedaqoji prosesin onların potensial imkanlarına uyğun tənzimlənməsi hansı pedaqoji prinsipə əsaslanır?

- A) İnkişafyönümlülük
B) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
C) Tamlıq
D) Bərabər imkanların yaradılması
E) Şagirdyönümlülük

17. Aşağıdakılardan biri təhsil pilləsi deyil.

- A) Tam orta təhsil
B) Ümumi təhsil
C) İlk peşə ixtisas təhsili
D) Məktəbəqədər təhsil
E) Orta ixtisas təhsili

18. Aşağıdakılardan biri təhsil səviyyəsi deyil.

- A) İbtidai təhsil
B) Magistr
C) Ümumi orta təhsil
D) Bakalavr
E) Məktəbəqədər təhsil

19. Təhsil pillələri hansılardır?

- Məktəbəqədər təhsil
 - Ümumi orta təhsil
 - Ümumi təhsil
 - İlk peşə ixtisas təhsili
 - Magistratura
 - Orta ixtisas təhsili
 - Ali təhsil
 - Tam orta təhsil
- A) 2, 5, 7
B) 1, 2, 6, 7
C) 3, 4, 5, 6, 7
D) 1, 4, 7
E) 1, 3, 4, 6, 7

20. Təhsil səviyyələri hansılardır?

- Məktəbəqədər təhsil
 - Ümumi orta təhsil
 - Ümumi təhsil
 - İbtidai təhsil
 - Magistratura
 - Orta ixtisas təhsili
 - Ali təhsil
 - Tam orta təhsil
- A) 2, 4, 5, 8
B) 1, 2, 6, 7
C) 3, 4, 5, 6, 7
D) 1, 3, 4, 6, 7
E) 2, 3, 8

21. Ümumi təhsil proqramına aid olanları müəyyən edin.

- Ümumi təhsilin məzmunu
 - Ümumi təhsilin idarə olunması
 - Ümumi təhsil səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
 - Ümumi təhsil sistemində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri
 - Təhsil səviyyələri üzrə dərslərin miqdarı
 - Təhsil səviyyələri üzrə tədris olunan fənlər
- A) 1, 2, 3, 6
B) 1, 2, 4
C) 3, 5, 6
D) 1, 4, 5
E) 2, 4

22. Ümumi təhsil pilləsinin səviyyələri hansılardır?

- A) Məktəbəqədər, ibtidai təhsil
B) 0-3 yaş, 3-6 yaş səviyyəsi
C) Bakalavr, magistr, doktorantura
D) İlk peşə və orta ixtisas təhsili
E) İbtidai, ümumi orta, tam orta təhsil

23. Ali təhsilin səviyyələri hansılardır?

- A) İbtidai, ümumi orta, tam orta təhsil
B) 0-3 yaş, 3-6 yaş səviyyəsi
C) Tam orta təhsil, bakalavr
D) İlk peşə və orta ixtisas təhsili
E) Bakalavr, magistr, doktorantura

24. Təhsil sistemində neçə təhsil pilləsi mövcuddur?

- A) 3
B) 4
C) 5
D) 6
E) 7

25. Ümumi təhsilin infrastrukturuna nə daxildir?

- A) Təhsilverənlər və təhsilalanlar
B) Tədris planı, tədris proqramı, dərslik və dərs vəsaitləri
C) Təhsilalan və təhsilverənlər üçün mebel avadanlığı, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, audio-vizual avadanlıqlar, tədris-əyləmə vəsaitləri
D) Təhlükəsiz təhsil şəraiti, pedaqoji kadrlarla təminat, təhsil fəaliyyəti üçün zəruri imkanlara malik binalar, yardımçı bina və qurğular
E) Fənn kurikulumları

26. Təhsil proqramına aid olan bəndi göstərin.

- A) Təlimin strategiyası və planlaşdırılması
B) Ümumi təhsilin məzmunu
C) Təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdis səviyyəsi
D) Təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri
E) Ümumi təhsildə pedaqoji prosesin təşkili prinsipləri

Fənn kurikulumları haqqında ümumi məlumat

Fənn kurikulumlarının strukturu

Fənn kurikulumu – Milli Kurikulum çərçivəsində hazırlanır. Hər bir fənnin məqsəd və vəzifələrini, xarakterik cəhətlərini, məzmununu, fənn təliminin strategiyalarını, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsini, bir sözlə, fənnin tədrisi zamanı müəllimin işini istiqamətləndirən bütün prosesləri özündə cəmləşdirən konseptual sənəddir.

Fənn üzrə təlimin məzmunu

Ümumi təlim nəticəsi	Təhsilənlərin təhsil səviyyəsinin və ya hər hansı dərslərin sonunda əldə edəcəyi bilik, bacarıq və vərdisləridir. Bu nəticələr əvvəlcədən müəyyən olunur. Məzmun standartları işə ümumi təlim nəticələrinin həyata keçməsinə xidmət edir.
Məzmun standartı	Şagirdlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir. Məzmun standartları integrativ təlim nəticələri olub, şagirdin müvafiq bilik, bacarıq və dəyərlərə nail olmaqla səviyyəyə dəyişməsinə təmin edir.
Məzmun xətti	Fənn üzrə ümumi təlim nəticələrini reallaşdırmaq üçün müəyyən olunmuş məzmunun zəruri, əsas hissəsidir, bünövrəsidir, leytmotividir, ana xəttidir. Məzmun xətti eyni fənn daxilində heç vaxt dəyişmir.
Əsas standart	1. Fənlər üzrə müəyyən olunan təlim nəticələrini məzmun xətləri üzrə ümumi şəkildə ifadə edir. 2. Sınıf və fənlər üzrə <u>summativ</u> qiymətləndirmənin aparılmasını təmin edir. 3. Əsas standart əsasən dəyişməzdir.
Alt standart	1. Təlim məqsədlərinin <u>dəqiq</u> müəyyən olunması üçün etibarlı zəmin yaradır. 2. Təlim strategiyalarının <u>düzgün</u> seçilməsində mühüm rol oynayır. 3. Təlimdə <u>integrativliyi</u> təmin edir. 4. Təlimin məzmununun <u>davamlı inkişafını</u> təmin edir. 5. Alt standart sınıfdən-sinfə keçdikcə daim dəyişir.
İntegrasiya	1. Müəyyən təhsil sistemi çərçivəsində şagirdlərin təfəkküründə dünyanın bütöv və bölünməz obrazını formalaşdırmaq, onları inkişafa istiqamətləndirmək məqsədi ilə təlimin bütün məzmun komponentləri arasında struktur əlaqələri qurmaqla onları sistemləşdirməkdir. 2. Təlimdə sistemlilik, bilik, bacarıq və vərdislərin ardıcıl surətdə inkişafı üçün vahid sistemin ünsürləri olmaq etibarilə, biliklər, bacarıqlar arasında müvafiq əlaqə yaratmaq üçün əvəzolunmaz prinsipdir.
Fəaliyyət xətti	Fəaliyyət xətti – məzmun xətlərində əks olunan biliklərin əldə edilməsində şagirdə praktik imkan yaradır.

Ümumi təlim nəticələri – Fənn kurikulumlarında ümumi təlim nəticələri hər hansı təhsil səviyyəsinin və ya dərslərin sonunda şagirdlərin əldə edəcəyi təlim nəticələrinin əvvəlcədən müəyyən olunmasıdır. Bu nəticələr müəllimin fəaliyyətlərini düzgün istiqamətləndirməsinə imkan yaradır.

Məzmun standartı – şagirdlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir. Məzmun standartları integrativ təlim nəticələri olub, şagirdin müvafiq bilik, bacarıq və dəyərlərə nail olmaqla səviyyəyə dəyişməsinə təmin edir. Hər bir fənnin öz kurikulumu var və həmin kurikulumda sınıflar üzrə məzmun standartları müəyyən olunmuşdur. Tədris ili ərzində müəllim həmin sınıflar üçün müəyyən olunmuş standartları (tələbləri) məqsədyönlü şəkildə reallaşdırır.

Bir neçə standartı nümunə olaraq göstərmək olar:

5.1.1. Avropa və Şərq mədəniyyətinin inkişaf xüsusiyyətlərini izah edir. (Ümumi tarix, VII sinif)

2.2.2. Sadə tənlikləri həll edir. (Riyaziyyat, IV sinif)

Yuxarıda göstərilənlər bir neçə fənnin məzmun standartlarından nümunədir. Tərifindən də göründüyü kimi, məzmun standartı iki hissədən ibarətdir. Standartın fəaliyyət hissəsində (feil hissəsində) şagirdin həmin standartı reallaşdırarkən hansı **fəaliyyətdə** (idraki, ünsiyyət və ya psixomotor fəaliyyət) olacağını görürük.

Standartın bilik hissəsinə nəzər yetirdikdə isə şagirdin həmin standartı reallaşdırarkən hansı biliyi əldə edəcəyini, standartın məzmun komponentini (fənnin həmin dərstdə öyrədiləcək məzmununu) görə bilər.

Bəs onların qarşısındakı kodlar nə üçündür? Müəllim sinif jurnalını və ya gündəlik dərslər icmalını yazarkən gündəlik keçirilən mövzunun adını və həmin dərstdə reallaşdıracağı standartları orada qeyd edir. Mövzunun adı qeyd olunduqdan sonra məzmun standartının sadəcə rəqəmli kodunu orada qeyd etmək kifayətdir. Yəni həmin kodlar məqsədli şəkildə müəyyənləşdirilir və mürəkkəb görünən o kodların hər birinin öz mənası vardır. Standartın qarşısında 3 rəqəmli kodlaşdırma görürük. Onlardan birincisi məzmun xətti, ikincisi əsas standart, üçüncüsü isə alt standartdır.

Məzmun xətləri – fənn üzrə ümumi təlim nəticələrini reallaşdırmaq üçün müəyyən olunmuş məzmunun **zəruri** hissəsidir. Hər fənnin öz məzmun xətti var. Hər hansı fənnin məzmun xəttində həmin fənnin tədris zamanı şagirdlərə öyrədiləcək əsas məzmunu görürük.

Nümunələrə diqqət yetirək: Ana dili dərbində şagirdlər nəyi öyrənməlidir? Aşağıdakı nümunədə Azərbaycan dili verilib.

Ana dili fənni üzrə 4 məzmun xətti var. Yəni şagirdlərin bilik və bacarıqları bu istiqamətlər, bu məzmun ətrafında inkişaf etdiriləcək.

1. Dinləyib anlama və danışma
2. Oxu
3. Yazı
4. Dil qaydaları

Məzmun standartında qeyd olunan 3 rəqəmdən birincisi məzmun xəttini ifadə edir. Yəni əgər ana dili dərsmizdə, əsasən, oxu bacarıqlarını inkişaf etdirəcəyiksə, o zaman məzmun standartı 2 rəqəmi ilə başlamalıdır, yəni ikinci məzmun xəttinə aid olmalıdır. Təbii ki, məzmun standartı mövzuya uyğun olaraq seçilir. (2. 2. 2. Səsləri hecalarla birləşdirir və oxuyur; 2. 2. 5. Kiçik həcmli mətnləri müəyyən olunmuş tələblərə uyğun sürətli, düzgün, şüurlu və ifadəli oxuyur)

Keçiriləcək dərslər ərzində dil qaydalarının öyrənilməsi nəzərdə tutularsa, həmin alt standart 4-cü məzmun xəttinə aid olacaqdır. (4-cü sinifdə keçiləcək mövzu köməkçi nitq hissələrinə aid olarsa, o zaman "4. 1.5. Köməkçi nitq hissələrini tanıyır, onların əsas nitq hissələrindən fərqi izah edir" məzmun standartını seçmək məqsəddə uyğun olar)

Azərbaycan dili fənni kurikulumunda 5 rəqəmi ilə başlayan standart ola bilməz, çünki 4 məzmun xətti vardır və standartlar yalnız bu 4 məzmun xəttindən birinə aid olacaqdır.

Daha bir fənnin məzmun xətlərini
Riyaziyyat

1. Ədədlər və əməllər
2. Cəbr və funksiyalar
3. Həndəsə
4. Ölçmələr
5. Statistika və ehtimal

Riyaziyyat fənnində isə
olur. Yəni fənni tədris edərkən
həmin istiqamətləri əks etdirir.

Riyaziyyat dərslərini keçərkən müəllim
istiqamətdə dərslər keçərkən müəllim
100 dairəsində ədədləri oxuyur.

Müxtəlif məsələ və tapşırıqlar
yatlər arasındakı asılılıqları tədqiq
ilə başlayan standart seçilir.

Bundan əlavə, riyaziyyat dərslərində
təsvir edir, perimetr və sahə
məzmun standartı 3 rəqəmi

Riyaziyyat dərslərində
kütlanı, tutumu, perimetrini, kütləni, tutumu, perimetrini, keçərkən müəllim 4 rəqəmli

müvafiq vahidlər və alətlər istifadə edilərək
Şagirdlər həmçinin

ya proqnozlaşdırma ilə məzmun standartı 5 rəqəmi ilə
başlayacaqdır, yəni 5-ə

aparılar.

IV sinif müəllimi
sinif məzmun standartı

sahəsi anlayışlarını bəzən
II sinifdə keçilən

məzmun standartlarını
toplayır və çıxır"; "1

Məzmun xətləri

İnformatika

1. İnformasiya
2. Formallaşdırma
3. Kompüter
4. Cəmiyyət

Azərbaycan dili

1. Tarixi və mədəniyyət
2. Tarixi və mədəniyyət
3. Dövlət
4. Şəxsiyyət
5. Mədəniyyət

Tarix

1. Tarixi və mədəniyyət
2. Tarixi və mədəniyyət
3. Dövlət
4. Şəxsiyyət
5. Mədəniyyət

Daha bir fənnin məzmun xətlərinə diqqət yetirək:

Riyaziyyat

1. Ədədlər və əməllər
2. Cəbr və funksiyalar
3. Həndəsə
4. Ölçmələr
5. Statistika və ehtimal

Riyaziyyat fənnində isə 5 məzmun xətti vardır. Məzmun xətləri hər bir fənnin öz məzmununa uyğun olur. Yəni fənni tədris edərkən şagirdlərə hansı istiqamətlərdə bilik və bacarıq aşılacaqsa, məzmun xətləri həmin istiqamətləri əks etdirir.

Riyaziyyat dərsi keçərkən şagirdlər ədədləri yazmağı və oxumağı öyrənir, riyazi əməllərlə tanış olur. Bu istiqamətdə dərslər keçərkən müəllim 1 rəqəmi ilə başlayan, 1-ci məzmun xəttinə aid olan standart seçir. (1.1.1. 100 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır)

Müxtəlif məsələ və tənlikləri, ifadələri, bərabərsizlikləri həll etməyi, müqayisə etməyi öyrənir, kəmiyyətlər arasındakı asılılıqları başa düşür və hesablamalarda istifadə edir. Bu istiqamətdə dərslər keçərkən 2 rəqəmi ilə başlayan standart seçilir. (2.2.2. Tənliklər haqqında ilkin təsəvvürü olduğunu nümayiş etdirir)

Bundan əlavə, riyaziyyat dərslərində şagirdlər həndəsi fiqurlarla tanış olur, xassələrini öyrənir, qrafik təsvir edir, perimetr və sahə anlayışları ilə tanış olur. Əgər mövzu həndəsi fiqurlara aid olacaqdırsa, o zaman məzmun standartı 3 rəqəmi ilə başlayacaqdır. (3.2.2. Kvadratın düzbucaqlının xüsusi növü olduğunu şərh edir).

Riyaziyyat dərslərində şagirdlər zaman, pul, sahə, tutum, kütlə vahidləri və alətləri ilə tanış olur, uzunluğu, kütləni, tutumu, perimetri, sahəni müvafiq vahidlər və alətlərin köməyi ilə müəyyənləşdirir. Bu istiqamətdə dərslər keçərkən müəllim 4 rəqəmi ilə başlayan standart seçəcəkdir. (4.2.1. Uzunluğu, kütləni, tutumu, perimetri, sahəni müvafiq vahidlər və alətlərin köməyi ilə müəyyənləşdirir və şərhlər verir).

Şagirdlər həmçinin ehtimal nəzəriyyəsi ilə tanış olur, onlara məlumatın toplanması, işlənməsi, təhlili və ya proqnozlaşdırma ilə bağlı dərslər keçilir. Bu istiqamətdə dərslər keçilərkən, seçiləcək standart 5 rəqəmi ilə başlayacaqdır, yəni 5-ci məzmun xəttinə aid olacaqdır. (5.2.1. Ehtimalın doğruluğuna inanmaq üçün təcrübə aparır).

IV sinif müəlliminin riyaziyyat dərslərində keçəcəyi mövzu "Çoxbucaqlının sahəsi" olarsa, o zaman 4-cü sinif məzmun standartları arasından bu standartı seçə və reallaşdırma bilər: "3.2.1. Çoxbucaqlının perimetri və sahəsi anlayışlarını başa düşdüyünü nümayiş etdirir".

II sinifdə keçiləcək mövzu "100 dairəsində ədədlərin toplanması və çıxılması"-dırsa, o zaman II sinif məzmun standartları arasından bu standartı seçmək məqsədəuyğun olar: "1.3.1. 100 dairəsində ədədləri şifahi toplayır və çıxır"; "1.3.2. 100 dairəsində ədədləri yazılı toplayır və çıxır".

Məzmun xətti dəyişməzdir. Aşağıda digər fənlər üzrə məzmun xətləri əks olunmuşdur:

İnformatika fənni üzrə məzmun xətti:

1. İnformasiya və informasiya prosesləri
2. Formallaşdırma, modelləşdirmə, alqoritmləşdirmə və proqramlaşdırma
3. Kompüter, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları və sistemlər
4. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması

Azərbaycan tarixi:

1. Tarixi zaman
2. Tarixi məkan
3. Dövlət
4. Şəxsiyyət
5. Mədəniyyət

Tarix:

1. Tarixi zaman
2. Tarixi məkan
3. Dövlət
4. Şəxsiyyət
5. Mədəniyyət

Fizika:

1. Fiziki hadisələr, qanunauyğunluqlar və qanunlar
2. Maddə və sahə, qarşılıqlı təsir, əlaqəli sistemlər
3. Eksperimental fizika və müasir həyat

Kimya:

1. Maddə və maddi aləm
2. Kimyəvi hadisələr
3. Eksperiment və modelləşdirmə
4. Kimya və həyat

Biologiya:

1. Canlıların quruluşu və müxtəlifliyi
2. Bioloji proseslər
3. İnsan və onun sağlamlığı
4. Canlılar və ətraf mühit

Coğrafiya:

1. Coğrafi məkan
2. Təbiət
3. Cəmiyyət

Həyat bilgisi:

1. Təbiət və biz
2. Fərd və cəmiyyət
3. Mənəviyyət
4. Sağlamlıq və təhlükəsizlik

Texnologiya:

1. Emal texnologiyaları
2. Texnika elementləri
3. Məişət mədəniyyəti
4. Qrafika

Fiziki tərbiyə:

1. İnformasiya təminatı və nəzəri biliklər
2. Hərəkəti bacarıqlar və vərdişlər Hərəkəti qabiliyyətlər
3. Şəxsiyyətin mənəvi iradi keyfiyyətlərinin formalaşması

Musiqi:

1. Musiqi aləmi
2. Emosional dəyərləndirmə
3. Musiqi fəaliyyəti

Təsviri incəsənət:

1. Cəmiyyət və təsviri incəsənət
2. Təsviri və dekorativ yaradıcılıq
3. Estetik reaksiya

Xarici dil:

1. Dinləyib-anlama
2. Danışma
3. Oxu
4. Yazı

Ədəbiyyat:

1. Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri;
2. Şifahi nitq;
3. Yazılı nitq.

Əsas standart:

- ✓ Fənlər üzrə müəyyən olunan təlim
- ✓ Sınıf və fənlər üzrə summativ qiymət
- ✓ Əsas standart əsasən dəyişməzdir

Alt standart:

- ✓ Təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyənləşdirilməsi
- ✓ Təlim strategiyalarının düzgün seçilməsi
- ✓ Təlimdə integrativliyi təmin edilməsi
- ✓ Təlimin məzmununun davamlı olması

Məzmun xətti → əsas standart → alt standart

1. 1. 1. Əsas standartla əlaqəli standart deyil, alt standart seçimi standart ümumi bacarıqları əks etdirən hissələrə ayırır.

Müxtəlif fənlərdən olan fənlər: Azərbaycan dili II

Məzmun xətti:**3. Yazı****Əsas standart:**

3.1. Yazı bacarıq və bacarıqları

Alt standart:

3.1.1. Hüsnxət normaları

3.1.2. Tərkibində yazı köçürür

3.1.3. Verilmiş mətni

3.1.4. Təsvir və nəqşə

3.1.5. Sınıf səviyyəsinə uyğun

namə) yazır.

İzah: Əsas standartda

Lakin əsas standartda şəxsi bacarıqları deyərəkən müəyyən normalarına uyğun, səlhi mətnin qısa məzmununu mümkün deyildir. Şagird əgər fənn proqramına əlaqəli göstərilən 3.1.4. alt standartını seçməlidir. zamanı planımızı hazırlamaq məqsədyönlü təşkil edilməsi forması, hazırlayacağı qeyd olunmuş bütün şagirdlərdə formalaşdırılmalıdır.

Fənn: Riyaziyyat**Məzmun xətti:****4. Ölçmələr****Əsas standart:**

4.2. Ölçü vahidləri

Alt standart:

4.2.1. Uzunluq

şərhlər verir.

4.2.2. Palet

4.2.3. Eyni ölçü

edir.

Əsas standart:

- ✓ Fənlər üzrə müəyyən olunan təlim nəticələrini məzmun xətləri üzrə ümumi şəkildə ifadə edir.
- ✓ Sınıf və fənlər üzrə summativ qiymətləndirmənin aparılmasını təmin edir.
- ✓ Əsas standart əsasən dəyişməzdir. Əsas standart iki rəqəmlə ifadə olunur.

Alt standart:

- ✓ Təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunması üçün etibarlı zəmin yaradır.
- ✓ Təlim strategiyalarının düzgün seçilməsində mühüm rol oynayır.
- ✓ Təlimdə integrativliyi təmin edir.
- ✓ Təlimin məzmununun davamlı inkişafını təmin edir. Üç rəqəmlə ifadə olunur.

Məzmun xətti → əsas standart → alt standart

1. 1. 1. Əsas standartla alt standartın fərqi nədir? Nə üçün illik və gündəlik plan hazırlayarkən əsas standartı deyil, alt standart seçirik? Çünki əsas standartda dəqiq, konkret bir məqsəd əks olunmayıb, əsas standart ümumi bacarıqları əks etdirir. Alt standart isə həmin ümumi ifadə olunmuş fikri daha da aydınlaşdırır, hissələrə ayırır.

Müxtəlif fənlərdən olan nümunələrə diqqət yetirək:

Fənn: Azərbaycan dili II sinif

Məzmun xətti:

3. Yazı

Əsas standart:

3.1. Yazı bacarıq və vərdislərinə yiyələndiyini nümayiş etdirir.

Alt standart:

3. 1. 1. Hüsnxət normalarına riayət etməklə səliqəli və sürətli yazır.

3. 1. 2. Tərkibində yazılışı çətin sözlərin işləndiyi mətni üzündən köçürür

3. 1. 3. Verilmiş mətnin qısa məzmununu yazır.

3. 1. 4. Təsvir və nəqli xarakterli inşalar yazır.

3. 1. 5. Sınıf səviyyəsinə uyğun olaraq müəyyən edilən əməli yazılar (məktub, açıqca, elan, ərizə, dəvətnamə) yazır.

İzahı: Əsas standartda şagirdin yazı bacarıq və vərdislərinə yiyələndiyi ümumi bir sözlə qeyd olunmuşdur. Lakin əsas standartda şagirdin dəqiq olaraq hansı yazı bacarığına yiyələndiyi qeyd olunmamışdır. Yazı bacarıqları deyərkən müxtəlif bacarıqlar nəzərdə tutula bilər. Məsələn, üzündən köçürmə bacarığı, hüsnxət normalarına uyğun, səliqəli yazı bacarığı, inşa yazmaq bacarığı, açıqca və ya ərizə yazmaq bacarığı, oxuduğu mətnin qısa məzmununu yazmaq bacarığı və s. Bu yazı bacarıqlarının hamısını bir dərstdə həyata keçirmək mümkün deyildir. Şagirdin dəqiq olaraq hansı yazı bacarığına yiyələnməyi alt standartda qeyd olunmuşdur. Əgər fənn proqramına əsasən müəllim keçəcəyi dərstdə şagirdlərə inşa yazmağı tapşırırsa o zaman yuxarıda göstərilən 3.1.4. alt standartını, hər hansı bir mətni üzündən köçürməyi tapşırırsa o zaman 3.1.2. alt standartını seçməlidir. Seçiləcək standartda şagirdin əldə edəcəyi bilik bacarıq dəqiq ifadə olunmalıdır. Dərs zamanı planımızı hazırlayarkən məqsədimiz dəqiq olmalıdır ki, sifir o məqsədə uyğun dərsimizi düzgün, məqsədyönlü təşkil edə bilər, həmin məqsədə əsaslanaraq strategiya müəyyən edək, seçəcəyimiz üsul, təlim forması, hazırlayacağımız tapşırıqlar, seçəcəyimiz vasitələr hamısı məqsədimizə uyğun olmalıdır. Yuxarıda qeyd olunmuş bütün alt standartlar reallaşdıqdan sonra əsas standartda əks olunmuş ümumi yazı bacarıqları şagirdlərdə formalaşmış ola-cəqdır.

Fənn: Riyaziyyat IV sinif**Məzmun xətti:**

4. Ölçmələr

Əsas standart:

4. 2. Ölçü vahidlərindən və alətlərindən istifadə edərək kəmiyyətləri ölçür və nəticəni qiymətləndirir.

Alt standart:

4. 2. 1. Uzunluğu, kütləni, tutumu, perimetri müvafiq vahidlər və alətlərin köməyi ilə müəyyənləşdirir və şərtlər verir.

4. 2. 2. Paletin köməyi ilə sahəni təxmini müəyyənləşdirir və şərtlər verir.

4. 2. 3. Eyniadlı kəmiyyətlərin vahidləri arasındakı əlaqəni bilir və onlardan çalışmaların həllində istifadə edir.

I BÖLMƏ

- 4.2.4. Vaxtı saat,dəqiqə və saniyə dəqiqliyi ilə təyin edir, vaxt aralığını müəyyənləşdirir və şərtlər verir.
4.2.5. Pul vahidlərindən hesablamalarda istifadə edir.
4.2.6. Təvün vahidindən hesablamalarda istifadə edir.

İzahı: Yuxarıda qeyd olunmuş əsas standartda ümumi olaraq şagirdin ölçü vahidlərindən və alətlərindən istifadə edərək kəmiyyətləri ölçməsi və nəticəni qiymətləndirməsi qeyd olunmuşdur. Ancaq dərin şəkildə sifət hansı ölçü vahidi və alətdən istifadə edərək kəmiyyətləri ölçməsi alt standartlarda ifadə olunmuşdur. Ölçü vahidləri deyərək bir çox ölçü vahidləri və s. Əsas standartda əsasən ümumi olaraq şagirdin bütün ölçü vahidlərindən və alətlərindən istifadə edə bilməsi bacarığının formalaşdırılması nəzərdə tutulmuşdur. (4.2. Ölçü vahidlərindən və alətlərindən istifadə edərək kəmiyyətləri ölçür və nəticəni qiymətləndirir.) Əsas standartı bir akademik dərslər saatında (45 dəqiqə ərzində) reallaşdırmaq qeyri-mümkündür. Əsas standart bir bölmə (tədris vahidi) başa çatdıqda, hətta bəzən bütün tədris ili ərzində reallaşa bilər. Bunun üçün də gündəlik dərslər zamanı yalnız mövzuya uyğun olan alt standartlar reallaşdıqdan sonra əsas standartın məzmununun müəyyən bir hissəsini şagirdə öyrədilmiş olur. Yalnız bütün alt standartlar reallaşdıqdan sonra əsas standartın məzmununda əks olunmuş ümumiləşmiş bacarıq tam olaraq formalaşdırılmış olur.

Aşağıda digər fənlərdən əsas və alt standartlar qeyd olunmuşdur:

Fizika: VII sinif

Məzmun xətti: 3. Eksperimental fizika və müasir həyat

Əsas standart:

- 3.1. Təcrübələr aparır, nəticələri təqdim edir.

Alt standart:

- 3.1.1. Mexaniki hadisələrə dair cihaz və avadanlıqlardan istifadə edir.
3.1.2. Mexaniki hadisələrə uyğun fiziki kəmiyyətləri ölçür, hesablamalar aparır

Riyaziyyat: X sinif

Məzmun xətti:

2. Cəbr və funksiyalar

Əsas standart:

- 2.2. Funksiya anlayışını bilir, həyati problemlərin riyazi modellərini qurur və funksiyaların xassələrinin köməyi ilə bu problemləri həll edir.

Alt standart:

- 2.2.1. Ədədi funksiyanın tərifini və verilmə üsullarını bilir, onun təyin oblası, qiymətlər çoxluğu anlayışlarını başa düşür.
2.2.2. Funksiyanın qrafiki anlayışını bilir, funksiyanın dövrünlüyünü, təkliyini, cütlüyünü, monotonluğunu araşdırır, qrafikləri çevirməyi bacarır.
2.2.3. Mürəkkəb funksiya, tərs funksiya anlayışlarını bilir və bəzi funksiyaların tərs funksiyalarını tapır.
2.2.4. Əsas triqonometrik funksiyaları və tərs triqonometrik funksiyaları tanıyır, onların qrafiklərini qurur.
2.2.5. Qüvvət funksiyanının tərifini və xassələrini bilir, qrafikini qurur.
2.2.6. Üstlü funksiyanın tərifini və xassələrini bilir, qrafikini qurur.
2.2.7. Ədədin loqarifminin tərifini, loqarifmləmə qaydalarını, bilir və onları tətbiq edir.
2.2.8. Loqarifmik funksiyanın tərifini və xassəsini bilir, qrafikini qurur.

Biologiya: VI sinif

Məzmun xətti 2. Bioloji proseslər

Əsas standart:

- 2.1. Bioloji proseslərin tənzimlənməsinə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

2.1.1. Bioloji proseslərin xüsusiyyətlərini sadalayır.

2.1.2. Maddələr mübadiləsinin pozulma hallarını izah edir.

2.1.3. Bioloji proseslərə dair sadə təcrübələr və hesablamalar aparır.

Alt standart təlimin strategiyalarının düzgün seçilməsində mühüm rol oynayır. Təlim strategiyası dedikdə, təlimin necə planlaşdırılacağı, dərslin mərhələlərinin qurulması yolları, təlim zamanı hansı təlim formalarından, üsullarından, hansı öyrədici vasitələrdən istifadə ediləcəyi nəzərdə tutulur. Təlim zamanı dərslin bütün mərhələlərinin quruluşu, hazırlanan tapşırıqlar, tətbiq olunacaq təlim formaları, təlim üsulları, təlim resursları həmin standartın reallaşmasına xidmət edir.

I BÖLMƏ

Alt standart integrativli elementlərinin əlaqəsinə, şagirdin təlimin bütün məzmun komponentlərində sadə şəkildə söyləyə biləcəyi qədər dərinləşdirilmişdir. Məsələn, var: "1.1.3. Təbiət və cəmiyyət haqqında təbii və sosial elmlər haqqında şagird təsviri incəsənət dərslərində bir daha həyat bilgisi dərslərində təlimdə sistemlilik, bütönlük, etibarlılıq, biliklər, bacarıqların müasir dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılması".

Fəndaxili inteqrasiya**Fənlərarası inteqrasiya****Fənnüstü inteqrasiya**

1. Fəndaxili əlaqələndirilməsi, tədris vahidlərinin strukturunun dəyişməsi, Şaquli inteqrasiya kim çətinlik səviyyəsi məktəbləri üçün edərək fənn kursları olar: Azərbaycan

Alt standart integrativliyi təmin edir. Yəni fənn kurikulumları hazırlanarkən alt standartların məzmun elementlərinin əlaqəsinə, şagirdlərin təfəkküründə dünyanın bütöv və bölünməz obrazının formalaşdırılmasına, təlimin bütün məzmun komponentləri arasında struktur əlaqələri qurmaq imkanı yaradılmasına diqqət yetirilmişdir. Sadə şəkildə söyləsək, eyni bacarıqların bir neçə fənnin məzmununda yer almasına, inkişaf etdirilməsinə diqqət yetirilmişdir. Məsələn, 1-ci sinif təsviri incəsənət fənninin məzmun standartları arasında belə bir standart var: "1.1.3. Təbiət və cəmiyyət hadisələrinə aid təsviri sənət nümunələrini fərqləndirir". Bu standart həyat bilgisi fənninin "1.1.2. Varlıq və hadisələri sadə şəkildə təsvir edir" alt standartı ilə əlaqələndirilmişdir. Yəni şagird təsviri incəsənət dərində təbiət hadisələri ilə bağlı sənət nümunələrini təsvir edərkən və fərqləndirərkən bir daha həyat bilgisi dərində öyrəndiyi təbiət hadisələri ilə bağlı bilikləri təkrar edə bilər.

Təlimdə sistemlilik, bilik, bacarıq və vərdişlərin ardıcıl surətdə inkişafı üçün vahid sistemin ünsürləri olmaq ehtibarlı, biliklər, bacarıqlar arasında müvafiq əlaqə yaratmaq üçün inteqrasiya əvəzolunmaz prinsipdir. Müasir dünya təcrübəsində inteqrasiyanın 3 səviyyəsi müəyyənləşdirilir.

Fəndaxili inteqrasiya	Bu səviyyədə inteqrasiyanı verilmiş materialın ayrı-ayrı tədris vahidlərində cəmləşdirilməsi də hesab etmək olar. Bu isə son nəticədə fənnin məzmununun, strukturunun dəyişdirilməsinə gətirib çıxarır. Fəndaxili inteqrasiya şaquli və üfiqi olmaqla iki növə ayrılır
Fənlərarası inteqrasiya	Müəyyən təhsil sistemi çərçivəsində şagird təfəkküründə dünyanın bütöv və bölün-məz obrazını formalaşdırır. İki və ya daha artıq fənnin əhatə etdiyi anlayış, bilik, bacarıq, prinsiplərin sintezidir. Bu proses eyni bir bacarığın ayrı-ayrı fənlər vasitəsilə daha da təkmilləşdirilməsini təmin edir
Fənnüstü inteqrasiya	İnteqrasiyanın ən yüksək səviyyəsi olmaqla, təlimin əhatə etdiyi əsas və əlavə məzmun komponentlərinin sintezini ehtiva edir. Yəni fənnüstü inteqrasiya ilə şagirdlərin məktəbdə öyrəndikləri məzmunla məktəbdən kənarında aldığı məzmun sintez edilir

1. Fəndaxili inteqrasiya-adından göründüyü kimi, eyni fənnə aid bilik, bacarıq, vərdiş və mövzuların əlaqələndirilməsi, faktların sistemləşdirilməsidir. Bu səviyyədə inteqrasiyanı verilmiş materialın **ayrı-ayrı tədris vahidlərində** cəmləşdirilməsi də hesab etmək olar. Bu isə son nəticədə fənnin məzmununun, strukturunun dəyişdirilməsinə gətirib çıxarır. Fəndaxili inteqrasiya **şaquli** və **üfiqi** olmaqla iki növə ayrılır.

Şaquli inteqrasiya – standartların **siniflər üzrə** əlaqəsinə əhatə edir. Bilik, bacarıq və vərdişlərin sinifdən-sinfə genişlənərək inkişaf etməsini izləməyə imkan yaradır. **Bu cür inteqrasiya siniflərarası inteqrasiya kimi də adlanır.** Eyni **alt standart sinifdən-sinfə keçdikcə məzmun ehtibarlı dəyişmir, çətinlik səviyyəsinə görə də-yişir, sinifdən-sinfə keçdikcə standartlar arasındakı əlaqə itmir.** Ümumtəhsil məktəbləri üçün hazırlanmış fənn kurikulumlarında əks olunmuş şaquli inteqrasiya cədvəllərindən istifadə edərək fənn kurikulumlarının hazırlanmasında inteqrativlik prinsipinin necə nəzərə alınmasına diqqət yetirmək olar: **Azərbaycan dili fənni üzrə şaquli inteqrasiya nümunəsi:**

V sinif	4.1.1. <u>Cümləni</u> məqsəd və intonasiyaya görə növlərinə ayırır.
VI sinif	4.1.1. <u>Cümlənin</u> qrammatik əsasını müəyyənləşdirir
VII sinif	4.1.1. <u>Cümlələri</u> quruluşuna görə fərqləndirir
VIII sinif	4.1.1. Sadə <u>cümlənin</u> növlərini fərqləndirir
IX sinif	4.1.1. Mürəkkəb <u>cümlənin</u> növlərini fərqləndirir.
X sinif	4.1.1. Ədəbi dilin normalarına uyğun müxtəlif <u>cümlə</u> konstruksiyaları qurur
XI sinif	4.1.1. Müxtəlif <u>cümlə</u> konstruksiyalarından məqsədyönlü istifadə edir

sevmək və özünəxidməti bacarmaq, məktəbin həyatında və sinifdə təmizliyə riayət etmək, təmiz və səliqəli geyin-mək və digər davranış qaydalarına şagirdlər münasibət bildirir.

Daha sonra isə mövzuya əsasən ikinci məzmun xətti digər məzmun xətti ilə əlaqələndir (3. mənaəviyyət). Mənaəviyyətə zidd xüsusiyyətlərə (yalançılıq, paxıllıq, xəbərçilik) münasibət bildirir. Məktəbdə müəllim və digər yoldaşlarına qarşı düzgün və yanlış dəyərləndirilən xüsusiyyətləri sadalayır. Yoldaşları ilə münasibət zamanı diqqətli və nəzakətli olmağın, yalançılıq, xəbərçilik, paxıllıq kimi pis xüsusiyyətlərdən uzaq olmağın zərurətini başa düşür.

2. Fənlərarası inteqrasiya - müxtəlif fənlər arasında məntiqi əlaqələrin qurulmasına xidmət göstərir. İki və ya daha artıq fənnin əhatə etdiyi anlayış, bilik, bacarıq, prinsiplərin sintezidir. Bu proses eyni bir bacarığın sistemləşdirilməsi şagirdlərin təfəkküründə bütöv və bölünməz obrazın yaradılması ilə yanaşı, həm də ümumi elmi anlayışlar, kateqoriyalar və yanaşmalarla xarakterizə olunan yeni tip biliklərin formalaşdırılmasına təkan verir. Müxtəlif fənlərə aid oxşar və bir-birini tamamlayan mövzular elə planlaşdırılır ki, müəyyən bir çərçivə standartlarının bir-biri ilə əlaqələnməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Sadə bir nümunə göstərmək olar:

Riyaziyyat (II sinif): 4. 2. 2. Vaxtı saat və dəqiqə dəqiqliyi ilə təyin edir, vaxt aralığını müəyyənləşdirir və şərhlər verir.

İnformatika (II sinif): 2. 1. 1. Şərh olunan hərəkətlər, hadisələr ardıcılığını hissələrə ayırır.

Yuxarıda qeyd olunan hər iki məzmun standartı II sinifə aiddir. Qeyd olunan məzmun standartları fərqli fənlərə aid olsa belə, onlar arasında məzmun etibarilə bir yaxınlıq var. Hər ikisi hadisələr arasındakı zaman ardıcılığını, zaman aralığını müəyyən etməklə bağlıdır. Bu bacarıq eyni il ərzində həm riyaziyyat fənnində, həm də informatika fənnində inkişaf etdiriləcəkdir. Beləcə eyni bacarığın hər iki fənnin tədrisində formalaşdırılması bu iki fənn arasında əlaqə yaradır.

3. Fənnüstü inteqrasiya. İnteqrasiyanın ən yüksək səviyyəsi olmaqla təlimin əhatə etdiyi əsas və əlavə məzmun komponentlərinin sintezini ehtiva edir. Yəni fənnüstü inteqrasiya ilə şagirdlərin məktəbdə öyrəndikləri məzmunla məktəbdən kənarında aldığı məzmun sintez edilir.

Alt standart təlimin məzmununun davamlı inkişafını təmin edir. Məzmun xətləri dəyişmir, sadəcə olaraq məzmun xəttinə uyğun alt standartların məzmunu sinifdən-sinifə keçdikcə sadəcə mürəkkəbə doğru genişlənir, beləcə fənnin məzmununun davamlı inkişafı təmin olunur. Aşağıda riyaziyyat fənni üzrə I sinifdən XI sinifə qədər olan məzmun standartlarına diqqət yetirsək, eyni alt standartın sinifdən-sinifə necə dəyişib çətinləşdiyini, məzmunun necə inkişaf etdiyini görə bilərik. Diqqət yetirsək görürük ki, məzmun xətti 1-ci sinifdən 11-ci sinifə qədər **dəyişməz olaraq qalır**. Əsas standart, əsasən, dəyişməzdir. Bir neçə sinifdə və hətta ümumi təhsil səviyyəsi üzrə eyni formada ifadə olunaraq **dəyişməyə bilər**. 1.1. əsas standartı birinci sinifdən dördüncü sinifə qədər cüzi fərqlənir. Beşinci sinifdən on birinci sinifə qədər isə əsas standarta diqqət yetirsək, görürük ki, məzmun etibarilə dəyişməyib. Alt standart isə tam fərqli, yəni sinifdən-sinifə keçdikcə **daim dəyişir**. Sinifdən-sinifə keçdikcə, alt standartın məzmunu da çətinləşir, daha əhatəli olur.

I sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Say və ədəd anlayışlarını, onlar arasındakı əlaqəni başa düşdüyünü nümayiş etdirir.

Alt standart: 1. 1. 1. 20 dairəsində bir-bir düzünə və tərsinə sayır.

II sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədəd anlayışını, ədədin strukturunu, ədədlər arasındakı münasibətləri başa düşdüyünü nümayiş etdirir.

Alt standart: 1. 1. 1. 100 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.

III sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədəd anlayışını, ədədin strukturunu, ədədlər arasındakı münasibətləri, başa düşdüyünü nümayiş etdirir.

Alt standart: 1. 1. 1. 1000 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.

I BÖLMƏ

IV sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədəd anlayışını, ədədin strukturunu, ədədlər arasındakı münasibətləri başa düşdüyünü nümayiş etdirir, sadə kəsrləri tamıyır və şərhlər verir.

Alt standart: 1. 1. 1. 1000000 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.

V sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, onların müxtəlif formada verilməsini bilir və aralarındakı münasibətləri müəyyənləşdirir.

Alt standart: 1. 1. 1. Natural ədədləri oxuyur və yazır.

VI sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.

Alt standart: 1. 1. 1. Tam ədədləri oxuyur və yazır.

VII sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.

Alt standart: 1. 1. 1. Rəşional ədədləri oxuyur və yazır.

VIII sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.

Alt standart: 1. 1. 1. İrrəşional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədləri oxuyur və yazır.

IX sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər.

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.

Alt standart: 1. 1. 1. Həqiqi ədədləri oxuyur və yazır.

X sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.

Alt standart: 1. 1. 1. Kompleks ədəd anlayışı ilə tanışdır.

XI sinif

Məzmun xətti: 1. Ədədlər və əməllər

Əsas standart: 1. 1. Ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.

Alt standart: 1. 1. 1. n dərəcəli çoxhədlinin kökü olduğunu bilir və ona əsasən tənlikləri həll edir.

I BÖLMƏ

1. Məzmun standartı nədir?

- A) Təhsilənlərin bilik, bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- B) Fənnin məzmununa qoyulmuş dövlət tələbidir.
- C) Təhsilənlərin nailiyyət bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- D) Təhsilənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- E) Təhsilənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

2. Fənn kurikulumuna:

- A) Ümumi təhsilin səviyyəsinə uyğun dərəcəli məzmunun tərtibatı.
- B) Təhsilin məzmunu və tərtibatı.
- C) Təhsil səviyyələri üzrə məzmun standartları.
- D) Təhsil səviyyələri üzrə məzmun standartları.
- E) Təhsilin məzmunu və tərtibatı.

3. Fənn kurikulumu:

- A) 3 B) 2 C) 1

4. Fənn kurikulumu olanları müəyyən edin:

- A) Ümumi təlim nəzəriyyəsi
- B) Ümumi təlim nəzəriyyəsi
- C) Ümumi təlim nəzəriyyəsi
- D) Təhsil formasının planlaşdırılması.
- E) Qiymətləndirmə

5. Fənn kurikulumu aid deyil.

- A) Təhsilin formasının planlaşdırılması
- B) Təhsil üsulları
- C) Təhsilin planlaşdırılması
- D) Təhsilin məzmunu
- E) Məzmun standartı

6. Təhsil strategiyası:

- A) Təhsilin formasının planlaşdırılması
- B) Məzmun standartı, məzmun
- C) Qiymətləndirmə
- D) Şagirdlərin monitorinqi
- E) Təhsilin təşkilinə və şərhinə

1. Məzmun standartı nədir?

- A) Təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
 B) Fənnin məzmununa qoyulmuş dövlət tələbidir.
 C) Təhsilənlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
 D) Təhsilənlərin və təhsilverənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
 E) Təhsilənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

2. Fənn kurikulumuna aid olan fikri seçin.

- A) Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə dərslər və dərslərdən məşğələ saatları əks olunub.
 B) Təlimin məzmunu və strategiyaları əks olunub.
 C) Təhsil səviyyələri üzrə keçirilən fənlərin siyahısı əks olunub.
 D) Təhsil səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları əks olunub.
 E) Təhsilin məzmunu və idarə olunması ilə bağlı məsələlər öz əksini tapıb.

3. Fənn kurikulumunu neçə hissədən ibarətdir?

- A) 3 B) 2 C) 1 D) 4 E) 8

4. Fənn kurikulumunun məzmun hissəsinə aid olanları müəyyən edin.

- A) Ümumi təlim nəticələri, məzmun standartları, təlim formaları
 B) Ümumi təlim nəticələri, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi, illik və gündəlik planlaşdırma
 C) Ümumi təlim nəticələri, məzmun xətləri, məzmun standartı, inteqrasiya.
 D) Təlim forma və üsulları, təlimin planlaşdırılması, təlimin təşkilinə verilən tələblər
 E) Qiymətləndirmə istiqamətləri və növləri

5. Fənn kurikulumunda təlimin strategiyalarına aid deyil.

- A) Təlimin formaları
 B) Təlim üsulları
 C) Təlimin planlaşdırılması
 D) Təlimin məzmunu
 E) Məzmun standartlarının şərh

6. Təlim strategiyalarını müəyyən edin.

- A) Təhsilin formaları, müəllim fəaliyyətinin planlaşdırılması, məzmun standartının şərh
 B) Məzmun xətti, inteqrasiya, məzmun standartı, məzmun xətti üzrə təlim nəticələri
 C) Qiymətləndirmə istiqamətləri və növləri
 D) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi və monitorinqi
 E) Təlimin forma və üsulları, planlaşdırma, təlimin təşkilinə verilən tələblər, məzmun standartlarının şərh

7. Əsas standarta aid olmayan fikirləri müəyyən edin.

1. Məzmununu ümumi şəkildə izah edir.
 2. Summativ qiymətləndirmənin aparılmasını təmin edir.
 3. Təlim strategiyalarının seçilməsində mühüm rol oynayır
 4. Bəzən bir neçə sinif və bir təhsil səviyyəsi üzrə dəyişir.
 5. Fənnin məzmununun zəruri hissəsidir.
 A) 3, 4, 5
 B) 1, 2
 C) 3, 5
 D) 1, 2, 4
 E) 1, 3, 5

8. Alt standart və əsas standarta aid fikirlər hansı bənddə düzgün göstərilib?

- A) Əsas standart təhsilin məzmununu ümumi şəkildə ifadə edir, alt standart isə təhsil məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunmasında etibarlı zəmin yaradır.
 B) Əsas standart alt standartda təlimin məzmunu ilə bağlı olan ümumi fikri daha da aydınlaşdırır.
 C) Əsas standart və alt standart həmişə dəyişir.
 D) Əsas standart heç vaxt dəyişir, alt standart isə daim dəyişir.
 E) Alt standart əsas standartda olan ümumi məzmunu daha da aydınlaşdırır, təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunması üçün etibarlı zəmin yaradır.

9. Məzmun standartının bilik hissəsində nə əks olunur?

- A) Şagirdin təlim zamanı fəaliyyəti
 B) Şagirdə formalaşacaq idraki, ünsiyyət və ya psixomotor bacarıqlar
 C) Standartın məzmun komponenti, şagirdin öyrənəcəyi məzmun
 D) Təhsilin məzmunu
 E) Təfəkkürə yönəlmiş tapşırıqlar

10. Məzmun standartının fəaliyyət hissəsində nə əks olunur?

- A) Şagirdin təlim zamanı əldə edəcəyi biliyin məzmunu
 B) Şagirdin əldə edəcəyi deklorativ, prosedural və ya kontekstual bilik
 C) Təfəkkürün növləri
 D) Şagirdə formalaşacaq bacarıqlar
 E) Fənnin məzmununu

11. Alt standartın funksiyalarını seçin.

- Təhsil strategiyalarının seçilməsində mühüm rol oynamır
 - Təlim məqsədlərinin dəqiq seçilməsində əsas rol oynamır.
 - Təlimdə integrativliyi təmin edir.
 - Təhsil səviyyələri və siniflər üzrə dəyişmir.
 - Təlimin məzmununun davamlı inkişafına imkan yaradır.
- A) 2, 3, 5
B) 1, 2, 3
C) 1, 2, 3, 5
D) 4, 5
E) 2, 5

12. Fənn kurikulumunun məzmun strukturuna aid olmayan müəyyən edin.

- A) Məzmun xətti
B) Məzmun standartı
C) Təlim üsulları
D) Ümumi təlim nəticələri
E) Məzmun xətləri üzrə təlim nəticələri

13. Uyğunlaşdırın.

- Fənnin məzmunu
 - Təlim strategiyaları
 - Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi.
- a. təlimin təşkilinə verilmiş tələblər, forma və üsullar, planlaşdırma
b. ümumi təlim nəticələri, məzmun xətti, məzmun standartı, inteqrasiya
c. əsas qiymətləndirmə növləri, qiymətləndirmə üsulları və vasitələri.
- A) 1-b, 2-a, 3-c
B) 1-a, 2-b, 3-c
C) 1-c, 2-a, 3-b
D) 1-c, 2-b, 3-c
E) 1-b, 2-c, 3-a

14. Fəndaxili inteqrasiyanın hansı növləri var?

- A) Şaquli, siniflararası
B) Üfiqi, sinifdaxili
C) Şaquli və üfiqi
D) Sərbəst, fənnüstü
E) Sərbəst, siniflararası

15. Bu inteqrasiya növü siniflararası inteqrasiya da adlanır. Standartlarda olan məzmunun sinifdən-sinifə keçərək daha da genişlənməsinə imkan yaradır. Söhbət inteqrasiyanın hansı növündən gedir?

- A) Fəndaxili üfiqi inteqrasiya
B) Fəndaxili şaquli inteqrasiya
C) Fənlərarası şaquli inteqrasiya
D) Sərbəst inteqrasiya
E) Fənlərarası inteqrasiya

16. Bu inteqrasiya sinifdaxili inteqrasiya da adlanır. Sinif daxilində olan standartların bir-biri ilə məqədyönüü əlaqəsinə imkan yaradır. Söhbət inteqrasiyanın hansı növündən gedir?

- A) Fəndaxili üfiqi inteqrasiya
B) Fəndaxili şaquli inteqrasiya
C) Fənlərarası inteqrasiya
D) Mövzuların inteqrasiyası
E) Bacarıqların inteqrasiyası

17. Təlimin məzmun komponentlərinin bir-biri ilə əlaqəsinin təmin edər, dünyanın bütöv və bəhənlənmiş obrazının şagird təfəkküründə canlandırılmasına imkan yaradır. Verilən anlayışlar kurikulumun hansı xüsusiyyətinə aiddir?

- A) Şəxsiyyətyönümlülük
B) Şagirdyönümlülük
C) İnteqrativlik
D) Qiymətləndirmə standartı
E) Tələbyönümlülük

18. Məzmun xəttinə aid yanlış fikirləri müəyyən edin.

- Məzmun xətti hər bir fənnin məzmununun əsas istiqamətlərini müəyyən edir.
 - Bütün fənlər üzrə məzmun xətləri eynidir.
 - Məzmun xətti siniflər üzrə dəyişməyə, təhsil səviyyələri üzrə dəyişə bilər.
 - Məzmun xətti məzmun standartındakı üçrəqəmli kodun ikinci rəqəmində öz əksini tapır.
 - Əsas standart və alt standartlar məzmun xəttinə əsasən müəyyənləşdirilir.
- A) 1, 2, 3
B) 2, 3, 4
C) 3, 4, 5
D) 2, 4
E) 1, 5

19. Fəaliyyət xətti nədir?

- A) Təlim nəticələrinin reallaşması üçün müəyyən olunmuş məzmunun əsas hissəsidir.
B) Təhsilin məzmununu özündə əks etdirir.
C) Fəaliyyətin icrasına dair prosedurları qaydalarını əks etdirən biliklərdir.
D) Əsas standartda olan fikri daha da aydın şəkildə ifadə edir.
E) Məzmun xətlərində əks olunan biliklərin əldə edilməsində praktiki imkan yaradır.

20. Aşağıdakı fikirlərdən hansı yanlıdır?

- A) Təlim məqsədləri alt standart əsasında müəyyən olunur.
B) Əsas standartda müəyyən olunmuş ümumi bacarıqlar bir akademik dərəcəyə əsasən formalaşdırılır.
C) Əsas standartda müəyyən olunmuş ümumi bacarıqlar bir tədris vahidi və ya bir tədris ili ərzində formalaşdırılır.
D) Fənnin məzmununun zəruri hissəsi məzmun xəttində öz əksini tapır.
E) Alt standart sinifdən-sinifə keçdikcə dəyişir.

21. Düzgün fikri müəyyən edin.

- A) Məzmun xətti dəyişir.
B) Əsas standart bözən bir təhsil səviyyəsi üzrə dəyişməyə bilər.
C) Alt standartlar əsas standartda aid olmur.
D) Hər bir fənn üzrə məzmun standartlarını reallaşdırmaq üçün ümumi təlim nəticələri müəyyən olunmuşdur.
E) Alt standart dəyişmir.

22. Fənn kurikulumu və Təhsil Kurikulumuna aid olan fikirləri düzgün uyğunlaşdırın

- Fənn kurikulumu
 - Məzmun xətti
- a. Bu kurikulumda təhsil səviyyələri üzrə ümumi təlim nəticələri əks olunmuşdur.
b. Bu kurikulumda təhsil səviyyələri və siniflər üzrə təlim nəticələri öz əksini tapmışdır.
c. Ümumi ölkə səviyyəsində qəbul olunmuş geniş miqyasda tətbiq edilir.
d. Ayrı-ayrı fənlərin bütövlükdə xüsusiyyətlərini əhatə edir.
- A) 1-c, d; 2-a, b
B) 1-a, d; 2-b, c
C) 1-b, d; 2-a, c
D) 1-d; 2-a, b, c
E) 1-a, b; 2-c, d

23. Aşağıdakı fikirlər hansı Təhsil Kurikulumuna aiddir?

- Fənnin məzmunu, təlim strategiyası və şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı fikirlər öz əksini tapmışdır.
 - Təhsil səviyyələri üzrə ümumi təlim nəticələri öz əksini tapmışdır.
 - Ümumi ölkə səviyyəsində qəbul olunmuş geniş miqyasda tətbiq olunur.
 - Ayrı-ayrı fənlərin bütövlükdə xüsusiyyətlərini əhatə edir.
 - Hər bir təhsil səviyyəsində tədris olunan fənlərin adı burada qeyd olunmuşdur.
- A) 1, 4
B) 3, 5
C) 2, 4, 5
D) 1, 5
E) 2, 3, 5

24. Uyğunlaşdırın:

- Fəndaxili inteqrasiya
 - Fənlərarası inteqrasiya
 - Fənnüstü inteqrasiya
- a. İki və ya daha artıq fənnin əhatə etdiyi anlayış, bilik, bacarıq, prinsiplərin sintezidir.
b. İnteqrasiyanın ən yüksək səviyyəsi olmaqla təlimin əhatə etdiyi əsas və əlavə məzmun komponentlərinin sintezini əhəmiyyətli edir.
c. Bu səviyyədə inteqrasiyanı verilmis materialın ayrı-ayrı tədris vahidlərində cəmləndirilməsi də hesab etmək olar.
- A) 1-c; 2-a; 3-b
B) 1-b; 2-a; 3-c
C) 1-a; 2-c; 3-b
D) 1-c; 2-b; 3-a
E) 1-a; 2-b; 3-c

25. Uyğunlaşdırın.

- Fəndaxili inteqrasiya
 - Fənlərarası inteqrasiya
 - Fənnüstü inteqrasiya
- a. Bu proses eyni bir bacarığın ayrı-ayrı fənlər vasitəsilə daha da təkmilləşdirilməsini təmin edir.
b. Bu prosədə şagirdlərin məktəbdə öyrəndikləri məzmunla məktəbdən kənarında əldə etdikləri məzmunu sintez edirlər.
c. Şaquli və üfiqi olmaqla iki növə ayrılır.
- A) 1-a; 2-b; 3-c
B) 1-c; 2-a; 3-b
C) 1-b; 2-a; 3-c
D) 1-b; 2-c; 3-a
E) 1-c; 2-b; 3-a

26. Fəndaxili inteqrasiyaya aid olan fikirləri müəyyən edin.

- A) Eyni bacarıq bir neçə fənnin məzmun standartlarında əks olunur.
B) İnteqrasiyanın ən yüksək səviyyəsi olmaqla təlimin əhatə etdiyi əsas və əlavə məzmun komponentlərinin sintezini əhəmiyyətli edir.
C) Bu proses eyni bir bacarığın ayrı-ayrı fənlər vasitəsilə daha da təkmilləşdirilməsini təmin edir.
D) İki və ya daha artıq fənnin əhatə etdiyi anlayış, bilik, bacarıq, prinsiplərin sintezidir.
E) Bu səviyyədə inteqrasiyanı verilmis materialın ayrı-ayrı tədris vahidlərində cəmləndirilməsi də hesab etmək olar. Bu isə son nəticədə fənnin məzmununun, strukturunun dəyişdirilməsinə gətirib çıxarır.

Məzmun standartının quruluşu

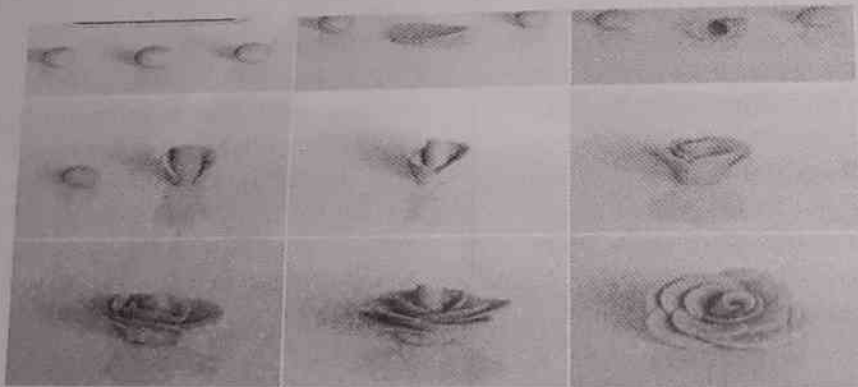
"Məzmun standartı şagirdin **bilik və bacarıq** səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir". Hər bir standart iki hissədən ibarətdir. Məzmun standartının **bilik** hissəsində şagirdin nəyi öyrənəcəyini, yəni öyrənmə məzmununu görürük. Standartın **fəaliyyət** hissəsinə baxdıqda isə şagirdin dərslərdə hansı fəaliyyətdə olacağını görürük.

Biliyin aşağıdakı növləri var:

Deklorativ (faktoloji) bilik	Prosesləri və ya fəaliyyət mərhələlərini ehtiva etmir. Müəyyən bir fənn üzrə məlumat xarakterli biliklərdir. Bunların sırasına faktlar, anlayışlar, təriflər, terminologiya, hər hansı bilik sahəsini dərk etmək və problemləri həll etmək üçün vacib olan məlumatlar daxildir.
Prosedural bilik	Prosesi ehtiva edir. Bu bilik hər hansı bir fənn və ya bilik sahəsində fəaliyyətin icrasına kömək edən prosesləri əhatə edir. Bunların sırasına tədqiqat, araşdırma, tətbiqetmə , metod və texnikalar, alqoritmlər, xüsusi metodologiyalar daxildir.
Kontekstual bilik	Deklorativ və prosedural biliyin yeni məzmununu təşkil edir. Fəaliyyətin icrası zamanı əldə olunan yeni biliklərdir . Bunların sırasına müəyyən bilik sahəsinə münasib faktları ümumiləşdirən və əlaqələndirən, şəxsin yaratdığı yeni konsepsiyalar , ümumiləşdirmələr, nəzəriyyələr, cisim və hadisələrin arasında olan səbəb-nəticə əlaqələri, təsnifatlar, modellər, strukturlar daxildir.
Metakoqnitiv bilik	İdrak prosesinin gedişatına, idrak etmə qabiliyyətinin refleksiyasına və dərk edilməsinə kömək edən biliklərdir. Bunların sırasına problemin həlli və idrak məsələlərinin necə həyata keçirilməsi haqqında strateji və reflektiv biliklər, idrak prosesi haqqında təsəvvürlər daxildir. Metakoqnitiv biliklərin təlim prosesində rolunu metakoqnitiv bacarıqların (kompetensiyaların) formalaşdırılması baxımından qiymətləndirmək olar. Öyrənməyi öyrənmək məsələsi məhz bu biliklər və onlara müvafiq fəaliyyətləri nəzərə almaqla həyata keçirilə bilər.

Məsələn, texnologiya dərslərində şagird plastilindən hər hansı bir məmulatın hazırlanma **qaydaları** ilə tanış olur. Bu məmulatı hansı ardıcılıqla hazırlayacağı haqqında məlumat öyrənir. Bu zaman o, deklorativ bilik almış olur.

Qaydalarla tanış olur (deklorativ bilik)

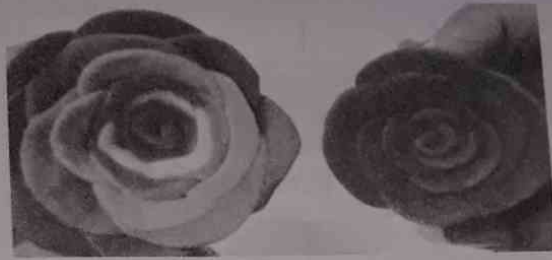

Şagird lazımı materialları seçib öyrəndiyi qaydalara əsasən məmulatı hazırlamağa başlayarsa, o zaman artıq **öyrəndiyini tətbiq** etmiş olacaq, yəni prosedural bilik almış olacaq.

Öyrəndiyini tətbiq edir (prosedural bilik)

Şagird məmulatı hazırlayarkən öz yaradıcılığı ilə həmin məmulat üzərində yeniliklər edərsə artıq o, kontekstual bilik əldə etmiş olacaq.

Digər fənlərə də aid nümunə göstərmək olar. Azərbaycan dili dərində şagird ismin quruluşca növləri haq-qında oxuyur, məlumat alır, öyrənir, öyrəndiyi qaydaları söyləyirsə, deklorativ bilik əldə etmiş olur. (deklorativ bilik). Daha sonra lövhədə sözlər verilir, şagirdlər o sözləri quruluşca növlərinə görə qruplaşdırır. (prosedural bilik). Hər şagirdə müstəqil olaraq, ismin quruluşca növlərinə aid 5 söz yazmaq və o sözləri cümlədə işlətmək tapşırılır (kontekstual bilik).

Bilik komponentinə “**metokoqnitiv bilikləri**” daxil etmək olar. İdrak prosesinin gedişatına, idrak etmə qabiliyyətinin refleksiyasına və dərkedilməsinə kömək edən biliklərdir. Bunların sırasına problemin həlli və idrak məsələlərinin necə həyata keçirilməsi haqqında strateji və reflektiv biliklər, idrak prosesi haqqında təsəvvürlər daxildir. Metokoqnitiv biliklərin təlim prosesində rolunu **metokoqnitiv bacarıqların (kompetensiyaların)** formalaşdırılması baxımından qiymətləndirmək olar. **Öyrənməyi öyrənmək** məsələsi məhz bu biliklər və onlara müvafiq fəaliyyətləri nəzərə almaqla həyata keçirilə bilər.

Fəaliyyətin növləri:

Fəaliyyət növü	Fəaliyyət növü haqqında məlumat	Fəaliyyəti növünü formalaşdıran bacarıqlar
İdraki	Şagirdin düşüncəsini, təfəkkürünü formalaşdıran bacarıqlardır	Tanımaq, nümunə göstərmək, fəqləndirmək, müqayisə etmək, təhlil etmək, dəyərləndirmək qaydanı izah etmək, istifadə etmək, tərtib etmək, həll etmək, hesablamaq
Ünsiyyət	Şagirdə düşüncələrini ifadə etmə tərzini formalaşdıran bacarıqlardır	Şərh etmək, rəy bildirmək, nəql etmək, müzakirə etmək, təqdim etmək, təsvir etmək, reaksiya vermək, seçimini izah etmək, münasibət bildirmək, adlandırmaq, sadalamaq
Psixomotor	Şagirdlərdə hərəkəti fəaliyyəti formalaşdıran bacarıqlardır	Yazmaq, quraşdırmaq, yapmaq, rəqs etmək, jest və mimikadan istifadə etmək, qaçmaq və s.

Şagirdin fəaliyyətini də 3 cür qruplaşdırmaq olar:

İdraki fəaliyyət – şagirdin idraki (koqnitiv), intellektual bacarıqlarının inkişaf etdirilməsində təlim prosesində şagirdlərin fikri fəallıq priyomlarının və təfəkkürlərinin, habelə nitqlərinin inkişafına şərait yaradır. Çünki təfəkkür və nitq bir-birilə vəhdətdə inkişaf edir. Elmi biliklərə yiyələnmiş, söz ehtiyatı zəngin olan, düzgün dəyərləndirmə aparmağı bacaran məktəblilər hər hansı bir tədbirdə fəal iştirak edir, ətrafdakılardan rahatlıqla fikir müba-diləsi aparır, müzakirə zamanı bildiklərini əsaslandırır, öz fikirlərini sərbəst ifadə etməyi bacarır. Qaydanı izah etmək, düşünmək, tanımaq, təhlil etmək, müqayisə etmək, oxşar və fərqli cəhətləri anlamaq, bilmək, fərqlən-dirmək, qərar vermək və s. idraki bacarıqlara aiddir. Fənn kurikulumlarında standartlar hazırlanarkən idraki bacarıqların inkişafına diqqət yetirilmişdir. Bunu aşağıda verilmiş bir neçə standartlara diqqət yetirərək görə bilirik:

2. 2. 6. Müxtəlif bədii mətnləri (nəzm, nəsr) **fərqləndirir**. (I sinif ana dili)
3. 1. İslam dininin böyük şəxsiyyətlərini **taniyir**. (IV sinif həyat bilgisi)
1. 2. Dekorativ sənətin əsas növlərini istifadə olunan materiallara görə **fərqləndirir**. (I sinif təsviri incəsənət)

1. 2. Əşyanın fəzada yerini **müəyyənləşdirir**. (I sinif riyaziyyat)
1. 7. Ad, əlamət, hərəkət bildirən sözləri **taniyir və fərqləndirir**. (I sinif ana dili)
1. 1. 2. Dinlədiyi mətnə əsas fikri **müəyyən edir**. (VII sinif ingilis dili)

Ünsiyyət fəaliyyəti – Ünsiyyət şəxsiyyət fəallığının formalarından biri olub, tədris prosesində iştirakçıların məlumatlarla mübadilə vasitəsidir. Ünsiyyət zamanı informasiya, bilik mübadiləsi baş verir, mənəvi sərvətlər formalaşır, şəxsiyyətin emosional, iradi-intellektual sahələrinə güclü təsir göstərir. Ünsiyyət prosesində insanın mədəniyyəti, onun inkişafı, tərbiyə və təhsili təzahür edir. Ünsiyyət tələbatı uşağın psixi inkişafının əsas və hərəkətverici qüvvəsi kimi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Şagirdin ünsiyyət bacarıqlarını necə formalaşdırmaq lazımdır?

Məktəbə ilk dəfə qədəm qoyan şagirdlərə diaqnostik qiymətləndirmə zamanı həmin şagirdin nitq bacarıqlarını da yoxlamaq mütləqdir. Bütün şagirdləri, əsasən də fikrini ifadə etməkdə çətinlik çəkən şagirdləri daha çox müzakirələrə, dialoqlara cəlb etmək lazımdır. İnsan ünsiyyət quraraq bilmədiklərini öyrənir, ünsiyyət zamanı ona lazım olan informasiyanı əldə edir, ünsiyyət quraraq mədəni davranış formalarına yiyələnir, fikirlərini bölüşür, ümumiyyətlə, bir insanın şəxsiyyət kimi formalaşması üçün ünsiyyət bacarıqlarının inkişafı mütləqdir.

Dərs zamanı iştirakçıları arasında demonstrasiya haqqı hansı mövzu haqqı tapşırmaq və s. şagird bir insan cəmiyyəti İnsanım hansı mədəniyyət kurikulumlarında istifadə edilmişdir. Aşağıda

1. 3. 1. Əsasən
- topla-yır, təqdim
1. 2. 1. Atə
- sinif kimya)
1. 1. 2. Ca
1. 1. 1. Ca
2. 2. 5 Mə
1. 1. 1. D
- ana dili)

Psixomoto

həyatında müxtəlif fiziki hərəkətlər cür qruplaşdırılır

- 1) böyük hərəkət etmək və s.)
- 2) kiçik hərəkət
- koordinasiya

Əsasən

- 1) Bəzi
- 2) Bəzi
- 3) İ

Dərs zamanı müxtəlif problemlərin müzakirə yolu ilə həll olunmasını təşkil etmək, tədris prosesinin iştirakçıları arasında fikir mübadiləsinin aparılmasını təşkil etmək, hər hansı gördüyü illüstrasiya və ya demonstrasiya haqqında fikir bildirməyi, hər hansı gördüyünü və ya düşündüyünü təsvir etməyi tələb etmək, hər hansı mövzu haqqında şifahi təqdimat hazırlamağı tapşırmaq, ifadəyə uyğun məsələ qurub təqdim etməyi tapşırmaq və s. şagirdə ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir. Səlist, düzgün, ağıllı, mədəni danışığa malik olan bir insan cəmiyyətdə hər zaman hörmətlə qarşılanır, ictimaiyyət içərisində insanlarla rahatlıqla dil tapa bilər. İnsanın hansı mədəniyyətə, hansı bilik-bacarığa sahib olması məhz onun danışığı zamanı əks olunur. Fənn kurikulumlarında standartlar hazırlanarkən şagirdin nitqinin, ünsiyyət bacarıqlarının inkişafına xüsusi diqqət yetirilmişdir. Aşağıdakı standartlara diqqət yetirsək bunu aydın şəkildə görə bilərik:

1. 3. 1. Əsas kimyəvi anlayışlar və qanunların kəşfi sahəsində görkəmli alimlər haqqında məlumatlar toplayıb, **təqdim edir.** (VII sinif kimya)

1. 2. 1. Atomun quruluşunu, kimyəvi rabitələri, elektrolit məhlulunda baş verən prosesləri **şərh edir.** (VII sinif kimya)

1. 1. 2. Canlıların quruluşunu **təsvir edir.** (VI sinif biologiya)

1. 1. 1. Canlılar aləmindən bəhs edən elm sahələri barədə **fikirlərini şərh edir.** (VII sinif biologiya)

2. 2. 5 Mətnin məzmununu genişləndirilmiş formada **nəql edir.** (IV sinif ana dili)

1. 1. 1. Dinlədiyi eyni məsələlər barədə müxtəlif fikirləri ümumiləşdirməklə yekun **rəy bildirir.** (IV sinif ana dili)

Psixomotor fəaliyyətlər dedikdə, hərəki fəaliyyətlər nəzərdə tutulur. Hərəki vərdiş və bacarıqlar insan həyatında mühüm yer tutur. Sağlamlığın əsasını hərəkət təşkil edir. Hərəki fəaliyyət sahəsi şagirdin müxtəlif fiziki hərəkət, manipulyasiya, sinir əzələ koordinasiyası ilə bağlı fəaliyyətləri əhatə edir. Motor bacarıqları iki cür qruplaşdırmaq olar:

1) böyük motor bacarıqları (böyük motorika), yəni ümumi bədənin hərəkətləri (qaçmaq, tullanmaq, rəqs etmək və s.).

2) kiçik motor bacarıqları və ya xırda motor (kiçik motorika) bacarıqları (əl hərəkətləri, əl və göz koordina-siyası).

Əsasən, kiçik motorika üzrə işə aiddir:

1) Barmaqların yumruğa yığılıb açılması;

2) Bükülmüş barmaqların növbə ilə açılması; Plastilinlə müxtəlif əşyaların düzədilməsi;

3) İri, xırda muncuqların ipə düzülməsi;

- 4) Nöqtələrlə çəkilmiş şəkilin nöqtələrini birləşdirərək, şəkilı tamamlamaq və s.

- 5) Kiçik, böyük mozaikada müxtəlif naxış, yaxud şəkillərin yığılması;

Yazmaq, ya jest və mimikalardan istifadə etmək də hərəkət bacarıqlarına aiddir. Nitq prosesində hərəkətlərinin mənalı hərəkəti **mimika** adlanır. Mimika nitqin anlaşılmasında, ifadəli olmasında, müəyyən emosionallığın, sözlə ifadəsi mümkün olmayan çalarların verilməsində, fikrin ciddi və ya ironiya ilə deyilməsində çox ciddi rol oynayır. Jest əl-qol hərəkətlərinə deyilir. Jestlər əl-qol hərəkətlərindən danışdığı intonasiasına, ritminə uyğun istifadədir.

Fənn kurikulumlarında standartlar hazırlanarkən şagirdlərin hərəkət qabiliyyətlərinin standartın məzmununda yer almasına xüsusi diqqət yetirilmişdir:

1. 2. 5. Nitqini canlı və obrazlı etmək məqsədi ilə məzmunu müvafiq jest və mimikalardan istifadə edir. (IV sinif ana dili)

1. 1. Eşitdiyi sözləri və sadə cümlələri düzgün yazır. (IV sinif ingilis dili) 3. 2. 2. Şəkil və fiqurların elementlərini çəkir. (I sinif informatika)

1. 3. 2. Detalları birləşdirməklə müxtəlif məmulat (məmulatlar) hazırlayır (III sinif texnologiya).

1. 1. 3. İdman növlərinə aid (atletika, gimnastika) aid sadə hərəkətləri nümunələrə müvafiq təkrar edir. (I sinif fiziki tərbiyə)

1. 2. 2. Birinci oktava daxilindəki müxtəlif intervalları (prima, sekunda, tersiya) uşaq musiqi alətlərində çalır. (II sinif musiqi).

Öyrəndiyimiz fəaliyyət sahələri bir-biri ilə sıx əlaqədədir. Məsələn, əl hərəkətləri ilə nitqin əlaqəsi hələ 1928-ci ildə Bexterev tərəfindən qeyd edilmişdir. 1973-cü ildə Koltsova tərəfindən keçirilmiş xüsusi tədqiqatlar bir daha təsdiq etmişdir ki, əl hərəkətləri nitqin inkişafını tezləşdirir. Şagirdin hərəkət və ünsiyyət fəaliyyətində idrak fəaliyyətinin elementləri vardır. İdraki, ünsiyyət və psixomotor bacarıqların inkişafı şagirdin şəxsiyyətinin formalaşmasına şərait yaradır.

Standartda fəaliyyətin növünü müəyyən edərkən həm standartın fel hissəsinə diqqət yetirmək lazımdır. Yuxarıdakı sxemlərdə hər üç fəaliyyət növünə uyğun açar sözlər verilmişdir. Standartların sonundakı feyllərə diqqət yetirsək, həmin açar sözlərin əks olduğunu görə bilərik.

Standartda biliyin növünü (yəni bu standartı reallaşdırarkən, şagirdə biliyin hansı növünün inkişaf etdirilməyini) müəyyən etmək üçün standartın əvvəlinə diqqət yetirmək lazımdır. Əslində, fəaliyyətə diqqət yetirsək, biliyin də növünü asanlıqla müəyyən edə bilərik:

1. 1. 7. Ad, əlamət, hərəkət bildirən sözləri tanıyır və fərqləndirir – tanımaq və fərqləndirmək ünsiyyət bacarıqlarına aid deyil. Demək ki, idraki fəaliyyətdir. Biliyin növünə görə isə, dekloratativ bilikdir, çünki bu standartda əsasən, şagird hər hansı bildiyini, öyrəndiyini tətbiq etmir, sadəcə görür, tanıyır və fərqləndirir.

3. 2. 4. Çoxbucaqlının tərəflərinin uzunluqları cəmini hesablayır – Bilik olaraq idraki fəaliyyətə aiddir. Bu standartı reallaşdırarkən şagird öyrəndiyini tətbiq edir. Fəaliyyət olaraq idraki fəaliyyətə aiddir.

2. 2. 1. Fırından istifadə etməklə sadə bəzə, qısa çəkilmiş sadə cümlələri, dekloratativ intonasiasına yararlıdır. Bu standartda əsasən, hər şagird üçün kontekstual, estetik, obrazlı uyğun olacaq yeni fəaliyyət imkanları yaradılacaq, kontekstual bilik əldə ediləcək. Bəzən çəkiliyi tələb bacarıq olaraq psixomotor bacarıqları inkişaf etmiş olacaq.

2. 2. 4. Müxtəlif əşyaların xarici əhəmiyyətə bəzək kompozisiyasını yaradır. (kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət)

2. 1. 4. Öyrəndiyi dil materiallarından istifadə edərək ünsiyyət qurur. (psixomotor bilik, ünsiyyət bacarığı)

*Qeyd: İsa və ya esse yazmaq idraki fəaliyyətə aid edilir. Burada "yazır" fəaliyyət bacarığına aiddir. Müəllimlərdə cəsarət tələb olunur. Lakin məntiqlə düşüncə gətirərək ki, isə yazmaq üçün hərəkət fəaliyyət deyil, düşünmə, yaradıcı təfəkkür tələb olunur. Onun üçün də esse və ya isə yazmaq idraki fəaliyyət hesab olunur. Orfoqrafik qaydalara əməl edərək yazmaq da idraki fəaliyyət hesab olunur.

Həssas qayalara uyğun əliqlə yazmaq isə psixomotor fəaliyyətə aid edilir. Çünki əliqlə yazmaq üçün daha çox hərəkət fəaliyyət tələb olunur.

2. 2. 1. Fırçadan istifadə etməklə sulu boya, qaş vasitəsilə sadə təsvirlər, dekorativ kompozisiyalar yaradır. Bu standartda əsasən, hər şagird öz kontekstinə, estetik zövqünə uyğun olaraq yeni fəaliyyət nümunələri yaradacaq, kontekstual bilik əldə etmiş olacaq. Rəsm çəkdiyi üçün bacarıq olaraq psixomotor bacarıqları inkişaf etmiş olacaq.

2. 2. 4. Müxtəlif əşyaların xarici səthində bəzək kompozisiyaları yaradır. (kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət)

2. 1. 4. Öyrəndiyi dil materiallarından istifadə edərək ünsiyyət qurur. (prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti)

***Qeyd:** İnşa və ya esse yazmaq idraki fəaliyyətə aid edilir. Burada "yazır" feili bəzən müəllimlərdə çəşqınlıq yaradır. Lakin məntiqlə düşünsək görürük ki, inşa yazmaq üçün hərəkəti fəaliyyət deyil, düşünmə, yaradıcı təfəkkür tələb olunur. Onun üçün də esse və ya inşa yazmaq idraki fəaliyyət hesab olunur. Orfoqrafik qaydalara əməl edərək yazmaq da idraki fəaliyyət hesab olunur.

Hüsnxət qayalarına uyğun səliqəli yazmaq işə psixomotor fəaliyyətə aid edilir. Çünki səliqəli yazmaq üçün daha çox hərəkəti fəaliyyət tələb olunur.

I BÖLMƏ

1. "1.3.6. Toplama və çıxmaya aid müxtəlif sadə məsələləri həll edir". Bu standartı reallaşdırarkən şagirdlərdə biliyin hansı növü formalaşdırılır?
A) Deklorativ bilik
B) Prosedural bilik
C) Kontekstual bilik
D) Heç biri
E) Deklorativ və prosedural
2. "4.1.1. Sait və samit səsleri növlərinə görə izah edir". Bu standartı reallaşdırarkən şagirdlərdə biliyin hansı kateqoriyası formalaşdırılır?
A) Deklorativ bilik
B) Prosedural bilik
C) Kontekstual bilik
D) Deklorativ və prosedural bilik
E) Deklorativ və kontekstual bilik
3. "3.1.1. Hüsrxət qaydalarına riayət etməklə sürətlə yazır". Verilmiş standartı reallaşdırarkən bilik və fəaliyyətin hansı növü formalaşdırılır?
A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət
C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
4. "4.2.5. Tərəzinin köməyi ilə kütləni müəyyənləşdirir və kiloqramla ifadə edir". Verilmiş standartda biliyin növünü müəyyən edin.
A) Deklorativ bilik
B) Prosedural bilik
C) Kontekstual bilik
D) Heç biri
E) Prosedural və kontekstual bilik
5. "4.1.2. Tutum anlayışını şərh edir". Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.
A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
6. "3.1.5. Səhər süfrəsini tərtib edir". Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.
A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Kontekstual bilik, emosional fəaliyyət

7. "1.1.3. Görkəmli Azərbaycan təsviri sənət nümayəndələrini tanıyır". Bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.
A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Kontekstual bilik, emosional fəaliyyət

8. Mövzularla bağlı anlayışlar, düsturlar, faktların öyrənilməsi biliyin hansı növünə əsaslanır?
A) Deklorativ və prosedural bilik
B) Kontekstual bilik
C) Prosedural bilik
D) Metokoqnitiv bilik
E) Deklorativ bilik

9. "3.1.2. Otaq bitkilərinə qulluq qaydalarını şərh edir". Standarta diqqət yetirərək bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.
A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

10. 1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü. Hacıbəyli, Q. Qarayev, F. Əmirov, V. A. Mənsur, M. İ. Qlinka, L. V. Bəthoven, P. İ. Çaykovski) və onların əsərləri haqqında biliklərini şərh edir. Standarta diqqət yetirərək bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.
A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Kontekstual bilik, emosional fəaliyyət

11. Müəllim şagirdlərə ev heyvanları ilə bağlı layihə hazırlamağı tapşırırmışdır. Bu layihəni hazırlayarkən şagirdlərdə biliyin hansı kateqoriyası formalaşır?
A) Deklorativ bilik
B) Prosedural bilik
C) Kontekstual bilik
D) Deklorativ və kontekstual bilik
E) Prosedural və deklorativ bilik

I BÖLMƏ

12. Şagirdlər müzakirələrdə iştirak edə mövzu ilə bağlı şərhlər verərkən, gördü təsvir edərkən onlarda fəaliyyətin hansı formalaşır?
A) İdraki fəaliyyət
B) Ünsiyyət fəaliyyəti
C) Psixomotor fəaliyyət
D) Hərəkət fəaliyyət
E) Koqnitiv fəaliyyət
13. Koqnitiv bacarıqlara aid etmək
A) Tanımaq
B) Nümunə gətirmək
C) Təhlil etmək
D) İstifadə etmək
E) Seçimini izah etmək

14. Uyğunlaşdırın.
1. Koqnitiv bacarıqlar
2. Ünsiyyət bacarıqları
a. təqdim etmək
b. reaksiya vermək
c. qaydanı izah etmək
d. nəql etmək
e. zistifadə etmək
A) 1-c, e; 2-a, b, d
B) 1-c; 2-a, b, d, e
C) 1-b; 2-a, c, d, e
D) 1-e; 2-a, b, d, c
E) 1-b, e; 2-a, d, c

15. Düşüncə ilə bağlı olan, əs həərəkətə gətirərək formalaşır necə adlanır?
A) Ünsiyyət bacarığı
B) Psixomotor bacarıqlar
C) İdraki bacarıqlar
D) Heç biri
E) Emosional fəaliyyət

16. Şagirdlərdə kiçik və böyük hərəkətlərini koordinasiya adlanır?
A) Ünsiyyət bacarığı
B) Psixomotor bacarıqlar
C) İdraki bacarıqlar
D) Heç biri
E) Koqnitiv bacarıqlar

17. Məzmun standartı ifadədir?
A) Bilik və fəaliyyət
B) Məzmun xətti, əsas
C) Deklorativ bilik, prosedural bilik
D) İdraki fəaliyyət, ünsiyyət fəaliyyət
E) Əsas və alt standart

12. Şagirdlər müzakirələrdə iştirak edərkən, mövzu ilə bağlı şərhlər verərkən, gördüklərini təsvir edərkən onlarda fəaliyyətin hansı növü formalaşır?

- A) İdraki fəaliyyət
- B) Ünsiyyət fəaliyyəti
- C) Psixomotor fəaliyyət
- D) Hərəkəti fəaliyyət
- E) Koqnitiv fəaliyyət

13. Koqnitiv bacarıqlara aid etmək olmaz.

- A) Tanımaq
- B) Nümunə göstərmək
- C) Təhlil etmək
- D) İstifadə etmək
- E) Seçimini izah etmək

14. Uyğunlaşdırın.

1. Koqnitiv bacarıqlar
 2. Ünsiyyət bacarıqları
 - a. təqdim etmək
 - b. reaksiya vermək
 - c. qaydanı izah etmək
 - d. nəql etmək
 - e. zistifadə etmək
- A) 1-c, e; 2-a, b, d
 - B) 1-c; 2-a, b, d, e
 - C) 1-b; 2-a, c, d, e
 - D) 1-e; 2-a, b, d, c
 - E) 1-b, e; 2-a, d, c

15. Düşüncə ilə bağlı olan, əsasən təfəkkürü hərəkətə gətirərək formalaşdıran bacarıqlar necə adlanır?

- A) Ünsiyyət bacarığı
- B) Psixomotor bacarıqlar
- C) İdraki bacarıqlar
- D) Heç biri
- E) Emosional fəaliyyət

16. Şagirdlərdə kiçik və böyük motor hərəkətlərini koordinasiya edən bacarıqlar necə adlanır?

- A) Ünsiyyət bacarığı
- B) Psixomotor bacarıqlar
- C) İdraki bacarıqlar
- D) Heç biri
- E) Koqnitiv bacarıqlar

17. Məzmun standartı hansı hissələrdən ibarətdir?

- A) Bilik və fəaliyyət
- B) Məzmun xətti, əsas standart, alt standart
- C) Deklorativ bilik, prosedural bilik, kontekstual bilik
- D) İdraki fəaliyyət, ünsiyyət fəaliyyəti, psixomotor fəaliyyət
- E) Əsas və alt standart

18. Şagird təlim prosesi zamanı mövzu ilə bağlı verilmiş tapşırıqları həll edərsə, necə bilik əldə etmiş sayılır?

- A) Deklorativ
- B) Prosedural
- C) Kontekstual
- D) Deklorativ və prosedural
- E) Prosedural və kontekstual

19. Şagirdin inşa yazması biliyin hansı kateqoriyasına əsaslanır?

- A) Prosedural və kontekstual bilik
- B) Prosedural bilik
- C) Deklorativ bilik
- D) Deklorativ və prosedural bilik
- E) Kontekstual bilik

20. İdraki fəaliyyəti əks etdirən standartlarda şagirdlərin hansı bacarıqlarının inkişafı əsas götürülür?

- A) İntellektual bacarıq və vərdişlərin inkişafı
- B) Böyük və kiçik motor hərəkətlərinin inkişafı
- C) Şifahi nitqin inkişafı
- D) Şagirdlərdə dəyər və emosiyaların inkişafı
- E) Estetik zövq və maraqları

21. Məzmun standartında nə əks olunub?

- A) Şagirdin əldə edəcəyi bilik və bacarıq
- B) Şagirdin nailiyyət səviyyəsinin göstəricisi
- C) Təhsilin strategiyası
- D) Şagirdin bilik səviyyəsinə qoyulmuş tələb
- E) Hafizəyə əsaslanan tapşırıqlar

22. Məntiqi ardıcılığı davam etdirin.

Tanımaq, qaydanı izah etmək, fərqləndirmək, nümunə göstərmək, ?

- A) Müqayisə etmək, dəyərləndirmək, təhlil etmək
- B) Şərh etmək, rəy bildirmək, seçimini izah etmək
- C) Yazmaq, piano çalmaq, rəqs etmək
- D) Müqayisə etmək, dəyərləndirmək, müzakirə etmək
- E) Qaçmaq, rəsm çəkmək, rəqs etmək

23. Məntiqi ardıcılığı davam etdirin.

Rəy bildirmək, nəql etmək, şərh etmək, təqdim etmək, ?

- A) Müqayisə etmək, dəyərləndirmək, təhlil etmək
- B) Müqayisə etmək, rəsm çəkmək, təhlil etmək
- C) Yazmaq, piano çalmaq, rəqs etmək
- D) Müqayisə etmək, dəyərləndirmək, müzakirə etmək
- E) Təsvir etmək, müzakirə etmək, seçimini izah etmək

I BÖLMƏ

24. 1.1.3. *Emal vasitələrinin funksiyasını şərh edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

25. 1.3.7. *Ədədin hissəsini və hissəsinə görə ədədi tapır. Standarta diqqət yetirən, bilik və fəaliyyətin növünü müəyyənləşdirin.*

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti

26. 1.3.1. *Maddələrin formuluna əsasən sadə hesablamalar aparır. Standarta əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- E) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət

27. 2.2.1. *Mühüm qeyri-üzvi birləşmələrə aid reaksiya tənliklərini tərtib edir. Standarta əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət

28. 1.1.2. *100 dairəsində ədədləri onluq tərkibinə ayırır. Standarta əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- C) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

29. 1.2.1. *Kainatdakı səma cismlərinin hərəkətini fərqləndirir. Standarta əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

30. *Prosesləri və ya fəaliyyət mərhələlərini ehtiva etmir. Müəyyən bir fənn üzrə məlumat xarakterli fikirlərdir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Kontekstual
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Heç biri

31. *Prosesi ehtiva edir. Bu bilik hər hansı bir fənn üzrə edilən prosesləri əhatə edir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Kontekstual
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Deklorativ və prosedural

32. *Deklorativ və prosedural biliyin yeni məzmununu təşkil edir. Fəaliyyətin icrası zamanı əldə olunan yeni biliklərdir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Kontekstual
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Heç biri

33. *Bu biliklərin sırasına faktlar, anlayışlar, təriflər, terminologiya, hər hansı bilik sahəsini dərk etmək və problemləri həll etmək üçün vacib olan məlumatlar daxildir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Kontekstual
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Prosedural və kontekstual

34. *Bu biliklərin sırasına tədqiqat, araşdırma, təbiiqetmə, metod və texnikalar, alqoritmlər, xüsusi metodologiyalar daxildir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Kontekstual
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Faktoloji

I BÖLMƏ

Müəll

35. *Bu biliklərin sırasına müəyyən bilik sadə münasib faktları ümumiləşdirən və əlaqəli şəxsin yaratdığı yeni konsepsiyalar, ümumiləşdirmələr, nəzəriyyələr, təsnifatlar, proseslər, modellər, strukturlar daxildir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Faktoloji
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Kontekstual

36. *İdrak prosesinin gedişatına, idrak qabiliyyətinin refleksiyasına və dərk edilənləri həll etmək üçün biliklərdir. Bunların sırasına problemin həlli və idrak məsələlərini həll etmək üçün vacib olan məlumatlar daxildir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?*

- A) Metokoqnitiv
- B) Faktoloji
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Kontekstual

37. 2.1.1. *Sadə təsvir alətlərindən qələm, fırça, flaster, kömür) istifadə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, emosional fəaliyyət

38. 1.2.3. *Vurmanın yerdəyişmə hesablamalarda istifadə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

39. 1.1.4. *Müxtəlif xarakterli hadisələri müəyyən edir. Standarta əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.*

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

35. Bu biliklərin sırasına müəyyən bilik sahəsinə münasib faktları ümumiləşdirən və əlaqələndirən, şəxsin yaratdığı yeni konsepsiyalar, ümumiləşdirmələr, nəzəriyyələr, təsnifatlar, proseslər, modellər, strukturlar daxildir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?

- A) Metokoqnitiv
- B) Faktoloji
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Kontekstual

36. İdrak prosesinin gedişatına, idraketmə qabiliyyətinin refleksiyasına və dərkedilməsinə kömək edən biliklərdir. Bunların sırasına problemin həlli və idrak məsələlərinin necə həyata keçirilməsi haqqında strateji və reflektiv biliklər, idrak prosesi haqqında təsəvvürlər daxildir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?

- A) Metokoqnitiv
- B) Faktoloji
- C) Prosedural
- D) Deklorativ
- E) Kontekstual

37. 2.1.1. Sadə təsvir alətlərindən (karandaş, qələm, fırça, flamaster, kömür) təyinatına görə istifadə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, emosional fəaliyyət

38. 1.2.3. Vurmanın yerdəyişmə xassəsindən hesablamalarda istifadə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

39. 1.1.4. Müxtəlif xarakterli təbiət hadisələrinə dair müşahidələrini təqdim edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

40. 2.2.1. Sadə materiallardan (rəngli kağız, karton, parça, təbiət materialları) həndəsi fiqurlardan və təbiət formalarından ritmik, dekorativ kompozisiya tərtib edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

41. 1.1.1. Hərəkəti fəaliyyətə daxil olan oyunları tanıyır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

42. 3.1.1. Hərəkəti fəaliyyət zamanı çeviklik nümayiş etdirir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət

43. 2.1.1. Sıra, ümuminkişaf hərəkətlərini icra edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət

44. 4.3.2. Qəza zamanı ilkin tibbi yardım barədə biliklərini şərh edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət

45. 2.2.6. Müəyyən inteqralın köməyi ilə əyrixətli trapesiyanın sahəsini hesablayır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət

46. 1.1.3. Uşaq məhnləri haqqında qısa məlumat verir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət

47. 1.2.2. Yer in hərəkətinin nəticələrinə dair sadə hesablamalar aparır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

48. 2.2.1. Müxtəlif məzmunlu şəkillərdə əks olunan əşya və hadisələri (ailə, məktəb) adlandırır. Verilmiş əsas və alt standartda əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

49. 3.1.2. Mövzuya uyğun topladığı materialları sistemləşdirir, plan tutur.

Verilmiş əsas və alt standartda əsasən bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

50. 2.2.1. Müxtəlif məzmunlu şəkillərdə əks olunan əşya, hadisə və situasiyaları (mənzil, yaşadığı yer) adlandırır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət

51. 4.2.2. Müvafiq nişanlara (yükə, qəpəklərə, zərərli maddə, torpaq sürüşməsi, uçqun, dağın çimərlik nişanları) görə həyat üçün təhlükə mənbələrini fərqləndirir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət

52. 1.1.2. Dinlədiyi musiqi əsərinin müəllifini tanıyır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

53. 3.1.3. 1-1,5 səhifə həcmində nəqli və təsviri xarakterli mətnlər (inşa, esse, hekayə) yazır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- C) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

54. 2.1.1. Nitqində bədii-emosional və obrazlı ifadələrdən istifadə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

55. 2.1.2. Materiyanın formalarını fərqləndirir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

56. 3.2.2. Sadə müstəvi fiqurları xətkəşin köməyi ilə çəkir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

57. 1.2.1. Əsas musiqi janrları və musiqi ifadə vasitələrini sadalayır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

58. 3.2.2. Fizika elminin inkişafında diqqətə alınmayan roluna dair sadə məlumat verir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

59. 2.1.4. Maddələrin mexaniki xassələri haqqında sadə məlumat verir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

60. 3.3.1. Dini inancların ümumi xüsusiyyətlərini müqayisə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- B) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

61. 1.3.1. Maddələrin formalarını sadalayır. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

62. 1.1.1. Maddələrin xüsusiyyətlərini müqayisə edir. Verilmiş standartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

I BÖLMƏ

57. 1.2.1. Əsas musiqi janrları və musiqi ifadə vasitələrini sadalayır. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

58. 3.2.2. Fizika elminin inkişafında dünya alimlərinin roluna dair sadə məlumatı təqdim edir. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

59. 2.1.4. Maddələrin mexaniki xassələrinə dair məsələlər həll edir. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

60. 3.3.1. Dini inancların ümumi və fərqli cəhətlərini müqayisə edir. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- B) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

61. 1.3.1. Maddələrin formuluna əsasən sadə hesablamalar aparır. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

62. 1.1.1. Maddələrin xassələrini onların daxili quruluşu ilə əlaqələndirir. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət

63. 4.1.1. Məişətdə istifadə olunan kimyəvi maddələrlə davranma qaydalarını izah edir. Fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Ünsiyyət fəaliyyəti
- B) Emosional-afektiv fəaliyyət
- C) İdraki fəaliyyət
- D) Psixomotor fəaliyyət
- E) İdraki və ünsiyyət fəaliyyəti

64. 5.2.2. Hadisənin baş vermə ehtimalı haqqında mühakimələr yürüdür. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- E) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət

65. 3.1.2. Mərkəzləşdirilmiş feodal dövlətləri ilə bağlı esse yazır. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət

66. 1.2.2. Verilmiş əşyanın əlamətlərini şərh edir. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyət

67. 3.2.2. Sadə kongruent (formaca eyni, ölçüləri bərabər) fiqurları tanıyır. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, emosional fəaliyyət

68. 4.1.1. Əşyaların ayrı-ayrı hissələrinin qrafik təsvirini çəkir. Verilmiş stadartda bilik və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
- B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
- C) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
- D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
- E) Kontekstual bilik, emosional fəaliyyət

Taksonomiya

Taksonomiya – yunan sözüdür ("Taxus" – qayda ilə yerləşmə, "Namos" – qanun deməkdir). Taksonomiya dedikdə, sadəcə mürəkkəbə doğru zəncirvari, ierarxiya üzrə inkişafı əks etdirən anlayışlar sistemi nəzərdə tutulur. **Təlim məqsədlərinin şəbəkəli və ya sistemli təsnifatına taksonomiya deyilir.** Təlim məqsədlərinin taksonomiyası tədris prosesini elmi-metodik səviyyədə planlaşdırmaq və onun nəticəsini ölçmək imkanını verir. Təlim məqsədləri bilik, bacarıq, vərdiş və dəyərlərin formalaşmasını əks etdirir. Blumun taksonomiyası bütün müəllimlər üçün təlim məqsədlərini və onların müvafiq fəaliyyət növlərini müəyyən etməyə kömək edən çox dəyərli vasitədir.

Təlim məqsədlərinin taksonomiyası Amerika professoru Benjamen Blumun adı ilə bağlıdır. Blumun taksonomiyası 1956-cı ildə tamamlanaraq bir kitabda (Taxonomy of Educational Objectives: Handbook I: Cognitive Domain-öyrənmə məqsədlərinin sinifləndirilməsi əl kitabında idraki bacarıqlar) yayımlanmışdır. Dünyanın bir çox ölkələri tərəfindən bəyənilmiş və qəbul olunmuş, bu taksonomiya şagird bacarıqlarının inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynamışdır. Bluma görə, insanın limitsiz öyrənmə, qavrama bacarığı vardır. Lakin öyrənmə müddəti bu limitlərin nə qədərini istifadə edəcəyini müəyyən edir. Bu səbəblə uşaqların qarşısına uyğun öyrənmə şərtləri qoyulduqda, öz səviyyələrinə aid olan, potensial imkanlarına uyğun olan hər şeyi öyrənmə bilirlər. Uşaqlar arasındakı fərq onların daha az və ya daha çox öyrənmə bilmələri ilə əlaqədar deyil, onların öyrənmə metodları, maraqları, ehtiyacları, hədəfləri, davranış və şəxsi özəlliklərindən qaynaqlanmaqdadır (Blum 1979). Bu baxımdan, təlim hədəflərinin (məqsədlərinin) taksonomiyası təlimin bir nəticəsi olaraq, şagirdlərin öyrənməyə yönəlməş məqsədlərinin, ya da bizim gözləntimizin nə olduğunu ifadələndirən bir səviyyələmənin çərçivəsidir. (Krasvol 2002)

Blum təfəkkürün inkişaf mərhələlərini 6 səviyyədə müəyyən etmişdir: Bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, sintez, dəyərləndirmə. Bilmə, anlama, tətbiq alt səviyyələr olaraq qəbul edilir, analiz, sintez və dəyərləndirmə isə daha yüksək səviyyə kimi qəbul edilir. Taksonomiya, bacarıqların pillə-pillə inkişaf etməsinə imkan yaradır. Bir sonrakı inkişaf səviyyəsinə çatmaq üçün ondan əvvəlki səviyyəyə aid olan bacarıqlar inkişaf etdirilməlidir. Yəni şagirdin hər hansı bir mövzu haqqında müəyyən **biliyi**, məlumatı olmazsa, lazımı informasiya ilə təmin olunmazsa, o, mövzunu **anlaya** bilməz, öz sözlərini ifadə edə bilməz. Nəticədə, öyrəndiyini **tətbiq** edə bilməz. Tətbiq edərsə, gördüyü işi **təhlil** də edə bilər, hissələrə ayırır, strukturunu müəyyənləşdirir, müqayisə etmə bacarıqları formalaşar, gördüyü işi bir daha gözdən keçirərək təhlil edir. Təhlil etdikdən sonra onun başqa variantlarını da yarada, **sintez** edə bilər, ayrılmış hissələri birləşdirib tam bir hissə yarada bilər. Bu inkişaf səviyyəsinə qədər irəliləmiş bir şagird artıq hər hansı bir fikrə rahatlıqla münasibət bildirə, fikirlərini rahatlıqla əsaslandırır, mühakimələr yürüdə bilər, yəni **dəyərləndirmə** bacarıqları formalaşar. Gördüyümüz kimi, bütün səviyyələr bir-birilə əlaqəlidir. Məhz bu səbəbdən "taksonomiya zəncirvari quruluşa malikdir" deyilir.

Bilmə. Eşitdiyi informasiyanı olduğu kimi çatdırmaq, təkrarlamaq, mövzu ilə əlaqəli bildiklərini sadələşdirmək və ya xatırlamaq, tanımaq bu səviyyəyə aid bacarıqlardır. Bu mərhələdə istifadə olunan vasitələr əsasən məlumat xarakterli olur. Şagirdlər mövzu ilə əlaqəli bildiyi məlumatları xatırlayıp, sadələşdirir.

Anlama. Eşitdiyinin, gördüyünün və ya oxuduğunun mahiyyətini anlamaq, öz sözləri ilə ifadə etmək, öz anladığı kimi təsvir edə bilmək, bir ifadə vasitəsindən digər ifadə vasitəsinə keçirmək, nümunələr göstərmək bu mərhələyə aid bacarıqlardır. Burada təlimin məqsədi, şagirdin işi tətbiq etməzdən əvvəl həmin işin texnikasını, təsvir etmə metodunu **anlaya** bilməsidir.

Tətbiq. Öyrənilənlərin praktiki şəkildə həyata keçirilməsidir. Dəyişmək, nümayiş etdirmək, müəyyən nəticələr əldə etmək üçün informasiyanı tətbiq etmək, konsepsiya və ya prosesləri yeni şəraitdə tətbiq etmək bacarıqları bu səviyyəyə uyğun bacarıqlardır.

Belə bir deyim var: Əsl qazanılan bilik müəyyən bir zaman keçdikdən sonra öyrənilənlərin yadda qalan hissəsidir. Yadda qalan hissə isə tətbiq olunanlardır. İnsan oxuduğunu, eşitdiyini unuda bilər, lakin dəfələrlə tətbiq olunaraq vərdişə çevrilən bacarıqlar şagirdin beynində həkk olunur, tətbiq edərkən hər şey şagird üçün daha sadə görünür. Bu mərhələdə şagird artıq işin texnikası, qayda-qanununu anladığı üçün tətbiq edə bilər, öyrəndiklərinə, gördüklərinə uyğun olaraq, artıq işi praktiki olaraq sınaqdan keçirir. Müəyyən anlayışa sahib olmadan işi tətbiq etmək qeyri-mümkündür. Dərsi bu səviyyədə təşkil edərkən hazırlanan vasitələr tətbiqi xarakter daşmalıdır, şagirdlərin bildiyini icra etməsinə imkan yaradılmalıdır.

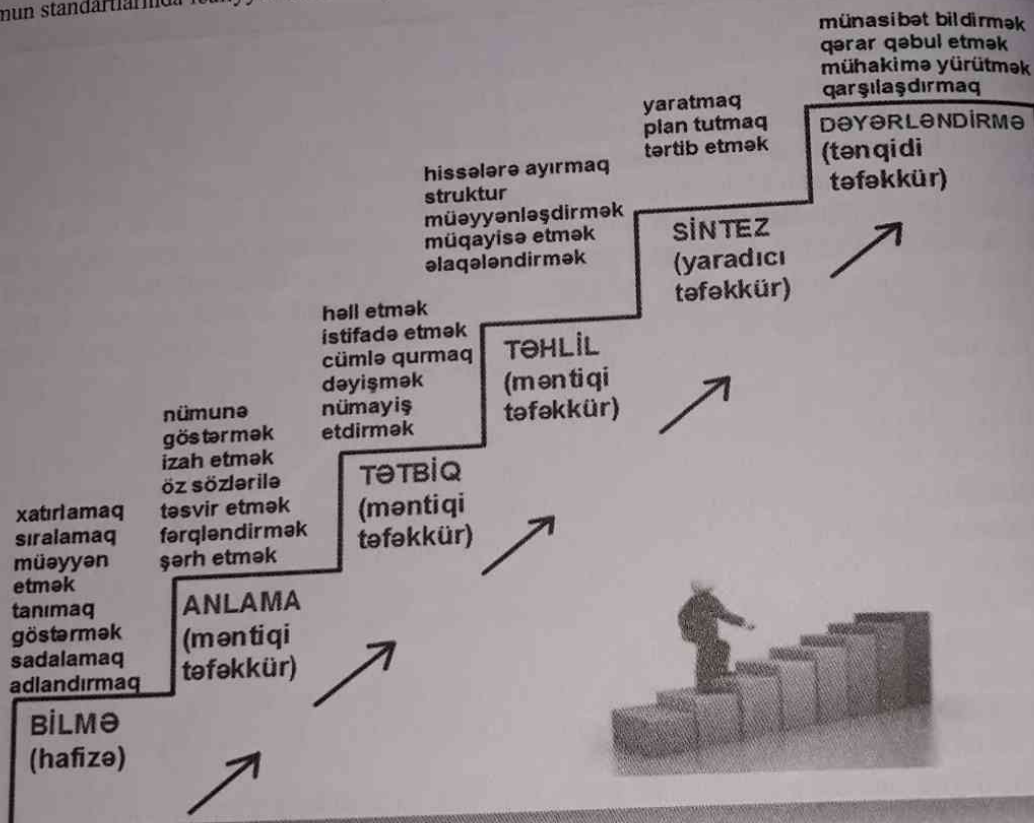
Təhlil (analiz). Bu mərhələdə təlimin məqsədi şagirdə gördüyü işi təhlil edə bilmə bacarıqlarını formalaşdırmaqdır. Dərsi bu səviyyədə təşkil edərkən müəllim hazırladığı tapşırıqlarda və ya təşkil etdiyi mü-

zakirələrdə şagirdlərin görülən işi təhlil edə bilməsinə imkan yaratmalıdır. Hər hansı anlayışları əlaqələndirmək, bir yerdə necə mövcud olduğunu göstərmək üçün nəyisə parçalamaq, ünsiyyətin əsasını təşkil edən strukturu tapmaq, motivləri müəyyən etmək əşyanın bu və ya digər xassələrini, ünsürlərini, daxili qarşılıqlı əlaqələrini, münasibətlərini tapmaq, öyrənmək, onu müxtəlif komponentlərə (tərkib hissələrə) ayırmaq, quruluşunu, strukturu müəyyənləşdirmək, oxşar və fərqli cəhətləri müəyyən etmək bu səviyyəyə uyğun bacarıqlardır.

Tərkib (sintez). Müəllim darsını bu səviyyəyə uyğun təşkil etdiyi zaman şagirdlərin yaradıcı təfəkkürünü inkişaf edir. İxtiralar etmək, mətnin ayrılmış hissələrinin düzgün ardıcılığını müəyyən edib tam halında planlaşdırmağa bilmək, ifadəyə uyğun məsələlər qurmaq, gördüyü işin planını tutmaq, həm şifahi formada, həm də fiziki obyekt ola bilən, unikal, orijinal məhsulu yaratmaq, əşyaları və ideyaları təsnif edərək sxemlər yaratmaq, ayrılmış əşyanın, tamın komponentlərini, hissələrini birləşdirmək, köhnə ideyanın yeni variantını yaratmaq bu mərhələyə aid bacarıqlardır.

Dəyərləndirmə. Dərs bu səviyyədə təşkil olunarkən şagirdlərin tənqidi təfəkkürü inkişaf edir. Bu səviyyədə əsas məqsədlərdən biri refleksiya başa çatmış hər hansı bir işi təhlil etmək, dərinə düşmək, görülən işin mənfəi və müsbət tərəflərini təqdim etməyə imkan verir. Qarşılaşdırmaq, mühakimə yürütmək, yazı materiallarının məntiqi ardıcılığını qiymətləndirmək, məsələ haqqında mühüm qərar çıxarmaq, mübahisəni və ya fikir müxtəlifliklərini həll etmək bu mərhələyə aid bacarıqlardır.

İdraki taksanomiyanın bütün mərhələləri siniflər üzrə standartlarda öz əksini tapır. Həmin mərhələlər hər sinifdə şagirdlərin yaş həddi nəzərə alınmaqla sinifdən-sinifə, sadədən-mürəkkəbə doğru inkişaf etdirilir. Məzmun standartlarında fəaliyyət taksanomiyaların köməyiylə sistemləşdirilir.

XX əsrin son illərinin əsas modellərindən biri olmasına baxmayaraq, keçirilməlidir. 2001-ci ildə AMEA-nın təkmilləşdirilmiş variantını təqdim edən

1. Yadda saxlamaq	Hafizə, hafizə, əzbər
2. Anlamaq	Yazılı növ fəaliyyət, ümumi
3. Tətbiq etmək	Təcrübə, Tətbiq, keçirilmə
4. Təhlil etmək	Məntiqi, ilə, təhlil, Fəaliyyət, ay, cəmiyyət, nəticə
5. Dəyərləndirmək	Yaxşı, qərar, qiymət
Yaratmaq	

Blum taksanomiya əksinə, feyllərlə ifadə olunmuş yazılıb. Bundan əlavə, olunub. Son iki sənədə "dəyərləndirmə" feylləri, ki, biz nəyisə həyata keçirir onu yenidən müəyyənləşdirir. D.Kraslovun dəyərləndirmə feyllər hər iki təsnifatda

Blum taksanomiyasının təkmilləşdirilmiş forması.
L.Anderson və D.Kraslov (2001)

XX əsrin son illərinin araşdırmaları göstərdi ki, Blum taksanomiyası dünyada ən tanınmış modellərdən biri olmasına baxmayaraq, müasir elmi nailiyyətlərə tam uyğun deyil və yenidən nəzərdən keçirilməlidir. 2001-ci ildə Amerika alimləri L. Anderson və D.Krasvol Blumun idrak taksanomiyasının təkmilləşdirilmiş variantını təklif etdilər. Onların təkmilləşdirdiyi yeni taksanomiya aşağıdakı kimidir:

1. Yadda saxlamaq	Hafizədən biliyin bərpa edilməsi, yada salınması və tanınması.Yada salma prosesində hafizə təriflərin verilməsi , faktların tapılması, sadalanması, bərpa edilməsi və əzbər söylənməsi üçün istifadə edilir.
2. Anlamaq	Yazılı və ya qrafik mətnlərdən mənanın müəyyənləşdirilməsi fəaliyyətləri müxtəlif növ funksiyalardan ibarət ola bilər: tərcümə, misal vermə, təsnifat, ümumiləşdirmə, nəticə çıxarma, müqayisə və izahetmə
3. Tətbiq etmək	Təcrübə və ya tətbiqetmə vasitəsilə prosedurların yerinə yetirilməsi və ya istifadəsi. Tətbiqetmə presentasiyalar, müsahibələr, modelləşdirmələr və s. vasitəsilə həyata keçirilə bilər
4. Təhlil etmək	Materialın və ya anlayışların hissələrə parçalanması və bununla bu hissələrin bir-biri ilə və ya bütün struktur ilə necə əlaqədə olmasının müəyyən edilməsi. Bu funksiyanı təmin edən məntiqi əməliyyatlar aşağıdakılardır: Fərqləndirmə, təşkil etmə, təyin etmə, komponentləri və hissələri bir-birindən ayırma. Təhlil zamanı bu məntiqi əməliyyatları paylama materiallarının yaradılması, cədvəllərin, sorğu vərəqlərin, diaqramların və qrafiklərin hazırlanması vasitəsilə nümayiş etmək olar.
5. Dəyərləndirmək	Yoxlama və tənqid etmə vasitəsilə meyarlar və standartlar əsasında nəticələrin çıxarılması. Qiymətləndirmə prosesini tənqidedici və ya tənqidi fikirlərin , tövsiyələrin, hesabatların və digər məhsulların yaradılması vasitəsilə nümayiş etdirmək olar. Yeni taksanomiyada “dəyərləndirmək” prosesi “yaratmaq”dan əvvəl gəlir. Çünki bu proses hər hansı şeyi yaratmaq məqsədilə ilkin məlumatı əvvəlcədən əldə etməyin vacib hissəsidir. Yadda saxlamaq lazımdır ki, bu proses artıq Blumun taksanomiyasındakı 6-cı yerdən 5-ci yerə keçirilib.
Yaratmaq	Yeni bir əlaqəli və funksional varlığın yaradılması üçün elementləri birləşdirmək, ümumiləşdirmə, planlaşdırma və quraşdırma vasitəsilə elementlərin yenidən təşkili əsasında yeni model və ya strukturun yaradılması. İstifadəçilər üçün hər hansı yeni, fərqli forma və məhsulun yaradılması məqsədilə hissələrin necə yeni yollarla birləşdirilməsi və ya hissələrin sintezini həyata keçirilməsi üzrə yeni təlimatların hazırlanması. Bu proses yeni taksanomiyada ən mürəkkəb əqli funksiya hesab olunur. Blumun taksanomiyasında bu proses 5-ci səviyyədə “sintez” adı ilə yerləşdirilib.

Blum taksanomiyası ilə yeni taksanomiya arasındakı fərq nədir? Aşağıdakı cədvəldə hər iki taksanomiya əks olunub. Müqayisə etsəniz görərsiniz ki, yeni taksanomiya səviyyələri isimlərlə deyil, feillərlə ifadə olunub. Məsələn, “bilik” əvəzinə “yadda saxlamaq”, “anlama” əvəzinə “anlamaq” və s. yazılıb. Bundan əlavə olaraq bəzi komponentlərin adı dəyişilib. “Sintez” sözü “yaratmaq” sözü ilə əvəz olunub. Son iki səviyyənin yeri dəyişilib. İdrak taksanomiyasının ən yüksək səviyyəsi artıq “dəyərləndirmə” deyil, “yaratmaq”dır. Bu səviyyələrin yerinin dəyişməsi səbəbini belə izah edə bilərik ki, biz nəyisə hərtərəfli dəyərləndirərkən, onun müsbət və mənfi tərəflərini müəyyən edirik, daha sonra onu yenidən mükəmməl səviyyədə yaradırıq. Blum taksanomiyasında olan bütün feillər L.Anderson və D.Kraslovun da taksanomiyasına aiddir. Yəni səviyyələrin yeri dəyişilsə də, səviyyələrin qarşısında olan feillər hər iki taksanomiyaya aid edilir.

*Zülfiyə Veysova “Məktəbdaxili qiymətləndirmənin təşkili metodikası”

B. Blumun tərtib etdiyi taksanomiya (1956)
Dəyərləndirmə
Sintez
Analiz və ya təhlil
Tətbiq
Anlama
Bilmə

L. Anderson və D. Krasvolun təkmilləşdirdiyi taksanomiya (2001)
Yaratmaq
Dəyərləndirmək
Təhlil etmək
Tətbiq etmək
Anlamaq
Yadda saxlamaq

Taksanomiya nəyə xidmət edir?

Bütöv bir sistemin hissələrinin aşağıdan yuxarıya təcəllik əlaqələri əsasında düzümü, yerləşməsi deməkdir. **Taksanomiya təlimin daha ardıcıl və səmərəli qurulmasına, elmi-metodik səviyyədə planlaşdırılmasına zəmin yaradır.** Taksanomiyanın bütün mərhələləri bir-biri ilə sıx əlaqəlidir. Hər bir üst mərhələ özündən əvvəlki mərhələ üçün nəzərdə tutulan bacarıqların inkişafından sonra formalaşır. Bu Taksanomiya əsasən məzmun standartları, təlim məqsədləri sadədən mürəkkəbə doğru müəyyənləşdirilir. Bu da öz növbəsində təlimin düzgün planlaşdırılmasına, ardıcıl və səmərəli təşkil edilməsinə imkan yaradır.

Taksanomiya təlim məqsədlərini düzgün müəyyənləşdirməyə imkan yaradır. Məzmun standartları taksanomiya üzərində qurulur. İdraki taksanomiyanın bütün mərhələləri siniflər üzrə standartlarda öz əksini tapır. Təlim məqsədi işə standart əsasən müəyyənləşdirilir.

Aşağıdakı standartda diqqət yetirsək, həmin standartda dərsin təhlil səviyyəsində keçirilməsinin tələb olduğunu görə bilərik. Əgər dərs ərzində bu standartın reallaşdırılması nəzərdə tutularsa, şagirdlərdə təhlil etmə bacarıqları formalaşdırılır və bunun üçün də bütün məqsədlər təhlil bacarıqlarının həyata keçməsi üçün müəyyənləşdirilir.

Məzmun standartı:

4.1.1. Sadə formada fonetik **təhlil aparır.**

Təlim məqsədləri:

Sözün hərflər və səs tərkibini müəyyənləşdirir.

Sözün düzgün hecalara ayırır.

Sözün vurğunun yerini müəyyənləşdirir.

Sözün səs tərkibini hissələrə ayırır və təhlil edir.

Taksanomiya qoyulmuş məqsədlərə uyğun tapşırıqları tərtib etməyə kömək edir. Bunu yuxarıdakı nümunə üzərində izah etmək daha məqsədəuyğun olar. Dərsin təhlil mərhələsinə uyğun keçiriləcəyinə diqqət yetirdikdən sonra həmin bacarıqları formalaşdırmaq üçün tapşırıqlar tərtib olunur. Yuxarıda qeyd olunmuş təlim nəticələrinə diqqət yetirsək, həmin nəticələrin həyata keçməsi üçün uyğun tapşırıq tərtib etmək çətin olmaz. Həmin nəticələri əldə etmək üçün şagirdlərə müxtəlif sözlər vermək və həmin sözləri fonetik təhlil etməyi tapşırmaq lazımdır. Müəllim tapşırıqları tərtib edərkən təlimin məqsədindən kənar çıxarmamalıdır.

Taksanomiya problemləri düzgün müəyyənləşdirmək, şagirdlərin bu və ya digər materialın öyrənilməsində hansı çətinliklərlə qarşılaşdığını müəyyən etmək (diaqnostikasını aparmaq) və həmin çətinlikləri aradan qaldırmaq imkanı yaradır. Təlimdə istifadə olunan bütün tapşırıqlar təlim məqsədlərinə

uyğun hazırlanır. Təlimin məqsədinə uyğun olmalıdır. Bu zaman taksanomiyanın formalaşdırıldığı nəzərdən keçirilir.

Taksanomiya təlimin fərdi siniflər üzrə məzmun standartlarını yetirdikdə təlim məqsədlərini düzgün planlaşdırılmasını təyin etmək mümkün deyildir. Bu onların qavramasından zamanı şagirdin mövcud səviyyəsi aradan qaldırmaq üçün ona taksanomiya şagirdlərin inkişafını fərdi şəkildə

Taksanomiya qiymətlər müəllim üçün istiqamətləndirici yetirdikdə qiymətləndirmənin qiymətləndirmə meyarlarının məzmunun formalaşdırılması olarsa şagirdlərin həmin məzmunun sonunda refleksiya (təhlil) əsasən təşkil olunur. **İstifadə edilən refleksiyanın təlim məqsədlərini** kompüterin müxtəlif hissələrinə hazırlanan iş vərəqlərində nəticəsinə yönəltməlidir, əksinə təlimin bütün komponentlərini konqrentliyədir.

Şagird tənqidi

(məntiqi tənqidi yaradıcı) məntiqi tənqidi inkişafı üçün şagirdlərdə tənqidi təhlil müəllim həmin səviyyəsi inkişafını da nəzərə almalıdır.

Təlim modelini

Təlim modeli

1. Təlim məzmunu
2. Təlim metodları
3. Öyrədiciləri
4. Qiymətləndirmə

Yuxarıda yazılan tapşırıqlar, dərsin taksanomiyanın səviyyəsi

Təlim sisteminin istiqamətini göstərmə

- ✓ Şagirdin idrak qabiliyyəti
- ✓ Şagirdin şəxsiyyəti

Bu iki amil təlimin istiqamətini müəyyən edir.

uyğun hazırlanır. Təlimin məqsədinə uyğun tapşırıqların verilməsi zamanı şagirdlər bəzi çətinliklərlə qarşılaşa bilər. Bu zaman taksanomiyanın daha aşağı səviyyələrində tətbiq olunan bacarıqların hansı dərəcədə formalaşdırıldığı nəzərdən keçirilir və yaranan problemlərin aradan qaldırılması üçün optimal variantlar düşünülür.

Taksanomiya təlimin fərdiləşdirilməsini təmin edir. Taksanomiyanın bütün mərhələlərinin inkişafı siniflər üzrə məzmun standartlarında sadədən-mürəkkəbə doğru öz əksini tapıb. Məzmun standartına diqqət yetir-dikdə təlim məsələlərini düzgün müəyyənləşdirmək, təlimin taksanomiyanın hansı səviyyəsinə uyğun planlaşdırılmasını təyin etmək mümkündür. Bu da müəllimin təlimi konkret səviyyədə məqsədlər üzərində qurmasına imkan yaradır. Lakin aydın məsələdir ki, təlimin məqsədinə bütün şagirdlər eyni səviyyədə nail ola bilməz. Bu onların qavramasından və əvvəlki mərhələləri nə dərəcədə dərk etməsindən asılıdır. Müəllim təlim zamanı şagirdin mövcud səviyyəsini müəyyənləşdirərək onun uğur qazana bilməsinə səbəb olan boşluqları aradan qaldırmaq üçün ona taksanomiyanın daha aşağı səviyyələrinə uyğun tapşırıqlar verir və nəticədə bütün şagirdlərin inkişafını fərdi şəkildə izləməyə və təmin etməyə nail olur.

Taksanomiya qiymətləndirmə üsul və vasitələrini hazırlamaqda, refleksiyanı həyata keçirməkdə müəllim üçün istiqamətləndirici rol oynayır. Müəllim dərs ərzində şagirdlərdən gözlənilən nəticələrə diqqət yetirdikdə qiymətləndirmənin üsul və vasitələrini rahatlıqla müəyyənləşdirir. Qiymətləndirmə üsul və vasitələri, qiymətləndirmə meyarlarının məzmunu təlim məqsədlərinə uyğun tərtib olunur. Məsələn, məqsəd təhlil bacarığının formalaşdırılması olarsa, qiymətləndirmə vasitələrində də bu məqsədlərin həyata keçməsinə və eyni zamanda şagirdlərin həmin məqsədlərə hansı səviyyədə çatmasının müəyyən olunmasına imkan yaradılmalıdır. Dərsin sonunda refleksiya (təlimin bütün mərhələlərinin təhlil edilməsi və dərk edilməsi) da təlim məqsədlərinə əsasən təşkil olunur. **İstifadə olunan üsulların, tərtib olunan tapşırıqların, qiymətləndirmə vasitələrinin, refleksiyanın təlim məqsədi ilə uyğunluğu təlimin konqrentliyinə əminlik yaradır.** (Təlimin məqsədi kompüterin müxtəlif hissələrinin funksiyalarının şagirdlər tərəfindən müəyyən olunmasıdırsa, o zaman araşdırılacaq bilik mənbələri kompüterin hissələri və onların funksiyalarının müəyyən olunmasına imkan yaratmalıdır, hazırlanan iş vərəqlərində əks olunmuş bütün sual və tapşırıqlar şagirdləri bu problemin həllinə, təlimin nəticəsinə yönəltməlidir, əyani vəsait olaraq kompüter və onun hissələrindən istifadə olunmalıdır, bir sözlə, təlimin bütün komponentləri təlimin nəticələrinə uyğun müəyyənləşdirilməlidir. Bu uyğunluq təlimin konqrentliyidir)

Şagird təfəkkürünü (məntiqi, tənqidi, yaradıcı) inkişaf etdirir. Taksanomiya təfəkkürün 3 növünü (məntiqi tənqidi yaradıcı) özündə ehtiva edir. Bilmə mərhələsi **hafizəyə** əsaslanır. Anlama, tətbiq və təhlil isə məntiqi təfəkkürün inkişafına yönəlir. Sintez mərhələsi **yaradıcı** təfəkkürün inkişafına yönəlir. Dəyərləndirmə isə şagirdlərdə **tənqidi** təfəkkürü inkişaf etdirir. Dərsin hansı səviyyədə təşkil olunacağını müəyyən edərkən müəllim həmin səviyyəyə uyğun tapşırıqlar tərtib etməli, tapşırıqları tərtib edərkən təfəkkürün bu növlərinin inkişafını da nəzərə almalıdır.

Təlim modelini təmin edir.

Təlim modelinin 4 komponenti var:

1. Təlim məzmunu
2. Təlim metodları
3. Öyrədici mühit
4. Qiymətləndirmə

Yuxarıda yazılanlardan aydın oldu ki, təlimin məzmunu, təlim zamanı istifadə edilən metodlar (üsullar), verilən tapşırıqlar, dərsdə istifadə olunan bütün öyrədici vasitələr, bilik mənbələri, qiymətləndirmə vasitələri taksanomiyanın səviyyəsindən irəli gələn məqsədlərə əsasən müəyyənləşdirilir.

Təlim sisteminin komponentləri arasında əlaqə yaranan üsullar təlim prosesinin 2 əsas istiqamətini göstərir:

- ✓ Şagirdin idrak proseslərinin inkişafı (təxəyyül, təfəkkür, hafizə, diqqət)
- ✓ Şagirdin şəxsiyyətinin inkişafı (sosial-psixoloji, emosional-iradi inkişafı)

Bu iki amil təlim-tərbiyə prosesinin uğurunun əsas meyarı olmalı və həmin prosesin qurulmasının istiqamətini müəyyən etməlidir.

Taksanomiyanın yaradılmasında nəzərə alınan prinsiplər

Praktiki istiqamət prinsipi	Taksanomiya məqsəduyğunluq nəzəriyyəsini əks etdirməli, müəllim üçün praktiv-effektiv vasitə olmalıdır
Psixoloji prinsip	Taksanomiya psixologiya elminin müasir nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
Məntiqilik prinsipi	Taksanomiya məntiqi baxımdan tamamlanmış və mükəmməl daxili bitkinliyə malik olmalıdır
Obyektivlik prinsipi	Məqsədlərin təsnifatı , onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

Emosional taksanomiya
(D.Kraslov 1964)

Məzmun standartlarında nəzərdə tutulan əsas məqsədlərdən biri də, şagirdlərdə dəyərləri inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Bu məsələlərin həllində emosional taksanomiyalar rol oynayır. Emosional taksanomiyalar şagirdlərin hiss, yanaşma, dəyər və emosiyalarının inkişafının təşkilində əhəmiyyət daşıyır.

Məqbul sayma	Şagird hər hansı bir təlim prosesində iştirak etmək üçün stimullaşdırılır . Bu standartlarda məsələlər onu əşyanın mövcudluğunu anlamadan tutmuş seçimli yanaşmaya qədər inkişaf etdirir
Reaksiya vermə	Şagird təlim prosesində fəal iştirak edir, suallara cavab, hadisələrə reaksiya verir . Bu standartlarda şagirdin zövq və maraqlarının axtarılması və fəaliyyətdə tətbiqi vurğulanır
Dəyərləndirmək	Şagirdin hər hansı əşya və ya hadisəni dəyərləndirməsi və ya önəm verməsi əsas məqsəd kimi götürülür. Bu təlim nəticələri hər hansı yanaşmaların və ya rəğbətə ümumilikdə təsnif edilməsi üçün şərait yaradır
Təşkil etmək	Ümumilikdə dəyərlər sisteminin, bütün ömür fəlsəfəsinin yaradılmasına, dünyagörüşünün, hər hansı bir işin təşkilində qərarlılığın, problemləri həll etməyi alışqanlıq halına gətirilməsi bacarığının inkişafına xidmət edən standartlar bu mərhələyə əsaslanır
Dəyər və dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə	Bu mərhələdə fərd davranışlarını nəzərdə saxlayan və həyat tərzini müəyyənləşdirən dəyərlər sistemində malikdir. Bu məzmun standartları şagirdin şəxsi, ictimai, emosional davranışının formalaşmasına yardımçı olur.

Psixomotor taksanomiya təlim motor sahənin ən çox vurğulan standartlarında psixomotor taksanomiya təşkilatçı

Hiss etmə

Hazırlama

Təqlid etmə

Mexanizmi müəyyənləşdirmə

Mükəmməl icra

Uyğunlaşma

Yaradıcılıq

THE HISTORY OF THE

REIGN OF

THE first year of the reign of King Henry the Second, the King of France, King of Navarre, and Duke of Aquitaine, was distinguished by several important events. In the month of June, the King of France, Philip Augustus, died, and his son, Louis the Eighth, succeeded to the throne. The King of France, Louis the Eighth, was a weak and feeble monarch, and his reign was marked by the internal dissensions of the French nobles, and the external wars of the King of England, Henry the Second, against the King of France, Philip Augustus.

In the month of August, the King of England, Henry the Second, landed in France, and marched towards Paris. He was met by the King of France, Philip Augustus, and they fought the battle of Tinchebray, on the ninth of September. The King of England was defeated, and he fled to Normandy. The King of France, Philip Augustus, then entered Paris, and he was crowned King of France on the twenty-ninth of September.

The King of England, Henry the Second, then fled to Normandy, and he was crowned King of Normandy on the tenth of October. He then fled to Ireland, and he was crowned King of Ireland on the twenty-ninth of October. The King of France, Philip Augustus, then sent an army to Ireland, and they fought the battle of Clontarf, on the twenty-ninth of October. The King of Ireland was defeated, and he fled to England.

The King of France, Philip Augustus, then sent an army to Normandy, and they fought the battle of Breteuil, on the twenty-ninth of October. The King of England was defeated, and he fled to England. The King of France, Philip Augustus, then entered Normandy, and he was crowned King of Normandy on the twenty-ninth of October.

The King of England, Henry the Second, then fled to England, and he was crowned King of England on the twenty-ninth of October. The King of France, Philip Augustus, then sent an army to England, and they fought the battle of Merton, on the twenty-ninth of October. The King of England was defeated, and he fled to France.

I BÖLMƏ

1. Biliyin bu növü idrak taksanomiyasının ən aşağı iki mərhələsi-bilmə və anlama ilə əlaqələndirilir. Biliyin bu növü hansıdır?
 A) Kontekstual
 B) Prosedural
 C) Deklorativ
 D) Biliyin növləri ilə taksanomiyanın əlaqəsi yoxdur
 E) Metokoqnitiv
2. Biliyin bu növü Blum taksanomiyasının tətbiq mərhələsi ilə əlaqələndirilir.
 A) Kontekstual
 B) Prosedural
 C) Deklorativ
 D) Deklorativ və prosedural bilik
 E) Heç biri
3. Bu biliyi tətbiq edərkən şagird öz bilik dövrəsi çərçivəsində yeni informasiyalar və ya biliklər emal edir. Qeyd olunan fikirlər biliyin hansı növünə aiddir?
 A) Kontekstual
 B) Prosedural
 C) Deklorativ
 D) Deklorativ və prosedural bilik
 E) Prosedural və kontekstual
4. Biliyin bu növü Blum taksanomiyasının sintez mərhələsi ilə əlaqələndirilir.
 A) Kontekstual
 B) Prosedural
 C) Deklorativ
 D) Deklorativ və prosedural bilik
 E) Deklorativ və kontekstual
5. Emosional fəaliyyəti əks etdirən standartlarda şagirdlərdə hansı keyfiyyətlərin formalaşdırılması nəzərdə tutulur?
 A) İntellektual bacarıq və vərdişlərin inkişafı
 B) Hiss, yanaşma, dəyər və emosiyaların inkişafı
 C) Şifahi nitqin inkişafı
 D) Hərəkəti bacarıqların inkişafı
 E) İdraki proseslərinin inkişafı
6. Hərəkəti fəaliyyətlərin inkişafını özündə əks etdirən taksanomiya necə adlanır?
 A) İdraki taksanomiya
 B) Emosional taksanomiya
 C) Heç biri
 D) Psixomotor taksanomiya
 E) Psixoloji taksanomiya

7. Yadda saxlama, xatırlama, tanıma, yadda salma və s. açar sözləri taksanomiyanın hansı mərhələsinə uyğundur?
 A) Qavrama
 B) Bilik
 C) Tətbiq
 D) Təhlil
 E) Sintez

8. "İzahetmə, məsələni bir ifadə vasitəsindən digər ifadə vasitəsinə çevirmə, öz sözləri ilə təsvir etmə" verilmiş açar sözlər taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?
 A) Qavrama
 B) Bilik
 C) Tətbiq
 D) Təhlil
 E) Tərkib

9. "Məsələ haqqında mühüm qərarlar çıxarma, mübahisələri və ya fikir müxtəlifliklərini həll etmə" verilmiş açar sözlər Blum taksanomiyasının hansı mərhələsinə aiddir?
 A) bilmə
 B) anlama
 C) analiz
 D) Tətbiq
 E) dəyərləndirmə

10. "Unikal, original məhsulun yaradılması, sxemlərin və ya sualların tərtibi, plan tutmaq" verilmiş açar sözlər taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?
 A) Anlama
 B) Analiz
 C) Dəyərləndirmə
 D) Bilmə
 E) Sintez

11. "Bir yerdə necə mövcud olduğunu göstərmək üçün parçalama, strukturu tapma, motivləri müəyyənləşdirmə". Verilmiş açar sözlər taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?
 A) Sintez
 B) Analiz
 C) Dəyərləndirmə
 D) Bilmə
 E) Qavrama

12. "Problem həll etmə, müəyyən nəticələr əldə etmək üçün informasiyaları tətbiq etmə". Verilmiş açar sözlər taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?
 A) Sintez
 B) Tətbiq
 C) Dəyərləndirmə
 D) Bilmə
 E) Analiz

I BÖLMƏ

13. Psixomotor taksanomiya üçün uyğunlaşdırın.
 1. Hissetmə
 2. Hazırlama
 3. Təqdimat
 a. Fəaliyyət həyata keçirilməz
 b. Kompleks vərdişlərin təlim mərhələsində istifadə edilir
 c. Xüsusi növ hərəkətlərin icra mərhələsidir
 A) 1-a, 2-c, 3-b
 B) 1-b, 2-a, 3-c
 C) 1-b, 2-a, 3-c
 D) 1-c, 2-b, 3-a

14. Psixomotor taksanomiya üçün fəaliyyətləri düzün.
 1. Mexanizm
 2. Mükəmməl icra
 3. Uyğunlaşma
 a. Formalaşmış mürəkkəb etdirir
 b. Fəaliyyətin icrası zaif etdirir
 c. Problemlə situasiya üçün fərd öz davranışını
 A) 1-a, 2-b, 3-c
 B) 1-b, 2-c, 3-a
 C) 1-b, 2-c, 3-a
 D) 1-b, 2-a, 3-c

15. Emosional taksanomiya hansılardır?
 A) Hissetmə, hazır müəyyənləşdirmə, yaradıcılıq
 B) Məqbul sayım dəyərləndirmə, xarakterində əks
 C) Bilmə, anlama dəyərləndirmə
 D) Tanımaq, istifadə etmək
 E) Seçimini izləmək, təqdimat

16. Təlim məzmunu qiymətləndirilməlidir.
 A) Məzmun
 B) Motivasiya
 C) İnduktiv
 D) Sosial-informasiya
 E) Yaradıcılıq

I BÖLÜMƏ

13. Psixomotor taksanomiya üçün uyğun fikirləri seçin.
1. Hissetmə
 2. Hazırlıq
 3. Təqlid etmə
- a. Fəaliyyət həyata keçirilməzdən əvvəl mənəvi durumu nizamlanır
b. Kompleks vərdişlərin təliminin ilkin mərhələsində istifadə edilir
c. Xüsusi növ hərəkətlərin icra edilməsinə hazırlıq mərhələsidir
- A) 1-a, 2-c, 3-b B) 1-a, 2-b, 3-c
C) 1-b, 2-a, 3-c D) 1-c, 2-a, 3-b
E) 1-c, 2-b, 3-a

14. Psixomotor taksanomiyanın mərhələsinə uyğun fəaliyyətləri düzgün uyğunlaşdırın.

1. Mexanizm
 2. Mükəmməl icra
 3. Uyğunlaşma
- a. Formalaşmış mürəkkəb fəaliyyətlər nümayiş etdirir
b. Fəaliyyətin icrası zamanı özünə inam nümayiş etdirir
c. Problemlə situasiyada vəziyyətə uyğunlaşmaq üçün fərd öz davranışında dəyişiklik edir
- A) 1-a, 2-b, 3-c B) 1-c, 2-a, 3-b
C) 1-b, 2-c, 3-a D) 1-c, 2-b, 3-a
E) 1-b, 2-a, 3-c

15. Emosional taksanomiyanın mərhələləri hansılardır?

- A) Hissetmə, hazırlıq, təqlid etmə, mexanizmi müəyyənləşdirmə, mükəmməl icra, uyğunlaşma, yaradıcılıq
B) Məqbul saymaq, reaksiya vermək, dəyərləndirmək, təşkil etmək, dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmək
C) Bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, sintez, dəyərləndirmə
D) Tanımaq, izah etmək, nümunə göstərmək, istifadə etmək, təhlil etmək
E) Seçimini izah etmək, məqbul saymaq, reaksiya vermək, təqlid etmək

16. Təlim modelinin komponentləri hansılardır?

- A) Məzmun, metodlar, öyrədici mühit, qiymətləndirmə
B) Motivasiya, tədqiqat, mübadilə, müzakirə, nəticə, qiymətləndirmə
C) İnduktiv, deduktiv
D) Sosial-psixoloji mühit, əşyevi mühit, informasiya mühiti
E) Yaradıcı, öyrədici, tərbiyəedici

17. Taksanomiya üçün düzgün fikirləri müəyyən edin.

1. Taksanomiya təlim prosesinin elmi-metodik səviyyədə planlaşdırılmasına xidmət edir
 2. Taksanomiya təfəkkürün müxtəlif növlərinin inkişafına imkan yaradır
 3. İdraki taksanomiyanın bütün mərhələləri siniflər üzrə standartlarda öz əksini tapıb
 4. Taksanomiya təlimin konqrentliyinə əminlik yaradır
 5. Taksanomiya bir-birindən asılı olmayan, bir-biri ilə əlaqəli olmayan mərhələlərdən ibarətdir
- A) 1, 2, 4 B) 2, 3, 4, 5 C) 1, 2, 3, 4, 5
D) 1, 2, 3, 4 E) 3, 5, 6

18. Taksanomiya üçün düzgün fikirlərdən biri yanlışdır.

- A) Məzmun standartlarında fəaliyyət, taksanomiyanın köməyi ilə sistemləşdirilmir
B) Sadədən mürəkkəbə doğru zəncirvari, ierarxiya üzrə inkişafı əks etdirən anlayışlar sistemində taksanomiya deyildir
C) Təlim məqsədlərinin taksanomiya bacarıq, vərdiş və dəyərlərin formalaşmasını əks etdirir
D) Taksanomiya təlim məqsədlərini və onların müvafiq fəaliyyət növlərini müəyyən etməyə kömək edir
E) Taksanomiya təlimin modelini müəyyən etməyə imkan yaradır

19. Bilmə və anlama mərhələsinə aid olan fəaliyyətlər biliyin hansı növü ilə əlaqələndirilir?

- A) Prosedural
B) Deklorativ
C) Kontekstual
D) Heç biri
E) Deklorativ və kontekstual

20. Prosedural biliyi taksanomiyanın hansı mərhələsi ilə əlaqələndirmək olar?

- A) Qavrama B) Tətbiq C) Dəyərləndirmə
D) Sintez E) Bilmə

21. Taksanomiyanın təlimin konqrentliyinə əminlik yaratması nə deməkdir?

- A) Təlimin elmi-metodik səviyyədə planlaşdırılmasının təmin olunması
B) Təfəkkürün bütün növlərinin inkişafının təmin olunması
C) Qarşılaşdığı çətinliyi aradan qaldırmaq üçün müəllimin şagirdə fərdi yanaşmasının təmin edilməsi
D) Materialın öyrənilməsində şagirdin hansı çətinliklərlə qarşılaşdığına müəyyən edilməsi
E) İstifadə olunan üsulların, tərtib olunan tapşırıqların, qiymətləndirmə vasitələrinin, refleksiyanın təlim məqsədinə tam uyğunluğu

I BÖLMƏ

22. Taksanomiya nəyə xidmət edir?

1. Refleksiyanın düzgün aparılmasına xidmət edir
 2. Təlim müddətini təlim məqsədlərinə əsasən planlaşdırmağa imkan yaradır
 3. Təlim məqsədlərinə uyğun qiymətləndirmə vasitəsi tərtib etməyə imkan yaradır
 4. Şagirdlərin əsasən yaddaş və hafizəsinin inkişafına imkan yaradır
 5. Təlimin modelini müəyyən edir
 6. Materialın öyrənilməsində şagirdin hansı çətinliklərlə qarşılaşdığını müəyyən etmək (diaqnostikası aparmaq) imkanı yaranır
 7. Eyni anda bütün mərhələlərdə əks olunan fəaliyyətlərin inkişafına imkan yaradır
- A) 2, 5, 7
B) 1, 4, 6
C) 1, 3, 5, 6
D) 6, 7
E) 1, 3, 5

23. Taksanomiyanın hansı mərhələsi əsasən hafizəyə və yaddaşa əsaslanır?

- A) Tətbiq
B) Təhlil
C) Dəyərləndirmə
D) Bilik
E) Sintez

24. Taksanomiyanın hansı mərhələsi məntiqi təfəkkürün inkişafına yönəlib?

- A) Anlama, tətbiq, təhlil
B) Tətbiq, təhlil, sintez
C) Sintez, dəyərləndirmə
D) Bilmə, anlama, tətbiq
E) Dəyərləndirmə

25. Aşağıdakılardan biri təlim modelinin komponentlərinə aid deyil.

- A) Metod
B) Öyrədici mühit
C) Forma
D) Məzmun
E) Qiymətləndirmə

26. Təlim sisteminin komponentləri arasında əlaqə yaradan ünsürlər təlim prosesinin hansı istiqamətini göstərir?

- A) Psixoloji inkişaf, fərdi inkişaf
B) Sosial-iradi inkişaf, psixoloji inkişaf
C) Təxəyyülün inkişafı, diqqətin inkişafı
D) Emosional inkişaf, şəxsiyyətin inkişafı
E) İdraki inkişaf, şəxsiyyətin inkişafı

27. Şagirdin idraki proseslərinin inkişafına nəyə dəxildir?

- A) Sosial-psixoloji, emosional-iradi inkişafı
B) Emosional, psixomotor bacarıqların inkişafı
C) Sosial-psixoloji, təfəkkürün inkişafı
D) Təfəkkür, diqqət, emosional-iradi inkişafı
E) Təfəkkür, təxəyyül, hafizə, diqqətin inkişafı

28. Şagirdin şəxsiyyətinin inkişafı deyərək hansı bacarıqların inkişafı nəzərdə tutulur?

- A) Sosial-psixoloji, emosional-iradi inkişafı
B) Emosional, psixomotor bacarıqların inkişafı
C) Sosial-psixoloji, təfəkkürün inkişafı
D) Təfəkkür, diqqət, emosional-iradi inkişafı
E) Təfəkkür, təxəyyül, hafizə, diqqətin inkişafı

29. Taksanomiya hansı prinsiplər əsasında qurulmuşdur?

- A) Tənqidilik, məntiqilik, yaradıcılıq, psixoloji prinsiplər
B) Məntiqilik, obyektivlik, psixoloji, praktiki istiqamət prinsipləri
C) Praktiki istiqamət, məntiqilik, tənqidilik, subyektivlik prinsipləri
D) Ardıcılıq, obyektivlik, məntiqilik, praktiki istiqamət prinsipi
E) Subyektivlik, məntiqilik, obyektivlik prinsipləri

30. Aşağıdakı fikirlərdən hansı taksanomiyanın praktiki istiqamət prinsipinə aiddir?

- A) Taksanomiya məntiqi baxımdan tamamlanmış və mükəmməl daxili bitkinliyə malik olmalıdır
B) Taksanomiya psixologiya elminin müasir nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
C) Taksanomiya məqsədəuyğunluq nəzəriyyəsini əks etdirməli, müəllim üçün praktik-effektiv vasitə olmalıdır
D) Taksanomiyanın hər hansı mərhələsinə aid məqsədlərlə qiymətləndirmə vasitələri arasında uyğunluq olmalıdır
E) Məqsədlərin təsnifatı, onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

31. Aşağıdakı fikirlərdən hansı taksanomiyanın məntiqilik prinsipinə aiddir?

- A) Taksanomiya məntiqi baxımdan tamamlanmış və mükəmməl daxili bitkinliyə malik olmalıdır
B) Taksanomiya psixologiya elminin müasir nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
C) Taksanomiya məqsədəuyğunluq nəzəriyyəsini əks etdirməli, müəllim üçün praktik-effektiv vasitə olmalıdır
D) Taksanomiyanın hər hansı mərhələsinə aid məqsədlərlə qiymətləndirmə vasitələri arasında uyğunluq olmalıdır
E) Məqsədlərin təsnifatı, onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

I BÖLMƏ

32. Aşağıdakı fikirlərdən hansı psixoloji prinsipinə aiddir?

- A) Taksanomiya məntiqi baxım və mükəmməl daxili bitkinliyə
B) Taksanomiya psixologiya nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
C) Taksanomiya məqsədəuyğunluq əks etdirməli, müəllim üçün praktik-effektiv vasitə olmalıdır
D) Taksanomiyanın hər hansı mərhələsinə aid məqsədlərlə qiymətləndirmə vasitələri arasında uyğunluq olmalıdır
E) Məqsədlərin təsnifatı, onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

33. Aşağıdakı fikirlərdən hansı obyektivlik prinsipinə aiddir?

- A) Taksanomiya məntiqi baxım və mükəmməl daxili bitkinliyə
B) Taksanomiya psixologiya nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
C) Taksanomiya məqsədəuyğunluq əks etdirməli, müəllim üçün praktik-effektiv vasitə olmalıdır
D) Taksanomiyanın hər hansı mərhələsinə aid məqsədlərlə qiymətləndirmə vasitələri arasında uyğunluq olmalıdır
E) Məqsədlərin təsnifatı, onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

34. Şagird hər hansı mərhələdə təlim prosesində stimullaşdırılmaq üçün stimullaşdırılmaq məqsədini onu əşya tutmuş seçimli ya Qeyd olunan fikirlərdən hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Dəyərləndirmə
B) Məqbul sayın
C) Reaksiya verən
D) Təşkil etmə
E) Dəyərlər sisteminin

35. Bu mərhələdə təlim prosesində saxlayan və hətta sistemə malik olan şagirdin şəxsiyyətinin formalaşma mərhələsinə hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Dəyərləndirmə
B) Məqbul sayın
C) Reaksiya verən
D) Təşkil etmə
E) Dəyərlər sisteminin

32. Aşağıdakı fikirlərdən hansı taksanomiyanın psixoloji prinsipinə aiddir?

- A) Taksanomiya daxili bitkinliyə malik olmalıdır və mükəmməl daxili bitkinliyə malik olmalıdır
- B) Taksanomiya psixologiya elminin müasir nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
- C) Taksanomiya məqsədəuyğunluq nəzəriyyəsini əks etdirməli, müəllim üçün praktik-effektiv vasitə olmalıdır
- D) Taksanomiyanın hər hansı mərhələsinə aid məqsədlərlə qiymətləndirmə vasitələri arasında uyğunluq olmalıdır
- E) Məqsədlərin təsnifatı, onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

33. Aşağıdakı fikirlərdən hansı taksanomiyanın obyektivlik prinsipinə aiddir?

- A) Taksanomiya daxili bitkinliyə malik olmalıdır və mükəmməl daxili bitkinliyə malik olmalıdır
- B) Taksanomiya psixologiya elminin müasir nailiyyətlərinə əsaslanmalıdır
- C) Taksanomiya məqsədəuyğunluq nəzəriyyəsini əks etdirməli, müəllim üçün praktik-effektiv vasitə olmalıdır
- D) Taksanomiyanın hər hansı mərhələsinə aid məqsədlərlə qiymətləndirmə vasitələri arasında uyğunluq olmalıdır
- E) Məqsədlərin təsnifatı, onların dəyərlərinin təsnifatı deyildir

34. Şagird hər hansı bir təlim prosesində iştirak etmək üçün stimullaşdırılır. Bu standartlarda məsələlər onu əşyanın mövcudluğunu anlamadan tutmuş seçimli yanaşmaya qədər inkişaf etdirir. Qeyd olunan fikirlər emosional taksanomiyanın hansı mərhələsinə uyğundur?

- A) Dəyərləndirmə
- B) Məqbul sayma
- C) Reaksiya vermə
- D) Təşkil etmə
- E) Dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə

35. Bu mərhələdə fərd davranışlarını nəzarətdə saxlayan və həyat tərzini müəyyənləşdirən dəyərlər sisteminə malikdir. Bu məzmun standartları şagirdin şəxsi, ictimai, emosional davranışının formalaşmasına yardımçı olur. Qeyd olunan fikirlər emosional taksanomiyanın hansı mərhələsinə uyğundur?

- A) Dəyərləndirmə
- B) Məqbul sayma
- C) Reaksiya vermə
- D) Təşkil etmə
- E) Dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə

36. Ümumilikdə dəyərlər sisteminin, bütün ömür fəlsəfəsinin yaradılmasına, dünyagörüşünün, hər hansı bir işin təşkilində qərarlılığın, problemləri həll etməyi alışqanlıq halına gətirilməsi bacarığının inkişafına xidmət edən standartlar bu mərhələyə əsaslanır. Qeyd olunan fikirlər emosional taksanomiyanın hansı mərhələsinə uyğundur?

- A) Dəyərləndirmə
- B) Məqbul sayma
- C) Reaksiya vermə
- D) Təşkil etmə
- E) Dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə

37. Şagirdin hər hansı əşya və ya hadisəni dəyərləndirməsi və ya önəm verməsi əsas məqsəd kimi götürülür. Bu təlim nəticələri hər hansı yanaşmaların və ya rəğbətə ümumilikdə təsnif edilməsi üçün şərait yaradır. Qeyd olunan fikirlər emosional taksanomiyanın hansı mərhələsinə uyğundur?

- A) Dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə
- B) Məqbul sayma
- C) Reaksiya vermə
- D) Təşkil etmə
- E) Dəyərləndirmə

38. Şagird təlim prosesində fəal iştirak edir, suallara cavab, hadisələrə reaksiya verir. Bu standartlarda şagirdin zövq və maraqlarının axtarılması və fəaliyyətdə tətbiqi vurğulanır. Qeyd olunan fikirlər emosional taksanomiyanın hansı mərhələsinə uyğundur?

- A) Dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə
- B) Məqbul sayma
- C) Reaksiya vermə
- D) Təşkil etmə
- E) Dəyərləndirmə

39. Hərəkətin icrasından əvvəl öz imkanlarını müəyyənləşdirir, öz mənəvi durumunu nizamlayır. Qeyd olunan fikirlər psixomotor taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Təqlid
- B) Uyğunlaşma
- C) Hazırolma
- D) Hissetmə
- E) Mükəmməl icra

I BÖLMƏ

40. Kompleks vərdişlərin ilkin mərhələsində istifadə edilir. Nümayiş etdirilən hərəkətləri təkrarlayır, vərdişlərə yiyələnir. Qeyd olunan fikirlər psixomotor taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Təqlid
- B) Uyğunlaşma
- C) Hazırlama
- D) Hissetmə
- E) Mükəmməl icra

41. Hərəkətin icrası zamanı yaranmış problemi asanlıqla həll edir. Qeyd olunan fikirlər psixomotor taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Təqlid
- B) Uyğunlaşma
- C) Hazırlama
- D) Hissetmə
- E) Mükəmməl icra

42. Hərəkətin icrasına hazırlıq işləri aparır. Qeyd olunan fikirlər psixomotor taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Mükəmməl icra
- B) Uyğunlaşma
- C) Təqlid
- D) Hissetmə
- E) Hazırlama

43. Hərəkətin icrasının texnikasını, qayda və yollarını öyrənir, fəaliyyətin icrası zamanı özünə inam nümayiş etdirir. Qeyd olunan fikirlər psixomotor taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Uyğunlaşma
- B) Mexanizm
- C) Hazırlama
- D) Hissetmə
- E) Mükəmməl icra

44. Uyğunlaşdırın.

1. Məntiqi təfəkkür
 2. Tənqidi təfəkkür
 3. Yaradıcı təfəkkür
 - a. anlama
 - b. tətbiq
 - c. təhlil
 - d. sintez
 - e. dəyərləndirmə
- A) 1-a, b, c; 2-e; 3-d
 - B) 1-a, b; 2-c, e; 3-d
 - C) 1-e; 2-a, c; 3-b, d
 - D) 1-c; 2-a, e; 3-b, d
 - E) 1-d; 2-a, c; 3-b, e

45. Uyğunlaşdırın.

1. Mühakimə yürüdür, qərar qəbul edir.
 2. Öz sözləri ilə təsvir edir, şərh edir, fərqəndirir.
 3. Həll edir, hesablayır, istifadə edir, nümayiş etdirir.
 - a. Anlama
 - b. Tətbiq
 - c. Dəyərləndirmə
- A) 1-b, 2-a, 3-c
 - B) 1-a, 2-b, 3-c
 - C) 1-c, 2-b, 3-a
 - D) 1-b, 2-c, 3-a
 - E) 1-c, 2-a, 3-b

46. Uyğunlaşdırın.

1. Bildmə
 2. Analiz
 3. Tərkib
 - a. sxem tərtib edir, plan tutur
 - b. ayırır, struktur müəyyən edir
 - c. tanıyır, sadalayır, müəyyən edir
- A) 1-a, 2-b, 3-c
 - B) 1-c, 2-a, 3-b
 - C) 1-b, 2-c, 3-b
 - D) 1-c, 2-b, 3-a
 - E) 1-a, 2-c, 3-b

47. Uyğunlaşdırın.

1. İdraki taksanomiya
 2. Emosional taksanomiya
 3. Psixomotor taksanomiya
 - a. Kennes Mur 1972-ci il
 - b. B.Blum 1956-cı il
 - c. Kraslov 1964-cü il
- A) 1-c, 2-a, 3-b
 - B) 1-b, 2-a, 3-c
 - C) 1-b, 2-c, 3-a
 - D) 1-a, 2-b, 3-d
 - E) 1-c, 2-b, 3-a

48. Təlim prosesində taksanomiyalar nəyə xidmət edir?

- A) Şagirdlərdə öyrənməyə motivasiya yaratmaq
- B) Gündəlik keçirilən dərslərin mövzularını müəyyənləşdirmək
- C) Təfəkkürün müxtəlif növlərini inkişaf etdirmək üçün tapşırıqlar tərtib etmək
- D) Dərsin bütün mərhələlərini tam şəkildə həyata keçirmək
- E) Şagirdlərin fəaliyyətini stimullaşdırmaq

I BÖLMƏ

49. Psixomotor taksanomiyanın ardıcılığını göstərin.

1. hazırlama
 2. təqlid
 3. uyğunlaşma
 4. mükəmməl icra
 5. mexanizm
 6. yaradıcılıq
 7. hissetmə
- A) 7, 1, 2, 6, 5, 6, 3
 - B) 7, 1, 2, 5, 4, 3, 6
 - C) 1, 7, 2, 4, 5, 3, 6
 - D) 2, 1, 4, 5, 7, 3, 6
 - E) 1, 2, 4, 3, 6, 7, 5

50. Uyğunlaşdırın.

1. qavrama
 2. analiz
 3. tətbiq
 4. tərkib
 - a. nümunə göstərir, izah
 - b. plan tutur, yenisini yaradır
 - c. istifadə edir, cümlə qurur
 - d. strukturunu müəyyən edir
- A) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d
 - B) 1-a, 2-c, 3-b, 4-d
 - C) 1-a, 2-d, 3-c, 4-b
 - D) 1-a, 2-d, 3-b, 4-c
 - E) 1-b, 2-c, 3-a, 4-d

51. L. Anderson və taksanomiyanın sahələrini göstərin.

- A) Bildmə, anlama, sintez
- B) Yadda saxlama etmək, dəyərləndirmə
- C) Yadda saxlama etmək, analiz etmək
- D) Hiss etmək, mexanizm, mükəmməl icra
- E) Məqbul sayın dəyərləndirmə olmaq

52. Uyğunlaşdırın.

1. B.Blumun idraki taksanomiyası
 2. L. Anderssonun idraki taksanomiyası
- a. taksanomiyanın mərhələləri
 - b. taksanomiyanın sahələri
 - c. taksanomiyanın funksiyaları
 - d. taksanomiyanın əsas prinsipləri
 - e. taksanomiyanın əsas prinsipləri
- A) 1- a, d
 - B) 1- a, c

49. Psixomotor taksanomiyanın düzgün ardıcılığını göstərin.

1. hazırlama
 2. təqbid
 3. uyğunlaşma
 4. mükəmməl icra
 5. mexanizm
 6. yaradıcılıq
 7. hissetmə
- A) 7, 1, 2, 6, 5, 6, 3
B) 7, 1, 2, 5, 4, 3, 6
C) 1, 7, 2, 4, 5, 3, 6
D) 2, 1, 4, 5, 7, 3, 6
E) 1, 2, 4, 3, 6, 7, 5

50. Uyğunlaşdırın.

1. qavrama
 2. analiz
 3. tətbiq
 4. tərkib
- a. nümunə göstərir, izah edir
b. plan tutur, yenisini yaradır
c. istifadə edir, cümlə qurur
d. strukturunu müəyyən edir
- A) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d
B) 1-a, 2-c, 3-b, 4-d
C) 1-a, 2-d, 3-c, 4-b
D) 1-a, 2-d, 3-b, 4-c
E) 1-b, 2-c, 3-a, 4-d

51. L. Anderson və D. Kraslovun tərtib etdiyi taksanomiyanın səviyyələri hansılardır?

- A) Bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, dəyərləndirmə, sintez
B) Yadda saxlamaq, anlamaq, tətbiq etmək, təhlil etmək, dəyərləndirmək, yaratmaq
C) Yadda saxlamaq, anlamaq, tətbiq etmək, təhlil etmək, analiz etmək, yaratmaq
D) Hiss etmək, hazır olmaq, təqlid etmək, mexanizm, mükəmməl icra
E) Məqbul saymaq, reaksiya vermək, dəyərləndirmək, təşkil etmək, dəyərlərin daşıyıcısı olmaq

52. Uyğunlaşdırın

1. B. Blumun taksanomiyası

2. L. Anderson və D. Kraslovun təkmilləşdirdiyi idraki taksanomiya

- a. taksanomiya səviyyələri isimlərlə ifadə olunub
b. taksanomiya səviyyələri feillərlə ifadə olunub
c. taksanomiyanın ən yüksək səviyyəsi "yaratmaq" hesab olunur.
d. taksanomiyanın ən yüksək səviyyəsi "dəyərləndirmə" hesab olunur.

- A) 1- a, d, 2- b, c
B) 1-a, c, 2- b, d

- C) 1-a, 2- b, c, d
D) 1-b, d, 2-a, c
E) 1- d, 2- a, b, c

53. Hafızadan billyin bərpa edilməsi, yada salınması və tanınmasıdır. Yada salma prosesində hafızə təriflərin verilməsi, faktların tapılması, sadalanması, bərpa edilməsi və əzbər söylənməsi üçün istifadə edilir. Qeyd olunan fikirlər yeni taksanomiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Anlamaq
B) Yaratmaq
C) Dəyərləndirmək
D) Təhlil etmək
E) Yadda saxlamaq

54. Tərcümə, misal vermə, təsnifat, ümumiləşdirmə, nəticə çıxarma, müqayisə və izahetmə bacarıqları yeni taksanomiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Anlamaq
B) Yaratmaq
C) Dəyərləndirmək
D) Təhlil etmək
E) Yadda saxlamaq

55. Yoxlama və təhqid etmə vasitəsilə meyarlar və standartlar əsasında nəticələrin çıxarılmasıdır. Qiymətləndirmə prosesini təhqid edici və ya təhqidi fikirlərin, tövsiyələrin, hesabatların və digər məhsulların yaradılması vasitəsilə nümayiş etdirmək olar.

Qeyd olunan fikirlər L. Anderson və D.

Kraslovun tərtib etdiyi taksanomiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Anlamaq
B) Yaratmaq
C) Dəyərləndirmək
D) Təhlil etmək
E) Yadda saxlamaq

56. Yeni bir əlaqəli və funksional varlığın yaradılması üçün elementlərin birləşdirilməsi, ümumiləşdirmə, planlaşdırma və quraşdırma vasitəsilə elementlərin yenidən təşkili əsasında yeni model və ya strukturun yaradılmasıdır.

Qeyd olunan fikirlər L. Anderson və D. Kraslovun tərtib etdiyi taksanomiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Anlamaq
B) Yaratmaq
C) Dəyərləndirmək
D) Təhlil etmək
E) Yadda saxlamaq

I BÖLMƏ

57. L. Anderson və D. Kraslovun tərtib etdiyi taksanomiyanın təhlil etmək mərhələsinə aid olan fikri müəyyən edin.

- A) Təcrübə və ya təbii qanun vasitəsilə prosedurların yerinə yetirilməsi və ya istifadəsidir.
 B) Materialın və ya anlayışların hissələrə parçalanması və bununla bu hissələrin bir-biri ilə və ya bütün struktur ilə necə əlaqədə olmasının müəyyən edilməsi
 C) Hafizədən biliyin bərpa edilməsi, yada salınması və tanınması prosesidir.
 D) Yeni bir əlaqəli və funksional varlığın yaradılması üçün elementləri birləşdirmək, ümumiləşdirmək, planlaşdırma və quraşdırma vasitəsilə elementlərin yenidən təşkili əsasında yeni model və ya strukturun yaradılması.
 E) Yoxlama və tənqid etmə vasitəsilə meyarlar və standartlar əsasında nəticələrin çıxarılması.

58. Təcrübə və ya təbii qanun vasitəsilə prosedurların yerinə yetirilməsi və ya istifadəsidir. Presentasiyalar, müsahibələr, modelləşdirmələr və s. vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Qeyd olunan fikirlər L. Anderson və D. Kraslovun tərtib etdiyi taksanomiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Tətbiq etmək
 B) Yaratmaq
 C) Dəyərləndirmək
 D) Təhlil etmək
 E) Yadda saxlamaq

59. Yazılı və ya qrafik mətnlərdən mənanın müəyyənləşdirilməsi fəaliyyətləri yeni taksanomiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Tətbiq etmək
 B) Yaratmaq
 C) Dəyərləndirmək
 D) Anlamaq
 E) Yadda saxlamaq

60. Fərqləndirmə, təşkil etmə, təyin etmə, komponentləri və hissələri bir-birindən ayırma fəaliyyətləri yeni taksanomiyanın hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Tətbiq etmək
 B) Yaratmaq
 C) Dəyərləndirmək
 D) Anlamaq
 E) Təhlil etmək

61. Təhlil zamanı məntiqi əməliyyatları hansı vasitələrlə həyata keçirmək mümkündür?

- A) modelləşdirmələr, prezentasiyalar, ümumiləşdirmələrin hazırlanması

- B) paylama materiallarının yaradılması, cədvəllərin sorğu vərəqlərin, diaqramların və qrafiklərin hazırlanması
 C) Tərcümə, misal vermə, təsnifat
 D) müsahibələr, tövsiyələr
 E) Heç biri

62. L. Anderson və D. Kraslovun tərtib etdiyi taksanomiyanın dəyərləndirmək səviyyəsinə aid olmayan fikri müəyyən edin.

- A) Bu səviyyə yeni taksanomiyanın 5-ci səviyyəsidir.
 B) Yeni bir əlaqəli və funksional varlığın yaradılması üçün elementləri birləşdirilməsidir.
 C) Yoxlama və tənqid etmə vasitəsilə meyarlar və standartlar əsasında nəticələrin çıxarılmasıdır.
 D) Bu prosesi tənqidəci və ya tənqidi fikirlərin, tövsiyələrin, hesabatların və digər məhsulların yaradılması vasitəsilə nümayiş etdirmək olar.
 E) Bu proses hər hansı şeyi yaratmaq məqsədilə ilkin məlumatı əvvəlcədən əldə etməyin vacib hissəsidir.

63. L. Anderson və D. Kraslov "Biz nəyisə hərtərəfli dəyərləndirərkən, onun müsbət və mənfi tərəflərini müəyyən edirik, daha sonra onu yenidən mükəmməl səviyyədə yaradırıq" fikrini irəli sürərək idraki taksanomiyada hansı dəyişikliyi etdilər?

- A) Yeni taksanomiyada səviyələr isimlərlə deyil, feillərlə ifadə olundu.
 B) Taksanomiyada "bilmə" və "sintez" komponentlərin adı dəyişildi.
 C) Son iki səviyyənin yeri dəyişildi, idrak taksanomiyasının ən yüksək səviyyəsi "dəyərləndirmə" deyil, "yaratmaq" oldu.
 D) Yeni taksanomiyada bütün səviyələrin adları dəyişildi.
 E) Bütün fikirlər uyğundur.

I BÖLMƏ

I BÖLMƏ ÜZÜ

1. "Kurikulum" sözünü deməkdir?

- A) Təhsil, fənn
 B) Təhsil pilləsi, təhsil p
 C) Konsepsiya, əmr
 D) Yol, istiqamət
 E) Elm, bilik

2. Azərbaycan Respublikasının İslahat proqramı nə vaxt qəbul edilmişdir?

- A) 15 iyun 1999
 B) 19 iyun 1999
 C) 13 yanvar 2009
 D) 10 aprel 2013
 E) 3 iyun 2010

3. Təhsil haqqında hansı qanun qəbul edilmişdir?

- A) 10 iyun 2013
 B) 13 yanvar 2009
 C) 12 oktyabr 2009
 D) 12 avqust 1999
 E) 19 iyun 2009

4. Hansı bənddə düzgün göstərilmişdir?

1. Bəzi fənlər i
 edilib
 2. Nəticəyəntün
 3. Şəxsiyyətyö
 4. Fənyönümlü
 5. İntegrativli
 6. Qiymətlənlə
 əsaslanır
 A) 2, 4, 5, 6
 D) 3, 5, 6

5. Kurikulum hansılardan ibarətdir?

1. Cəmiyyətin təhsilə yaranması
 2. Təlim p
 3. Planlı i
 4. Dünya
 5. Şagird
 6. İnformasiya
 7. Təhsil
 yanaşması
 A) 1, 2,
 B) 1, 5,
 C) 1, 3,
 D) 2, 5,
 E) 1, 2

I BÖLMƏ ÜZRƏ TESTLƏR

1. "Kurikulum" sözünün lüğəti mənası nə deməkdir?

- A) Təhsil, fənn
- B) Təhsil pilləsi, təhsil proqramları
- C) Konsepsiya, əmr
- D) Yol, istiqamət
- E) Elm, bilik

2. Azərbaycan Respublikası Təhsil haqqında islahat proqramı nə vaxt təsdiq olunub?

- A) 15 iyun 1999
- B) 19 iyun 1999
- C) 13 yanvar 2009
- D) 10 aprel 2013
- E) 3 iyun 2010

3. Təhsil haqqında qanun nə vaxt qəbul olunub?

- A) 10 iyun 2013
- B) 13 yanvar 2009
- C) 12 oktyabr 2008
- D) 12 avqust 1999
- E) 19 iyun 2009

4. Hansı bənddə kurikulumun səciyyəvi cəhətləri düzgün göstərilib?

1. Bəzi fənlər üzrə qiymət normaları müəyyən edilib
 2. Nəticəyönümlüdür
 3. Şəxsiyyətyönümlüdür
 4. Fənyönümlüdür
 5. İntegrativlik əsas prinsip kimi qəbul olunub
 6. Qiymətləndirmə müəllimin subyektiv rəyinə əsaslanır
- A) 2, 4, 5, 6 B) 1, 3, 5 C) 2, 3, 5, 6
D) 3, 5, 6 E) 2, 3, 5

5. Kurikulum islahatını zəruri edən səbəblər hansılardır?

1. Cəmiyyətdə yeni ictimai münasibətlərin yaranması
 2. Təlim prosesi ilə əlaqəli tədqiqatlar
 3. Planlı iqtisadiyyatdan bazar iqtisadiyyatına keçid
 4. Dünya təhsil sistemində inteqrasiya
 5. Şagirdlərin zəifliyi
 6. İnformasiya əsrinin tələbləri
 7. Təhsilin məqsəd və vəzifələrinə yeni baxış və yanaşmaların formalaşması
- A) 1, 2, 4, 5, 6
B) 1, 5, 6, 7
C) 1, 3, 4, 6, 7
D) 2, 5, 6, 7
E) 1, 2, 4, 6, 7

6. Nəticəyönümlülük deyəndə nə nəzərdə tutulur?

- A) Təlimin şagirdlərin marağına, tələbatına uyğunluğunun nəzərə alınmasıdır.
- B) Şagirdlərin idraki, ünsiyyət və psixomotor bacarıqlarının inkişaf etdirilməsidir.
- C) Təlimin məzmun komponentlərinin bir-biri ilə əlaqələndirilməsidir.
- D) Əvvəlcədən müəyyən edilmiş şagird nailiyyətinin nəticələr formasında əks etdirilməsidir.
- E) Şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

7. Təhsil islahatı neçənci illəri əhatə edir?

- A) 1999-2007
- B) 2001-2011
- C) 1999-2013
- D) 1999-2009
- E) 1999-2016

8. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası nə vaxt qəbul olunmuşdur?

- A) 12 noyabr 1995-ci il
- B) 18 oktyabr 1996-ci il
- C) 21 avqust 1995-ci il
- D) 15 oktyabr 2003-cü il
- E) 5 noyabr 1995-ci il

9. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası neçənci ildə təsdiq edilmişdir?

- A) 19 iyun 2010-cu il
- B) 24 oktyabr 2013-cü il
- C) 5 iyun 2006-cı il
- D) 19 iyun 2009-cu il
- E) 15 iyun 1999-cu il

10. Tədris və təlim işi şagirdlərin maraq və tələbatlarının ödənilməsinə, onların istedad və qabiliyyətlərinin, potensial imkanlarının inkişafına yönəldir. Qeyd olunan fikir təlimin təşkilinə verilən tələblərdən hansının şərhidir?

- A) Pedaqoji prosesin tamlığı
- B) Təlimdə dəstəkləyici mühitin yaradılması
- C) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
- D) Şagirdyönümlülük
- E) Şəxsiyyətyönümlülük

I BÖLMƏ

11. Milli Kurikulum hazırlanarkən aşağıda göstərilən prinsiplərin hansı nəzərə alınmamışdır?

- A) Tələbyönümlük
B) Nəticəyönümlük
C) Subyektivlik
D) Şəxsiyyətyönümlük
E) İnteqrativlik

12. İbtidai təhsil səviyyəsi üçün neçə fənn kurikulumu hazırlanıb?

- A) 10 B) 9 C) 8 D) 11 E) 12

13. Kurikulumlarda fənnin məzmunu necə verilmişdir?

- A) Bacarıqlar şəklində ifadə edilən təlim nəticələri-standartlar formasında
B) Qiymətləndirmə standartları şəklində ifadə edilən təlim nəticələri-standartlar formasında
C) Biliklər şəklində ifadə edilən təlim nəticələri-standartlar formasında
D) Oyun və fəaliyyət şəklində ifadə edilən təlim nəticələri-standartlar formasında
E) Bütün variantlar doğrudur.

14. Kurikulum nədir?

- A) Təlimin təşkilinə qoyulan tələblər və qiymətləndirmə nümunələri toplusu
B) Təlim prosesi ilə bağlı bütün fəaliyyətlərin səmərəli təşkilinə, məqsədyönlü və ardıcıl həyata keçirilməsinə imkan yaradan konseptual sənəd.
C) Dərs nümunələri, qiymətləndirmə nümunələri və müəllimlər üçün digər metodik göstərişlər toplusu
D) Təlim metodu, forma və vasitələrin məcmusu
E) Təlimin qiymətləndirməsi ilə bağlı konseptual sənəd

15. Qiymətləndirmə standartları nədir?

- A) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin və müəllimlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan tələb.
B) Tədris ilinin sonunda şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə və məktəbin fəaliyyətinə qoyulan dövlət tələbidir.
C) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
D) Şagird və müəllimlərin bilik və bacarıqlarına qoyulan tələb.
E) Şagirdlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulan tələb.

16. Kurikulum termini nə vaxtdan Azərbaycanda istifadə olunur?

- A) 90-cı illərin əvvəli B) 1912-ci ildən
C) 90-cı illərin axırı D) 1956-cı ildə
E) 1918-ci ildə

17. "Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramları (kurikulumları)" nə vaxt təsdiq edilmişdir?

- A) 30 oktyabr 2006-cı il
B) 26 aprel 1999-cu il
C) 3 iyun 2010-cu il
D) 19 iyun 2013-cü il
E) 15 iyun 1999-cu il

18. "Tələbyönümlülük" deyəndə nə nəzərdə tutulur?

- A) Məktəbin tələbatının nəzərə alınması.
B) Fərdin, cəmiyyətin və dövlətin dəyişən ehtiyacı və tələbatlarının nəzərə alınması.
C) Şagirdin tələbatının nəzərə alınması.
D) Məktəbin və ailənin tələbatının nəzərə alınması.
E) Şagirdlərin maraq və tələbatlarının nəzərə alınması

19. Ümumi təhsil üzrə təhsil proqramında (kurikulumda) aşağıdakılardan hansılar əks olunur?

1. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
2. Fənn kurikulumunun məqsədi
3. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə həftəlik dərs və dərsdöndürmə məşğələ saatlarının miqdarı
4. Summativ qiymətləndirmə və vasitələri
5. Təlim nailiyyətlərinin (nəticələrinin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi
A) 1, 3, 5
B) 2, 4
C) 1, 4, 5
D) 3, 5
E) 1, 2, 5

20. Ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin təşkili prinsiplərinə aid olmayanı seçin.

- A) Pedaqoji prosesin tamlığı
B) Şəxsiyyətyönümlülük
C) Şagirdyönümlülük
D) Fəaliyyətin stimullaşdırılması
E) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması

21. Ümumi təhsilin idarə olunması hansı prinsipləri əsasında həyata keçirilir?

- A) Şagirdyönümlülük, şəxsiyyətyönümlülük
B) Hesabatlılıq, məsuliyyətin bölüşdürülməsi və inkişafın monitorinqi
C) İnteqrativlik, humanistlik
D) Hesabatlılıq, inteqrativlik, humanistlik
E) Nəticəyönümlülük, məsuliyyətin bölüşdürülməsi.

I BÖLMƏ

22. Aşağıdakılardan hansı ümumi təhsil proqramında (kurikulumda) əks olunur?

1. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim və məzmun standartları.
2. Təlimin təşkilinə verilən əsas tələblər.
3. Təlimin formaları
4. Ümumi təhsilin hər bir səviyyəsində olunan fənlər.
5. Ümumi təhsil səviyyələri üzrə fənlər dərsdöndürmə məşğələlərinin sayı
6. İnteraktiv təlim üsulları.
A) 2, 3, 6 B) 1, 2, 3, 6
C) 1, 4, 5 D) 1, 4, 5, 6
E) 1, 4, 5, 6

23. Ümumi təhsil məktəbinin Nümayəndəsi nə vaxt təsdiq olunur?

- A) 13 yanvar 2011-ci il
B) 13 yanvar 2009-cu il
C) 9 may 2006-cı il
D) 3 iyun 2010-cu il
E) 15 iyun 1999-cu il

24. "Şagirdlərdə idraki, ünsiyyət bacarıqları inkişaf etdirmək, bəşəri dəyərlərin formalaşdırılmasına əsaslanaraq kurikulumun hazırlanması"

- A) Şagirdyönümlülük
B) Tələbyönümlülük
C) Nəticəyönümlülük
D) İnkişafyönümlülük
E) Şəxsiyyətyönümlülük.

25. Kurikulumun əsas prinsiplərindən hansı inteqrativlikdir?

- A) Təhsilin məzmunu və həyatla əlaqəsidir.
B) Təhsilalanların nailiyyətlərinin dövlət tələbidir.
C) Təhsilalanların bilik və bacarıqlarının qoyulmuş dövlət tələbidir.
D) Əldə olunması nailiyyətlərinin əvvəlki təhsilverənin keyfiyyəti ilə əlaqəlidir.
E) Təhsilverənin keyfiyyəti ilə əlaqəlidir.

29. Müəllimlərin işə qəbul proqramında nəticəyə əsaslanaraq hansı prinsiplər istifadə olunur?

1. Təhsilin keyfiyyəti
2. Təhsildən yayınma
3. Təhsil müəssisələrində
4. Şagirdlərin keyfiyyəti
5. Təhsil müəssisələrində
A) 2, 3, 5
D) 1, 2, 3

22. Aşağıdakılardan hansı ümumi təhsil üzrə proqramda (kurikulumda) əks olunmuşdur?

1. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları.
 2. Təlimin təşkilinə verilən əsas tələblər.
 3. Təlimin formaları
 4. Ümumi təhsilin hər bir səviyyəsində tədris olunan fənlər.
 5. Ümumi təhsil səviyyələri üzrə həftəlik dərslər və dərsləndirici məşğələlərin sayı
 6. İnteraktiv təlim üsulları.
- A) 2, 3, 6 B) 1, 2, 3, 6
C) 1, 4, 5 D) 1, 4, 5, 6
E) 1, 4, 5, 6

23. Ümumtəhsil məktəbinin Nümunəvi Nizamnaməsi nə vaxt təsdiq olunmuşdur?

- A) 13 yanvar 2011-ci il
B) 13 yanvar 2009-cu il
C) 9 may 2006-cı il
D) 3 iyun 2010-cu il
E) 15 iyun 1999-cu il

24. "Şagirdlərdə idraki, ünsiyyət, psixomotor bacarıqları inkişaf etdirməklə onlarda milli və bəşəri dəyərlərin formalaşdırılmasıdır". Qeyd olunanlar kurikulumun hansı prinsipinə aiddir?

- A) Şagirdyönümlülük
B) Tələbyönümlülük
C) Nəticəyönümlülük
D) İnkişafyönümlülük
E) Şəxsiyyətyönümlülük.

25. Kurikulumun əsas prinsiplərindən olan inteqrativlik nədir?

- A) Təhsilin məzmun komponentlərinin bir-biri ilə və həyatla əlaqəsidir.
B) Təhsilalanların nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
C) Təhsilalanların bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
D) Əldə olunması nəzərdə tutulan təlim nailiyyətlərinin əvvəlcədən müəyyən olunmasıdır.
E) Təhsilverənin keyfiyyət göstəricilərini özündə əks etdirir.

29. Müəllimlərin innovativ fəaliyyətinin nəticəsinə aid olanları göstərin:

1. Təhsilin keyfiyyəti yüksəlir.
 2. Təhsildən yayınma halları artır.
 3. Təhsil müəssisəsinin nüfuzu artır.
 4. Şagirdlərin kompetensiyası artır.
 5. Təhsil müəssisəsində psixoloji iqlim pisləşir.
- A) 2, 3, 5 B) 1, 3, 5 C) 2, 3, 4
D) 1, 2, 3 E) 1, 3, 4

26. Ümumtəhsil məktəblərində təhsil səviyyələri hansı bənddə düzgün göstərilib?

- A) İbtidai təhsil səviyyəsi (I-IV sinif), ümumi orta təhsil səviyyəsi (V-IX sinif), tam orta (X-XI sinif) təhsil səviyyəsi
B) İbtidai təhsil (I-IV sinif), ümumi orta təhsil (V-VII sinif), tam orta (VIII-XI sinif) təhsil
C) Ümumi orta təhsil (V-IX sinif), tam orta təhsil (X-XI sinif), ilk peşə ixtisas təhsili
D) Məktəbəqədər təhsil, ibtidai təhsil (I-IV sinif), ümumi orta təhsil (V-IX sinif)
E) Məktəbəqədər təhsil, ibtidai təhsil, ümumi orta təhsil, tam orta təhsil, ilk peşə ixtisas təhsili, orta ixtisas təhsili

27. Ümumi təhsil pilləsində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəricilərinə aid olmayanı müəyyən edin.

- A) Əməkdaşlıq, tədqiqatçılıq, özünütəhsil və idarəçilik bacarıqlarına yiyələnməli.
B) İxtisası üzrə dövrün tələbatına uyğun elmi-nəzəri biliklərə yiyələnməli.
C) Avtoritar rejimə əsasən dərslər keçməli.
D) Ədalətçilik, məsuliyyətçilik, cavabdehlik keyfiyyətlərinə sahib olmalı.
E) İşlədiyi məktəbdə və ictimaiyyətdə hörmətə və nüfuza sahib olmalı.

28. Aşağıda yazılanlardan biri yanlıştır.

- A) Ümumi təhsil müəssisələrində ali idarəetmə orqanı Pedaqoji Şura hesab olunur.
B) İxtisaslı pedaqoji kadr çatışmadığı hallarda məzmun və mahiyyət etibarilə yaxın fənlərin müvafiq ixtisas müəllimi tərəfindən tədrisinə yol verilmir.
C) Ümumi təhsilin idarə olunması hesabatlılıq, məsuliyyətin bölüşdürülməsi və inkişafın monitorinq prinsipləri əsasında həyata keçirilir.
D) Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və proqramları (kurikulumları) 2010-cu il 3 iyunda təsdiq edilmişdir.
E) Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları 5 il müddətinə qüvvədədir.

30. Müasir kurikulumuna aid xüsusiyyəti göstərin.

- A) Bilikyönümlüdür.
B) Qiymətləndirmə standartları və mexanizmləri müəyyən olunub.
C) İnteqrativlik sistemli xarakter daşıyır.
D) Təklifiyönümlüdür.
E) Qiymətləndirmə müəllimin subyektiv rəyinə əsaslanır.

I BÖLMƏ

31. Kurikulum nədir?

- A) Təhsilin məzmunu, təşkili və qiymətləndirməsi ilə bağlı məsələləri özündə əks etdirən konseptual sənəddir.
- B) Təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunması üçün zəmin yaradan sənəddir.
- C) Təlimin məzmunu ilə bağlı məsələləri özündə əks etdirən konseptual sənəddir.
- D) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsini özündə əks etdirən sənəddir.
- E) Müəllim fəaliyyətinin planlaşdırılmasına və idarə edilməsinə kömək edən sənəddir.

32. Təhsil standartı nədir?

- A) Təhsilənlərin kompetensiyalarının məcmusudur.
- B) Şagird nailiyyətlərinin keyfiyyət göstəricisidir.
- C) Təhsilənlərin nailiyyət səviyyəsinin ölçülməsi meyarıdır.
- D) Təlim prosesində istifadə olunan metod və üsulların məcmusudur.
- E) Təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

33. Variantlardan biri interaktiv təlimin xüsusiyyətidir.

- A) Müəllim və şagirdlər arasında əks-əlaqənin yaradılması.
- B) Hazır şəkildə əldə edilən biliklərin möhkəmləndirilməsi yolu ilə mənimsəmə.
- C) Yeni biliklərin müəllimin məlumatları və izahları vasitəsilə qavranılması.
- D) Avtoritar metoda əsaslanır.
- E) Hafizəyə əsaslanır.

34. Biri fənn kurikulumunun strukturuna aid deyil:

- A) Fənn üzrə ümumi təlim nəticələri
- B) Təlim strategiyaları
- C) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi
- D) Təhsilin məzmunu
- E) Məzmun standartlarının şərh

35. Kurikulumun xüsusiyyətlərini göstərin.

1. Şəxsiyyətönlümlü
2. Nəticəönlümlü
3. Təklifönlümlü
4. İntegrativlik
5. Tələbönlümlü
6. Fənyönlümlü
7. Bilikönlümlü
8. Müəllimönlümlü

- A) 1, 3, 4, 7
- C) 1, 2, 4, 5
- E) 1, 2, 3, 4

- B) 2, 5, 6, 8
- D) 2, 3, 4, 5

36. Qiymətləndirmə standartları nədir?

- A) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin və müəllimlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan tələb.
- B) Tədris ilinin sonunda şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə və məktəbin fəaliyyətinə qoyulan dövlət tələbidir.
- C) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
- D) Tədris ilinin əvvəlində şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə və məktəbin fəaliyyətinə qoyulan dövlət tələbidir.
- E) Şagird və müəllimlərin bilik və bacarıqlarına qoyulan tələb.

37. Aşağıdakı fikirlərdən biri səhvdir

- A) Məzmun standartı şagirdin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- B) Əsas standart, alt standart və məzmun xətti ümumi təlim nəticələrinin reallaşmasına xidmət edir.
- C) Alt standart hər ay dəyişir.
- D) Fənn kurikulumu 3 hissədən ibarətdir.
- E) İntegrasiyanın dünya təcrübəsinə əsasən 3 səviyyəsi var.

38. Uyğunluq pozulmuşdur.

- A) Milli kurikulum – ölkə miqyasında təhsilin hər bir pilləsindəki fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinə imkan yaradan və onları istiqamətləndirən konseptual sənəddir.
- B) Fənn kurikulumu – fənn üzrə fəaliyyətləri istiqamətləndirən konseptual sənəddir.
- C) Kurikulum – təhsilin məzmunu, təşkili və qiymətləndirilməsi ilə bağlı bütün məsələləri özündə əks etdirən konseptual sənəddir.
- D) Məzmun standartı – fənlər üzrə müəyyən olunan təlim nəticələrini məzmun xətləri üzrə ümumi şəkildə ifadə edir.
- E) Alt-standart – əsas standartlarda ifadə olunmuş fikrin müəyyən hissəsidir.

39. Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartlarını seçin:

1. Ümumi təhsilin məzmunu
2. Ümumi təhsilin idarə olunması
3. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
4. Ümumi təhsilin maddi-texniki və tədris bazası
5. Ümumi təhsilin hər səviyyəsində tədris olunan fənlər
6. Ümumi təhsilin infrastrukturunu
7. Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə həftəlik dərslər və dərsləndirən məşğələ saatlarının miqdarı
8. Ümumi təhsil sistemində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri

I BÖLMƏ

- 9. Ümumi təhsil sistemində pedaqoji təşkil prinsipləri
- 10. Ümumi təhsil sistemində təhsilə bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsi
- 11. Təlim nailiyyətlərinin (nəticələrin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi

- A) 1, 2, 4, 7, 9, 10
- C) 1, 2, 5, 7, 8, 10
- E) 2, 4, 6, 7, 8, 11

40. Kurikulum islahatını zəruri sırasına daxil deyil.

- A) Cəmiyyətdə yeni ictimai mürəkkəbləşmənin yaranması.
- B) Dünya təhsil sistemində inteqrasiya.
- C) Təhsilin məqsəd və vəzifələrinin yenilənməsi.
- D) Planlı iqtisadiyyatdan bəzi sahələrdə keçid.
- E) Mövcud ümumi təhsil proqramlarına cavab verməməsi.

41. Ümumi təhsil pilləsinin (kurikulumlarına) aid deyil:

- A) Ümumi təhsilin səviyyəsi və məzmun standartları
- B) Ümumi təhsilin hər bir pillədəki fənlər
- C) Ümumi təhsilin səviyyəsi dərsləndirən məşğələ saatlarının miqdarı
- D) Ümumi təhsil sistemində təhsil prinsipləri
- E) Ümumi təhsil sistemində bacarıq və vərdişlərinin formalaşdırılması

42. Fənn kurikulum müəyyənləşdirin:

- A) Giriş, fənnin məzmunu, xarakterik xüsusiyyətləri, strategiyaları.
- B) Giriş, fənnin məzmunu, xarakterik xüsusiyyətləri, strategiyaları, şagirdlərin nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi
- C) Ümumi təhsil məzmunu standartları
- D) Ümumi təhsil müəlliminin təlim prinsipləri
- E) Fənn kurikulumunun qiymətləndirilməsi

43. Aşağıdakı kurikulumu

- A) Məzmun
- B) Məzmun
- C) Ümumi

9. Ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin təşkil prinsipləri
 10. Ümumi təhsil sistemində təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsi
 11. Təlim nailiyyətlərinin (nəticələrinin) qiymətləndirilməsi və monitorinqi
 A) 1, 2, 4, 7, 9, 10 B) 1, 2, 4, 6, 8, 10
 C) 1, 2, 5, 7, 8, 10 D) 3, 5, 6, 7, 9, 11
 E) 2, 4, 6, 7, 8, 11

40. Kurikulumun islahatını zəruri edən səbəblər sırasına daxil deyil.

- A) Cəmiyyətdə yeni ictimai münasibətlərin yaranması.
 B) Dünya təhsil sistemində inteqrasiya.
 C) Təhsilin məqsəd və vəzifələrinə yeni baxış və yanaşmaların formalaşmaması.
 D) Planlı iqtisadiyyatdan bazar iqtisadiyyatına keçid.
 E) Mövcud ümumi təhsil proqramlarının müasir tələblərə cavab verməməsi.

41. Ümumi təhsil pilləsinin dövlət proqramlarına (kurikulumlarına) aid deyil.

- A) Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə təlim nəticələri və məzmun standartları
 B) Ümumi təhsilin hər bir səviyyəsində tədris olunan fənlər
 C) Ümumi təhsilin səviyyələri üzrə həftəlik dərslər və dərsləndirilmə saatlarının miqdarı
 D) Ümumi təhsil sistemində pedaqoji prosesin təşkil prinsipləri
 E) Ümumi təhsil sistemində təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsi

42. Fənn kurikulumlarının strukturunu müəyyənləşdirin:

- A) Giriş, fənnin məqsəd və vəzifələri, fənnin xarakterik xüsusiyyətləri, fənnin məzmunu, təlim strategiyaları.
 B) Giriş, fənnin məqsəd və vəzifələri, fənnin xarakterik xüsusiyyətləri, fənnin məzmunu, təlim strategiyaları, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi.
 C) Ümumi təlim nəticələri, məzmun xətləri, məzmun standartları.
 D) Ümumi təlim nəticələri, məzmun xətləri, müəllimin təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması.
 E) Fənn kurikulumunun məqsəd və vəzifələri, qiymətləndirmə üsulları.

43. Aşağıdakı anlayışlardan hansı fənn kurikulumuna aid deyil?

- A) Məzmun standartı
 B) Məzmun xətti
 C) Ümumi təlim nəticələri

- D) Həftəlik dərslər saatlarının miqdarı
 E) Qiymətləndirmə

44. Kurikulumun məhiyyəti nədən ibarətdir?

- A) Məzmun məqsədinə uyğun meyarlar müəyyən edir.
 B) Təhsil pillələri arasında əlaqəni müəyyən edir.
 C) Məzmun standartlarına uyğun meyarlar müəyyən edir.
 D) Təhsil pillələri üzrə təhsilin məzmununu və mənimsənilmə qaydalarını müəyyən edir.
 E) Yeni təlim metodlarından istifadə imkanlarını müəyyən edir.

45. Müəllimin innovativ fəaliyyətinə aid deyil:

- A) İnnovativ təlim və informasiya texnologiyalarını tətbiq edir.
 B) İnnovativ yanaşmalar əsasında peşə fəaliyyətini daim təkmilləşdirməyə səy göstərir.
 C) Pedaqoji prosesə yeni yanaşmalar əsasında səmərəli təlim üsulları yaradır.
 D) İnkişafetdirici, diferensial və inteqrativ yanaşmaları tətbiq edir.
 E) Təlim prosesində şagirdə obyekt kimi yanaşır.

46. Fənn kurikulumunun məzmununun strukturunu aşağıdakılardan hansılardır?

1. Ümumi təlim nəticələri
 2. Tələb ödənilməsi
 3. Milli və ümumbəşəri dəyərlərin nəzərə alınması
 4. Nəticə ödənilməsi
 5. Məzmun xətləri
 6. Məzmun xətləri və siniflər üzrə təlim nəticələri
 7. Şagird ödənilməsi
 8. İnteqrativlik
 9. Məzmun standartları
 10. Ümumi inkişaf, meyil və maraqları nəzərə alınmaqla bütün şagirdlərə əlverişli təlim şəraitinin yaradılması.
 A) 1, 5, 6, 9 B) 2, 3, 7, 8, 10
 C) 3, 4, 6, 7 D) 1, 4, 5, 6, 9
 E) 2, 3, 4, 7, 8, 10

47. Verilənlərdən alt standartın funksiyasını seçin.

1. Təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunması üçün etibarlı zəmin yaradır.
 2. Summativ qiymətləndirmənin aparılmasını təmin edir.
 3. Təlim strategiyalarının düzgün seçilməsində mühüm rol oynayır.
 4. Təlimdə inteqrativliyi təmin edir.
 5. Təlimin məzmununun davamlı inkişafını təmin edir.
 6. Fənlər üzrə müəyyən olunan təlim nəticələrini məzmun xətləri üzrə ümumi şəkildə ifadə edir.

I BÖLMƏ

- A) 2, 4, 5, 6
D) 1, 2, 4, 5
- B) 1, 2, 3, 6
E) 1, 3, 4, 5
- C) 3, 5, 6

48. Fənlərin tədrisi metodikası əhatə edir.
A) Ümumi pedaqogikada əks olunan məsələləri
B) Müxtəlif fənlər üzrə müəllimlərin təkmilləşdirilməsi proqramlarını
C) Pedaqogika tarixinə dair məsələləri
D) Yalnız humanitar fənlərin tədrisi məsələlərini
E) Təlim metodları və texnologiyalarının ayrı-ayrı fənlərin tədrisində tətbiqi məsələlərini

49. Uyğunluğu müəyyən edin:

1. Bilik
2. Bacarıq
3. Vərdiş
- a. təbiət və cəmiyyət haqqında şübhə doğurmayan, işbata ehtiyacı olmayan qaydalar, anlayışlar, təriflər, müddəalar
b. dəfələrlə təkrar etməklə bacarıqların avtomatlaşması
c. biliyi tətbiq edə bilmək
- A) 1-a; 2-c; 3-b
C) 1-a; 2-b; 3-c
E) 1-c; 2-b; 3-a
- B) 1-b; 2-c; 3-a
D) 1-b; 2-a; 3-c

50. Məzmun xətti nədir?

- A) Mənimlənməsi nəzərdə tutulan təlim nailiyyətlərinin konkret bir səviyyəsidir.
B) Fənn üzrə ümumi təlim nəticələrinin reallaşmasını təmin etmək üçün müəyyən olunmuş məzmunun zəruri hissəsidir.
C) Təhsilənlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
D) Dərslərdəki mövzuların bölmələr üzrə qruplaşdırılmasıdır.
E) Təlim nəticələrinin reallaşdırılması səviyyəsini yoxlamaq üçün müəyyən olunmuş məzmunun zəruri hissəsidir.

51. Aşağıdakı fikirlərdən biri yalnızdır .

- A) Məzmun xətti dəyişməzdir
B) Məzmun xətti fənn üzrə ümumi təlim nəticələrinin reallaşmasını təmin etmək üçün müəyyən olunmuş məzmunun zəruri hissəsidir
C) Bütün fənlər üzrə 4 məzmun xətti vardır.
D) Əsas standart əsasən dəyişməzdir
E) Alt standart daim dəyişir

52. Məzmun standartı neçə hissədən ibarətdir?
A) 3 B) 1 C) 2 D) 5 E) 6

53. Aşağıdakılardan hansı biliyin kateqoriyasına aiddir?

- A) Psixomotor
B) Ünsiyyət
C) İdraki

- D) Deklarativ
E) Koqnitiv

54. Biri alt standartın funksiyası deyil:

- A) Təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunması üçün etibarlı zəmin yaradır.
B) Təlim strategiyalarının düzgün seçilməsində mühüm rol oynayır.
C) Fənlər üzrə müəyyən olunan təlim nəticələrinə məzmun xətləri üzrə ümumi şəkildə ifadə edir.
D) Təlimin məzmununun davamlı inkişafını təmin edir.
E) Təlimdə integrativliyi təmin edir.

55. Biliyin növləri hansılardır?

- A) İdraki, ünsiyyət, psixomotor
B) Deklorativ, prosedural, psixomotor
C) prosedural, deklorativ, kontekstual
D) Deklorativ, ünsiyyət, kontekstual
E) İdraki, ünsiyyət, Kontekstual

56. Təlimin prinsiplərinə aid deyil:

- A) Sistemlilik və davamlılıq
B) Şagirdlərin yaş səviyyəsinin nəzərə alınması
C) Əyanilik
D) Müəllimlərin təhsil səviyyəsi
E) Şagirdlərin fəallığı və müstəqilliyi

57. Aşağıdakılardan biri şagirdlərin fəaliyyətinə aiddir:

- A) Konkret tapşırıq üzrə problemi araşdırır və düzgün həlli yolunu tapmaq
B) Təhsil formasını və təhsil dilini sərbəst seçmək
C) Təlim metodlarını müəyyənləşdirmək.
D) Şagirdlərin öyrənmə və inkişaf səviyyəsində hər verən dəyişiklikləri yoxlamaq və qiymətləndirmək.
E) Şagirdləri yeni biliklərlə tanış etmək.

58. Aşağıdakılardan biri alt-standartın funksiyasıdır:

- A) Bütün növ qiymətləndirmənin aparılmasını təmin edir.
B) Fənlər üzrə təlim nəticələrini məzmun xətlərinə uyğun olaraq ümumi şəkildə ifadə edir.
C) Təlimin məzmununun davamlı inkişafını təmin edir.
D) Keçiləcək mövzuların vaxt bölgüsünü müəyyənləşdirməyə kömək edir.
E) Təhsil strategiyalarının düzgün seçilməsində mühüm rol oynayır.

59. Dərsin əsas funksiyaları hansılardır?

- A) Öyrədici, tərbiyəedici, inkişafetdirici
B) İnkişafetdirici, yönəldici, təşkilədi

I BÖLMƏ

- C) İdarə etmək, formalaşdırmaq, tənzimləmək
D) Sual vermək, öyrənmək, ev tapmaq
E) İstiqamətverici, nəzarətədi, idarə etmək

60. Tədris resursuna aid olmayan:

- A) Dərs icmalı
B) Didaktik materiallar
C) Çalışmalar
D) Əyani vasitələr
E) Elektron təlim vasitələri

61. Fəal təlim əsasları:

- A) Şagirdlərin nailiyyətlərinə
B) Fəal idrak fəaliyyətinə
C) Fəal ünsiyyətə
D) Psixomotor hərəkətlərə
E) Tənqidi yanaşmaya

62. Aşağıda verilən bacarıqların fəaliyyətin ünsiyyət növü qruplaşdırın.

1. tanımaq
2. qaydanı izah etmək
3. təqdim etmək
4. nümunə göstərmək
5. seçimini izah etmək
6. istifadə etmək
7. təhlil etmək
8. reaksiya vermək
9. dəyərləndirmək
10. şərh etmək
- A) 1, 2, 3, 7
B) 2, 4, 6, 8
C) 3, 5, 8, 10
D) 2, 3, 5, 9
E) 4, 6, 8, 10

63. Aşağıdakı vəsaitlərin strategiyalarına:

- A) Resurslar, qiymətləndirmə vahidləri
B) Təlim fəaliyyəti təlim nəticələri, qiymətləndirmə vahidləri
C) Təlimin təşkilat fəaliyyətinin planlaşdırılması
D) Təlim fəaliyyəti qiymətləndirmə vahidləri, şagirdlərin nailiyyətləri
E) Təlimin təşkilat fəaliyyətinin planlaşdırılması

64. Prosedural:

- A) Problem həlləmə
B) Yeni biliklərin əldə edilməsi

- C) İdarə etmək, formalalaşdırmaq, təhlil etmək
 D) Sual vermək, öyrənmək, ev tapşırıqlarını icra etmək
 E) İstiqamətverici, nəzarətəddici, icraedici

60. Tədris resursuna aid olmayanı göstərin:

- A) Dərs icmalı
 B) Didaktik materiallar
 C) Çalışmalar
 D) Əyani vasitələr
 E) Elektron təlim vasitələri

61. Fəal təlim əsasları:

- A) Şagirdlərin nailiyyətlərinə
 B) Fəal idrak fəaliyyətinə
 C) Fəal ünsiyyətə
 D) Psixomotor hərəkətlərə
 E) Tənqidi yanaşmaya

62. Aşağıda verilən bacarıqlar arasında fəaliyyətin ünsiyyət növünə uyğun gələnləri qruplaşdırın.

1. tanımaq
 2. qaydanı izah etmək
 3. təqdim etmək
 4. nümunə göstərmək
 5. seçimini izah etmək
 6. istifadə etmək
 7. təhlil etmək
 8. reaksiya vermək
 9. dəyərləndirmək
 10. şərh etmək
- A) 1, 2, 3, 7
 B) 2, 4, 6, 8
 C) 3, 5, 8, 10
 D) 2, 3, 5, 9
 E) 4, 6, 8, 10

63. Aşağıdakı variantlardan biri təlim strategiyalarına aiddir.

- A) Resurslar, qiymətləndirmə standartları, tədris vahidləri
 B) Təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması, ümumi təlim nəticələri, şagird nailiyyətləri
 C) Təlimin təşkilinə verilən əsas tələblər, təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması, forma və üsullar
 D) Təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması, qiymətləndirmə standartları
 E) Təlimin təşkilinə verilən əsas tələblər, tədris vahidləri, şagird nailiyyətləri

64. Prosedural bilik nədir?

- A) Problemin həll edilməsi yolu ilə əldə olunan yeni biliklərdir.

- B) Fəaliyyətin icrasına dair prosedur qaydaları əhatə edən biliklərdir.
 C) Məlumat xarakterli biliklərdir. Bunların sırasına anlayışlar, təriflər, faktlar daxildir.
 D) İdraki fəaliyyəti əks etdirən standartlar, intellektual bacarıq və vərdişlərdin inkişaf etdirməsidir.
 E) Şagirdin mövzu ilə bağlı irəli sürdüyü fərziyyələrdir.

65. Deklarativ bilik nədir?

- A) Fənn üzrə məlumat xarakterli biliklərdir.
 B) Hər hansı fənn və ya bilik sahəsində fəaliyyətin icrasına kömək edən, prosedur qaydaları əhatə edən biliklərdir.
 C) Təfəkkürün inkişafına kömək edən biliklərdir.
 D) Problemin həll edilməsi yolu ilə əldə olunan yeni biliklərdir.
 E) Yalnız İKT-dən istifadə etməklə əldə olunan biliklərdir.

66. Kontekstual bilik necə ifadə olunur?

- A) Prosesləri əhatə edir, öyrənilənin tətbiq olunması yolu ilə əldə olunur.
 B) Problemin həll edilməsi yolu ilə əldə olunan yeni biliklərdir.
 C) Məlumat xarakterli biliklərdir.
 D) İdraki fəaliyyəti əks etdirən standartlar, intellektual bacarıq və vərdişlərdin inkişaf etdirməsidir.
 E) Şagirdlərdə ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir.

67. Kompetensiya nədir?

- A) Biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdişlər
 B) Vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdişlər
 C) Biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdişlər
 D) Təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
 E) Təlimin prinsipləri və qanunauyğunluqları

68. Aşağıdakı ifadələrdən hansılar alt-standartlara aid deyil?

- A) Əsas standartın tərkib hissəsi olub ona xidmət edir.
 B) Təlimin müxtəlif mərhələləri üzrə şagirdlərin inkişafını izləməyə imkan verir.
 C) Təlim prosesinin planlaşdırılması və qurulmasını istiqamətləndirir.
 D) Təhsil pillələri üzrə dəyişməz qalır.
 E) Təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunmasını təmin edir.

69. Hər bir standart nəyə ayrılır?

- A) Meyara

I BÖLMƏ

- B) Məqsədə
C) Alt-standarta
D) Tədris vahidinə
E) Təlim nəticəsinə

70. Biri kompetensiyaya daxil deyil.

- A) Biliklər
B) Bacarıqlar
C) Dəyərlər
D) Qiymətləndirmə
E) Keyfiyyət

71. Psixomotor nədir?

- A) Hərəkət fəaliyyət növü
B) Yeni biliklər
C) Şərh etmək
D) İzah etmək
E) Təfəkkürün inkişafı

72. İdraki bacarıqları müəyyən edin.

- Seçimini izah etmək
 - Fərqləndirmək
 - Tanımaq
 - Qaçmaq
 - Nümunə göstərmək
 - Müqayisə etmək
 - Reaksiya vermək
 - Təhlil etmək
 - Dəyərləndirmək
 - Təqdim etmək
- A) 2, 3, 5, 6, 8, 9
B) 2, 3, 6, 8, 9
C) 1, 2, 3, 4, 5, 6
D) 1, 3, 5, 8, 10
E) 1, 3, 6, 9, 10

73. Qiymətləndirmə konsepsiyası nə vaxt təsdiq olunub?

- A) 23 yanvar 2009-cu il
B) 10 iyun 2010-cu il
C) 13 yanvar 2009-cu il
D) 15 iyun 1999-cu il
E) 19 iyun 2009-cu il

74. Bunlardan hansı Blum taksanomiyasına aid deyil.

- A) təhlil B) anlama
C) hissetmə D) dəyərləndirmə E) tətbiq

75. Uyğunlaşdırın.

- bilik
 - sintez
 - tətbiq
 - təhlil
- a. plan tutmaq
b. tanımaq, sadalamaq

c. struktur müəyyənləşdirmək
d. həll etmək

- A) 1-d, 2-c, 3-1, 4-b
B) 1-b, 2a, 3-d, 4-c
C) 1-b, 2-a, 3-c, 4-d
D) 1-a, 2-b, 3-d, 4-c
E) 1-c, 2-d, 3-b, 4-a

76. Təhsil alanların nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir?

- A) məzmun standartı
B) qiymətləndirmə standartı
C) təlim strategiyaları
D) məzmun xətti
E) alt-standart

77. Ünsiyyət fəaliyyətinə aid olan bacarığı seçin.

- A) reaksiya vermək B) qaydanı izah etmək
C) nümunə göstərmək D) müqayisə etmək
E) xatırlamaq

78. Ünsiyyət bacarıqları hansılardır?

- Rəsm çəkmək
 - Şərh etmək
 - Qaydaları izah etmək
 - Seçimini izah etmək
 - Təhlil etmək
 - Təqdim etmək
 - Yapmaq
 - Təsvir etmək
- A) 1, 2, 5, 6, 7
B) 3, 4, 6, 7, 8
C) 5, 6, 7, 8
D) 1, 3, 4, 7
E) 2, 4, 6, 8

79. Psixomotor bacarıqları göstərin.

- Təhlil etmək
 - Yazmaq
 - Reaksiya vermək
 - Jest və mimikadan istifadə etmək
 - Yapmaq
 - Müqayisə etmək
 - Piano çalmaq
- A) 1, 3, 4
B) 6, 7
C) 2, 3, 4, 7
D) 2, 4, 5, 7
E) 3, 5, 7

80. 4. 1. 7. Ad, əlamət, hərəkət bildirən sözləri tanıyır və fərqləndirir. Verilmiş standartda biliyin və fəaliyyətin növünü müəyyən edin.

- A) deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyət
C) kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət

I BÖLMƏ

- D) deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
E) idraki fəaliyyət, prosedural bilik

81. 2. 1. 2. Sadə ədədi ifadələrin qiymət hesablayır. Verilmiş məzmun standartı və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
B) kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

82. 1.2.4. Nitq situasiyalarından asılı danışmaq prosesində müvafiq jest və istifadə edir. Standartın bilik və fəaliyyət müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət və psixomotor fəaliyyət
B) Kontekstual bilik, ünsiyyət və psixomotor fəaliyyət
C) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət və psixomotor fəaliyyət
D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət

83. 4. 1. 1. Müvafiq mərhələdə prosesləri və texnologiyalarını və əhəmiyyətini şərh edir. Standartın fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
D) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti

84. 3. 3. 3. Çəkdiyi şəkilləri dəyişir. Verilmiş standartın fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
B) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti

85. 4. 2. 8. Sahə və perimetri məsələlər tərtib və həll edir. Verilmiş standartın bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
D) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

86. 4. 1. 1. Hərfi bilik yazır. Verilmiş standartın fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət

- D) deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
E) idraki fəaliyyət, prosedural bilik

81. 2. 1. 2. Sadə ədədi ifadələrin qiymətini hesablayır. Verilmiş məzmun standartının bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin

- A) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyət
B) kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
C) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

82. 1.2.4. Nitq situasiyalarından asılı olaraq danışq prosesində müvafiq jest və mimikalar-dan istifadə edir. Standartın bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, ünsiyyət və psixomotor fəaliyyət
B) Kontekstual bilik, ünsiyyət və psixomotor fəaliyyət
C) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
D) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət

83. 4. 1. 1. Müvafiq mərhələdə informasiya prosesləri və texnologiyalarının tətbiq sahələrini və əhəmiyyətini şərh edir. Standartın bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
B) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
D) Deklorativ bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
E) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti

84. 3. 3. 3. Çəkdiyi şəkillərin atributlarını dəyişir. Verilmiş standartın bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin

- A) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
B) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
C) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət
D) Kontekstual bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti

85. 4. 2. 8. Sahə və perimetrin tapılmasına aid məsələlər tərtib və həll edir. Verilmiş standartın bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət
B) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət
C) Kontekstual bilik, ünsiyyət fəaliyyəti
D) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət
E) Prosedural bilik, ünsiyyət fəaliyyəti

86. 4. 1. 1. Hərfi birləşmələri və sözləri düzgün yazır. Verilmiş standartın bilik və fəaliyyət hissəsini müəyyən edin.

- A) Prosedural bilik, psixomotor fəaliyyət
B) Deklorativ bilik, psixomotor fəaliyyət
C) Kontekstual bilik, idraki fəaliyyət

- D) Deklorativ bilik, idraki fəaliyyət
E) Prosedural bilik, idraki fəaliyyət

87. Təhsil taksanomiaları haqqındakı fikirlərdən biri səhvdir.

- A) Taksanomiya təlim məqsədlərinin ardıcılığını və əlaqəliliyini təmin edir.
B) Taksanomiya qısa müddətdə böyük həcmli materialı öyrənmək imkanı verir.
C) Taksanomiya təlimin keyfiyyətini yüksəldir.
D) Taksanomiya təlimin konqruentliyinə əminlik yaradır.
E) Taksanomiya zəncirvari quruluşa malikdir.

88. Blum taksanomiyasının mərhələləri hansı variantda düzgün ardıcılıqla göstərilib?

- A) Bilmə, anlama, təhlil, tətbiq, sintez, dəyərləndirmə
B) Bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, sintez, dəyərləndirmə
C) Anlama, bilmə, təhlil, dəyərləndirmə, sintez, tətbiq
D) Dəyərləndirmə, sintez, təhlil, tətbiq, bilmə, anlama
E) Bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, dəyərləndirmə, sintez

89. İdrak taksanomiyası üzrə səviyyə və təlim nəticələrini uyğunlaşdırın:

1. Bilik
 2. Anlama
 3. Tətbiqetmə
 4. Analiz
 - a. dəyişir, nümayiş etdirir
 - b. müəyyən edir, sadalayır
 - c. fərqləndirir, izah edir
 - d. ayırır, müəyyən edir
- A) 1-b, 2-c, 3-a, 4-d
B) 1-c, 2-b, 3-d, 4-a
C) 1-b, 2-c, 3-d, 4-a
D) 1-b, 2-d, 3-a, 4-c
E) 1-b, 2-c, 3-d, 4-a

90. Məlumat xarakterli biliklər hansı kateqoriyaya aiddir?

- A) Koqnitiv B) Kontekstual
C) Prosedural D) Deklarativ
E) Emosional

91. Ənənəvi proqrama aid fikri seçin:

- A) Produktiv təlim metodlarına əsaslanır
B) İzahedici illüstrativ xarakter daşıyır
C) Evristik təlimdir.
D) Müəllimlə şagirdlərin əks-əlaqəsi mövcuddur.
E) Təfəkkürün inkişafına yönəlidir.

I BÖLMƏ

92. "2. 1. 3. İdman növlərinə (atletika, gimnastika) aid sadə hərəkətləri nümunələrə müvafiq təkrar edir" alt-standartının fəaliyyət hissəsinin növünü və səviyyəsini müəyyənləşdirin:
 A) Psixomotor, təqlid etmək
 B) İdraki, tətbiq etmək
 C) Emosional, dəyərlərin daşıyıcısı olmaq
 D) Psixomotor, hazır olmaq
 E) Emosional, təqlid etmək
93. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu neçə maddədən ibarətdir?
 A) 47 B) 50 C) 40 D) 58 E) 38
94. Məzmun standartının quruluşu hansıdır?
 A) Bilik, fəaliyyət, vərdiş
 B) Bacarıq, vərdiş
 C) Bilik, fəaliyyət
 D) Heç biri
 E) Fəaliyyət, vərdiş
95. İdraki (Blum) taksonomiyasının mahiyyəti nədir?
 A) Şagirdlərin hafizəsinin möhkəmlənməsinə xidmət etmək
 B) İntelektual bacarıq və vərdişlərin inkişaf etdirilməsinə istiqamətləndirmək
 C) Şagirdlərin hiss, yanaşma, dəyər və emosiyalarının inkişafına yönəlmək
 D) Müəllimin sinfi təşkil etmək və şagirdlərin mövzu ilə bağlı suallarını cavablandırmaq
 E) Müəyyən olunmuş normativlər çərçivəsində fiziki hərəkətləri, bədii-estetik qabiliyyəti nümayiş etdirmək, sadə əmək vərdişlərini tətbiq etmək
96. Aşağıda verilən bacarıqlar arasında fəaliyyətin ünsiyyət növünə uyğun gələnləri qruplaşdırın.
 1. Tanımaq
 2. Qaydanı izah etmək
 3. Təqdim etmək
 4. Nümunə göstərmək
 5. Seçimini izah etmək
 6. İstifadə etmək
 7. Təhlil etmək
 8. Reaksiya vermək
 9. Dəyərləndirmək
 10. Şərh etmək
 A) 1, 2, 3, 7 B) 2, 4, 6, 8 C) 3, 5, 8, 10
 D) 2, 3, 5, 9 E) 4, 6, 8, 10
97. Emosional taksonomiyaya aid olan səviyyələri müəyyən edin.
 1. Qəbul etmək

2. Hiss etmə
 3. Təqlid etmə
 4. Reaksiya vermək
 5. Dəyərləndirmək
 6. Bilik
 7. Təşkil etmək
 8. Anlama
 9. Dəyərlərin daşıyıcısı olmaq
 A) 1, 4, 5, 7, 9 B) 2, 6, 8, 3, 5
 C) 3, 4, 5, 6, 8 D) 4, 3, 6, 8, 7
 E) 7, 9, 4, 5, 7

98. Fənn kurikulumlarında nə əks olunub?

1. Qiymətləndirmə növləri və üsulları
 2. Təlimin forma və üsulları
 3. Təhsil səviyyələri üzrə tədris olunan fənlər
 4. Həftəlik dərs saatlarının miqdarı
 5. Təlim strategiyaları
 A) 1, 2, 5
 B) 1, 3, 5
 C) 2, 3, 5
 D) 3, 4, 5
 E) 2, 4, 5

99. Yalnız psixomotor taksonomiyaya aid olanları seçin.

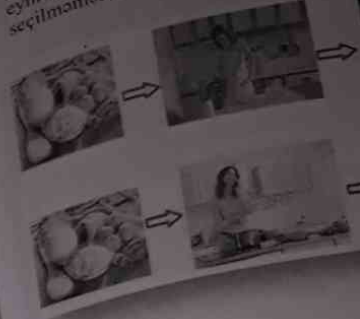
1. Tətbiq
 2. Məqbul saymaq
 3. Hazırolma
 4. Anlama
 5. Uyğunlaşma
 6. Reaksiya vermə
 7. Yaradıcılıq
 8. Mexanizmi müəyyənləşdirmə
 9. Təşkil etmə
 10. Təhlil etmə
 A) 1, 2, 3, 5, 8, 9
 B) 2, 3, 6, 7, 9
 C) 3, 5, 7, 8
 D) 3, 5, 7, 8, 9
 E) 2, 6, 9

100. İdrak taksonomiyaları ilk dəfə kim tərəfindən və neçənci ildə təsnif olunub?

- A) E. J Simpson, 1972
 B) K. D. Mur, 1972
 C) Benjamen Blum, 1956
 D) D. Krassvod, 1964
 E) Kennes Mur, 1972

II BÖLMƏ

Strategiya: subyektin məqsədinə hansı bir plandır, qarşıya qoyulmuş məqsədi strategiyasının həyata keçirilməsi üçün eyni məmulatlar verilsə də, Lakin onları seçilməməsidir.

Müəllim təlim zamanı Təlim prosesi şagirdin marağını

Təlim strategiyaları:

Təlimin tə
 verilən tə

Təlimi

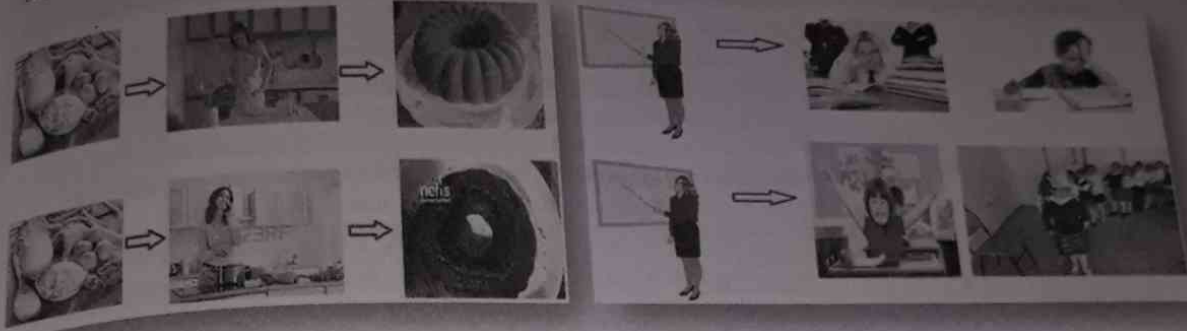
Təlim

Mü
 fəa
 pl

Pedaqoji pr
 istiqamətverici,
 fəaliyyətləri əsa

Təlim strategiyaları

Strategiya: subyektin məqsədinə çatması üçün düşünülmüş planlı fəaliyyət modelidir. Strategiya hər hansı bir plandır, qarşıya qoyulmuş məqsədə müvəffəqiyyətlə nail olmaq üçün həm düzgün strategiya, həm də strategiyanın həyata keçirilməsi üçün düzgün yollar seçilməlidir. Peşəsindən asılı olmayaraq, hər bir kəs gördüyü işi düzgün strategiya üzərində qurmalıdır ki, nəticə yaxşı olsun. Məsələn, iki insana eyni mətbəx şəraiti, eyni məmulatlar verilsə bilər. Lakin onlar fərqli nəticə əldə bilər. Səbəbi isə düzgün strategiyanın seçilməsi və ya seçilməməsidir.

Müəllim təlim zamanı yaxşı nəticə əldə etmək istəyirsə, işini düzgün strategiya üzərində qurmalıdır. Təlim prosesi şagirdin marağına, inkişafına yönəlməlidir.

Təlim strategiyaları:

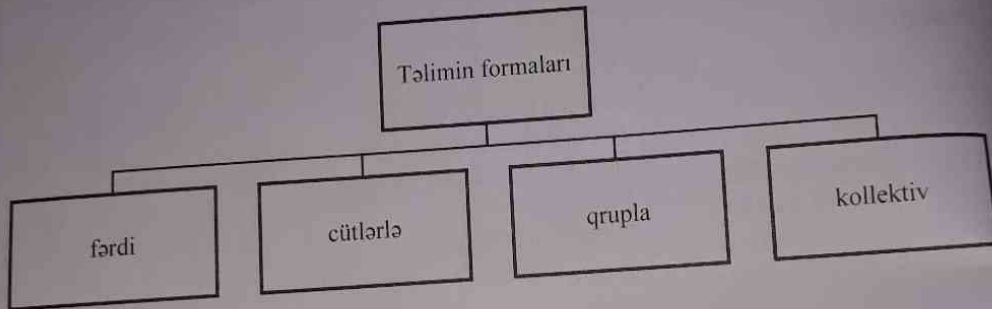
Təlimin təşkilinə verilən tələblər	Pedaqoji prosesin tamlığı Təlimdə bərabər imkanların yaradılması Dəstəkləyici mühitin yaradılması Şagirdyönümlülük İnkişafyönümlülük Şagird fəaliyyətinin stimullaşdırılması
Təlimin formaları	Fərdi iş Cütlərlə iş Qruplarla iş (kiçik qrupla) Kollektivlə iş (böyük qrupla)
Təlimin üsulları	Ziqzaq, karusel, BİBÖ, beyin həmləsi, Venn diaqramı, debat, diskussiya, insert və s.
Müəllim fəaliyyətinin planlaşdırılması	İllik (perspektiv) planlaşdırma; Gündəlik (cari) planlaşdırma.

Təlimin təşkilinə verilən əsas tələblər

Pedaqoji proses əvvəlcədən müəyyən olunmuş nəticələri əldə etmək üçün müəllimlərin əlaqələndirici, istiqamətverici, məsləhətçi, şagirdlərin işə tətqiqatçı, təcrübəçi, yaradıcı subyektlər kimi qarşılıqlı əməkdaşlıq fəaliyyətləri əsasında aşağıdakı prinsiplər nəzərə alınmaqla qurulur:

Pedaqoji prosesin təhlili	Pedaqoji prosesdə təlimin məqsədləri kompleks şəkildə (inkışafedici, öyrədici, tərbiyədi) həyata keçirilir, real nəticələrlə yekunlaşan müəllim və şagird fəaliyyətini əhatə edir
Təlimdə bərabər imkanların yaradılması	Bütün şagirdlərə eyni təlim şəraiti yaradılır və pedaqoji proses onların potensial imkanları nəzərə alınmaqla tənzimlənir
Şagirdyönümlülük	Bütün tədris və təlim işi şagirdlərin maraq və tələbatlarının ödənilməsinə onların istedad və qabiliyyətlərinin, potensial imkanlarının inkişafına yönəldilir
İnkişafyönümlülük	Şagirdlərin aqli fəallığı izlənilir, nailiyyətləri təhlil edilir, bilik, bacarıq və vərdislərinin inkişaf səviyyəsi tənzimlənir
Fəaliyyətin stimullaşdırılması	Pedaqoji prosesin səmərəli və effektiv qurulması, şagirdlərin təlimə marağının artırılması üçün onların fəaliyyətindəki bütün irəliləyişlər qeyd olunur və dəyərləndirilir, nəticə etibarilə şagirdlərin daha uğurlu təlim nəticələrinə istiqamətləndirilməsi təmin olunur
Dəstəkləyici mühitin yaradılması	Pedaqoji prosesin münasib maddi-texniki baza əsasında və sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilməsi keyfiyyətin və səmərəliliyin yüksəldilməsi üçün əlverişli və təhlükəsiz təlim şəraiti yaradır

Təlimin formaları

Təlimi 4 formada təşkil etmək olar: **fərdi, cütlərlə, qrupla, kollektiv** formada.

Fərdi iş	Şagirdin inkişaf səviyyəsini izləməyə, zəif tərəflərini müəyyən etməyə imkan verir, sərbəst düşünməsi üçün real imkanlar yaradır
Cütlərlə iş	Şagirdlər təlim tapşırıqlarını birgə yerinə yetirirlər. Hər hansı bir tapşırığın, qərarın, problemin həllində bir-birinə kömək edirlər, öz işlərinin nəticələri barədə fikir mübadiləsi aparırlar, qarşılıqlı qiymətləndirmə, qarşılıqlı yoxlama keçirirlər. Bu iş forması şagirdlərə daha yaxından əməkdaşlıq etməyə və eləcə də ünsiyyət qurmağa, bir-birlərinin qarşısında öz məsuliyyətlərini dərk etməyə <u>optimal</u> imkan yaradır
Qruplarla iş	Bu prosesdə şagirdlərin müzakirə etmək, fikir mübadiləsi aparmaq, problemi bir neçə nəfərlə həll etmək, qarşısındakını dinləyərək fikirlərindən yararlanmaq, mühakimə yürütmək, təqdimat edə bilmək və <u>birgə fəaliyyət</u> bacarıqları inkişaf edir
Kollektivlə iş	Bütün şagird kollektivi eyni problemin həllinə cəlb olunur, kollektivlə bərabər müzakirələr aparılır, kollektivdə işləmək, müzakirə zamanı bir-birini dinləmək, bir-birinin fikirlərinə hörmətlə yanaşmaq, <u>ünsiyyətyaratma bacarıqlarının inkişafı</u> təmin olunur, kollektivlə fəaliyyətə alışmaq bacarıqlarının bünövrəsi qoyulur

Təlim formasını seçərkən **Dərsdə** reallaşdırılacaq və üsulları, resurslar, tapşırıqlar xidmət edir.

Dərsdə istifadə olunacaq Təlimin əsas məqsədi həyata keçməsinə, darsın sonunda **Dərsdə iştirak** edən şagirdlərin istifadə etmək üçün nəzərə alınır

Fərdi iş formasının müsbət:

1. Şagirdin inkişaf səviyyəsinin artırılması
2. Şagirdin zəif tərəflərini müəyyən etməyə imkan verir
3. Şagirdin sərbəst düşünməsi üçün imkan yaradır
4. Şagirdlərdə özünü qiymətləndirmə bacarıqlarının inkişafı təmin olunur
5. Qiymətləndirmə bacarıqlarının inkişafı təmin olunur

Bu iş forması təlim şagirdlərin hər birinin təlim şagirdin bilik və bacarıqlarını artırmağa imkan verir.

Cütlərlə iş:

Cütlərlə iş şagirdlə-rə **daha** yaxından əməkdaşlıq qurmağa, məsuliyyətlərini öz üzərinə götürməyə imkan verir.

Təlim formasını seçərkən müəllim nəzərə almalıdır:

Dərsdə reallaşdırılacaq məzmun standartını – gündəlik dərsdə istifadə olunacaq bütün təlim forması və üsulları, resurslar, tapşırıqlar, bir sözlə, bütün dərslərin planlaşdırılması məzmun standartının reallaşmasına xidmət edir.

Dərsdə istifadə olunacaq təlim üsulunu – Təlim üsulu və təlim forması bir-birinə uyğun olmalıdır.

Təlimin əsas məqsədini, dərslərdən gözlənilən təlim nəticələrini – Təlim forması təlimin məqsədinin həyata keçməsinə, dərslərin sonunda şagirdlərin gözlənilən nəticəyə nail olmasına imkan verməlidir.

Dərsdə iştirak edən şagirdlərin sayını – Sınıfda şagirdlərin sayı bütün təlim formalarından səmərəli istifadə etmək üçün nəzərə alınan vacib meyarlardandır. Şagirdlərin sayı təlim üsulu seçilərkən də nəzərə alınır.

Fərdi iş formasının müsbət xüsusiyyətləri:

1. Şagirdin inkişaf səviyyəsini izləməyə imkan yaradır.
2. Şagirdin zəif tərəflərini müəyyən etməyə imkan yaradır.
3. Şagirdin sərbəst düşünməsi üçün real imkanlar yaradır.
4. Şagirdlərdə özünə inam formalaşdırır.
5. Qiymətləndirmə aparmaq üçün hər bir şagird haqqında geniş, təfərrüatlı məlumat əldə etməyə imkan verir.

Bu iş forması tətbiq olunarkən şagird bütün tapşırıqları fərdi olaraq yerinə yetirir. Fərdi iş zamanı şagirdlərin hər birinin tapşırıqlarının yoxlanılmasına, qiymətləndirilməsinə çox vaxt sərf olursa da, hər bir şagirdin bilik və bacarıq səviyyəsini daha rahat izləmək olur. Lakin davamlı olaraq bu iş formasından istifadə olunarsa, şagirdə əməkdaşlıq edə bilmək, problemi başqası ilə həll etmək, ünsiyyət qurmaq bacarığı formalaşmaz.

Cütlərlə iş:

Cütlərlə iş formasını seçərkən, şagirdlər təlim tapşırıqlarını birgə yerinə yetirirlər. Bu iş forması şagirdlə-rə **daha yaxından** əməkdaşlıq etməyə, qarşılıqlı olaraq bir-birinin işini dəyərləndirməsinə və ünsiyyət qurmağa, məsuliyyəti bölüşdürməyə optimal imkan yaradır. Cütlərlə iş aparılarkən, əməkdaşlıq da qiymətləndirilir.

Qruplarla iş:

Qrupla iş formasının müsbət tərəfləri:

1. Əməkdaşlıq bacarıqlarının formalaşır;
2. Fikir müxtəliflikləri ilə tanış olmaq, məsləhi bir neçə nəfərlə müzakirə etmək bacarıqları inkişaf edir;
3. Bütün iştirakçıların işə cəlb olunması, şagirdlərin fəallıq və təşəbbüskarlığının artması müşahidə olunur;
4. Təlimdə diferensiyasiya prinsipini həyata keçirməyə imkan verir;
5. Rəqabətin yaranmasına, dərsə olan marağın artmasına imkan yaradır;
6. Qarşılıqlı nəzarət, yardım və məlumat mübadiləsinin yaranmasına imkan verir;
7. Qrup işinin müvəffəqiyyətinin hər kəsdən əsətiliği məsuliyyət hissini artırır;
8. İdrak motivasiyası ünsiyyət motivasiyası ilə birləşir, öyrənmə motivasiyası güclənir;
9. Hər şagirdə öz fikrini bildirmək imkanı yaranır (həmçinin zəif və utacaq şagirdlərin);
10. Şəxsi keyfiyyətlərin açılmasına kömək edir;
11. Vaxtdan səmərəli istifadə, az vaxtda daha geniş məlumat etmə və təqdim etmə bacarıqlarını inkişaf etdirir;
12. Şagirdin fərdi xüsusiyyətləri və bacarıqları nəzərə alınır;
13. Demokratik münasibətlərin aşılmasına imkan yaradır;
14. Özünün və ya başqalarının işinin obyektiv qiymətləndirilməsi bacarığı aşılanır;
15. Müxtəlif bilik mənbələrindən istifadə etmək bacarığı formalaşır;
16. Şagirdlərdə özünüidarə qabiliyyəti formalaşır;
17. Mövzunun müxtəlif qavrama üsullarına yönəldərək tədqiq edilməsinə imkan yaranır;
18. Biliyi müstəqil əldə etməyə (müəllimin hazır izahı və ya tədqiqat zamanı müdaxiləsi olmadan biliyi müstəqil şəkildə əldə etməyə), fəaliyyətin sərbəstliyinə imkan yaradır;
19. İdrak fəaliyyətinin inkişafına yönəlidir.

Bu təlim formasından istifadə edərkən dərs prosesi bir qədər səs-küylü, lakin olduqca maraqlı keçir. Şagirdlər 3-6 nəfərlik qruplara bölünə bilər. Qruplara bölmə texnikaları müxtəlifdir:

II BÖLMƏ

"Say"	Şagirdlərdə iştirakçıları
"Ad günləri sırası üzrə say"	Əvvəlcə ardıcılıq durur və şagirdlərdə rəqəmi
"Ümumi xüsusiyyət"	Hər h olan müəbağl istil
"Püşk"	M ç s
"Mozaika"	
"Sosiometrik qrup"	
"Rəngli kartlarda istifadə"	

Qrup işi təqdim olunma etmək tapşırıla qaydalarına ri davranış aspek qrup işi baş başladıqdan s

“Say”	Şagirdlərdən birdən beşə kimi saymaq xahiş olunur və daha sonra eyni rəqəmli iştirakçılar bir qrupda birləşir.
“Ad günləri sırası üzrə say”	Əvvəlcə bütün şagirdlər lövhəyə çıxır. Lövhədə düzülmə ardıcılığı ayların ardıcılığına uyğun şəkildə olur. Yəni yanvar ayında anadan olan uşaqlar ilk sırada durur və sıra bu ardıcılıqla davam edir. Sonda isə dekabr ayında anadan olan şagirdlər düzülür. Daha sonra həmin şagirdlər birdən beşə qədər sayırlar, eyni rəqəmi söyləyən şagirdlər bir qrupda birləşir
“Ümumi xüsusiyyət”	Hər hansı xüsusiyyətlərə əsasən şagirdlər qruplara bölünür. Məsələn, eyni bürcə aid olanlar, eyni ayda anadan olanlar, eyni gündə anadan olanlar və s. Lakin bu üsul müəyyən çətinliklər törədə bilər. Üsulu tətbiq etməzdən əvvəl müəllim şagirdlərlə bağlı məlumat toplamalıdır. Əgər uyğun olan xüsusiyyətlər varsa, bu üsuldən istifadə edə bilər
“Püşk”	Müəllim şagirdlərin adını balaca vərəqlərdə yazır, qatlayır, paketə qoyur. Paketdən çıxararaq şagirdlərin sayına görə hər masanın üzərinə qoyur. Kağızlar açılır və şagirdlərin adları oxunur. Daha sonra şagirdlər yerləşir
“Mozaika”	Qrupların sayı qədər rəngli şəkillər bir neçə hissəyə bölünür. Daha sonra həmin hissələr bir torbaya yığılır. Şagirdlər torbadan həmin hissələrdən birini seçir. Eyni şəklə hissəsini seçən şagirdlər hissələri birləşdirərək bir qrupda toplaşır
“Sosiometrik qrup”	Qrupların sayına görə bir neçə iştirakçı lövhəyə çağırılır. Hər iştirakçı özünə bir nəfər qrup yoldaşı seçir. Daha sonra gələn şagird öz növbəsində bir qrup yoldaşı seçir. Qrup üzvləri bərabər sayda olana qədər bu proses davam edir
“Rəngli kartlardan istifadə”	Qrupların sayı qədər rəng müəyyən olunur. Hər rəngdə 4-5 kart torbaya qoyulur. Daha sonra şagirdlər torbadan rəngli kartları seçir. Eyni rəngləri seçən şagirdlər bir qrupda toplaşır

Qrup işini təqdim etmək üçün lideri isə qrup üzvləri özü seçir. **Qrup işinin hər zaman lider tərəfindən təqdim olunması şərt deyil.** Qrupla iş yalnız yazılı şəkildə deyil, şifahi şəkildə də aparıla bilər (şifahi təqdimat etmək tapşırıla bilər). Qrupla iş formasından istifadə edərkən, müəllim bir sıra **təşkilati və davranış qaydalarına** riayət etməlidir. Təşkilati qaydalar qrupla işin düzgün təşkilinə imkan yaradır. Təşkilati aspektləri davranış aspektlərindən fərqləndirə bilmək üçün onun məzmununa diqqət yetirmək lazımdır. Təşkilati aspektlər **qrup işi başlamazdan əvvəl** müəllimin gördüyü işlərdir. Davranış aspekti isə qruplar **öz fəaliyyətinə başladıldıqdan sonra** müəllimin onlarla münasibətidir.

Təşkilati aspektlər (Qrup işinin əvvəlcədən təşkili)	Davranış aspektləri (Qrup işi zamanı davranış, müəllimin şagirdlərlə qarşılıqlı münasibəti)
Qrup qaydaları ilə şagirdləri xəbərdar etmək (əməkdaşlıq etmənin, fəal olmanın zəruriliyini vurğulamaq, müəyyən olunmuş vaxtda tapşırığı təhvil vermək, lideri müəyyənləşdirmək və s.)	Qrupların işini müəyyən etmək və onlara nəzarət etmək
Qrup işi üçün zəruri məaterialları hazırlamaq	Zərurət yarandıqda şagirdlərin işinə müdaxilə etmək, qrup işi prosesində yaranan problemləri aradan qaldırmaq və həmin problemlərin həllinə köməklik göstərmək
İşin təşkilini dəqiq ölçüb-biçmək: məqsədləri, planı və işin müddətini müəyyən etmək	Şagirdlərə suallar vermək, onları axtarışa istiqamətləndirmək
Qrupla iş apararkən qiymətləndirmə meyarlarını əvvəlcədən hazırlamaq və şagirdlərin nəzərinə çatdırmaq. (əməkdaşlıq, təqdimetmə, vaxtdan düzgün istifadə və s.)	Şagirdlərin suallarına cavab vermək, zəif şagirdlərə daha çox diqqət yetirmək
Qruplara bölmə üsulunu dərslin məqsədinə uyğun əvvəlcədən müəyyənləşdirmək, iştirakçıları qruplara bölmək və yerləşdirmək	Şagirdlərin və qrup işinin mənfəi və müsbət tərəflərini qeyd etmək, qiymətləndirmə zamanı həmin qeydlərin müzakirəsini aparmaq
İşin yerinə yetirilməsi ilə bağlı dəqiq təlimat vermək və bunu lövhəyə yazmaq.	Dərs prosesində şagirdlərdə özünə inam yaratmaq
İşin yerinə yetirilməsi vaxtını müəyyən etmək və şagirdlərin nəzərinə çatdırmaq	Əsas olduğu halda şagirdləri müxtəlif üsullarla stimullaşdırmaq
Qrup işinin nəticələrinin mübadiləsi üçün şərait yaratmaq	

Qrup tapşırıqları təlimin məqsədinə uyğun olmalıdır. Bütün qruplara məqsədəuyğun, lakin bir-birindən fərqli tapşırıqlar verilsə, müzakirə daha maraqlı keçər və qruplar bir-birinin təqdimatını daha maraqla izləyər. Qrup tapşırığı hazırlanarkən, hər bir səviyyəyə uyğun tapşırığın iş vərəqində yer almasına xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bəzən dərs zamanı qrup üzvlərindən bəzilərinin passiv olduğunun şahidi oluruq. Səbəb isə verilən iş vərəqində əks olunan tapşırıqlarda ümumi sinif səviyyəsinin nəzərə alınmaması və ya tapşırığın bir neçə nəfərlə həllinə şəraitin yaradılmamasıdır. Tapşırıqların konkret sayı yoxdur, bunu həmin tapşırığın çətinlik səviyyəsinə və tədqiqat vaxtına uyğun olaraq müəyyənləşdirmə aparmaq daha məqsədəuyğundur. (bu qiymətləndirmə dərslərin sonunda da aparıla bilər)

Qeyd: Qrup işi zamanı qiymətləndirmə meyarları lövhədə olmalıdır və müəllim lazım gələrsə, qrup işi zamanı həmin qiymətləndirmə cədvəlində qeydlər aparmalıdır. Məsələn, əməkdaşlıq etməyən qrupa xəbərdarlıq edə, qiymətləndirmə cədvəlində maksimum baldan bir bal aşağı bal verərək həmin qrupun probleminə anımdaca müda-xilə edərək problemi aradan qaldıra bilər.

II BÖLMƏ

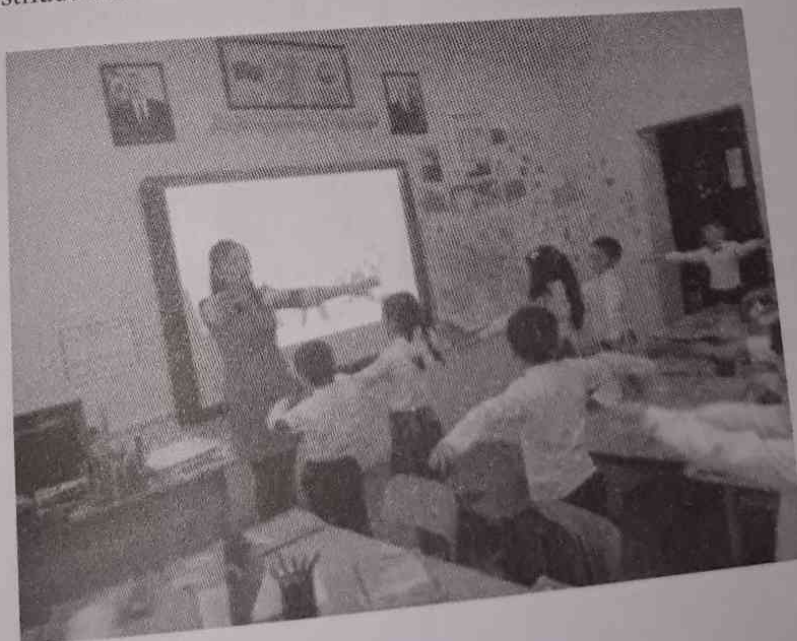
Qrup işi zamanı şagirdlər üçün təşkilati və davranış aspektləri:

Davranış aspektləri	Təşkilati aspektlər
Qrup işi zamanı fəal olmaq Götürülmüş öhdəliyi yerinə yetirmək və öz davranışına görə məsuliyyət daşımaq	Qrup üzvlərinin vəzifələrini düzgün bölmək
Xoş münasibətlər mühitinin yaradılmasına kömək etmək, bir-birini diqqətlə dinləmək, birgə işləmək, əməkdaşlıq etmək, bir-birinə kömək etmək, dəstək olmaq	Vaxtdan səmərəli istifadə etmək
Öz nöqtəyi-nəzərlərini söyləmək, bir-birinin fikrinə hörmətlə yanaşmaq, öz fikirlərini, ideyalarını təsdiq etmək	Qrup liderini düzgün müəyyən etmək
Şəxsi tənqiddə, neqativ hallara və təhqirə, münaqişəyə, kənar söhbətlərə yol verməmək, müəllimin verdiyi mövzu üzrə danışmaq, düzgün rəqabət aparmaq	
İntizama riayət etmək, qrup işi qaydalarına tabe olmaq, problemin həlli zamanı kompromis yollar axtarmaq	

Qrupla işin mənfi tərəfi bu iş formasından istifadə zamanı dərslərin bir qədər səs-küylü keçməsidir. Lakin bu səs-küy işgüzar səs-küydür, əsas lazım olan şagirdlərin inkişaf etməsidir. Qrup işi zamanı müəllim fərdi olaraq qiymətləndirmə aparmaq üçün hər bir şagirdin ayrı-ayrılıqda biliyi haqqında geniş məlumat əldə bilmir. Qrup işi zamanı ümumi bacarıqlar-əməkdaşlıq, ünsiyyət, vaxta qənaət, təqdim etmə və s. kimi bacarıqlar, verilmiş tapşırıqların düzgün yerinə yetirilib-yetirilməməsi qiymətləndirilsə də, qrupla iş zamanı fərdin mövzu ilə bağlı zəif tərəflərini görmək üçün o qədər də geniş imkanlar yaranmır.

Kollektivlə iş:

Kollektivlə iş forması zamanı bütün şagird kollektivi eyni problemin həllinə cəlb olunur, kollektivlə bərabər müzakirələr aparılır, kollektivdə işləmək, müzakirə zamanı bir-birini dinləmək, bir-birinin fikirlərinə hörmətlə yanaşmaq, kollektivlə fəaliyyətə alışmaq bacarıqlarının bünövrəsi qoyulur. Şagirdlərdə **ünsiyyət yaratma bacarığının təşəkkülü və inkişafı** təmin edilir. Kollektivlə iş formasından azmüddətli olsa belə, demək olar ki, hər dərslərdə istifadə olunur.

II BÖLMƏ

1. Qruplara bölünmə texnikalarını seçin:

1. Say
 2. Mozaika
 3. Ay və ulduz
 4. Sosiometrik üsul
 5. Ümumi xüsusiyyət
 6. Həftənin günləri
- A) 1, 2, 4, 5
B) 1, 3, 5, 6
C) 2, 3, 4, 6
D) 1, 3, 4, 5
E) 2, 4, 5, 6

2. Qrup işi zamanı müəllimin təşkilati aspektlərinə aid olanları müəyyənləsdirin.

1. Qrup işi üçün zəruri materialları hazırlamaq
 2. Zərurət yarandıqda şagirdlərin işinə müdaxilə etmək
 3. Qrup işinin qaydalarını müəyyənləşdirmək
 4. Şagirdlərə yönəldici suallar vermək, onları axtarışa istiqamətləndirmək
 5. Şagirdlərin suallarına cavab vermək, zəif şagirdlərə daha çox diqqət yetirmək
- A) 1, 2, 3, 4, 5
B) 2, 4, 5
C) 1, 4, 5
D) 2, 3, 4, 5
E) 1, 3

3. Qrup işi zamanı müəllimin davranış aspektlərinə aid olanı seçin.

1. Qrup işi üçün zəruri materialları hazırlamaq
 2. Zərurət yarandıqda şagirdlərin işinə müdaxilə etmək
 3. Qrup işinin qaydalarını müəyyənləşdirmək
 4. Şagirdlərə yönəldici suallar vermək, onları axtarışa istiqamətləndirmək
 5. Şagirdlərin suallarına cavab vermək, zəif şagirdlərə daha çox diqqət yetirmək
- A) 1, 2, 3, 4, 5
B) 2, 4, 5
C) 1, 4, 5
D) 2, 3, 4
E) 1, 3

4. Qrup işi zamanı müəllimin təşkilati və davranış aspektlərini düzgün müəyyən edin.

1. Təşkilati aspektlər

2. Davranış aspektləri

- a. Qiymətləndirmə meyarlarını iştirakçıların diqqətinə çatdırmaq
 - b. Qrup işinin nəticələrinin mübadiləsi mərhələsi üçün şərait yaratmaq
 - c. Şagirdlərin və qrup işinin gedişinin müsbət və mənfə cəhətlərini qeyd etmək
 - d. Qruplara bölmə üsulunu dərsin məqsədinə uyğun öncədən müəyyən etmək
 - e. Qrup işini müəyyən etmək və ona nəzarət etmək
- A) 1-a, b, d; 2-c, e
B) 1-a, c; 2-b, d, e
C) 1-a, d; 2-b, c, e
D) 1-a, e; 2-b, c, d
E) 1-c, e; 2-a, b, d

5. Qrup işi zamanı şagirdlərin təşkilati aspektlərini müəyyənləsdirin

1. Qrup üzvlərinin vəzifələrini düzgün bölmək
 2. Bir-birini diqqətlə dinləmək
 3. Qrup işi zamanı fəal olmaq
 4. Qrup liderini düzgün müəyyənləşdirmək
 5. İş zamanı səs salmamaq, intizama riayət etmək
 6. Vaxtdan səmərəli istifadə etmək
- A) 2, 4, 5
B) 1, 2, 5
C) 1, 3, 4
D) 1, 4, 6
E) 2, 3, 5

6. Qrup işi zamanı şagirdlərin davranış aspektlərini müəyyənləsdirin.

1. Qrup üzvlərinin vəzifələrini düzgün bölmək
 2. Bir-birini diqqətlə dinləmək
 3. Qrup işi zamanı fəal olmaq
 4. Qrup liderini düzgün müəyyənləşdirmək
 5. İş zamanı səs salmamaq, intizama riayət etmək
 6. Vaxtdan səmərəli istifadə etmək
- A) 2, 4, 5
B) 1, 2, 5
C) 1, 3, 4
D) 1, 4, 6
E) 2, 3, 5

II BÖLMƏ

7. Qrup işinin müsbət tərəflərini sərbəstliyi üçün şərait yaratmaq üçün müəyyən edin.

1. Biliyi üçün şərait yaratmaq
 2. Ünsiyyətə yaratma bacarıqlarını inkişafı təmin edilir.
 3. Hər bir şagirdin fərdi fəaliyyətini geniş imkan yaranır.
 4. Şəxsi keyfiyyətlərinin açılması yaranır.
 5. Hər bir şagirdin öz fikrini ifadə etməsi yaranır.
 6. Şagirdlərin daha yaxınlaşması yaranır.
- A) 1, 3, 4
B) 2, 3, 6
C) 1, 2, 3
D) 1, 4, 5
E) 3, 4, 6

8. Qrup işinə aid olanları müəyyənləsdirin

- A) Qruplara bölmə üsulunu tətbiq etməkdən əvvəl planlaşdırmaq
- B) Qrup işi zamanı hər bir şagirdin iştirakına bərabərlik təqdimat hazırlamaq
- C) Qrupla işləmək şəraitini yaratmaq
- D) Qrupun işini yalnız müəllimin nəzarətində etmək
- E) Qrup üzvlərinin vəzifələrini təşkilatçı şagirdlərin təşkilatçıları

9. Qrup işinə aid olanları müəyyənləsdirin

- A) Demokratik müəllimlik yaranır.
- B) Biliyi müstəqil şagirdlərin sərbəstliyinə imkan yaradır.
- C) Şagirdin fərdi fəaliyyətini nəzərə alınır.
- D) Özünü və ya qrupu qiymətləndirmək
- E) Hər bir şagirdin iştirakını aparması üçün g

10. Qrup işi zamanı müəllimin təşkilati aspektlərini müəyyənləsdirin

1. İş zamanı səs salmamaq, intizama riayət etmək
 2. Birgə işləməyə dəstək olmaq.
 3. Şagirdlərin mənfə cəhətlərini qeyd etmək
 4. Qrupların işinə müdaxilə etmək.
 5. Problemin həlləsinə axtarmaq.
- A) 1, 2, 5
C) 1, 2, 3, 4
E) 3, 4, 5

7. Qrup işinin müsbət tərəflərini seçin:

1. Biliyi müstəqil əldə etmək imkanı, fəaliyyətin sərbəstliyi üçün şərait yaranır.
2. Ünsiyyətə yaratma bacarıqlarının təşəkkülü və inkişafı təmin edilir.
3. Hər bir şagirdin fərdi fəaliyyətini izləmək üçün geniş imkan yaranır.
4. Şəxsi keyfiyyətlərin açılmasına imkan yaradır.
5. Hər bir şagirdin öz fikrini bildirmə imkanı yaranır.
6. Şagirdlərin daha yaxından əməkdaşlıq etməsinin formalaşmasına şərait yaradır.

- A) 1, 3, 4
B) 2, 3, 6
C) 1, 2, 3
D) 1, 4, 5
E) 3, 4, 6

8. Qrup işinə aid yanlış fikri müəyyən edin.

- A) Qruplara bölmək üsulunu müəllim tədqiqata başlamazdan əvvəl planlaşdırmalıdır.
B) Qrup işi zamanı həm yazılı, həm də şifahi təqdimat hazırlana bilər.
C) Qrupla işləmək şagirdlərdə ictimai münasibətləri formalaşdırır.
D) Qrupun işini yalnız qrup lideri təqdim edə bilər.
E) Qrup üzvlərinin vəzifələrini düzgün bölmək şagirdlərin təşkilati aspektlərindəndir.

9. Qrup işinə aid olmayan fikri müəyyən edin.

- A) Demokratik münasibətlərin aşılmasına imkan yaradır.
B) Biliyi müstəqil əldə etməyə, fəaliyyətin sərbəstliyinə imkan yaradır.
C) Şagirdin fərdi xüsusiyyətləri və bacarıqları nəzərə alınır.
D) Özünün və ya başqalarının işinin obyektiv qiymətləndirilməsi bacarığı formalaşır.
E) Hər bir şagirdin sərbəst düşünməsi və tədqiqat aparması üçün geniş imkan yaradır.

10. Qrup işi zamanı şagirdlərin davranış aspektlərini müəyyən edin.

1. İş zamanı səs salmamaq, intizama riayət etmək.
2. Birgə işləmək, əməkdaşlıq etmək, bir-birinə dəstək olmaq.
3. Şagirdlərin və qrup işinin gedişinin müsbət və mənfi cəhətlərini qeyd etmək, qiymətləndirmə zamanı bunu müzakirə etmək.
4. Qrupların işini müəyyən etmək və ona nəzarət etmək.
5. Problemin həlli zamanı kompromis yollar axtarmaq.

- A) 1, 2, 5
C) 1, 2, 3, 4
E) 3, 4, 5

- B) 1, 2, 3, 4, 5
D) 3, 4

11. Qrup işi zamanı müəllimin təşkilati və davranış aspektlərini müəyyən edin.**1. Davranış****2. Təşkilati**

- a. Qiymətləndirmə meyarlarını şagirdlərin nəzarinə çatdırmaq.
b. Qrup işi üçün zəruri materialları hazırlamaq.
c. Qrup işi prosesində yaranan problemləri aradan qaldırmaq və həmin problemlərin həllinə köməklik göstərmək.
d. Şagirdlərin suallarına cavab vermək, zəif şagirdlərə daha çox diqqət yetirmək.

- A) 1-c, 2-a, b, d
B) 1-a, 2-b, c, d
C) 1-a, c, 2-b, d
D) 1-a, b, 2-c, d
E) 1-c, d, 2-a, b

12. Təlim formaları hansılardır?

- A) Formal, qeyri formal, informal
B) Fərdi, cütürlə, qrupla, kollektiv
C) Böyük və kiçik qrupla, cütürlə
D) Əyani, qiyabi, distant, sərbəst
E) Ziqzaq, Karusel, BİBÖ və s.

13. Təlim strategiyalarını müəyyən edin.

1. Ümumi təlim nəticələri
2. Təlimin məzmunu
3. Təlimin təşkilinə verilən tələblər
4. Məzmun standartları
5. Məzmun standartlarının şərhli
6. Təlimin forma və üsulları
7. Müəllim fəaliyyətinin planlaşdırılması

- A) 3, 4, 5, 6, 7
B) 1, 2, 5, 7
C) 3, 5, 6
D) 2, 4, 6, 7
E) 3, 6, 7, 5

14. Cütürlə iş formasına aid fikirləri müəyyən edin.

1. Bu təlim üsulunu tətbiq edərkən problemi bir neçə nəfərlə həll etmək imkanı yaranır.
2. Şagirdlər bir-birinin işini qarşılıqlı olaraq qiymətləndirir, əməkdaşlıq edirlər.
3. Bu təlim forması şagirdlərin bir-birinin baxışlarını daha yaxşı başa düşməsinə, əməkdaşlıq etməsinə, bir-biriləri qarşısında məsuliyyət hiss etməyə imkan yaradır.
4. Şagirdlərin hər biri haqqında əhatəli məlumat almaq, hər birinin irəliləməsinə və geriləməsinə müəyyənləşdirmək üçün real imkan yaradır.

- A) 2, 3, 4
C) 1, 3
E) 2, 4
- B) 2, 3
D) 1, 3, 4

II BÖLMƏ

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

DƏRS 4

15. Fərdi iş formasına aid olan fikri müəyyən edin.

- A) Şagirdin sərbəst düşünməsi üçün geniş imkanlar yaradır.
- B) Biliyi müstəqil əldə etməyə, fəaliyyətin sərbəstliyinə imkan yaradır.
- C) Təlimdə diferensiya prinsipini keçirməyə imkan verir.
- D) Kollektivlə müzakirə mədəniyyətini formalaşdırır.
- E) Şagirdlərə daha yaxından əməkdaşlıq etməyə real imkanlar yaradır.

16. Uyğunlaşdırın.

- 1. Fərdi
 - 2. Cütlərlə
 - 3. Qrupla
 - 4. Kollektiv
 - a. Şagirdlərdə özünüidarə qabiliyyətləri formalaşır
 - b. Şagirdlər bir-birinin işini qarşılıqlı olaraq qiymətləndirir, daha yaxından əməkdaşlıq etməyə imkan yaranır.
 - c. Qiymətləndirmə aparmaq üçün hər bir şagirdin fəaliyyətini daha yaxından izləməyə, zəif tərəflərini müəyyən etməyə imkan yaranır.
 - d. Geniş auditoriya içərisində düzgün davranış mədəniyyətinə, ünsiyyət bacarıqlarına yiyələnmək üçün real imkanlar yaranır.
- A) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d
 - B) 1-d, 2-a, 3-c, 4-b
 - C) 1-b, 2-d, 3-a, 4-c
 - D) 1-c, 2-b, 3-a, 4-d
 - E) 1-c, 2-a, 3-d, 4-b

17. Qrup işi zamanı müəllimin səhvini müəyyən edin.

- A) Qruplara bölünmə texnikalarını dərsin məqsədinə uyğun olaraq əvvəlcədən müəyyənləşdirir.
- B) Qrup işi zamanı şagirdlərin suallarını cavablandırır, yaranan problemi aradan qaldırmaq üçün yeri.
- C) Qrup işinin təqdimatı zamanı cavabların pis və ya yaxşı kimi qiymətləndirilməsindən imtina etmir.
- D) Qruplar arasında fikir mübadiləsinin təşkilini əvvəlcədən planlaşdırır.
- E) Qrup tapşırıqlarını dərsin məqsədinə uyğun, lakin bir-birindən fərqli olmasına üstünlük verir.

18. Təlim forması seçərkən nəzərə alınmır:

- A) Dərsdə istifadə olunacaq təlim üsulu
- B) Təlimin əsas məqsədi
- C) Dərsdə reallaşdırılacaq məzmun standartı
- D) Dərsdə iştirak edən şagirdlərin sayı
- E) Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətləri və yaşı

19. Təlim formasını seçərkən və ya tətbiq edərkən müəllimin buraxdığı səhvi müəyyən edin.

- A) Müəllim təlim formasının seçdiyi təlim üsulu ilə uyğunlaşdırıb-uyğunlaşmamasını əvvəlcədən planlaşdırır.
- B) Qrup işi zamanı şagirdlərin əvəzinə sualları cavablandırır.
- C) Qrup işi zamanı qrup işinin mənfəi və müsbət cəhətlərini qeydə alır.
- D) Əvvəlcədən tətqiqat aparmaq üçün ayrılmış vaxtı, qiymətləndirmə meyarlarını şagirdlərin nəzərinə çatdırır.
- E) Qrup işində qrup üzvlərinin vəzifələrinin bölünməsinə, qrup liderinin seçilməsinə müdaxilə etmir.

20. Şagirdin fəaliyyətini izləmək, potensial imkanlarını müəyyənləşdirmək və inkişaf etdirmək məqsədi daşıyır. Bu təlim forması şagirdin sərbəst düşünməsi üçün real imkanlar yaradır. Qeyd olunan fikirlər təlimin təşkilinin hansı forması aiddir?

- A) Kollektivlə iş
- B) Qrup işi
- C) Fərdi iş
- D) Cütlərlə iş
- E) Heç biri

II BÖLMƏ

Təlim məqsədlərinin potensial imkanlarının üzə çıxması üçün

- **Təlim üsulu seçilən zamanı**
- Seçilmiş üsulun təbiiq
- Fənnin məqsədinin un
- Seçilmiş üsulun təlim
- Dərsdə veriləcək bili
- Dərsdə neçə şagirdin
- Üsulun tətbiqinə sər
- Məşğələ keçiriləcə
- Zəruri texniki avad
- Üsulun dərsin han
- Təlim nəticəsinə
- Şagirdlərin yaş s

Metodlar

Əqli hücum

Müzakirələr

Rollu oyunlar

Prezentasiyalar

Tədqiqatın aparılması

Məntiqi təf

inkişafına

metodlar

Tənqidi t

proseslər

inkişafın

metodla

Yaradı

yönlən

Təşki

Fəal

Təlim məqsədlərinin səmərəli şəkildə həyata keçməsi, təlimin şagirdlərin marağına uyğun olması, potensial imkanlarının üzə çıxması üçün bir çox fəal təlim üsulları vardır.

Təlim üsulu seçilən zaman nəzərə alınan meyarlar:

- Seçilmiş üsulun tətbiqində şagirdlərin təcrübələrinin olub-olmaması;
- Fənnin məqsədinin unudulmaması;
- Seçilmiş üsulun təlimin forması ilə vəhdət təşkil etməsi;
- Dərsdə veriləcək biliklərin həcmi;
- Dərsdə neçə şagirdin iştirak etməsi;
- Üsulun tətbiqinə sərf olunacaq vaxtı;
- Məşğələ keçiriləcək kabinetin şəraiti;
- Zəruri texniki avadanlıq və təlim materiallarının təminatı;
- Üsulun dərslə hansı mərhələsində tətbiq olunacağı;
- Təlim nəticəsinə nail olunub-olunmayacağı;
- Şagirdlərin yaş səviyyəsi.

Təlim metodları və texnikaları

Metodlar	Texnikalar
Əqli hücum	Əqli hücum, BİBÖ, Auksion, Klaster, Suallar, Anlayışın çıxarılması, Söz assosiasiyaları, Sinektika
Müzakirələr	Diskussiya, Debat, Klassik dialoq, Akvarium, Açıq iclas, Dairəvi müzakirə
Rollu oyunlar	Rollu oyun, Modelləşdirmə, İşgüzar oyunlar, Səhnələşdirmə
Prezentasiyalar	Təqdimatlar, Ekspert qrupu, Esse
Tədqiqatın aparılması	Problemin həlli, Kublaşdırma, Konkret hadisənin tədqiqi, Venn diaqramı, Layihələrin hazırlanması, Sosioloji sorğu, Müsahibə, Qərarlar ağacı, İdeyalar xalısı, Refleksiya, Komitələr
Məntiqi təfəkkürün inkişafına yönəlmiş metodlar	Alqoritmin çıxarılması, Ən mühümü, Tapşırıqlar üçün süjet əsasının yaradılması, Qaydalara əsasən oyunlar: oyun-tapmaca, oyun-yarış, Alqoritm üzrə təsvir
Tənqidi təfəkkür proseslərinin inkişafına yönəlmiş metodlar	Meyar üzrə qiymətləndirmə, Ambivalent qiymətləndirmə, Cisim və hadisəyə müxtəlif nöqtəyi-nəzərdən baxılması
Yaradıcılığa yönəlmiş metodlar	Yaradıcı əsərlərin yaradılması, Əşyaların qeyri-adi istifadəsi, Proqnozlaşdırma, Atalar sözləri üzrə iş, Fantaziyanın binomu, Sərbəst prefiks, Fokal obyektlərin metodu, Mərfoloji analiz, Sinektika
Təşkilati metodlar	Ziqzaq, Karusel
Fəallaşdırma	Müsbət iş iqliminin yaranmasına imkan yaradan oyunlar, Buz əridən oyunlar, Fəallaşdırma oyunları

Diskussiya

- Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:**
- ✓ Hər hansı problemin araşdırılması və aydınlaşdırılması;
 - ✓ Məlumat və ideyaların təşkil olunması və birləşdirilməsi;
 - ✓ Analoqların, oxşarlıqların, fərqlərin araşdırılması və alternativ həll yolları olan problemlərin həll olunması;
 - ✓ Rəzilığa gəlməyə nail olunması;
 - ✓ Orup şəklində müzakirə zamanı iştirakçılarda bir-birini dinləmə mədəniyyəti (aktiv dinləmə), ardıcılıqla danışmaq, başqalarının fikirlərinə hörmətlə yanaşmaq, reqlamentə riayət etmək kimi bacarıqların forma-laşdırılması;
 - ✓ Sınıfta demokratik mühitin yaradılması.
- Münaqişələrin həlli üzrə təlimin ən mühüm metodik üsullarından biridir. Diskussiya üsulunun tətbiqi zamanı aşağıdakı ardıcılığa riayət etmək lazımdır:
1. Şagirdləri yarım dairəvi və ya dairəvi şəkildə otuzdurmaq;
 2. Müzakirə mövzunu aydın şəkildə və şagirdlərin öz ideyalarını ifadə edə biləcəkləri tərzdə təqdim etmək;
 3. Müzakirəni inkişaf etdirəcək suallar verməklə və şagirdlərin cavablarını nəzərdən keçirməklə müzakirəni tənzimləmək. Müzakirə zamanı məsləhət olunur ki, "bəli" və ya "xeyr" cavablı suallar əvəzinə açıq suallar verilsin. Məsələn: Nə baş verdi? Nə üçün bu baş verdi? Bu, başqa cür baş verə bilərdimi? Necə? Siz bu vəziyyətdə nə edərdiniz? Sizin fikrinizcə həmin obraz nə hiss etdi? Siz bu şəraitdə nə hiss edərdiniz? Bu, düz idi? Nə üçün?

Debat

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd – dəlil və sübutlarının köməyi ilə üçüncü tərəfi öz mövqeyinin düzgünlüyünə inandırmaq.

Diskussiyanın yalnız bir-birinə etiraz edən tərəflərin arasında keçirildiyi mübahisə, müzakirə, mübadilə kimi məlum formalarından fərqli olaraq, debatlar **üçüncü tərəfi (müəllimi) inandırma prosesini nəzərdə tutur**. Debatlarda iştirak edən tərəflər bir-biri ilə münaqişə aparmır, hər kəs öz fikrini söyləyərkən öz dəlil və sübutlarının köməyi ilə üçüncü tərəfi öz mövqeyinin düzgünlüyünə inandırır. Debatlarda mövzu **təsdiq və təkzib** formasında olur. Mövzu ifadə edilən zaman aşağıdakı prinsiplərə riayət olunmalıdır:

- mövzu aktual, münaqişəli, maraqlı olmalıdır;
- mövzu elə ifadə edilməlidir ki, heç bir mövqeyin üstünlüyü hiss edilməsin;
- mövzu nə çox məhdud, nə də çox geniş olmalıdır.

Üsulun tətbiqi ardıcılığı

1. Mövzunun müəyyənləşdirilməsi. Çarpaz müzakirə təşkil etmək üçün uyğun mövzu seçilir. Mövzuya uyğun, qoyulmuş problemi açıqlamağa imkan yaranan, birmənalı cavab tələb edən sual hazırlanır. (yəni elə bir sual ki, ona müsbət və ya mənfi cavab verilə bilər)

2. Rolların müəyyənləşdirilməsi. Debat zamanı şagirdlər iki qrupa ayrılır və həmin komandalara ad verilir. ("A" və "B" spiker komandaları, hakim isə (müəllim), "taym-kipper" adlanır)

1. Təsdiqedicisi "A" mövqeyinin spikerləri debatların mövzusunun onun ifadə edildiyi kimi təsdiq edirlər.
2. Təkzibedicisi "B" mövqeyinin spikerləri "A" mövqeyini təkzib etməyə borcludurlar, bu onların başlıca vəzifəsidir. Həm də onlar təkzib etmədən sonra öz meyar və dəlillərini təklif edirlər.
3. Hakimin vəzifəsi bu mövqələrdən hansının daha inandırıcı olduğunu öz şəxsi mövqeyindən asılı olma-yaraq müəyyən etmək, çıxışların vaxt rejimini müəyyən etməkdir.

3. Dəlillərin hazırlanması. Arqument (dəlil) faktlar əsasında çıxarılan nəticədir; mövzunun tədqiqinin nəticəsidir. İştirakçılar-spikerlər (cütlər və ya kiçik qruplar) sualın müzakirəsinə başlayır və əvvəlcə müsbət, sonra isə mənfi cavabları əsaslandıraraq 4-5 dəlil göstərirlər. Tərəflər öz mövqələrinin müdafiəsi üçün ən güclü arqumentləri toplamalıdır. Hər qrupa özlərinin ən yaxşı arqumentlərini müəyyən etmək üçün 7-8 dəqiqə vaxt ayrılır.

Hər iki cavaba dair dəlillərin siyahıları tamamlandıqdan dərhal sonra qrupların hər biri digər qrupla öz siyahılarını tutuşdurur və hər iki qəbildən olan dəlilləri nəzərdən keçirirlər.

4. Debat və çarpaz suallar. Hər 2 tərəf arasında müzakirə aparılır. Çarpaz sualların verilməsi – debat zamanı bir mövqeyin spikerlərinin suallarından və digər mövqeyin spikerlərinin cavablarından ibarət olan və xüsusi fərqləndirilən raunddur. Debatların spikerləri arqumentləri irəli sürərkən, sübut-dəlilləri, onlara mövqeyini təsdiq edən faktları, statistik göstəriciləri, mütəxəssislərin ekspert rəylərini də təqdim etməlidirlər.

5. Nəticə çıxarma və qiymətləndirmə. Hakim daha inandırıcı mövqelərdən çıxış edən komandanı seçir. O yalnız eşitdikləri əsasında nəticə çıxarır və öz seçimini edir. Çox vacibdir ki, o öz seçimini əsaslandırma bilsin. Verilən sualların və alınan cavabların keyfiyyəti iştirakçıların debatların mövzunu nə dərəcədə dərinlən və hərtərəfli mənimsədiklərindən asılıdır.

Klassik dialoq (Sokrat dialoqu)

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd: Klassik dialoqun əsas məqsədi problemin həlli üçün ən səmərəli yolu müəyyən etməkdir.

Klassik dialoq debatla demək olar ki, oxşar alqoritm üzrə aparılır. **Ardıcılıq:**

Klassik dialoqda da debatlarda olduğu kimi 3 tərəf iştirak edir. Onlardan 3 komanda təşkil edilə bilər. Debatdan fərqli olaraq, klassik dialoqda tərəflərin müzakirəsində əsas məqsəd üçüncü tərəfi inandırma deyil, problemin həlli üçün vasitəçi şəxsə əsaslı dəlillər təqdim etməkdir. Üçüncü tərəfin vəzifəsi isə hər bir tərəfin mövqeyini dinləyib, bu mövqelərdə olan faydalı ideyaları müəyyən edib kompromiss və daha səmərəli yolu tapmaqdır.

Müzakirə xəritələri

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd. Daha çox humanitar fənlərdə istifadə olunur. Müzakirə xəritəsi debat üçün hazırlıq rolunu oynaya bilər. Arqument təhlili şagirdlərə müzakirə olunan məsələ barəsindəki mövqeləri haqqında düşünmək imkanı verir. Dinləmə mədəniyyəti, mənbələrlə işləmək və tədqiqat aparmaq bacarığı formalaşır.

Müzakirə üsullarından biri olan müzakirə xəritəsi üsulunu tətbiq edərkən ziddiyətli yanaşmalardan istifadə etməyə imkan verən bir mövzu müəyyənləşdirilir. Mövzu ilə bağlı ziddiyətli sual qoyulur. Şagirdlər öz mövqeyini müəyyənləşdirilir (fərdi şəkildə), yəni mövzunun lehinə və əleyhinə çıxış edəcək üzvlər müəyyən olunur. Daha sonra hər kəs öz mövqeyini təsdiq etmək üçün mənbələr üzrə iş aparır, faktları müəyyənləşdirir. Lehinə və əleyhinə arqumentlər müəyyən olunur. Uyğun mövqedə olan cütlər birləşərək lehinə və əleyhinə fikirlərin siyahısını tutur. Daha sonra hər cüt digər eyni fikirlə cütlərlə birləşərək siyahıdakı bəndləri bir-birinə əlavə edirlər. Eyni mövqelər qruplarda birləşir. Mövqelər dinlənir, fikirlər təhlil olunur və siniflə bərabər müzakirələr aparılır. Sinif bu arqumentlər barəsində düşünür və qərar qəbul edilir.

Əqli hücum metodları

Əqli hücum üsulları hansılardır?	BİBÖ, beyin həmləsi, auksion, klaster, söz assosiasiaları, anlayışın çıxarılması, suallar, sinektika
Dərsin hansı mərhələsində tətbiq olunur?	Motivasiya və ümumiləşdirmə
Əqli hücum üsulları hansı təlim formaları ilə tətbiq olunur?	Əqli hücum və sinektika-böyük və kiçik qrupla Klaster-bütün təlim formaları ilə anlayışın çıxarılması, söz assosiasiaları və auksion-bütün siniflə BİBÖ-cütlərlə, qrupla və kollektivlə
Əqli hücum üsullarının ümumi məqsədləri hansılardır?	Problemin həlli yollarının araşdırılması, təhlil etmə bacarıqlarının, məntiqi və tənqidi təfəkkürün inkişafı, şagirdlərdə idrak fəallığının yaradılması
Əqli hücum üsullarının tətbiqi zamanı hansı problemlər yarana bilər?	Vaxtın uzanması, məlumat azlığı, anlayışın çətinliyi
Əqli hücum üsullarının tətbiqinə nə qədər vaxt sərf olunur?	BİBÖ, əqli hücum, anlayışın çıxarılması, suallar və sinektika – 10-15 dəq. Klaster, Auksion, Söz assosiasiaları – 5-7 dəq.

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd: və müqayisə etməyə imkan verir. Tədqiqat aparmaq üçün şagirdlərin mövzu ilə əsasən sualları formalaşdırır. Bu üsuldən motivasiya sərf olunur. İlk iki bölmə mərhələsində qeydiyyat aparılır. Müəllim lövhədə 3 Bilirəm/İstəyirəm sütunda qeyd olunur. Həm sonra isə bir daha həmin c

- Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:**
- ✓ Cisim və hadisə
 - ✓ Qaydaları izah
 - ✓ Şagirdlərin ke
 - ✓ Dinləmə mədə
 - ✓ Qiymətləndir
 - ✓ Təhlil proses
 - ✓ Bilikləri aktu
 - ✓ Bilik və anla

Müəllim öyrəndirir. Öyrənilən əsas hadisə haqqında fikirlərini təklif verə bilər. Sonra birini dinləyir.

- Nümunə:
- Dostluğa əsasən
- 1) Dost dar gündə
 - 2) Doğru dostluq
 - 3) Yaxşı dostu yaradmaq
- Şagirdlər atalar sözləri

- Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:**
- ✓ Yeni arqumentlər
 - ✓ Hər haqqında
 - ✓ Sinifdə
 - ✓ Məntiq

BİBÖ

BİLİRƏM	İSTƏYİRƏM BİLİM	ÖYRƏNDİM

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd: Əvvəlki bilik və təcrübə ilə yeni biliklər arasında əlaqə yaratmaq və müqayisə etməyə imkan verməklə şagirdin düşüncəsini optimallaşdırmaq;
Tədqiqat aparmaq üçün düzgün strategiya müəyyənləşdirmək;
Şagirdlərin mövzu barəsindəki əvvəlki təcrübəsini nəzərdən keçirməyə və dərsləki cavablarına əsasən sualları formalaşdırmağa imkan verir.

Bu üsuldan **motivasiya** mərhələsində istifadə olunur. Üsulun tətbiqinə maksimum 10-15 dəqiqə vaxt sərf olunur. İlk iki bölmədə dərslərin əvvəlində, sonuncu bölmədə isə dərslərin "ümumiləşdirmə və nəticə" mərhələsində qeydiyyat aparılır. Problem müəllim tərəfindən elan edilir.

Müəllim lövhədə 3 sütundan ibarət cədvəl qurur və aşağıdakı bölmələri qeyd edir:

Bilirəm/İstəyirəm bilim/Öyrəndim. Şagirdlər problemlə bağlı bildiklərini söyləyir və cavablar birinci sütunda qeyd olunur. Həmin məsələ ilə bağlı bilmək istədikləri isə ikinci sütuna yazılır. Tədqiqat aparıldıqdan sonra isə bir daha həmin cədvələ diqqət yetirilir və mövzu ilə bağlı öyrənilənlər üçüncü sütunda qeyd edilir.

Auksion

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

- ✓ Cisim və hadisənin xüsusiyyətlərini öyrənmək;
- ✓ Qaydaları izah etmək;
- ✓ Şagirdlərin keçmiş biliklərini müəyyənləşdirmək;
- ✓ Dinləmə mədəniyyətini inkişaf etdirmək;
- ✓ Qiymətləndirmə prosesini inkişaf etdirmək;
- ✓ Təhlil proseslərini inkişaf etdirmək;
- ✓ Bilikləri aktuallaşdırmaq;
- ✓ Bilik və anlamı müəyyənləşdirmək.

Müəllim öyrənilən məsələni müəyyən edərək şagirdləri auksionun keçirilmə qaydaları haqqında təlimatlandırır. Öyrənilən əşya və ya hadisənin xüsusiyyətləri ardıcıl şəkildə adlandırılır. Hamı növbə ilə əşya və ya hadisə haqqında fikir söyləyir: hər bir fikirdən sonra müəllim sayır: "Bir, iki". Bu zaman başqa iştirakçı tez təklif verə bilər. Sonuncu təklif verən qalib sayılır. Fikirlər bir-birini təkrarlamamalıdır. Bunun üçün hamı birini dinləyir.

Nümunə:

Dostluğa aid bildiyiniz atalar sözlərini söyləyin:

- 1) Dost dar gündə tanınar.
 - 2) Doğru dostluq qərəzsiz olar.
 - 3) Yaxşı dostu yaman gündə sına.
- Şagirdlər atalar sözlərini söyləməyə davam edir. Axırıncı atalar sözünü söyləyən şagird qalib hesab olunur.

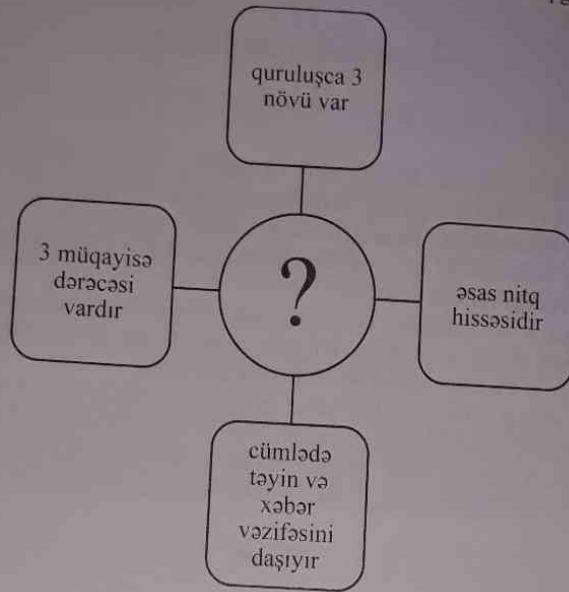
Anlayışın çıxarılması

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

- ✓ Yeni anlayışların müstəqil olaraq çıxarılması;
- ✓ Hər hansı vacib anlayışın dərk edilməsi;
- ✓ Sınıfdə fəallığın yaradılması;
- ✓ Məntiqi və tənqidi təfəkkürün inkişafı.

Bu üsul, oyun-tapmaca formasında keçirilir və şagirdlərdə yüksək fəallıq yaradır, məntiqi və tərkiyəvi tərkiyəvi təfəkkürü formalaşdırır.

Müəllim lövhədə dairəvi kart (kartlar) asır, onun arxasında şagirdlərdən tələb olunan anlayışları yazır. Kartın yazı olmayan tərəfini şagirdlərə göstərir və gizlədilmiş anlayışların xüsusiyyətlərinə aid 2-3 yönəldici söz sadalayır və ya yazır. Şagirdlərin fərziyyələri dinlənir. Daha sonra şagirdlər öz fərziyyələrini əsasən yeni xüsusiyyətlər təklif edir və müəllim onların fikirlərini qiymətləndirir. Müəllim anlayışla bağlı neçə xüsusiyyət də söylədikdən sonra şagirdlər həmin xüsusiyyətlərə uyğun olaraq gizlədilmiş anlayışı tapırlar.

Beyin həmləsi

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

1. Problemin həlli yollarının araşdırılmasını öyrətmək: müəyyən situasiyalarda çıxış yolları tapmaq, onları təhlil etmək, daha səmərəli həll yollarının tapılması ilə bağlı qərar qəbul etmək qabiliyyətini inkişaf etdir-mək;
2. Şagirdlərin sərbəstliliyini, fikir azadlığını inkişaf etdirmək;
3. Şagirdlərdə məntiqi və yaradıcı təfəkkürü inkişaf etdirmək, yaradıcılığı stimullaşdırmaq;
4. Şagirdlərdə özünə inam hissini stimullaşdırmaq və həmçinin insanlar arasında əlaqələri yaxşılaşdırmaq;
5. Şəxsi ifadə tərzlərini istiqamətləndirərək, müstəqil düşüncəni inkişaf etdirmək.

1953-cü ildə Amerika psixoloqu A.Osborn tərəfindən ideyaların yaradılması (cəmləşməsi, yığılması) və məsələlərin həlli vasitəsi kimi təklif edilmişdir.

Bu üsul əqli hücum da adlandırılır. Üsulun tətbiqinə maksimum 10-15 dəqiqə sərf olunur. Mövzu ilə bağlı şagirdlərin qarşısına qoyulacaq problem müəyyənləşdirilir. Hazırlanmış sual aparıcı-«generator» (müəllim və ya sinifdəki fəal şagirdlərdən biri) tərəfindən lövhədə qeyd olunur və yaxud şifahi şəkildə şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Şagirdlər suala əsasən fikirlərini bildirirlər. İlk ağıla gələn və söylənilən bütün ideyalar şərhətsiz və müza-kirəsiz yazıya alınır. Müəllim mümkün qədər çox fikir toplamağa çalışır. Növbəti mərhələdə ideyaların eksper-tizası (baxılması) aparılır, müəllim ideyaları bir daha yekunlaşdırır: şagirdlər artıq bildirilmiş ideyaları tənqidi təhlil edir, qiymətləndirir, mübahisə və əks-mübahisə aparır. Şagirdlər müzakirə olunan problemin mümkün həlli üçün orijinal və ya ən yaxın ideyaları seçirlər. Bu ideyalardan irəli gələn mümkün risk və ziddiyyətlər barəsində sərbəst müzakirə aparılır.

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd: 1. Mövzunu öyrənməyə başlayarkən 2. Dərsin (ya da hadisənin xüsusiyyətlərini) 3. Cism və ya hadisənin xüsusiyyətlərini Bu üsulda anlayışın cəmləşməsi (ya da hadisənin xüsusiyyətlərini) lövhəyə yazılır. Şagirdlər müəllim tərəfindən lövhəyə yazılan anlayışları tapırlar.

Üsulun tətbiqinin

1. Şagirdləri mövzu ətrafında
2. Verilmiş əsas anlayışla əlaqələri barədə düşünməyə
3. Şagirdlərin mövzu ətrafında
4. Lügət tərkibini zənginləşdirməyə

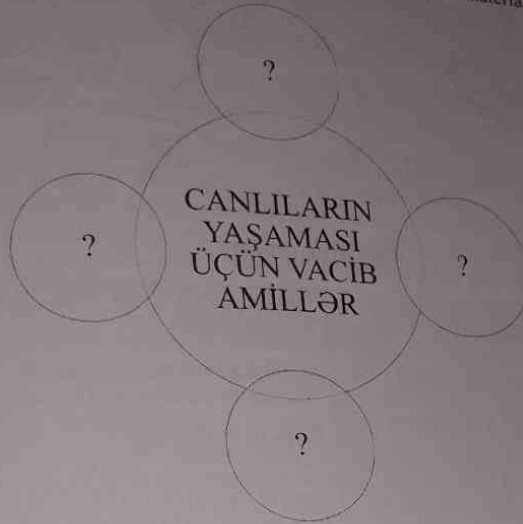
Bu üsuldan da istifadə edilə bilər. Müəllim tərəfindən mövzu ilə bağlı söz və ya ifadələrin cəmləşməsi (ya da hadisənin xüsusiyyətlərini) lövhəyə yazılır. Şagirdlər müəllim tərəfindən lövhəyə yazılan anlayışları tapırlar.

Aşağıdakı nüsxədə (illik planda qeyd olunan)

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

1. Mövzunu öyrənməyə başlayarkən şagirdlərin bu mövzu haqqında nə bildiklərini aydınlaşdırmaq;
2. Dərsin (ya da mövzunun) sonunda şagirdlərin yeni öyrəndiklərini aşkara çıxarmaq;
3. Cisim və ya hadisənin xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək.

Bu üsulda anlayışın çıxarılmasından fərqli olaraq öyrəniləcək mövzuya aid əsas söz (və ya söz birləşməsi) lövhəyə yazılır. Şagirdlər həmin söz ilə bağlı ilk xatırladıqları fikirləri söyləyir və həmin fikirlər müəllim tərəfin-dən lövhəyə yazılır. Mövzu ilə bağlı olan sözlər deyilən fikirlərin arasından seçilir və əlaqələndirilir, onlardan anlayış və yaxud ideya çıxarılır. Bu anlayış əsasında yeni materialın öyrənilməsinə başlanılır.

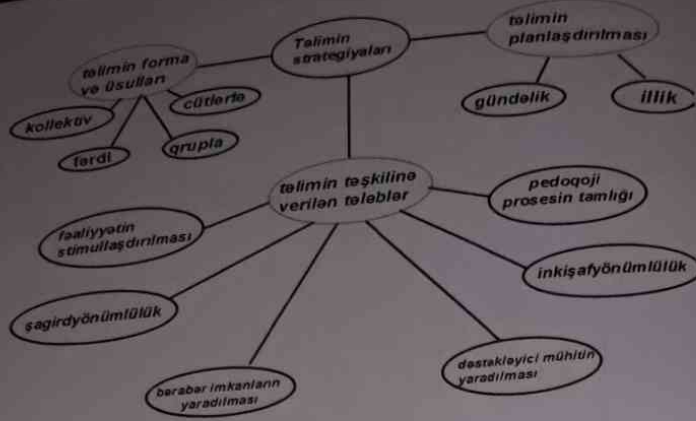
Klaster (şaxələndirmə)

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

1. Şagirdləri mövzu ətrafında açıq və sərbəst düşünməyə sövq etmək;
2. Verilmiş əsas anlayışa aid şagirdləri bacardıqları qədər söz assosiasiaları tapmağa və ideyalar arasında əlaqələr barədə düşündürmək;
3. Şagirdlərin mövzu barəsindəki əvvəlki biliklərini nəzərdən keçirmək, yeni assosiasiaları stimullaşdırmaq, bilikləri sistemləşdirmək və əhatə dairəsini genişləndirməyə istiqamətləndirmək;
4. Lüğət tərkibini zənginləşdirmək.

Bu üsuldan daha geniş məzmunlu dərslərdə istifadə olunur. Üsulun tətbiqinə 5-7 dəqiqə vaxt sərf olunur. Müəllim tərəfindən lövhədə və ya iş vərəqlərində dairə çəkilir və onun mərkəzində yazılmış anlayış ilə bağlı söz və ya ifadələr söyləmək şagirdlərə tapşırılır. Mərkəzdə yazılmış anlayışdan başlayaraq hər növbəti söz onunla əlaqəli sözlər xətlərlə birləşdirilir. Vaxt bitənə qədər mümkün qədər çox fikir yazmaq və onları əlaqələndirmək töv-siyə olunur. Sonunda "hөрümçək toru"na oxşar qrafik təsvir alınacaq. Vaxt bitəndən sonra alınan klaster müza-kirə edilir və ümumiləşdirmə aparılır.

Aşağıdakı nümunədə təlimin strategiyalarının məzmunu şaxəli şəkildə göstərilib. Daha da artırmaq olar (illik planda qeyd olunanlar, gündəlik planda qeyd olunanlar və s.)

Rollu oyun üsulları

Rollu oyun metodları hansılardır?	Səhnələşdirmə, Rollu oyun, Modelləşdirmə, İşgüzar oyunlar
Dərsin hansı mərhələsində tətbiq olunur?	Motivasiya və ümumiləşdirmə
Rollu oyun üsulları hansı təlim formaları ilə tətbiq olunur?	Kiçik və böyük qrupla
Rollu oyun üsullarının ümumi məqsədləri hansılardır?	Tənqidi və yaradıcı təfəkkürün inkişafı; Rola girmək və həmin rolü ifadə etmək bacarığının inkişafı; Qarşılıqlı ünsiyyətin yaranması və formalaşması və s.
Rollu oyun üsullarının tətbiqi zamanı hansı problemlər yarana bilər?	Rola girmək problemi (utancaqlıq); Söz ehtiyatının azlığı; Yaradıcı yanaşılmaması; Zəif təşkilatçılıq və s.

Rollu oyun

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Problemə digər adamın gözü ilə baxmağa imkan verir;

Rola girmək bacarıqlarını formalaşdırır;

Yeni davranış modellərinə yiyələnməyə imkan verir;

Tənqidi və yaradıcı təfəkkürü inkişaf etdirir;

Əməkdaşlığı, toleranlığı inkişaf etdirir;

Hislərə şərik olmanı inkişaf etdirərək uyğunlaşa bilmə səviyyəsini və qarşılıqlı ünsiyyəti yaxşılaşdırır.

Rollu oyunlar hər hansı bir problemə müxtəlif nöqteyi-nəzərdən yanaşmağı, müxtəlif rollara girməyi tələb edir. Bu üsul şagirdlərə hadisələrin iştirakçısı olmaq və mövcud vəziyyətə başqalarının gözü ilə baxmaq imkanı verir. Üsulun tətbiqi zamanı əvvəlcə mövzu müəyyən olunu, rollar paylanılır, tapşırıqlar verilir. Qruplar hazırlandıqdan sonra təqdimat başlayır. Təqdimatdan sonra aktyorlar və izləyicilər öz fikirlərini söyləyir. Bu üsulun tətbiqində əsas məqsəd şagirdləri müxtəlif situasiyaların iştirakçısına çevirmək və məsələyə müxtəlif

baxışların yaranmasına, nail olmaqdır. Şagirdlərə təəssürətdir. Bu metod şagirdlərin yalnız bir şeyə diqqət etməsinə əsaslanır. Simulyasiya – im

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd: Yaradıcı qabiliyyətləri və təxəyyülünü

etmək; Cümlə şəklində öz baxışlarını

təklif etmək; Şagirdləri problemi tapmağa

həvələndirmək; Şagirdlərə təhlil aparmaq və a

Şagirdləri ictimai və ya qrup

çəlb etmək; Məşğələ ərzində qəbul edilmə

siyanı gerçək vəziyyətlə müqayisə et

Modelləşdirmə üsulu əksər xü

oyunlarda oyunun məzmunu, gedişatı

dirləməni şagirdlərə bildirir, rolları

əlin-dəki torbadakı əşyaların yerə d

edir və keçir-diyi hissələri siniflə bö

yüksək olmasındır. Modelləşdirmə b

bilir, heç kəs deyə bilməz ki, əh

aslı olur. Modelləşdirmə yalnız

gedərəkən iki şəxsin yolun kənarında

canlandırm və nə edəcə-yinizə, ne

edən onun qeyri-müəyyənliyi və

Üsulun tətbiqində əsas

Müxtəlif həyat şəraitlə

Digər insanların imk

onların fəaliyyətlərinə təsir et

Öz və digər insanları

Yaradıcı təxəyyülü in

Səhnələşdirmə proses

edənlərin davranışları təqlid

başqa şəxsin surətini və t

tapmalıdır. Rollu oyundan f

olan real vəziyyət və hadisə

Səhnələşdirmədən

müza-kirələri keçirilir.

baxışların yaranmasına, nail olmaqdır. Şagirdin bu oyundan əldə etdiyi başlıca keyfiyyət – emosional təəssürətdir. Bu metod şagirdlərin yalnız birbaşa təcrübəsindən deyil, həm də simulyasiya edilmiş təcrübədən oyrəno bilməsinə əsaslanır. Simulyasiya – immitasiya, təqlid etmək, fəaliyyət və hadisələri yalandan yaratmaq deməkdir.

Modelləşdirmə

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:
Yaradıcı qabiliyyətləri və təxəyyülü inkişaf etdirmək üçün şagirdləri zəruri əsaslarla təhiz

etmək; Cütlük şəklində öz baxışlarını və dəyərləri müzakirə etmək üçün şagirdlərə sərbəst diskussiya

təklif etmək;

Şagirdləri problemi tapmağa və onu real həyatı modelləşdirən şəraitdə həll etməyə

həvəsləndirmək;

Şagirdlərə təhlil aparmaq və alternativ hərəkətləri qiymətləndirmək bacarığını aşılamaq;

Şagirdləri ictimai və ya qrup fəaliyyətinin tərkib hissəsi olan qərarların qəbul edilməsi prosesinə

cəlb etmək;

Məşğələ ərzində qəbul edilmiş qərarlara yenidən baxmaq və təhlil etmək, habelə uydurma situa-

siyanı gerçək vəziyyətlə müqayisə etmək üçün şagirdlərə imkan yaratmaq.

Modelləşdirmə üsulu əksər xüsusiyyətlərinə görə rollu oyunlara bənzəyir. Fərq ondan ibarətdir ki, rollu oyunlarda oyunun məzmunu, gedişatı və nəticə əvvəlcədən hər kəsə aydın olur. Müəllim hansı səhnənin canlandırılacağını şagirdlərə bildirir, rolları müəyyənləşdirir. (Məsələn, yolda gedərkən bir yaşlı qadının yıxıldığını, əlin-dəki torbadakı əşyaların yerə dağıldığını görürsünüz və dərhal qaçaraq qadına kömək edirsiniz. Həmin situasiyanı canlandırın və hansı hissləri keçirdiyinizi siniflə bölüşün.) Şagirdlər həmin situasiyanı rollarla tətbiq edir və keçir-diyi hissləri siniflə bölüşürlər. Modelləşdirmənin işə maraqlı cəhəti qeyri-müəyyənlik faizinin yüksək olmasıdır. Modelləşdirmə bu mənada daha sərbəstdir, belə ki, heç kəs əsl həqiqətdə son nəticəni görə bilmir, heç kəs deyə bilməz ki, əhvalat nə ilə bitəcək, çünki son nəticə əsasən rolların necə oynanılacağından asılı olur. Modelləşdirmə yalnız rolun qısa təsvirini təklif edə bilər. (Məsələn, yoldaşınızla birlikdə yolda gedərkən iki şəxsin yolun kənarındakı ağacları qırdığını, ağaclara zərər verdiyini görürsünüz. Həmin situasiyanı canlandırın və nə edəcə-yinizə, necə davranacağımıza özünüz qərar verin) Modelləşdirməni əyləncəli və maraqlı edən onun qeyri-müəy-yənliyi və məchullüğüdür. Məhz bu bilinməzlik əsl həyata daha çox oxşayır.

Səhnələşdirmə

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Müxtəlif həyat şəraitlərdə baş verən hadisələrlə tanış olmaq;

Digər insanların imkanlarını, maraq və tələbatlarını nəzərə alaraq, onlarla ünsiyyət qurmaq,

onların fəaliyyətlərinə təsir etməyi öyrənmək;

Öz və digər insanların davranışına obyektiv qiymət vermək;

Yaradıcı təxəyyülü inkişaf etdirmək.

Səhnələşdirmə prosesində həyatda baş verən hər hansı bir situasiya, hadisə və həmin situasiyada iştirak edənlərin davranışları təqlid olunur. Bu zaman şagird bütün təcrübəsini, bilik və bacarıqlarını səfərbər edib, başqa şəxsin surətini və hərəkətlərini anlamalı, vəziyyəti qiymətləndirməli və düzgün davranış yolunu tapmalıdır. Rollu oyundan fərqli olaraq səhnələşdirmə hazır ssenari əsasında keçirilir. Səhnəcik sonu məlum olan real vəziyyət və hadisələrin modeli kimi çıxış edir.

Səhnələşdirmədən sonra göstərilən problemləri, bacarıqları və həlli yollarını təhlil etmək üçün qrup müza-kirələri keçirilir.

II BÖLMƏ

6. Şagirdlər təsvir, müqayisə, əlaqələndirmə, təhlil, tətbiq, mübahisə edir.

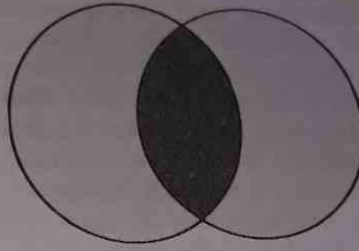
7. Təqdimat edirlər. İştirakçılar mövzu haqqında sonradan təqdim edəcəkləri bir-iki paragrafliq təqdimata daxil edə biləcəkləri yeni ideyalar axtara bilərlər. İştirakçılar yekun paraqrafla təqdimat zamanı bölüşə bilərlər.

8. Nəticə çıxarırlar, ümumiləşdirmə aparırlar.

9. Yekun iş lövhədən və ya sinif otağının divarlarından asıla bilər.

Bu üsuldən istifadə edərkən mövzu şagirdlər tərəfindən daha dərinlən mənimsənilir. Sadəcə olaraq seçilən mövzu bu üsuldən istifadə üçün uyğun olmalıdır. Hər hansı bir əsərin daha dərinlən mənimsənilməsi zamanı da istifadə edilə bilər. Qruplardan biri əsərdə baş verənləri öz sözləri ilə təsvir edir, digər qrup əsərdəki obrazları müqayisə edir, başqa bir qrup əsəri başqa bir oxşar əsərlə əlaqələndirir. Əsəri təhlil edən qrup orada baş verən hadisələrin səbəb və nəticələrini araşdırır, tətbiq edən qrup isə əsərdə baş verən hansısa situasiyanı canlandırmağa bilər, bir qrup isə oradakı obrazların lehinə və əleyhinə çıxış edə bilər, obrazları dəyərləndirə bilər.

Venn diaqramı

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Əşya və ya hadisələri müqayisə etmək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirmək;

Biliklərin aktuallaşması;

Təhlil proseslərinin inkişafı;

Qiyətləndirmə prosesinin inkişafı.

Müqayisə olunacaq əşya və hadisələr müəyyənləşdirilir. Kəsişən dairələr çəkilir I və III dairədə müqayisə olunacaq obyektlər qeyd olunur. Şagirdlər təlimatlandırılır (təlimatda nəyin müqayisə olunacağı və dairələrdə oxşar və fərqli cəhətlərin necə qeyd olunacağı barədə danışılır). Müqayisə olunan obyektlər təsvir edilir. (fərqli cəhətlər sağ və sol tərəfdə, oxşar cəhətlər kəsişmə dairəsində qeyd olunur)

Qərarlar ağacı

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Çətin və birmənalı olmayan vəziyyətlərdə qərar qəbul etmək üçün problemlərin bir neçə həlli yollarını tapmaq, alternativ yolları araşdırmaq;

Qərarların qəbul edilməsi zamanı əsas səbəblərin təhlilini aparmaq, qərarların bütün variantlarını, variantlarla əlaqəli mənfi və müsbət cəhətləri müəyyənləşdirmək.

Bu üsulu seçərkən araşdırılacaq problemi düzgün müəyyənləşdirmək lazımdır. Elə bir problem müəyyən olunmalıdır ki, həmin problemi həll etməyin bir neçə variantı olsun və ən səmərəli variantı isə şagirdlər müəyyənləşdirsin. Yəni, şagirdlərin həll etməli olduğu problemin bir deyil, bir neçə həll yolu olur. Lakin həmin seçim-lərdən hansının daha səmərəli olduğunu müəyyən etmək lazım gəlir. Bu həll yollarının hər birinin həm müsbət, həm də mənfi xüsusiyyətləri ola bilər. Üsulun tətbiqi zamanı hər bir həlli yolun müsbət və mənfi tərəfləri araşdırılır və nəticə müəyyən olunur. Üsulun tətbiqində ardıcılıq aşağıdakı kimi olur:

Müzakirə olunacaq problem müəllim tərəfindən izah edilir və onun həlli yollarının bir neçə variantı mənfi və müsbət cəhətlərini qeyd etmək üçün cədvəl üzərində işləyirlər. 4-6 nəfərdən ibarət qruplarda şagirdlər problemin həlli yollarının üstünlüklərini və çatışmazlıqlarını təhlil edir, onları "+", və ya "-" işarəsinin qarşısında müvafiq qaydada qeyd edirlər. Son nəticə cədvəlin qərar hissəsində yazılır və üstü örtülür. Qruplar gəlib bir-bir öz araşdırmalarının nəticələrini oxuyur, lakin qərar hissəsini sifə təqdim etmir. Digər qruplardan xahiş olunur ki, təqdimat edən qrupun qeyd etdiyi mənfi və müsbət cəhətləri nəzərə alaraq onun hansı variantı

seçdiyini tapsınlar. Şagirdlər öz fikirlərini söylədikdən sonra cədvəldə qərar hissəsi açılır. Bütün qrupların təqdimatından sonra müəllim əldə olunmuş nəticələri ümumiləşdirmək üçün müzakirə aparır və sınıfla birgə qərar qəbul edilir.

İdeyalar xalısı

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:
Müəyyən olunmuş problemi, onun səbəblərini, səmərəli həlli yollarını axtarmaq;

Diskussiya vərdişlərini formalaşdırmaq;
Problemə müzakirəsi zamanı başqalarının fikirlərindən yararlanaraq yeniliklər öyrənmək, prob-

lemənin həllində irəliləmək və s.

Bu üsulu tətbiq edərkən müəllim şagirdləri 4-5 nəfərlik qruplara bölür. Dərsin əvvəlində və ya bir gün əvvəl müəllim araşdırılacaq mövzunu elan edir. Müəllim hər qrupa vatman kağızı, rəngli kağız zolaqlar, yapışqan və marker paylayır. Müəyyən olunmuş **problemənin səbəbləri** həmin rəngli kağızlarda yazılır və vatman kağızına yapışdırılır. Daha sonra fikirlər qruplar tərəfindən təqdim olunur. Növbəti mərhələdə isə müəllim şagirdlərə başqa rəngdə kağız zolaqlar paylayır və əvvəl yazdıqları **problemlərin həlli yollarını** yazmağa tapşırır. Həmin kağızlar da vatman kağızına yapışdırılır. Daha sonra müəllim şagirdlərə yapışqan kağızlar paylayır. Bu dəfə isə şagirdlər **problemənin həlli üçün bu ana qədər özlərinin hansı addımı atdıqlarını** və ya **problemənin həlli üçün nələri etməyə hazır olduqlarını** yazırlar. Sonda bütün kağızlar lövhədən alır və fikirlər təhlil olunur. Mövzu ilə bağlı ümumi müzakirə aparıldıqdan sonra nəticə çıxarılır. Bu üsulun tətbiqi zamanı qrup işlərinin tərtibatı önəmlidir. Tərtib olunmuş iş rəngarəng ideyalar xalısına bənzəməlidir.

Layihələrin hazırlanması

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Şagirdlərin tədqiqat vərdişlərinin, biliklərə müstəqil yiyələnmə bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır;

Şagirdlərin müstəqil şəkildə öz fəaliyyət proqramını qurmasına, öz işini düzgün planlaşdırmasına imkan yaradır;

Şagirdlərə müəllimin rəhbərliyi altında təlim prosesini idarə etməyə imkan verir;

Şagirdlərə hadisələrin hər hansı bir aspektini daha dərinləndirməyə imkan verir;

Şagirdlərdə sosioloji tədqiqat və yaradıcı vərdişləri formalaşdırır;

Şagirdlərin bir-biri ilə, eləcə də başqa insanlarla qarşılıqlı əlaqəsi üçün imkan yaradır.

Bu üsul olduqca maraqlı bir üsuldur. Bu üsuldən istifadə edərkən şagirdlər hər hansı mövzuda öz layihələrini hazırlayırlar. Şagirdlərdə yaradıcı təfəkkürün inkişaf etməsinə yardımçı olur.

Layihələrin hazırlanması müxtəlif mövzuların müstəqil şəkildə tədqiq edilməsidir. Şagirdlər öz layihələrini təqdim etməzdən əvvəl uzun müddət onun üzərində işləyirlər. Layihələr şagirdlərin tədqiqat vərdişlərinin, biliklərə müstəqil yiyələnmə bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır, onlara müstəqil şəkildə öz fəaliyyət proqramlarını qurmağa, habelə öz vaxtını və işini qrafik üzrə planlaşdırmağa kömək edir. Bu üsul həmçinin şagirdlərin bir-biri ilə, eləcə də məktəbdən kənar müxtəlif adamlarla qarşılıqlı əlaqəsi üçün şərait yaradır, hadisələrin hər hansı bir aspektini daha dərinləndirməyə imkan verir, əlavə ədəbiyyatdan istifadə etməyə istiqamətləndirir. Layihələr hazırlayarkən müəllim mövzu və ya problemi müəyyən edir və sınıflardan birini seçmək imkanı verir. Problem həmçinin sinif tərəfindən "aqli hücum" üsulu ilə seçilə bilər.

Problem konkret olmalıdır. Müəllim və şagirdlər birlikdə layihə üzərində işin başlama və başa çatma müddətini, istifadə olunacaq əyani vasitələri (ədəbiyyatlar, mənbələr, təsviri vasitələr və s.) bunları əldə etmək yollarını, iş formalarını (fərdi yoxsa, qrup şəklində) müəyyən edirlər.

• İş prosesində müəllim suallara cavab verə və ya yol göstərə bilər. İşin icrasına isə şagirdlər özlü cavabdehdir.

• Tədqiqatın nəticəsi hesabat, xəritə, illüstrasiya, fotosəkillər, slaydlar, video, cədvəllər, qrafiklər, formaların ifadə oluna bilər.

Məsələn, şagirdlərə Azərbaycanın hər hansı bir şəhəri haqqında və ya dünyanın hər hansı bir ölkəsi haqqında layihə hazırlamaq tapşırılır və bunun üçün onlara veriləcək müddət açıqlanır, istifadə ediləcək mənbələr haqqında məsləhətlər verilir. Əgər haqqında araşdırma aparılan bölgə yaxındadırsa, bu bölgəyə

sayahət də təşkil oluna bilər. Şagirdlərin tədqiqatında əsas məqsəd: Hər hansı bir hadisənin səbəblərini, səmərəli həlli yollarını axtarmaq; Diskussiya vərdişlərini formalaşdırmaq; Problemə müzakirəsi zamanı başqalarının fikirlərindən yararlanaraq yeniliklər öyrənmək, problemin həllində irəliləmək və s.

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd: Hər hansı bir hadisənin səbəblərini, səmərəli həlli yollarını axtarmaq; Diskussiya vərdişlərini formalaşdırmaq; Problemə müzakirəsi zamanı başqalarının fikirlərindən yararlanaraq yeniliklər öyrənmək, problemin həllində irəliləmək və s.

Bu üsulu tətbiq edərkən müəllim şagirdləri 4-5 nəfərlik qruplara bölür. Dərsin əvvəlində və ya bir gün əvvəl müəllim araşdırılacaq mövzunu elan edir. Müəllim hər qrupa vatman kağızı, rəngli kağız zolaqlar, yapışqan və marker paylayır. Müəyyən olunmuş **problemənin səbəbləri** həmin rəngli kağızlarda yazılır və vatman kağızına yapışdırılır. Daha sonra fikirlər qruplar tərəfindən təqdim olunur. Növbəti mərhələdə isə müəllim şagirdlərə başqa rəngdə kağız zolaqlar paylayır və əvvəl yazdıqları **problemlərin həlli yollarını** yazmağa tapşırır. Həmin kağızlar da vatman kağızına yapışdırılır. Daha sonra müəllim şagirdlərə yapışqan kağızlar paylayır. Bu dəfə isə şagirdlər **problemənin həlli üçün bu ana qədər özlərinin hansı addımı atdıqlarını** və ya **problemənin həlli üçün nələri etməyə hazır olduqlarını** yazırlar. Sonda bütün kağızlar lövhədən alır və fikirlər təhlil olunur. Mövzu ilə bağlı ümumi müzakirə aparıldıqdan sonra nəticə çıxarılır. Bu üsulun tətbiqi zamanı qrup işlərinin tərtibatı önəmlidir. Tərtib olunmuş iş rəngarəng ideyalar xalısına bənzəməlidir.

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Şagirdlərin tədqiqat vərdişlərinin, biliklərə müstəqil yiyələnmə bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır;

Şagirdlərin müstəqil şəkildə öz fəaliyyət proqramını qurmasına, öz işini düzgün planlaşdırmasına imkan yaradır;

Şagirdlərə müəllimin rəhbərliyi altında təlim prosesini idarə etməyə imkan verir;

Şagirdlərə hadisələrin hər hansı bir aspektini daha dərinləndirməyə imkan verir;

Şagirdlərdə sosioloji tədqiqat və yaradıcı vərdişləri formalaşdırır;

Şagirdlərin bir-biri ilə, eləcə də başqa insanlarla qarşılıqlı əlaqəsi üçün imkan yaradır.

Bu üsul olduqca maraqlı bir üsuldur. Bu üsuldən istifadə edərkən şagirdlər hər hansı mövzuda öz layihələrini hazırlayırlar. Şagirdlərdə yaradıcı təfəkkürün inkişaf etməsinə yardımçı olur.

Layihələrin hazırlanması müxtəlif mövzuların müstəqil şəkildə tədqiq edilməsidir. Şagirdlər öz layihələrini təqdim etməzdən əvvəl uzun müddət onun üzərində işləyirlər. Layihələr şagirdlərin tədqiqat vərdişlərinin, biliklərə müstəqil yiyələnmə bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır, onlara müstəqil şəkildə öz fəaliyyət proqramlarını qurmağa, habelə öz vaxtını və işini qrafik üzrə planlaşdırmağa kömək edir. Bu üsul həmçinin şagirdlərin bir-biri ilə, eləcə də məktəbdən kənar müxtəlif adamlarla qarşılıqlı əlaqəsi üçün şərait yaradır, hadisələrin hər hansı bir aspektini daha dərinləndirməyə imkan verir, əlavə ədəbiyyatdan istifadə etməyə istiqamətləndirir. Layihələr hazırlayarkən müəllim mövzu və ya problemi müəyyən edir və sınıflardan birini seçmək imkanı verir. Problem həmçinin sinif tərəfindən "aqli hücum" üsulu ilə seçilə bilər.

Problem konkret olmalıdır. Müəllim və şagirdlər birlikdə layihə üzərində işin başlama və başa çatma müddətini, istifadə olunacaq əyani vasitələri (ədəbiyyatlar, mənbələr, təsviri vasitələr və s.) bunları əldə etmək yollarını, iş formalarını (fərdi yoxsa, qrup şəklində) müəyyən edirlər.

• İş prosesində müəllim suallara cavab verə və ya yol göstərə bilər. İşin icrasına isə şagirdlər özlü cavabdehdir.

• Tədqiqatın nəticəsi hesabat, xəritə, illüstrasiya, fotosəkillər, slaydlar, video, cədvəllər, qrafiklər, formaların ifadə oluna bilər.

Məsələn, şagirdlərə Azərbaycanın hər hansı bir şəhəri haqqında və ya dünyanın hər hansı bir ölkəsi haqqında layihə hazırlamaq tapşırılır və bunun üçün onlara veriləcək müddət açıqlanır, istifadə ediləcək mənbələr haqqında məsləhətlər verilir. Əgər haqqında araşdırma aparılan bölgə yaxındadırsa, bu bölgəyə

Təşkilati üsullar

Dərsin hansı mərhələdə tətbiq olunur?

Təşkilati üsulların formaları ilə tə

Təşkilati üsulların məqsədləri ha

Təşkilati üsulların zamanı hansı şəkildə tətbiq edilə bilər?

Təşkilati üsulların qədər vaxt tələb edir?

II BÖLMƏ

səyahət də təşkil oluna bilər. Şagirdlər hamın yeri daha yaxından görür, ətrafdakı insanlardan hamın bölgə haqqında məlumat öyrənir, araşdırmalar aparır və ya layihədə yer alacaq maraqlı şəkillər çəkirlər. Şagirdlər etdiyi araşdırmanın nəticələrini iri kağızlarda əks etdirir. Layihə daha maraqlı olsun deyə bir qədər yuxarı sinif şagirdlərinə qısa film hazırlamaq belə tapşırıla bilər.

Konkret hadisənin araşdırılması (Situativ praktikum)

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Hər hansı bir hadisənin baş vermə səbəblərini araşdırmaq, təhlil etmək, hadisədə baş verən problemlərin həlli yollarını axtarmaq, məntiqi və tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirmək və s.

Üsulun tətbiqi üçün əvvəlcə problem (hər hansı bir hadisə) müəyyənləşdirilir. Müzakirə təşkil edə bilmək üçün əvvəlcədən hadisə ilə bağlı müxtəlif suallar (hadisə ilə bağlı, lakin hər qrupa fərqli istiqamətdə) hazırlanır. Suallar iş vərəqlərində və ya kartlarda əks oluna bilər. Üsulun tətbiq etmək üçün şagirdlər qruplara bölünür. Hazırlanmış kartlar qruplara paylanılır. Hər qrup hadisəyə bağlı bir problemi tədqiq etməli və hamın vəziyyətlə bağlı müzakirə təşkil etməlidir. Müzakirə zamanı şagirdlərin və ya qrupların fikirləri üst-üstə düşməyə bilər. Qrupların müzakirəsi bitdikdən sonra bütün siniflə birlikdə müzakirə aparılır, hadisə ilə bağlı fikirlər ümumiləşdirilir. Sonda bütün siniflə birlikdə yekun nəticə əldə olunur.

Sorgu vərəqləri (Anket) və müsahibə

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Bu üsullar araşdırılan fakt və hadisələr haqqında müəyyən qrupların ictimai rəyini öyrənmək, onlarla səmərəli əks-əlaqə yaratmaq məqsədilə aparılır.

Sorgu vərəqi (Anket) araşdırılan məsələ ilə bağlı tərtib edilir və burada suallar qoyulur. Sorguda iştirak edənlər bu vərəqdə müstəqil olaraq öz qeydlərini aparır. Anket-obyektin və təhlil predmetinin kəmiyyət – keyfiyyət xarakteristikalarının aşkara çıxarılmasına yönəldilən və vahid bir niyyət ətrafında birləşmiş suallar sistemidir. Şagirdlərdə məntiqi və tənqidi təfəkkürün inkişafına yönəlmiş metoddur.

Müsahibə isə araşdırılan məsələ ilə bağlı məlumat almaq üçün aparılır. Müsahibə şifahi şəkildə aparılır və müsahibənin nəticələri qeydə alınır.

Refleksiya

Refleksiya yalnız təlim üsulu deyil, həmçinin dərsin ayrılmaz hissəsidir. Refleksiyanın məqsədi təhsil prosesində əldə olunan biliklərin mahiyyətini və əhəmiyyətini şagirdlərin dərk etməsidir. Refleksiya mövzu üzrə bütün məsələləri təhlil etməyə, təkrarlamağa, təlimin şagirdlər tərəfindən qiymətləndirilməsinə imkan yaradır.

Təşkilati metodlar

Təşkilati üsullar hansılardır?	Ziqzaq, Karusel
Dərsin hansı mərhələsində tətbiq olunur?	Tədqiqat mərhələsi
Təşkilati üsullar hansı təlim formaları ilə tətbiq olunur?	Kiçik qruplarla
Təşkilati üsullarının ümumi məqsədləri hansılardır?	Qısa vaxt ərzində <u>integrativ şəkildə</u> mövzunu əhatəli keçməyə imkan verir Hər bir şagird bütün məsələlərin həllində iştirak edir Məntiqi, tənqidi və müstəqil düşünməni inkişaf etdirir Fərdi və qrup məsuliyyətini inkişaf etdirir Ünsiyyət və qrupdaxili qarşılıqlı əlaqə hislərini inkişaf etdirir
Təşkilati üsulların tətbiqi zamanı hansı problemlər yarana bilər?	Vaxtın uzanması, məlumat azlığı, anlayışın çətinliyi, zəif təşkilatçılıq və s.
Təşkilati üsulların tətbiqinə nə qədər vaxt sərf olunur?	Ziqzaq – minimum 2 saat Karusel – 20-30 dəq.

SUAL №1:	SUAL №2:	SUAL №3:
Zəka qrupunun cavabı: ✓	Zəka qrupunun cavabı: ✓	Zəka qrupunun cavabı: ✓
Zirvə qrupunun cavabı: ✓	Zirvə qrupunun cavabı: ✓	Zirvə qrupunun cavabı: ✓
Zəfər qrupunun cavabı: ✓	Zəfər qrupunun cavabı: ✓	Zəfər qrupunun cavabı: ✓

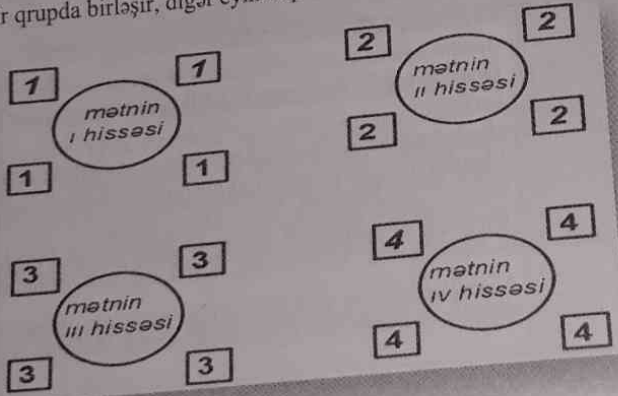
Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Qısa vaxt ərzində integrativ şəkildə mövzunu əhatəli keçməyə imkan verir;
Hər bir şagird bütün məsələlərin həllində iştirak edir;
Məntiqi, tənqidi və müstəqil düşünməni inkişaf etdirir;
Fərdi və qrup məsuliyyətini inkişaf etdirir;
Ünsiyyət və qrup daxili qarşılıqlı əlaqə hislərini inkişaf etdirir.
Dərindən əvvəl iri ağ kağızlarda (vatman) mövzuya aid suallar yazılır (qrupların sayı qədər sual yazılmalıdır). Hər qrupa kağızlardan biri paylanır. Qrup üzvləri sualı oxuyur və cavab yazır. Daha sonra kağızlar saat əqrəbi istiqamətində müəllimin köməkliliyi ilə qruplara ötürülür. "Karusel" kimi kağızlar bütün digər qruplardan keçərək axırda öz qrupuna qaydır. Müəllim bu kağızları yazı lövhəsinə yapışdırır və bütün sinif cavabları müzakirə edir. Nəticədə, eyni problem müxtəlif yanaşmalarla həll olunur.

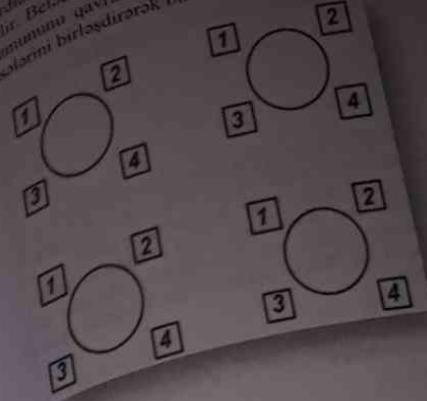
Ziqzaq

Üsulun tətbiqində əsas məqsəd:

Bu üsul irihəcmli mətnin məzmununun qısa müddət ərzində şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsinə imkan yaradır.
Qısa vaxt ərzində integrativ şəkildə mövzunu əhatəli keçməyə imkan verir;
Hər bir şagird bütün məsələlərin həllində iştirak edir;
Məntiqi, tənqidi və müstəqil düşünməni inkişaf etdirir;
Fərdi və qrup məsuliyyətini inkişaf etdirir;
Ünsiyyət və qrup daxili qarşılıqlı əlaqə hislərini inkişaf etdirir.
Şagirdlər dörd nəfərlik qruplara bölünür (əsas qrup). Aşağıdakı formada qrup üzvləri nömrələnir (nömrəli kartlar paylanıla bilər). Daha sonra hər qrupdakı eyni rəqəmli şagirdlərdən yeni qrup (ekspert qrupu) yaradılır. Yəni birlər bir qrupda birləşir, digər eyni rəqəmlər də aşağıdakı formada eyni qrupda birləşir.

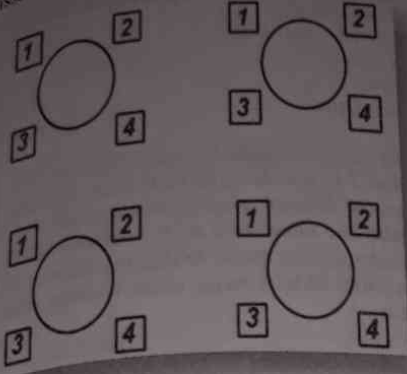
Öyrəniləcək mövzu 4 hissəyə bölünür. Bir nümunə şagirdlərə mətnin II hissəsi, 3 nömrəli şagirdlərə mətnin I hissəsi, 4 nömrəli şagirdlərə mətnin III hissəsi, 2 nömrəli şagirdlərə mətnin IV hissəsi tapşırıq verilir. Beləcə, hər qrup mətnin yalnız bir hissəsini öyrənir və məzmununu qavraya bilər. Daha sonra isə hər bir şagird digər qrupların cavablarını birləşdirərək bir-birini maraqla dinləyir, mətni

Təqdimat

Təlim zamanı mütəmadi olaraq istiqamətli şəkildə təqdim oluna bilər. Üsulun tətbiq yollarla təqdim etməyi, fikirlərini ifadə etməyi şagirdlərə hazırlana bilər. Müəllimin təqdimatı "Esse" = hər hansı problem haqqında "etuddur". Essenin həcmi bir səhifədən çox olmalıdır.

Öyrəniləcək mövzu 4 hissəyə bölünür. Bir nömrəli şagirdlər ayrılaşan qrupa mətnin I hissəsi, 2 nömrəli şagirdlər mətnin II hissəsi, 3 nömrəli şagirdlər mətnin III hissəsi, 4 nömrəli şagirdlər isə mətnin IV hissəsi verir. Beləcə, hər qrup mətnin yalnız bir hissəsini öyrənir. Ekspert qrupları onlara verilən hissəni oxumalı və məzmununu qavramalıdır. Daha sonra isə hər bir şagird yenidən əvvəlki formada ayılır. Beləliklə mətnin hissələrini birləşdirərək bir-birini maraqla dinləyir, mətnin məzmununu maraqlı şəkildə qavrayırlar.

Prezentasiya metodları

Təqdimat

Təlim zamanı mütəmadi olaraq istifadə olunan üsullardan biridir. Təqdimat həm yazılı, həm də şifahi şəkildə təqdim oluna bilər. **Üsulun tətbiqi zamanı şagirdlər öz araşdırmalarının nəticələrini müxtəlif yollarla təqdim etməyi, fikirlərini ifadə etməyi öyrənirlər.** Təqdimat dərslərində fərdi şəkildə və ya qrup şəklində hazırlana bilər. Müəllimin təqdimatı əvvəlcədən müəyyən etdiyi meyarlar üzrə qiymətləndirir.

Esse

Esse – hər hansı problem haqqında şagirdlərin müstəqil düşüncələrini əks etdirən yazılı işdir. "etuddur". Essenin həcmi bir səhifədən çox olmamalıdır.

II BÖLMƏ

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

DƏRS 7

1. Təlim üsullarını seçərkən nəyə diqqət yetirmək lazımdır?

1. Təlim məqsədlərinə
 2. Dərsdə neçə üsulun tətbiq olunacağına
 3. Üsulun tətbiqi üçün lazımı resursların olub-olmamasına
 4. Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərinə
 5. Qiymətləndirmənin növünə
 6. Dərsin hansı mərhələsində tətbiq olunacağına
- A) 1, 2, 3, 4, 6
B) 1, 3, 6
C) 1, 3, 4, 6
D) 2, 4, 5, 6
E) 1, 5, 6

2. Təlim üsulu seçərkən nəzərə alınmır:

- A) Təlim üsuluna uyğun təlim formasının seçilməsi
B) Seçilmiş üsulun tətbiqində şagirdlərin təcrübələrinin olub-olmaması
C) Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətləri
D) Dərsdə veriləcək biliklərin həcmi
E) Üsulun tətbiqinə sərf olunacaq vaxt

3. Debat üsulunun əsas məqsədi nədir?

- A) Burada əsas məqsəd qərarların qəbulu deyil, müzakirə mədəniyyətini formalaşdırmaq
B) Fərdi olaraq hər bir şagirdi öz mövqeyinin düzgünlüyünü əsaslandırmaq üçün araşdırma aparmağa alışdırmaq
C) Cisim və əşyanın xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi, təhlil edilməsi
D) Əməkdaşlıq bacarıqlarını, ünsiyyətqurma bacarıqlarının formalaşdırmaq
E) Dəlil və sübutların köməyi ilə üçüncü tərəfi öz mövqeyinin düzgünlüyünə inandırmaq

4. Debat üsulu hansı təlim formaları ilə keçirilə bilər?

- A) Kollektiv və kiçik qruplarla
B) Fərdi
C) Qruplarla (cütllərlə)
D) Bütün təlim formaları ilə
E) Cütllərlə, qruplarla və kollektivlə

5. Bütün müzakirə üsullarında yarana biləcək problemlər hansılardır?

- A) Məlumatın həddindən artıq olması
B) Ortaq xüsusiyyətləri müəyyən etməkdə çətinlik
C) Fikirlərin təkrarlanması, anlayışın çətin olması
D) Aparıcının "generator" rolu üçün lazımı qabiliyyətinin olmaması
E) Tolerantlığın olmaması, mövzudan yayınmaq və yayındırmaq

6. Burada qrupların vahid fikrə gəlməsi önəmli deyil. Əsas məqsəd, problemin müzakirəsində irəliləmək və düzgün diskussiya vərdişlərini inkişaf etdirmək, diskussiya vərdişlərini nümayiş etdirməkdir. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Sokrat dialoqu
B) Anlayışın çıxarılması
C) Akvarium
D) Klaster
E) Kublaşdırma

7. Bu üsulun tətbiqində 3 tərəfi ştirak edir. Onlardan 3 komanda təşkil edilə bilər. Burada əsas məqsəd üçüncü tərəfi öz mövqeyinin düzgünlüyünə inandırma deyil, problemin həlli üçün vasitəçi şəxsə əsaslı dəlillər təqdim etməkdir. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Debat
B) Akvarium
C) Müzakirə xəritələri
D) Klassik dialoq
E) Diskussiya

8. Bu üsul debat üçün hazırlıq rolunu oynaya bilər, daha çox humanitar fənlərdə istifadə olunur. Şagirdlər öz mövqeyini təsdiq etmək üçün mənbələr üzrə iş aparır, faktları müəyyənləşdirir. Uyğun mövqedə olan cütllər birləşərək lehinə və əleyhinə fikirlərin cütllərlə birləşərək siyahudakı bəndləri bir-birinə əlavə edirlər. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Debat
B) Akvarium
C) Müzakirə xəritələri
D) Klassik dialoq
E) Diskussiya

9. Fərdi iş forması ilə tətbiq olunması mümkün olmayan təlim üsulları hansıdır?

1. Klaster
 2. Auksion
 3. Debat
 4. Akvarium
 5. Layihə
 6. Ziqzaq
- A) 2, 3, 4, 6
B) Qeyd olunan bütün üsullar fərdi iş forması ilə keçirilə bilər
C) 1, 5
D) 2, 3, 5
E) 2, 5, 6

II BÖLMƏ

10. Qrup şəklində müə bir-birini dinləməyi (a) danışmağı, başqalarıyla yanaşmağı, reqlamen Qeyd olunan fikirlər üstün cəhətləridir?

- A) Akvarium
B) Klassik dialoq
C) Müzakirə xəritələri
D) Debat
E) Diskussiya

11. Rollu oyun üsulu

1. Layihə
 2. Kublaşdırma
 3. Modelləşdirmə
 4. Qərarlar ağacı
 5. Rollu oyun
 6. İnsert
 7. Səhnələşdirmə
 8. Ziqzaq
- A) 5, 7
D) 1, 4, 8

12. Hazır ssenarini malum olan rəqibə kimi çıxış edən üsuluna aiddir

- A) Modelləşdirmə
B) Karusel
C) Anlayış
D) Səhnələşdirmə
E) Rollu oyun

13. Bu üsul müxtəlif məsələyə olmaqdır

- keyfiyyətə Qeyd olunan üsulların hansıdır?
- A) Mo
B) Ka
C) Ar
D) S
E) R

10. *Qrup şəklində müzakirə zamanı iştirakçılar bir-birini dinləməyi (aktiv dinləmə), ardıcılıqla danışmağı, başqalarının fikirlərinə hörmətlə yanaşmağı, rəqləməyə riayət etməyi öyrənirlər. Qeyd olunan fikirlər hansı müzakirə üsulunun üstün cəhətləridir?*

- A) Akvarium
- B) Klassik dialoq
- C) Müzakirə xəritələri
- D) Debat
- E) Diskussiya

11. *Rollu oyun üsullarını müəyyən edin.*

- 1. Layihə
- 2. Kublaşdırma
- 3. Modelləşdirmə
- 4. Qərarlar ağacı
- 5. Rollu oyun
- 6. İnsert
- 7. Səhnələşdirmə
- 8. Ziqzaq

- A) 5, 7
- B) 5, 6, 7
- C) 3, 5, 7
- D) 1, 4, 8
- E) 2, 3, 5, 7

12. *Hazır ssenari əsasında keçirilir. Səhnəcik sonu məlum olan real vəziyyət və hadisələrin modeli kimi çıxış edir. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?*

- A) Modelləşdirmə
- B) Karusel
- C) Anlayışın çıxarılması
- D) Səhnələşdirmə
- E) Rollu oyun

13. *Bu üsulun tətbiqində əsas məqsəd şagirdləri müxtəlif situasiyaların iştirakçısına çevirmək və məsələyə müxtəlif baxışların yaranmasına nail olmaqdır. Şagirdin bu üsulda əldə etdiyi başlıca keyfiyyət-emosional təəssüratdır. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?*

- A) Modelləşdirmə
- B) Karusel
- C) Anlayışın çıxarılması
- D) Səhnələşdirmə
- E) Rollu oyun

14. *Üsulun maraqlı cəhəti qeyri-müəyyənlik faizinin yüksək olmasıdır. Şagirdər burada daha sərbəstdir, belə ki, heç kəs əsl həqiqətdə son nəticəni görə bilmir, heç kəs deyə bilməz ki, əhvalat nə ilə bitəcək, çünki son nəticə əsasən rolların necə oynanılacağından asılı olur. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?*

- A) Modelləşdirmə
- B) Ziqzaq
- C) İnsert
- D) Səhnələşdirmə
- E) Rollu oyun

15. *Rollu oyunlar hansı təlim forması ilə təşkil olunur?*

- A) Fərdi və cütlərlə
- B) Fərdi şəkildə
- C) Kollektiv şəkildə
- D) Cütlərlə
- E) Qrupla və bütün siniflə

16. *Bu üsulü ayləncəli və maraqlı edən onun qeyri-müəyyənliyi və məchulluğudur. Məhz bu bilinməzlik əsl həyata daha çox oxşayır. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?*

- A) Əqli hücum
- B) BİBÖ
- C) Venn diaqramı
- D) Səhnələşdirmə
- E) Modelləşdirmə

17. *Modelləşdirmə üsuluna aid fikirləri seçin.*

1. Bu üsulda son nəticənin əvvəlcədən bilinməməsi əsl həyata daha çox oxşayır.
2. Hadisələr hazır ssenarilər üzərində qurulur.
3. Yaradıcı qabiliyyətləri və təxəyyülü inkişaf etdirir.
4. Şagird bütün təcrübəsini, bilik və bacarıqlarını səfərbər edib, başqa şəxsin surətini və hərəkətlərini anlamağa çalışır.
5. Üsulun maraqlı cəhəti qeyri-müəyyənlik faizinin yüksək olmasıdır.

- A) 2, 4, 5
- B) 1, 3, 5
- C) 3, 4, 5
- D) 1, 4, 5
- E) 4, 5

18. *Aşağıdakı üsullardan biri motivasiya mərhələsində tətbiq oluna bilməz.*

- A) BİBÖ
- B) Əqli hücum
- C) Venn diaqramı
- D) Layihələrin hazırlanması
- E) Auksion

19. *Rollu oyunlarda yarana biləcək problem hansıdır?*

- A) Tolerantlığın pozulması, səs-küy
- B) Təkrarlanma, mənbələrlə işləmə bacarığının zəif olması
- C) Ortaq xüsusiyyətlərinin tapılmasında çətinlik
- D) Utancaqlıq, özünə inamsızlıq, söz ehtiyatının azlığı
- E) Qərar verməkdə çətinlik

20. *Tədqiqat metodlarına aid olmayanı seçin:*

- A) Kublaşdırma
- B) Venn diaqramı
- C) Sosioloji sorğu
- D) Layihələrin hazırlanması
- E) BİBÖ

II BÖLMƏ

21. Şagirdlər problemin həlli üçün bütün ilk ağla gələn ideyaları sürətlə konkret ifadələrlə bildirirlər. Təkliflər qiymətləndirilmir və tənqid edilmir. Bütün fikirlər söyləndikdən sonra ideyalar təhlil edilir. Verilmiş fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?
 A) Əqli hücum
 B) Qərarlar ağacı
 C) İdeyalar xalısı
 D) BİBÖ
 E) Auksion

22. Beyin həmləsi üsulunun məqsədi nədir?
 A) İrihəcmli mətnlərin qısa müddətdə interaktiv şəkildə öyrənilməsi
 B) Anlayışın müstəqil olaraq çıxarılması
 C) Cism və ya hadisənin oxşar və fərqli cəhətlərinin müəyyən olunması
 D) Problemin həlli yollarının araşdırılmasını öyrətmək, özünə inam hissini stimullaşdırmaq
 E) Əvvəlki biliklərlə yeni biliklər arasında əlaqə yaratmaq, düşünməni optimallaşdırmaq

23. Auksion üsulu hansı təlim forması ilə aparılır?
 A) Cütlərlə və fərdi
 B) Fərdi şəkildə
 C) Böyük qrupla
 D) Fərdi və böyük qrupla
 E) Yalnız cütlərlə

24. Bu üsuldan istifadə etməklə şagirdlər mümkün qərarların bütün variantlarını, habelə bu variantlarla əlaqədar müsbət və mənfi cəhətləri ətrafı təhlil edirlər. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?
 A) Debat
 B) Qərarlar ağacı
 C) Kublaşdırma
 D) İnsert
 E) Modelaşdırma

25. Venn diaqramı hansı təlim formaları ilə keçirilir?
 A) Fərdi
 B) Böyük və kiçik qruplarla, cütlərlə
 C) Yalnız qruplarla
 D) Fərdi və qruplarla
 E) Yalnız cütlərlə

26. Cism və ya hadisələri müqayisə etmək və onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirmək üçün istifadə olunan üsul hansıdır?
 A) Klaster
 B) Klassik dialoq
 C) Karusel
 D) Venn diaqramı
 E) İnsert

27. Venn diaqramı dərsin hansı mərhələsində istifadə olunur?
 A) Motivasiya, tədqiqat mərhələsi, nəticələrin çıxarılması və tətbiq etmə
 B) Mübadilə və müzakirə mərhələsi
 C) Motivasiya, müzakirə, qiymətləndirmə
 D) Yalnız motivasiya
 E) Dərsin bütün mərhələlərində

28. Mövzunun hərtərəfli öyrənilməsi məqsədilə şagirdləri onu təsvir və müqayisəyə, əlaqələndirməyə, təhlilə, tətbiq və mübahisəyə istiqamətləndirir. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?
 A) Akvarium
 B) Ziqzaq
 C) Kublaşdırma
 D) Auksion
 E) Əqli hücum

29. Kublaşdırma dərsin hansı mərhələsində tətbiq olunur?
 A) Tədqiqat
 B) Motivasiya
 C) Ümumiləşdirmə və nəticə
 D) Yaradıcı tətbiqetmə
 E) Refleksiya

30. Tədqiqat üsullarını seçin:
 1. Venn diaqramı
 2. Kublaşdırma
 3. Diskussiya
 4. Esse
 5. Layihələrin hazırlanması
 6. İdeyalar xalısı
 A) 1, 3, 4, 6
 B) 2, 3, 5, 6
 C) 1, 2, 3, 4
 D) 1, 2, 5, 6
 E) 3, 4, 5, 6

31. Qruplara bölünmə texnikalarını seçin:
 1. Say
 2. Mozaika
 3. Ay və ulduz
 4. Sosiometrik üsul
 5. Ümumi xüsusiyyət
 6. Həftənin günləri
 A) 1, 2, 4, 5
 B) 1, 3, 5, 6
 C) 2, 3, 4, 6
 D) 1, 3, 4, 5
 E) 2, 4, 5, 6

32. BIBÖ üsulu hansı təlim forması ilə həyata keçirilir?

- A) Qruplarla
- B) Cütlərlə
- C) Fərdi
- D) Böyük və kiçik qruplarla və cütlərlə
- E) Yalnız kollektivlə

33. BIBÖ üsulu dərslərin hansı mərhələsində həyata keçirilir?

- A) Dərslərin bütün mərhələlərində
- B) Motivasiya və yekunlaşdırma
- C) Tədqiqat aparılması
- D) Yaradıcı tətbiqetmə
- E) Müzakirə

34. BIBÖ üsulunun məqsədlərini seçin:

1. Əvvəlki bilik və təcrübə ilə yeni biliklər arasında əlaqə yaratmaq
 2. Problemin həlli yollarını təhlil edərək mənfi və müsbət xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək
 3. Əvvəlki təcrübəni nəzərdən keçirərək suallar formalaşdırmaq
 4. Əşya və hadisənin oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirmək
 5. İrəhacmli mətnin qısa müddətdə interaktiv şəkildə öyrənilməsinə imkan yaratmaq
- A) 1, 2 B) 2, 4 C) 1, 3
D) 2, 5 E) 3, 5

35. Cisim və hadisələrin xüsusiyyətlərini öyrənmək, bilikləri aktuallaşdırmaq, dinləmə mədəniyyətini inkişaf etdirmək bu üsulun məqsədləridir. Üsul böyük qrupla tətbiq olunur və buna 5-7 dəqiqə sərf olunur. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Venn diaqramı
- B) Karusel
- C) Qərarlar ağacı
- D) Esse
- E) Auksion

36. Müqayisə olunacaq subyekt və ya obyekt müəyyənləşdirilir, şagirdlər onunla bağlı ağıla gələn söz və ifadələri söyləyir, mərkəzi sözdən başlayaraq hər növbəti söz əlaqəli olan sözlə birləşdirilir və nəticədə hörümçək toruna oxşar qrafik-təsvir alınır. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Anlayışın çıxarılması
- B) Söz assosiasiyaları
- C) Klaster
- D) Qərarları ağacı
- E) Kodlaşdırma

37. Klaster hansı təlim formaları ilə tətbiq olunur?

- A) Fərdi və qrupla
- B) Bütün təlim formaları ilə
- C) Bütün siniflə
- D) Cütlərlə və kollektiv
- E) Yalnız fərdi

38. Anlayışın çıxarılması üsuluna aid olan fikirləri seçin:

1. Yeni anlayışları müstəqil olaraq çıxarılır.
 2. Bu metod oyun-tapmaca formasında keçirilir.
 3. Sözlə bağlı bütün xüsusiyyətlər şagirdlər tərəfindən müəyyənləşdirilir.
 4. Üsulun nəticəsində hörümçək toruna bənzər qrafik-təsvir yaranır.
 5. Məntiqi və tənqidi təfəkkürü fəallaşdırır.
- A) 2, 3, 5 B) 2, 4, 5 C) 1, 3, 4
D) 1, 4, 5 E) 1, 2, 5

39. Təşkilati metodlar hansılardır?

1. Ziqzaq
 2. Auksion
 3. Karusel
 4. Qərarlar ağacı
 5. Akvarium
- A) 2, 4, 5 B) 1, 5 C) 1, 3
D) 2, 3, 4, 5 E) 3, 5

40. Tənqidi təfəkkür prosesinin inkişafına yönəlmiş metodlar hansılardır?

- A) Refleksiya, qərarlar ağacı
- B) Anlayışın çıxarılması, sosioloji sorğu
- C) Venn diaqramı, BIBÖ
- D) Əqli hücum, Klaster
- E) Meyar üzrə qiymətləndirmə, ambivalent qiymətləndirmə

41. Motivasiya və ümumiləşdirmə mərhələsində istifadə olunan üsullar hansılardır?

- A) Debat, Diskussiya, Akvarium, Venn diaqramı
- B) Kublaşdırma, İdeyalar xəltisi
- C) Qərarlar ağacı, Sokrat dialoqu
- D) Beyin həmləsi, BIBÖ, Auksion, Klaster
- E) İnsert, Ziqzaq

42. Debat üsulunun mərhələlərinin düzgün ardıcılığını müəyyən edin:

1. Debat və çarpaz suallar
 2. Mövzunun müəyyən olunması
 3. Nəticələrin müəyyən olunması
 4. Dəlillərin hazırlanması
 5. Rolların müəyyən olunması
- A) 3, 2, 5, 1, 4 B) 2, 1, 4, 5, 3
C) 2, 5, 4, 1, 3 D) 5, 2, 4, 1, 3
E) 5, 2, 1, 4, 3

II BÖLMƏ

43. **Esse** nədir?

- A) Şagirdin hafızasına əsaslanaraq yazdığı tapşırıqdır.
- B) Həcmi 3 səhifədən çox olan, təxəyyülə əsaslanan yazı növüdür.
- C) Hər hansı mətnin qısa məzmunun əks etdirən yazı növüdür.
- D) Hər hansı problem haqqında şagirdlərin müstəqil düşüncələrini əks etdirən yazı işidir, "etuddur".
- E) Heç biri

44. Aşağıdakı üsullardan biri tədqiqat mərhələsində istifadə olunmur:

- A) Auksion
- B) İdeyalar xalısı
- C) Sosioloji sorğu
- D) Müsahibə
- E) Qərarlar ağacı

45. "Esse" metodu hansı metodlar qrupuna daxildir:

- A) Fəallaşdırma metodları
- B) Prezentsiyalar
- C) Təşkilati metodlar
- D) Tənqidi təfəkkürün inkişafına yönəlmiş metodlar
- E) Tədqiqat metodları

46. Məntiqi təfəkkürün inkişafına yönəlmiş metodlar hansılardır?

1. Alqoritmin çıxarılması
2. Ən mühümü
3. Meyar üzrə qiymətləndirmə
4. Esse
5. Alqoritm üzrə təsvir

- A) 1, 2, 5
- B) 1, 3, 4
- C) 2, 4, 5
- D) 1, 5
- E) 3, 4, 5

47. Fəallaşdırma metodlarını seçin:

- A) Buz əridən oyunlar, müsbət iş iqliminin yaranmasına imkan yaradan oyunlar
- B) Rollu oyunlar, prezentsiyalar
- C) Layihələrin hazırlanması, ziqzaq
- D) Karusel, qərarlar ağacı
- E) Meyar üzrə qiymətləndirmə

48. Yaradıcılığa yönəlmiş üsullar hansıdır?

- A) Proqnozlaşdırma, sərbəst prefiks
- B) Ekspert qrupu, akvarium
- C) Ən mühümü
- D) Sosioloji sorğu, müsahibə
- E) Alqoritmin çıxarılması

49. Ziqzaq üsulu hansı metodlar qrupuna aiddir?

- A) Yaradıcılığa yönəlmiş metodlar
- B) Prezentsiyalar
- C) Müzakirə metodları
- D) Fəallaşdırma metodları
- E) Təşkilati metodlar

50. Əqli hücum metodlarına aid olmayan metodlar hansılardır?

- A) Ziqzaq
- B) BİBÖ
- C) Anlayışın çıxarılması
- D) Auksion
- E) Beyin həmləsi

51. Əşyaların qeyri-adi istifadəsi, proqnozlaşdırma, sərbəst prefiks, yaradıcı əsərlərin yaradılması texnikaları hansı metoda aiddir:

- A) Təşkilati metodlar
- B) Əqli hücum metodu
- C) Yaradıcılığa yönəlmiş metodlar
- D) Fəallaşdırma
- E) Müzakirə metodları

52. Ziqzaq üsulunun məqsədlərini seçin:

1. Qısa vaxt ərzində interaktiv şəkildə mövzunu əhatəli keçməyə imkan verir.
2. Şagirdlərdə özünə inam hissini formalaşdırır.
3. Fərdi və qrup məsuliyyətini artırır.
4. Müzakirə mədəniyyətini formalaşdırır, tolerantlığı aşılayır.
5. Anlayışın müstəqil şəkildə çıxarılmasına imkan yaradır.

- A) 1, 3, 4
- B) 1, 2, 3
- C) 2, 3, 4
- D) 1, 3, 5
- E) 1, 4

53. Uyğunlaşdırın:

1. Təşkilati metodlar
2. Müzakirə metodları
3. Rollu oyunlar

- a. Debat
- b. Modelləşdirmə
- c. Ziqzaq
- d. Karusel
- e. Səhnələşdirmə

- A) 1-c,b; 2-d; 3-e
- B) 1-e; 2-a,c; 3-b,d
- C) 1-a; 2-b,e; 3-c,d
- D) 1-b,e; 2-a,c; 3-d
- E) 1-c,d; 2-a; 3-b,e

54. Ziqzaq üsulu hansı təlim forması ilə tətbiq olunur?

- A) Fərdi və qrupla
- B) Cütlərlə və qrupla
- C) Kollektiv
- D) Bütün təlim formaları ilə
- E) Qruplarla

II BÖLMƏ

55. Üsulun tətbiqi zamanı sual və tapşırıqlar verir. Suallara cavabdan sonra istiqamətində digər qrup olunan fikirlər hansı tə

- A) Kodlaşdırma
- B) Karusel
- C) Kublaşdırma
- D) İdeyalar xalısı
- E) Ziqzaq

56. Söz asosiasiyalar

1. Müəyyən olunmuş bildirir.
2. Üsul oyun-tapma
3. Mövzunu öyrənmə mövzu haqqında bə
4. Dərsin sonunda aşkara çıxarılır.
5. Üsulun nəticəsi qrafik təsvir yaradır.

- A) 1, 3, 4
- B) 2, 3, 5
- C) 1, 3
- D) 1, 5
- E) 1, 4, 5

57. Müəllim h zolaqları, yapı olunmuş prot yolları şagird üzərinə yazıl yapışdırılır. ideyalar təh təlim üsulu

- A) Qərarlar
- B) Kublaş
- C) Ziqzaq
- D) İnsert
- E) İdeyalar

58. Bu ü nöqtəyi-Hisslər bilmə s fikirlə

- A) Me
- B) Re
- C) Se
- D) A
- E) İ

II BÖLMƏ

55. Üsulun tətbiqi zamanı müəllim mövzuya dair sual və tapşırıqlar verir. Sınıf qruplara bölür və hər qrupa bir suala cavab verməyi tapşırır. Suallara cavabdan sonra vərəqlər saat əqrəbi istiqamətində digər qruplara ötürülür. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Kodlaşdırma
- B) Karusel
- C) Kublaşdırma
- D) İdeyalar xalısı
- E) Ziqzaq

56. Söz asosiasiyalarına aid fikirləri qeyd edin:

1. Müəyyən olunmuş sözlə bağlı şagirdlər fikir bildirir.
2. Üsul oyun-tapmaca formasında keçirilir.
3. Mövzunu öyrənməyə başlayarkən şagirdlərin bu mövzu haqqında bilgiləri aydınlaşdırır.
4. Dərsin sonunda şagirdlərin yeni öyrəndikləri aşkara çıxarılır.
5. Üsulun nəticəsində hörümçək toruna bənzər qrafik təsvir yaranır.

- A) 1, 3, 4
- B) 2, 3, 5
- C) 1, 3
- D) 1, 5
- E) 1, 4, 5

57. Müəllim hər qrupa Vatman kağızı, rəngli kağız zolaqları, yapışqan və marker paylayır. Müəyyən olunmuş problemin səbəbləri, problemin həlli yolları şagirdlər tərəfindən rəngli kağızların üzərinə yazıldıqdan sonra Vatman kağızına yapışdırılır. Sonda kağızlar lövhədən asılır və ideyalar təhlil olunur. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Qərarlar ağacı
- B) Kublaşdırma
- C) Ziqzaq
- D) İnsert
- E) İdeyalar xalısı

58. Bu üsul hər hansı bir problemə müxtəlif nöqtəyi-nəzərdən yanaşmalardan ibarətdir. Hisslərə şərik olmanı inkişaf etdirərək uyğunlaşma bilmə səviyyəsini yaxşılaşdırır. Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Modelləşdirmə
- B) Rollu oyun
- C) Səhnələşdirmə
- D) Açıq iclas
- E) İnsert

59. Obyektin və təhlil predmetinin kəmiyyət-keyfiyyət xarakteristikalarının aşkara çıxarılmasına yönəldilən və vahid bir niyyət ətrafında birləşmiş suallar sistemidir. Qeyd olunanlar aşağıdakılardan hansına aiddir?

- A) Müsahibə
- B) Müşahidə
- C) Anket
- D) Esse
- E) Eksperiment

60. Hər hansı fakt, hadisə, münasibət və fikirlər haqqında məlumat almaq vasitəsidir. Qeyd olunanlar aşağıdakılardan hansına aiddir?

- A) Müsahibə
- B) Müşahidə
- C) Anket
- D) Esse
- E) Eksperiment

61. Esse hansı təlim metodlarına aiddir?

- A) Yaradıcılığa yönəlməş metodlar
- B) Məntiqi təfəkkürün inkişafına yönəlməş metodlar
- C) Fəallaşdırma metodları
- D) Prezentsiyalar
- E) Tədqiqat aparılması metodları

62. Qərarlar ağacı üsuluna aid fikirləri seçin:

1. Çətin və birmənalı olmayan vəziyyətlərdə qərar qəbul etmək üçün problemlərin bir neçə həlli yollarını tapmaq
2. İrihəcmli mətnlərin integrativ şəkildə mənimsənilməsinə həyata keçirmək
3. Mümkün alternativ variantların mənfəi və müsbət cəhətlərini təhlil etmək
4. Verilmiş əsas anlayışa aid söz assosiasiyalarının tapılmasına imkan yaratmaq

- A) 1, 3
- B) 1, 4
- C) 2, 4
- D) 2, 3
- E) 3, 4

63. Bu üsulun tətbiqi zamanı şagirdlər əvvəlcə problemin yaranma səbəblərini, daha sonra həmin səbəbləri aradan qaldırmaq üçün problemin həlli yollarını müəyyənləşdirir, növbəti mərhələdə isə problemin həlli üçün nələri etməyə hazır olduqlarını müəyyən edirlər. Qeyd olunanlar hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Layihələrin hazırlanması
- B) Anket sorğusu
- C) Qərarlar ağacı
- D) Akvarium
- E) İdeyalar xalısı

II BÖLMƏ

64. Şagirdlərin elmi-tədqiqat vərdişlərinin, biliklərə müstəqil yiyələnmə bacarıqlarının formalaşmasında, şagirdlərin bir-biri ilə, eləcə də məktəbdən kənarında müxtəlif insanlarla qarşılıqlı əlaqəsinin yaranmasında əsas rol oynayır, şagirdlər uzun müddət onun üzərində işləyirlər. Qeyd olunanlar hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Müsahibə
B) Anket sorğusu
C) Layihələrin hazırlanması
D) Akvarium
E) Qərarlar ağacı

65. Refleksiyanın məqsədi nədir?

- A) Hər hansı bir mövzunun tədrisinə başlamazdan əvvəl şagirdlərin o mövzu haqqında düşünməyə sövq edilməsidir.
B) Təhsil prosesinin bütün iştirakçılarının məşğələdə görülən işlərin mahiyyətini və bunların şagirdlər üçün əhəmiyyətini dərk etməsidir.
C) Şagirdlərdə təfəkkürün bütün növlərinin inkişaf etdirilməsidir.
D) Şagirdlərin biliklərə müstəqil yiyələnmə vərdişlərinin, tədqiqat bacarıqlarının formalaşdırılmasıdır.
E) Problemin həlli yollarının araşdırılması üçün şagirdlərin düzgün istiqamətləndirilməsidir.

66. Aşağıdakılardan biri müzakirə üsulu deyil:

- A) Diskussiya
B) Auksion
C) Akvarium
D) Müzakirə xəritələri
E) Sokrat dialoqu

67. Təlim üsullarını müəyyən edin.

1. Qrupla müzakirə
2. Cütlərlə iş
3. Böyük qrupla auksion
4. Fərdi iş
5. Akvarium
6. Ziqzaq

- A) 5, 6
B) 1, 2, 4, 5
C) 3, 5, 6
D) 1, 3, 5, 6
E) 2, 5, 6

68. Düzgün uyğunlaşdırın:

1. Ziqzaq
 2. Venn diaqramı
 3. Modelləşdirmə
 4. Diskussiya
 - a. Tədqiqat metodudur.
 - b. Təşkilati metoddur.
 - c. Müzakirə metodudur.
 - d. Rollu oyun metodudur.
- A) 1-a, 2-b, 3-d, 4-c
B) 1-b, 2-a, 3-d, 4-c
C) 1-c, 2-b, 3-a, 4-d
D) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d
E) 1-d, 2-c, 3-b, 4-a

69. "Hamı növbə ilə əşya və ya hadisə haqqında fikir söyləyir, sonuncu təklif verən şagird qəbul sayılır". Qeyd olunan xüsusiyyətlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Rollu oyun
B) Kublaşdırma
C) İnsert
D) Auksion
E) Akvarium

70. "Bu üsuldan demək olar ki, hər dərs istifadə olunur. Bu üsul əqli hücum da adlandırılır. Şagirdlərdə yeni mövzuya maraqla oyaqmaq, habelə onların nəyi yaxşı (və ya pis) bildiklərini aydınlaşdırmaq məqsədilə bu üsuldan istifadə olunur". Qeyd olunan fikirlər hansı təlim üsuluna aiddir?

- A) Ziqzaq
B) BİBÖ
C) Anlayışın çıxarılması
D) Söz assosiasiyaları
E) Veyin həmləsi

II BÖLÜM

Tədqiqat zamanı yeni bilikləri əldə etmək, tədqiqat sualının cavabını araşdırmaq üçün bilik mənbələrini müəyyənləşdirmək. Fəal təlimlə ənənəvi təlimin əsas fərqi də buradadır. Ənənəvi təlimə əsasən müəllim bilikləri hazır şəkildə ötürürdü. Fəal təlimdə isə şagird müstəqil şəkildə həmin biliyi əldə etmiş olur. Biliyi də müstəqil şəkildə əldə edə bilmələri üçün onların qarşısında mövzu ilə bağlı müxtəlif bilik mənbələri olmalıdır.

Tədqiqat aparmağa istiqamətləndirəcək tapşırıqları, iş vərəqlərini hazırlamaq. Dərsin təlim nəticələri tapşırıqlarla bilavasitə əlaqəli olmalıdır. İş vərəqi dərsdə istifadə olunacaq əsas vasitələrdən biridir. İş vərəqində əks olunan bütün sual və tapşırıqlar dərsdən gözlənilən nəticəni əldə etməyə imkan yaratmalıdır.

Tədqiqat metodlarını müəyyənləşdirmək. Fəal təlimdə bir çox təlim metodları vardır. Dərsdə istifadə olunacaq metodlar şagirdlərin gözlənilən nəticəyə gələ bilməsi üçün real imkan yaratmalıdır. Yəni, müəllim metod-du seçərkən həmin metodun rəngarəngliyinə, maraqlı olmasına deyil, təlim nəticəsinin reallaşmasına diqqət yetirməlidir.

Tədqiqatın təqdimat formasını müəyyənləşdirmək. Təlim zamanı istifadə olunan təlim forması müəyyənləşdirilir. Təlim forması ilə təlim metodlarının uyğunluğuna diqqət yetirilməlidir.

Müzakirə zamanı istifadə olunacaq sualları ifadə etmək. Müzakirəni səmərəli şəkildə təşkil etmək üçün müəllim mövzu ilə bağlı suallar müəyyənləşdirməli, əldə olunan məlumatların təhlilinə imkan yaratmalıdır.

Məlumatın sistemləşdirilməsi. Müzakirədən dərhal sonra şagirdlər əldə etdiyi məlumatları sistemləşdirərək fikirlərini ümumiləşdirir. Məlumatı müxtəlif üsullarla sistemləşdirmək mümkündür. (sxem, düstur, qrafik, cədvəl və s.)

Dərsin hər mərhələsi üçün vaxtı müəyyən etmək. Dərsin vaxtında və uğurla başa çatması üçün dərsin mərhələlərinə ayrılmış vaxt səmərəli şəkildə müəyyənləşdirilməli, hər bir mərhələnin tam həyata keçməsi üçün real imkanlar yaradılmalıdır.

Dərsin yaradıcı tətbiqetmə mərhələsi üçün tapşırıqlar hazırlamaq. Bu mərhələ üçün nəzərdə tutulmuş yaradıcı xarakterli tapşırıqlar sinifdə və ya evdə yerinə yetirilə bilər.

Qiymətləndirmə üsul və vasitələrini seçmək, meyarlar hazırlamaq. Qiymətləndirmə üsul və vasitələri, qiymətləndirmə meyarları dərsin təlim nəticələrinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilir.

Müəllim və şagirdlərin tələbatına əsaslanan refleksiyanın gedişatını müəyyənləşdirmək. Refleksiya fəal dərsin əsas mərhələlərindən biridir və əldə olunmuş biliklərin dərinəndən təhlilinə, dərk olunmasına imkan yaradır. Refleksiyanın hansı formada keçiriləcəyi də əvvəlcədən planlaşdırılır.

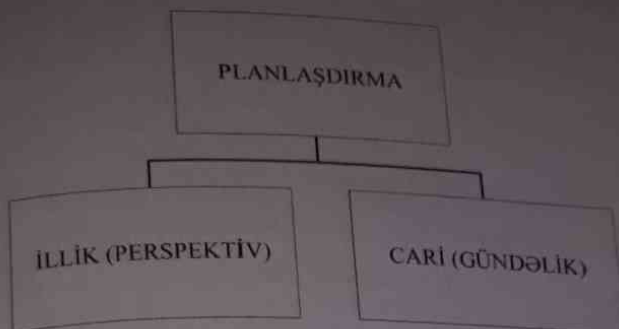
Dərsdə istifadə olunacaq texniki vasitələri müəyyənləşdirmək. Müəllim təlimin səmərəliliyini təşkil etmək üçün müxtəlif texniki vasitələrdən istifadə edə bilər. Kompüterdə slaydlar, video və ya şəkillər, internet resursları və s.

Dərsdə istifadə olunacaq dəftərxana ləvazimatlarını hazırlamaq (Kağız, rəngli karandaş, yapışqan, rəngli kağız, karandaşlar və s.)

Dərsi planlaşdırarkən müəllim dərsin hansı növünə aid olduğunu da müəyyənləşdirir. Fəal dərsin iki əsas növü var: **İnduktiv və deduktiv** tədqiqat. Hər iki növ tədqiqatda dərsin mərhələlərinin ardıcılığı eyni olur, lakin quruluş baxımından bir-birindən fərqlənir. İnduktiv tədqiqat əsasən yeni mövzuların keçirilməsi zamanı istifadə olunur (xüsusi biliklərdən ümumi biliklərə doğru irəliləyir), burada motivasiyada qoyulmuş problemlə şagirdlər ilk dəfə qarşılaşır, həmin problemin ilkin həlli yollarını araşdırmaq üçün tədqiqat aparır. Deduktiv tədqiqat əsasən mövzunun möhkəmləndirilməsi və dərinləşdirilməsi məqsədilə tətbiq olunur. (ümumidən xüsusiyə doğru) Bu növ dərsdə motivasiya mərhələsində əvvəlki dərsdə tədqiqat olunmuş problem və ümumiləşmiş bilik yada salınır. Daha sonra həmin problemin digər həlli yollarının araşdırılması üçün tədqiqat sualı qoyulur və dərs öz axarında davam edir.

Fəal dərsin quruluşu tədqiqat prosesinin mərhələlərini (mərkəzi təlim prosesi – tədqiqatdır) xatırladır. **Ənənəvi dərs** illüstrativ – izahedici (mərkəzi təlim prosesi mühazirədir) xarakter daşıyır. Ənənəvi dərslərdə yeni dərsin izahı müəllim tərəfindən şagirdlərə çatdırılırdı. Fəal təlimə əsasən isə məlumatı şagirdlər sərbəst tədqiqat apararaq əldə edir. Hər iki dərsdə tətbiqetmə dərsin axırında olur, lakin fəal dərsdə tətbiqetmə daha yaradıcı xarakter daşıyır. Fəal dərsin fərqli mərhələlərindən biri də refleksiyaadır.

Təlimin planlaşdırılması

İllik planlaşdırma nümunəsi:

Standart	Tədris vahidi	Mövzu	İntegrasiya	Resurs	Qiymətləndirmə	Saat	Tarix

İllik planlaşdırmada müəllimin tədris etdiyi fənn üzrə tədris vahidləri, tədris vahidləri üzrə bütün mövzular, hər bir mövzuya uyğun məzmun standartları, integrasiya imkanları, hər dərsdə istifadə olunacaq resurslar, qiymətləndirmə növü, saat və tarix öz əksini tapır. Planlaşdırma hazırlayarkən, yeni tədris ili üçün hazırlanmış təqvimdən, müəllim üçün metodik vəsaitdən, tədris proqramından, integrasiya imkanlarını müəyyən etmək üçün həmin sinifdə tədris ediləcək digər fənlərin məzmun standartlarından istifadə olunur. Bu planlaşdırmanı hər bir müəllim dərslərinin əvvəlində hazırlayır, məktəb rəhbərliyi tərəfindən yoxlanılır və təsdiq olunur.

Perseptiv planlaşdırma aparmaq məqsədilə müəllim üçün zəruri hesab edilən bacarıqlar:

1. Məzmun standartlarına əsasən dərslərdəki (dərslərdə olmayan fənlər üzrə müəllim vəsaitindəki) tədris vahidi və mövzular üzrə dəqiqləşmələr aparmaq;
2. Tədris vahidlərinin və mövzuların ardıcılığını müəyyənləşdirmək;
3. Integrasiya imkanlarını müəyyən etmək;
4. Əlavə resurslar seçmək;
5. Təlim məqsədlərinə görə məqsədyönlü vaxt bölgüsü aparmaq;
6. Təlim məqsədlərinə görə nailiyyətlərin qiymətləndirilməsinin növlərini müəyyənləşdirmək;

Tədris vahidlərinin (bölmə) və mövzuların ardıcılığını aşağıdakı prinsiplər əsasında sıralamaq lazımdır:

Xronoloji ardıcılıq; (zaman ardıcılığı gözlənilir, tədris ilinin təqviminə əsasən tarix yazılır. Eyni zaman-da tarixi günlərlə bağlı mövzular planda da həmin tarixə uyğun olmalıdır)

Sadədən mürəkkəbə; (mövzular asandan çətinə doğru öz əksini tapır)

Məntiqi ardıcılıq; (mövzular arasında ardıcılıq, məntiqi əlaqə olur)

Planlaşdırma ilə əlaqədar tövsiyələr:

- Standartlar qrupuna əlavə standartlar daxil edə bilər;
- Mövzuları dəyişə və ya artırma bilər;
- Integrasiya üçün əlavə imkanlar müəyyən edə bilər;
- Əlavə resurslar seçə bilər;
- Mövzular üzrə vaxt bölgüsündə dəyişikliklər edə bilər.

Kurikulum əsasında aparılan planlaşdırma daha çevikdir. Təlimin planlaşdırılmasında müəllim əlavələr və dəyişikliklər edə bilər.

Cari (gündəlik) planlaşdırma

Gündəlik dərslərin icmalı hazırlamaq, fəal dərsləri təşkil etmək üçün lazım olan bacarıqlar. Tədris prosesinin sonunda əldə ediləcək nəticəni əvvəlcədən müəyyən etmək və bu nəticəni əldə etmək üçün düzgün, səmərəli, məqsədyönlü dərslər hazırlamaq lazımdır.

II BÖLMƏ

Gündəlik planda aşağıdakılar qeyd olunur:

- ✓ Standart:
- ✓ Məqsəd:
- ✓ Mövzu:
- ✓ İnteqrasiya:
- ✓ İş forması:
- ✓ İş üsulu:
- ✓ Resurslar:

Dərsin mərhələləri:

- ✓ Motivasiya:
- ✓ Tədqiqat aparılması:
- ✓ Məlumat mübadiləsi:
- ✓ Məlumat müzakirəsi:
- ✓ Ümumiləşdirmə və nəticə:
- ✓ Yaradıcı tətbiqetmə:
- ✓ Qiymətləndirmə və refleksiya:

Fəal dərsin planlaşdırılması

Alt-standart əsasında təlim nəticələrini müəyyənləşdirmək. Dərs ərzində reallaşdırılacaq standart müəyyənləşdirdikdən sonra həmin alt-standartlar əsasında təlim nəticələri müəyyənləşdirilir. Təlim nəticələri müəyyən olunduqdan sonra bütün dərs elə qurulmalıdır ki, dərsin sonunda həmin məqsəd, həmin təlim nəticəsi həyata keçsin. Ümumiyyətlə, bütün dərsin gedişatı, təlimin strategiyaları standart və standart əsasında müəyyənləşdirilmiş təlim nəticələrinə əsasən qurulur.

Dərsin sonunda şagirdlərin hansı nəticələrə gələcəklərini müəyyənləşdirmək. Dərstdən gözlənilən təlim nəticələri əvvəlcədən müəyyənləşdirilir və şagirdlərin dərs boyunca həmin nəticəni əldə etmələri üçün real imkanlar yaradılır. Müəllim ümumiləşdirmədə şagirdlərin gələcəyi nəticəni əvvəlcədən planlaşdırır və onların həmin nəticəyə gələ bilmələri üçün düzgün strategiya müəyyənləşdirir. Ümumiləşdirməni və şagirdlərin gələcəyi nəticəni əvvəlcədən müəyyən etmədən strategiya qurmaq, gələcəyin ünvanı bilmədən yola düşmək kimidir.

Dərsin motivasiyasını hazırlamaq. Motivasiya fəal dərsin ilk mərhələsidir, motivasiyada əks olunan problem dərsin məqsədinə uyğun müəyyənləşdirilməlidir, motivasiyanın nəticəsi olan tədqiqat sualı düzgün qoyulmalıdır. Tədqiqat sualını müəyyənləşdirmək üçün dərstdən gözlənilən nəticələrə, **ümumiləşdirməyə** diqqət yetirmək lazımdır. Çünki tədqiqat sualının cavabı dərsin ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsində şagirdlər tərəfindən müəyyənləşdirilmiş olur. Məsələn, dərstdən gözlənilən nəticə ali bitkilərdə vegetativ orqanların vəzifələrini şagirdin müəyyən etməsirsə, o zaman tədqiqat sualı da bu yöndə verilməlidir.

Təlim nəticəsi:

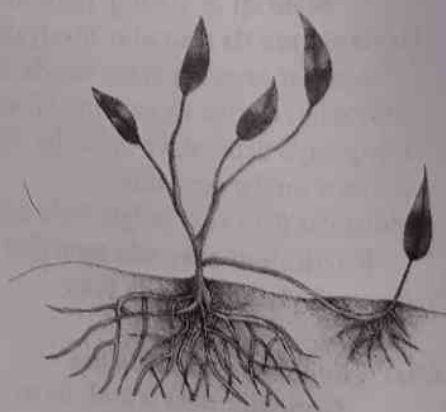
Ali bitkilərdə vegetativ orqanların vəzifələrini müəyyən edir;

Ali bitkilərdə vegetativ orqanların vəzifələrini müəyyən edərək təqdimat hazırlayır.

Dərsin ümumiləşdirmə hissəsində şagirdlər yuxarıda qeyd olunmuş ümumi nəticəni əldə etməlidirlər. O nəticəni də əldə etmək üçün onları həmin istiqamətdə axtarısa sövq edəcək tədqiqat sualı müəyyən olunmalıdır. Yuxarıda qeyd olunan təlim məqsədlərinə əsasən ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsinə qədər **şagirdlər ali bitkilərdə kök, gövdə və yarpağın vəzifələrini müəyyənləşdirmiş olacaq və aşağıdakı şəkil üzərində qeydlər apararaq araşdırmanın ümumiləşmiş nəticələrini təqdim edəcəklər.** Dərsin sonunda şagirdlərin bu nəticəyə gələnləri üçün tədqiqat sualını düzgün ifadə etmək lazımdır.

Tədqiqat sualı:

Ali bitkilərdə vegetativ orqanların vəzifəsi nədir?

II BÖLMƏ

Tədqiqat zamanı müəllim bilikləri hazır şəkildə Biliyi də müstəqil şəkildə olmalıdır.

Tədqiqat aparılması natiçələri tapşırıqlarla bir vərəqədə əks olunan bitkilərdə

Tədqiqat metodları olunaçaq metodlar həm metodu seçərkən həm uyğun olub-olmadığına

Tədqiqatın təşkilatı müəyyənləşdirilir. Tədqiqat üçün müəllim mövzu yaratmalıdır.

Məlumatın sistemləşdirilməsi rəvək fikri düstur, qrafik, cədvəl

Dərsin mərhələləri dərsin mərhələləri keçməsi üçün real imkan

Dərsin yaradıcılığı yaradıcı xarakterli, qiymətləndirmə

Müəllim Refleksiya fəal olumasına imkan

Dərstdə etmək üçün müəllim resursları və s.

Dərstdə rəngli kağız, kağız

Dərsin əsas növü var: lakin quruluş istifadə olunmuş şagirdlər ilk tədqiqat əsas xüsusiyyətləri ümumiləşdirmə sualı qoyulmuşdur.

Fəal Ənənəvi dərsin yeni dərsi tədqiqat apararaq yaradıcı xarakterli

Fəal Ənənəvi dərsin yeni dərsi tədqiqat apararaq yaradıcı xarakterli

Fəal Ənənəvi dərsin yeni dərsi tədqiqat apararaq yaradıcı xarakterli

Fəal dərslin yeddi mərhələsi var:

Motivasiya, tədqiqat aparılması, informasiya mübadiləsi, informasiyanın müzakirəsi, nəticələrin çıxarılması, yaradıcı tətbiqetmə, qiymətləndirmə və refleksiya.

Dərslin motivasiya mərhələsində müəllim mövzu ilə bağlı problemi müəyyənləşdirir və həmin problemi şagirdləri düşünməyə sövq edərək onları araşdırma aparmağa həvəsləndirir. Müəyyən olunmuş problemi tədqiqat nəticələrilə bilavasitə əlaqəli olur. Tədqiqat sualı şagirdlərə onların nəyi araşdıracağına istiqamət verir. Qoyulmuş problemdə isə tədqiqat sualının nə üçün araşdırılacağı zərurəti çıxış edir. Yəni, şagird sualı araşdırdığını (tədqiqat sualını) və nə üçün araşdırdığını (problemin həlli yolunu tapmaq üçün) bilərək tədqiqat aparmalıdır. Məsələn, təlimdən gözlənilən əsas nəticə yol nişanlarının, yolda işıqforların, piyada keçidlərinin olması üçün mövcud olduğunu, piyada və sürücülərin nə üçün qayda-qanuna riayət etməli olduğunu şagirdlərə çatdırmaq lazımdır. (İşıqforsuz yollar və nəticədə yaranan qarışıqlıq, yol nişanlarının olmadığı üçün yaranan problemlər qanuna riayət etməyən sürücülər və ya piyadalar və s. problemlər) Bu zaman yaranan problemlərə şagirdlərin fikir bildirməsi xahiş olunur. Onlar gördüyü problemi dilə gətirir. Daha sonra isə tədqiqat sualı verilir ki, gördüyünüz problemlərin qarşısını necə almaq olar? Təbii ki, tədqiqat sualından yaranan ilkin fərziyyələr olacaqdır. Lakin digər mərhələlərdə tədqiqat sualı geniş şəkildə araşdırılır və əldə olunan yeni məlumatların ümumiləşdirməsi zamanı alınan nəticələr ilkin fərziyyələrlə müqayisə olunur.

Dərslin ikinci mərhələsində müxtəlif informasiya mənbələrindən istifadə edilir, motivasiyada qoyulmuş tədqiqat sualına əsasən problemin həlli yolları araşdırılır. Bu mərhələdə şagirdlər müstəqil araşdırma aparmağa vadiş edir.

Fəal dərslin üçüncü mərhələsində şagirdlər əldə etdiyi yeni informasiyaları bir-biri ilə bölüşür, araşdırmanın nəticələrini təqdim edir, fikir mübadiləsi aparırlar.

Növbəti mərhələdə əldə olunan məlumatları sistemləşdirmək üçün siniflə birlikdə müzakirə aparılır. Araşdır-maya və təqdim edilmiş fikirlərə əsasən informasiyanın sistemli şəkildə təşkili və təsnifatı üçün şagirdlərə suallar verir. Müəllim açıq suallar verərək zəruri informasiyaların lövhədə qeyd olunmasını şagirdlərdən xahiş edir.

Əldə olunan məlumatlar sistemli şəkildə göz önündə olduğu üçün artıq fəal dərslin beşinci mərhələsində şagirdlər öyrəndiklərini ümumiləşdirərək tədqiqatın yekun nəticəsini əldə etmiş olurlar. Nəticələr müxtəlif formalarda təqdim oluna bilər. Sxem, cədvəl üzərində, şifahi şəkildə və s. Bu mərhələdə isə şagirdlər motivasiyada qoyulmuş problemin mövcud həlli yollarını özləri araşdırıb tapdığı üçün bənzərsiz sevinc hissi yaşayırlar.

Dərslin növbəti, yəni altıncı mərhələsi yaradıcı tətbiqetmə mərhələsidir. Bu mərhələdə şagirdlər mövzu ilə bağlı müxtəlif praktiki tapşırıqları həll edə bilər.

Qiymətləndirmə dərslin bütün mərhələlərində müxtəlif üsullarla (qiymətləndirmənin keyfiyyətə göstəricilərindən istifadə etməklə) aparıla bilər. Dərslin yekununda şagirdlərin məktəbli kitabçasında müəllimin əvvəlcədən müəyyənləşdirdiyi meyarlar qeyd olunur. Bu cür qiymətləndirmə isə valideynə yönəlmiş olur. Refeksiya-baş a çatmış prosesin sürürdə inikasıdır, şagirdlərin əldə etdiyi nəticəni necə əldə etdiyinin, nə üçün əldə etdiyinin əhəmiyyətini dərk etməsidir.

Fəal dərslin I mərhələsi. Motivasiya

Motivasiya nədir?	Hər hansı bir fəaliyyətin mexanizmini işə salan sövqedic qüvvədir, dərslin vacib komponentidir, təkəkkür prosesini hərəkətə gətirən və idrak fəallığına təkən verən prosesdir. Motivasiya qismində ortaya gətirilmiş problemin həlli tələbatı çıxış edir
Motivasiya hansı prinsiplər əsasında qurulur?	1. Problemlilik 2. Məqsədyönlülük
Motivasiya mərhələsi hansı hissələrdən ibarətdir?	Problemi qoymaq üçün sual və ya tapşırıq verilir, yönəldici suallar təklif olunur, tədqiqat sualı çıxarılır, fərziyyələr irəli sürülür

II BÖLMƏ

Motivasiya mərhələsi nə üçün vacibdir?	Dərsin uğurla başa çatması motivasiya və onun düzgün qurulmasından asılıdır. Motivasiya və onun nəticəsində müəyyən olunmuş tədqiqat sualı təlim nəticələrinə yönəlik və şagirdi axtarışa yönəldir.
Motivasiyanı yaradan amillər hansılardır?	Problemlə situasiya, müəyyən olunmuş problemin qeyri-adiliyi, maraq yaratması, müstəqil düşünməyə imkan verməsi, motivasiyanın tədqiqat və yaradıcı imkanının olması.
Motivasiyanın yaradılması yolları hansılardır?	<p>1. Rəmzi simvolik materialdan istifadə etməklə (Problemin foto, video, rəsm, sxem, qrafik, tapmaca, atalar sözü, şeir parçası, musiqi, melodiya və s. vasitələrlə təqdim olunması)</p> <p>2. Müxtəlif suallardan istifadə etməklə (Öyrənilən mövzu üzrə şagirdlər üçün məlum olmayan məqamların müəyyənləşdirən suallar, açıq-müxtəlif cavablar almağa imkan verən suallar və açar sözlərin köməyi ilə mövzuya aid verilən suallar)</p> <p>3. Problemin müxtəlif yollarla həll edilməsi (Qoyulmuş problemin müxtəlif üsullarla şagirdlər tərəfindən həll olunması)</p>
Motivasiyanı qiymətləndirmək üçün meyarlar hansılardır?	Motivasiyanın məqsədəuyğunluğu, motivasiya nəticəsində problem və fərziyyələrin yaranması, motivasiyanın yığcamlığı, qısa vaxt ərzində həyata keçirilməsi, onun hazırlanmasına müəllimin az vaxt və qüvvə sərf etməsi, şagirdlər tərəfindən orta çətinliklə dərk edilməsi.
Motivasiyanın aparılması müddəti nə qədərdir.	5-7 dəqiqə (Daha az vaxtda da həyata keçirilə bilər)

Motivasiya qısa və mərhələli ola bilər. Qısa motivasiya bir tədqiqat sualından ibarət ola bilər. Mərhələli motivasiyada isə problemlə situasiya yaratmaq üçün sual və ya tapşırıq verilir, yönəldici suallar təklif olunur, tədqiqat sualı verilir, fərziyyələr irəli sürülür.

Motivasiya mərhələsi tədqiqat sualından irəli sürülən fərziyyələrlə başa çatır. Tədqiqat sualı yeni biliklərin kəşfinə aparan bələdçi, "yolgöstərən ulduz" rolunu oynayır. Dərsin sonunda onlara qayıtmaq vacibdir. Tədqiqat sualını tərtib etmək üçün müəllim əvvəlcə dərsin sonunda olan ümumiləşdirməni müəyyən etməlidir. Motivasiyanın nəticəsi olan tədqiqat sualı təlim nəticələrinə xidmət etməlidir. Bu prosesdə dərsin mövzusu yalnız vasitə rolunu oynayır. Mövzu vasitə olsa da, müəyyən hallarda motivasiyanın məzmununa təsir edə bilər.

Motivasiya zamanı müəllim tərəfindən buraxılan səhvlər:

1. Tədqiqat sualını şagirdlərin nəzərinə çatdırmadan birbaşa dərsin ikinci mərhələsinə – tədqiqat mərhələsinə keçid edir, şagird nəyi araşdıracağını bilmədən məqsədsiz şəkildə iş vərəqlərindəki sual və tapşırıqları yerinə yetirməyə başlayır.
2. Tədqiqat sualını tərtib edərkən dərsin əvvəlində müəyyən olunmuş təlim məqsədlərini, dərsin sonunda şagirdin gələcəyi nəticəni müəyyənləşdirmir, nəticədə tədqiqat sualı ilə dərsin sonunda şagirdlərin gəldiyi yekun nəticə bir-biri ilə uzlaşmır.
3. Problemlə situasiya nəticəsində şagirdlərdə idrak fəallığı yaratmaq əvəzinə maraqlı dərs görüntüsü yaratmağa çalışır. Oyun təşkil edir, video görüntüdən istifadə edir və s. Lakin bütün vasitələrin istifadəsində əsas məqsəd təlim nəticələrinin həyata keçməsinə imkan yaradan motivasiyanın qurulması olmalıdır.
4. Açıq suallar əvəzinə qapalı suallardan istifadə edir. (Açıq sualların bir həll variantı olmur, konkret cavabı olmur, müxtəlif fərziyyələr yaradır və müxtəlif cavab variantları olur, qapalı suallar isə konkret cavabı olan suallardır, bu isə şagirdlərdə müxtəlif fərziyyələrin yaranmasına imkan yaratmır)

Fəal dərslin III mərhələsi. Məlumat mübadiləsi

Məlumat mübadiləsinin təşkilində əsas məqsəd nədir?	Bu mərhələdə şagirdlər informasiyanın təqdimatına başlayır, əldə etdikləri yeni informasiyaları digər iştirakçılarla bölüşürlər, nəticədə şagirdlər arasında fikir mübadiləsi yaranır. Bu mərhələnin əsas məqsədi bütün şagirdləri arasında fikir zamanı müəyyən olunmuş faktlar və tapıntılarla yeni biliklərin dairəsini cızır və bu biliklər hələlik natamam və xaoslu xarakter daşıyır. Məhz bu mərhələdə yeni bir tələbat – məhz bu bilikləri qaydaya salmaq, sistemləşdirmək, müəyyən bir nəticəyə gəlmək üçün tədqiqat sualına cavab tapmaq zərurəti yaranır.
Bu mərhələdə müəllimin vəzifəsi nədir?	Bütün sinfin diqqətini təqdimata yönəltmək; Təqdimat edənləri diqqətlə dinləmək, eyni zamanda digər şagirdləri fikir mübadiləsinə cəlb etmək və fəal dinləməni təmin edə bilmək; Qrupların tədqiqat materialı oxşar olarsa, digər qruplara əvvəlki qrupun təqdimatına yalnız əlavələr etməyi tapşırmaq, belə halda vaxta qənaət etmək; Daha çox şagirdi fikir mübadiləsinə cəlb etmək üçün təqdimat edənlərə sual verilməsini təklif etmək və bunun üçün onları stimullaşdırmaq; Əsas faktların və ideyaların lövhədə qeyd edilməsini təklif etmək.
Məlumat mübadiləsi zamanı müəllim hansı səhvlərə yol verə bilər?	1. Yalnız təqdimat edənləri diqqət mərkəzində saxlayır, digər dinləyicilər diqqətdən kənar qalır; 2. Təqdimatlara qulaq asır, vaxta qənaət etmək üçün fikir mübadiləsinə imkan yaratmır. 3. Müəllim təqdimat edənləri formal dinləyir, rəsmiyyət xətinə qulaq asır, ifadələrin aydınlığı üçün düzəlişlər etmir, yəni təqdimat mədəniyyəti formalaşdırmağa çalışmır; 4. Təqdimatlardan sonra müəllim özü onu şərh edir, qiymətləndirir və tapılmış faktlara öz münasibətini bildirir.

Fəal dərslin IV mərhələsi. Məlumatın müzakirəsi

Məlumat müzakirəsi mərhələsinin əsas məqsədi nədir?	Bu mərhələnin məqsədi yeni əldə edilmiş informasiyanı sistemləşdirmək və qrupların (şagirdlərin) hazırladıqları təqdimatlar arasındakı əlaqəni üzə çıxarmaqdır. Müzakirə nəticəsində tədqiqat sualına cavab aydınlaşır. Müzakirə mərhələsi bütün zehni vərdişlərin, təfəkkürün müxtəlif növlərinin səfərbərliyini təmin edir.
Bu mərhələdə müəllimin vəzifəsi nədir?	Müəllimin işləməli olduğu material pərakəndə faktlar yığınınından ibarətdir. O, əsas birləşdirici ideyanı və qanunauyğunluğu aşkar etmək üçün bu dağınıq faktlar arasında əlaqə yaratmağa çalışmalıdır. Bu zaman müqayisə, təhlil və sintezdən istifadə olacaqdır. Bu mərhələdə şagirdlərə təklif edilir ki, bütün faktları müqayisə etsinlər, oxşarlıqları və fərqli məqamları tapsınlar. Müəllim köməkçi suallardan istifadə etməklə əldə olunmuş faktların məqsədyönlü müzakirəsini təşkil edərək şagirdləri diskussiyaya təhrik edir, onların ideyalarını dinləyir və şagirdlərin köməyi ilə əsas tezisləri qısa və dürüst ifadə edir. Bununla yanaşı, müəllim öz nöqtəyi-nəzərini şagirdlərə zorla qəbul etdirmir. Müzakirənin sonunda əsas məqamlar lövhədə qeyd olunur.
Müzakirə mərhələsində müəllim hansı səhvlərə yol verə bilər?	1. Müəllim öz şəxsi fikirlərini zorla qəbul etdirir, 2. Yöndəyici suallardan istifadə edir (hazır cavaba yönəldən, düşünməyə və təhlil etməyə imkan verməyən suallar) və nəticədə şagirdlərin özlərinin həll yolunu tapmasına imkan vermir. 3. Uşaqların irəli sürdükləri ideyalar müzakirə zamanı müəllim tərəfindən fərqləndirilmir və qeyd edilmir.

Ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsinin məqsədi nədir?	Bu mərhələnin təşkilində əsas məqsəd əldə edilmiş bütün fikirlərin ümumi ideya halında birləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsinə nail olmaqdır. "Körpülərin salınması" gözlə görünən olmalıdır. Şagirdlər bu mərhələdə bilgiləri məhz özləri kəşf etdikləri üçün bənzərsiz sevinc və məmnuniyyət hissi keçirirlər.
Bu mərhələdə müəllimin vəzifəsi nədir?	Fikirlərin səmərəli şəkildə ümumiləşdirilməsi və əsas ideyanın müəyyən olunması üçün səmərəli şərait yaratmaq; Ümumiləşdirmədən sonra formaləşdirilmiş ideyanı (nəticəni) tədqiqat sualı ilə və ilkin fərziyyələrlə müqayisə etmək.
Müəllim nəticələrin çıxarılması mərhələsində hansı səhvlərə yol verə bilər?	1. Müəllim problem qoyur və özü də onu həll edir və ya şagirdlərin əvəzinə özü nəticə çıxarır; 2. Müəllim şagirdlərin dərslin axırında çıxardıkları nəticələri və etdikləri ümumiləşdirmələrlə ilkin fərziyyələr və tədqiqat sualı arasında əlaqə yaratmağa çalışmır.

Fəal dərslin VI mərhələsi. Yaradıcı tətbiqetmə

Biliklərin mənimsənilməsinin başlıca meyarıdır. Yaradıcı tətbiqetmə biliyi möhkəmləndirir, onun praktiki əhəmiyyətini artırır. Bu məqsədlə şagirdlərə müxtəlif praktiki tapşırıqlar verilir. Yaradıcı tətbiqetmə bir akademik dərslə saatı ilə yekunlaşmaya bilər.

Fəal dərslin VII mərhələsi. Qiymətləndirmə və refleksiya

Qiymətləndirmə – şagirdlərin təlimdəki nailiyyətlərinin dəyərləndirilməsi prosesidir. İstənilən prosesin təkmilləşməsinə xidmət edən mexanizmdir. Təkmilləşmək üçün vaxtında öz qüsurlarını, nailiyyətlərini aşkar etmək, uğur qazanılmamasına nələrin mane olduğu və nələrin kömək etdiyini müəyyənləşdirmək vacibdir. Qiymətləndirmə və refleksiya mərhələləri məhz bu məqsədlərə xidmət etməlidir. Qiymətləndirmə və refleksiyanı dərslin bütün mərhələlərinə daxil etmək olar.

Refleksiya – artıq başa çatmış prosesin şüurda inikasıdır. Təlim prosesinin refleksiyanı biliklərin mənimsənilməsinin bütün mərhələlərini **təhlilə** və **dərindən dərk edilməsinə** imkan verən başlıca mexanizmlərdən biridir. Refleksiyanı həyata keçirmək üçün şagirdlərə onları yeni bilginin kəşfinə gətirib çıxarmış təlim hərəkətlərinin alqoritmini (addımlarını) izləməyə kömək edə biləcək bir neçə sual vermək olar. Nəticədə şagird öz tədqiqat fəaliyyətinin əsas mərhələlərini və komponentlərini, nailiyyət qazanmaq üçün amilləri dərk etmiş olur. Refleksiya bir növ əldə olunmuş biliklərin təkrarına şərait yaradır.

Ev tapşırıqları: Ev tapşırıqları-dərsdə alınmış bilik, bacarıq və vərdişlərin möhkəmləndirilməsi məqsədini güdən sərbəst iş formasıdır;

Ev tapşırıqlarının xarakteri tədqiqat və yaradıcılıq elementləri (müxtəlif yaradıcı işlər, referatlar, layihələr, tədqiqatlar, modelləşdirmə və s.) ilə zənginləşdirilməlidir.

1. Dərslin planlaşdırılması ilə bağlı seçin:

- Dərslin planlaşdırılması üçün on komponentlərinin bir-biri ilə uzlaşmalı olması lazımdır.
- Dərslin təlim nəticələri tapşırıq müəyyən olunur.
- Ümumiləşdirmələrə əsasən təlim dərslərinin zamanı müəyyən edilən nəticələri planlaşdırılır.
- Kurikulum üzrə təlim nəticələri dərslərinin zamanı müəyyən edilən nəticələri planlaşdırılır.
- Kurikulum əsasında aparılan fəaliyyətlərdir.

2. Fəal dərslin planlaşdırılması üçün müzakirə zamanı istifadə edilən müəyyənləşdirmə metodları seçin:

- Müzakirə zamanı istifadə edilən müəyyənləşdirmə metodları seçin.
- Dərsdə istifadə edilən müəyyənləşdirmə metodları seçin.
- Bilgiyi şagirdlər tərəfindən əldə edilən müəyyənləşdirmə metodları seçin.
- Qiymətləndirmə üsulunu müəyyənləşdirmə metodları seçin.
- İş vərəqlərində tədqiqatçıların istifadə etdiyi metodları seçin.

3. Yanlış fikri seçin:

- Motivasiya 5 dəqiqədə bilməkdir.
- Motivasiya mərhələli və birləşdirilmişdir.
- Qısa motivasiya yalnız bir dərslə birləşdirilə bilər.
- Tədqiqat sualı təlimin məqsədini müəyyən etməkdir.
- Tədqiqat sualı təlimin məqsədini müəyyən etməkdir.

4. Motivasiyanın qiymətləndirilmə meyarları müəyyən edin:

- Motivasiyanın məqsədini müəyyən etməkdir.
 - Motivasiyanın yığılmasını müəyyən etməkdir.
 - Motivasiyanın şagirdlərinin qarşılınmasıdır.
 - Müəllimin seçdiyi işlərin həyata keçirilməsidir.
 - Onun hazırlanmasıdır.
- 2, 4, 5
 - 1, 3, 4
 - 2, 3, 4
 - 3, 5
 - 1, 2, 5

II BÖLMƏ

1. Dərsin planlaşdırılması ilə bağlı yanlış fikri seçin:

- A) Dərsin planlaşdırılması üçün onun bütün komponentlərinin bir-biri ilə uzlaşması vacib deyil.
- B) Dərsin təlim nəticələri tapşırıqlarla bilavasitə əlaqəli olmalıdır.
- C) Ümumiləşdirmələrə əsasən tədqiqat sualı müəyyən olunur.
- D) Kurikulum üzrə təlim nəticələrində şagirdin dərs zamanı nümayiş edəcəyi bacarıqlar planlaşdırılır.
- E) Kurikulum əsasında aparılan planlaşdırma daha çevikdir.

2. Faal dərsin planlaşdırılmasına aid deyil:

- A) Müzakirə zamanı istifadə olunacaq sualları müəyyənləşdirmək
- B) Dərsdə istifadə olunacaq dəftərxana lövazimatlarını seçmək
- C) Biliyin şagirdlər tərəfindən əldə edilməsi üçün bilik mənbələri müəyyənləşdirmək
- D) Qiymətləndirmə üsulunu və meyarlarını müəyyənləşdirmək
- E) İş vərəqlərində tədqiqatın nəticələrini əks etdirmək

3. Yanlış fikri seçin:

- A) Motivasiya 5 dəqiqədən az vaxtda təşkil oluna bilməz.
- B) Motivasiya mərhələli və qısa şəkildə aparıla bilər.
- C) Qısa motivasiya yalnız bir tədqiqat sualından ibarət ola bilər.
- D) Tədqiqat sualı təlim nəticəsinə xidmət etməlidir.
- E) Tədqiqat sualını tərtib etmək üçün müəllim dərsin sonundakı ümumiləşdirməni müəyyən etməlidir.

4. Motivasiyanın qiymətləndirilməsi üçün meyarları müəyyən edin:

- 1. Motivasiyanın məqsədəuyğunluğu
 - 2. Motivasiyanın yığcamlığı – qısa vaxtda həyata keçirilməsi
 - 3. Motivasiyanın şagirdlər tərəfindən maraqla qarşılanması
 - 4. Müəllimin seçdiyi üsulların təqdim olunması
 - 5. Onun hazırlanmasında müəllimin az vaxt və qüvvə sərf etməsi
- A) 2, 4, 5
 - B) 1, 3, 4
 - C) 2, 3, 4
 - D) 3, 5
 - E) 1, 2, 5

5. İş vərəqinin tərtibatı necə olmalıdır? Yanlış fikri müəyyən edin.

- A) Saliqli
- B) Məhdud
- C) Estetik
- D) Formal məlumatlar qeyd olunmalıdır
- E) Geniş

6. İş vərəqinin hazırlanması ilə bağlı fikirlərdən biri yanlışdır:

- A) Müxtəlif tipli tapşırıqlar əks olunmalıdır.
- B) Çoxlu suallar əks olunmalıdır.
- C) Nəticələrin təqdim etmə formaları müxtəlif olmalıdır.
- D) Tapşırıqlar dəqiq ifadə edilməlidir.
- E) Dərsin məzmununa, mövzusunə aid olmalıdır.

7. İş vərəqinin hazırlanması zamanı nəzərə alınmur:

- A) Tapşırığın həcmi
- B) Valideynin tələbləri
- C) Sualların miqdarı
- D) Sualların növləri
- E) Təbiiqetmə qaydaları

8. Bu mərhələnin əsas məqsədi bütün şagirdləri yeni faktlar və tapıntılarla tanış etməkdir. Qeyd olunan fikirlər dərsin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Motivasiya
- B) Məlumat müzakirəsi
- C) İnformasiya mübadiləsi
- D) Refleksiya
- E) Qiymətləndirmə

9. İnformasiya mübadiləsi mərhələsinə aid fikirlərdən biri yanlışdır:

- A) Bu mərhələnin əsas məqsədi bütün şagirdləri yeni faktlar və tapıntılarla tanış etməkdir.
- B) Təqdimatın mühüm tərəflərindən biri də əsas faktların və ideyaların lövhədə qeyd edilməsidir.
- C) Qrup təqdimatı zamanı qrupun bütün üzvləri təqdimatda iştirak edə bilər.
- D) Təqdimat zamanı müəllimin diqqəti çıxış edənlərə yönəlməlidir.
- E) Daha çox şagirdin fəal iştirakını təmin etmək üçün təqdimat edənlərə sual verilməsi tapşırıqla bilər.

10. İllik planlaşdırmada qeyd olunanları müəyyənəldirin:

- A) Standart, məqsəd, mövzu, resurs, qiymətləndirmə, saat, tarix
- B) Məqsəd, mövzu, inteqrasiya, iş forması, iş üsulu
- C) Standart, tədris vahidi, mövzu, inteqrasiya, resurs, qiymətləndirmə, saat, tarix
- D) Standart, məqsəd, mövzu, inteqrasiya, iş forması, iş üsulu, resurs
- E) Standart, məqsəd, iş forması, iş üsulu, qiymətləndirmə, saat, tarix

II BÖLMƏ

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

11. *İnformasiya mübadiləsi zamanı müəllimin səhvi müəyyənədir:*

- A) Bütün iştirakçılardan xahiş edir ki, üzvlərini təqdimatın keçirildiyi yerə döndərsinlər.
- B) Bütün iştirakçılara təqdimata öz münasibətini, razılıqlarını və ya narazılıqlarını bildirməyə sövq edir.
- C) Nizam-intizamın yaradılmasına nail olmaq üçün bütün sinfi fəal dinləməyə sövq edir.
- D) Əsas faktların və ideyaların lövhədə qeyd edilməsini təklif edir.
- E) Hər bir təqdimatdan sonra müəllimin özü onu şərh edir, qiymətləndirir, tapılmış faktlara münasibət bildirir.

12. *Bu mərhələdə müəllim əsas birləşdirici ideyanı və qanunauyğunluğu aşkar etmək üçün dağınıq faktlar arasında əlaqə yaratmağa çalışmalıdır. Bu zaman müqayisə, təhlil və sintezdən istifadə olunur. Qeyd olunanlar fəal dərslərin hansı mərhələsinə aiddir?*

- A) İnformasiyanın müzakirəsi
- B) Nəticələrin çıxarılması
- C) Refleksiya
- D) Motivasiya
- E) Tədqiqat aparılması

13. *İnformasiya müzakirəsi və təşkilinə aid olan fikri müəyyənədir:*

- A) Problem və onun həlli tələbatı şagirdləri axtarısa sövq edir.
- B) Bu mərhələnin əsas məqsədi yeni faktlar əsasında bilikləri sistemləşdirmək və tədqiqatın sualına cavab tapmaq üçün başlıca əlaqəni üzə çıxarmaqdır.
- C) Burada əsas məqsəd yeni fakt və tapıntılarla bütün şagirdləri tanış etməkdir.
- D) Dərslərin bütün mərhələlərini bir daha dərindən təhlil etməyə imkan yaradır.
- E) İstənilən prosesin təkmilləşdirilməsinə imkan yaradan mexanizmdir.

14. *Yaradıcı tətbiqetmə mərhələsinə aid olan fikirləri müəyyənədir:*

- 1. Bu mərhələ həm sinifdə, həm də evdə tətbiq oluna bilər.
 - 2. Biliyi möhkəmləndirir, praktiki əhəmiyyətini üzə çıxarır.
 - 3. Tədqiqat sualının cavabını araşdırmaq üçün bu mərhələdə uyğun şərait yaradılır.
 - 4. 1 akademik dərslə saatı ilə yekunlaşmaya bilər.
 - 5. Öyrənilənləri, əldə olunan informasiyaları sistemləşdirməyə, ümumiləşdirməyə imkan yaradır.
- A) 1, 3, 5 B) 2, 3, 4 C) 1, 2, 4
D) 3, 4, 5 E) 1, 2, 5

15. *Təlimin planlaşdırılmasına aid yanlış fikri müəyyənədir:*

- A) Kurikulum əsasında planlaşdırma daha çevikdir.
- B) Müəllim illik planlaşdırmada dəyişikliklər edə bilər.
- C) Perspektiv planlaşdırmada dərslərin bütün mərhələləri qeyd olunur.
- D) Gündəlik planlaşdırmada dərslərdə istifadə olunan forma və üsullar bir-biri ilə uyğun şəkildə seçilir.
- E) İllik planlaşdırmada dərslərin məqsədi, istifadə olunan forma və üsullar qeyd olunmur.

16. *İnformasiya mübadiləsi zamanı müəllimin səhvi müəyyənədir:*

- A) Bütün iştirakçılardan xahiş edir ki, üzvlərini təqdimatın keçirildiyi yerə döndərsinlər.
- B) Bütün iştirakçılara təqdimata öz münasibətini, razılıqlarını və ya narazılıqlarını bildirməyə sövq edir.
- C) Vaxta qənaət etmək məqsədilə bütün təqdimatlara qulaq asır, fikir mübadiləsi üçün vaxt ayırmır.
- D) Nizam-intizamın yaradılmasına nail olmaq üçün bütün sinfi fəal dinləməyə sövq edir.
- E) Əsas faktların və ideyaların lövhədə qeyd edilməsini təklif edir.

17. *İnformasiyanın müzakirəsi zamanı müəllimin yol verdiyi səhvi müəyyənədir:*

- A) Müəllim informasiyanın təşkili üçün öz şəxsi mülahizəsini zorla qəbul etdirmir.
- B) Şagirdlərin təklif və ideyalarını diqqət mərkəzində saxlayır.
- C) Müəllim şagirdlərin özlərinin problemin həlli yolunu tapmasına imkan yaradır.
- D) Şagirdlərin irəli sürdükləri ideyalar müzakirə zamanı fərqləndirilmir və qeyd edilmir.
- E) Müəllim diskussiyanı lazımi məcraya yönəltməyə çalışır.

18. *Müəllim şagirdlərdən əvvəlki mərhələdə qeyd edilmiş bütün fikirləri bir ümumi ideya halında birləşdirməyi və ümumiləşdirməyi xahiş edir.*

"Körpülərin salınması" gözlə görülən olmalıdır. Qeyd olunan fikirlər dərslərin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Motivasiya
- B) İnformasiya mübadiləsi
- C) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
- D) Refleksiya
- E) Nəticələrin çıxarılması

Müəllimlər

II BÖLMƏ

19. *Bu mərhələdə formalaşdırılmış ideyanı tədqiqat sualı ilə və ilkin fərziyyələrlə müqayisə etmək lazımdır. Qeyd olunan fikirlər dərslərin hansı mərhələsinə aiddir?*

- A) Motivasiya
- B) Nəticələrin çıxarılması
- C) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
- D) Refleksiya
- E) Qiymətləndirmə

20. *Nəticələrin çıxarılması zamanı müəllim verdiyi səhvi müəyyənədir:*

- A) Ümumiləşdirmələrlə ilkin fərziyyələr və sual arasında əlaqəni yaratmağa çalışmur.
- B) Müəyyən olunmuş problemə şagirdlərin çıxarmasına imkan yaradır.
- C) Əvvəlki mərhələdə qeyd edilmiş bütün ümumiləşdirməyi və birləşdirməyi şagirdlərə xahiş edir.
- D) Müəllim lövhədə müzakirə üçün informasiya qrafik şəklində təsvir etməyi və bu sualla verməyi xahiş edir.
- E) Bu mərhələdə nəticənin şagirdlər tərəfindən qəbul edilməsinə nail olur.

21. *İllik planlaşdırmada qeyd olunmuş tədris vahidi*

- A) Tədris vahidi
- B) Mövzu
- C) İnteqrasiya
- D) Təlim məqsədi
- E) Qiymətləndirmə növü

22. *İllik planlaşdırmada qeyd olunmuş tədris vahidi*

- A) Tədris vahidi
- B) Mövzu
- C) İnteqrasiya
- D) Qiymətləndirmə
- E) Qiymətləndirmə üsulu və vasitələri

23. *Təsnifatın aparılması zamanı şagirdlərə təqdim edilən bütün faktları müqayisə etmək üçün əsas məqsədi yeni faktlar əsasında bilikləri sistemləşdirmək və tədqiqatın sualına cavab tapmaq üçün başlıca əlaqəni üzə çıxarmaqdır.*

Bu mərhələnin əsas məqsədi yeni faktlar əsasında bilikləri sistemləşdirmək və tədqiqatın sualına cavab tapmaq üçün başlıca əlaqəni üzə çıxarmaqdır.

- A) Motivasiya
- B) İnformasiya mübadiləsi
- C) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
- D) Refleksiya
- E) Qiymətləndirmə

24. *Biliyi möhkəmləndirir, praktiki əhəmiyyətini üzə çıxarır. Qeyd olunanlar dərslərin hansı mərhələsinə aiddir?*

- A) Motivasiya
- B) Yaradıcı tətbiqetmə
- C) Refleksiya
- D) Qiymətləndirmə
- E) Tədqiqat aparılması

19. Bu mərhələdə formalaşdırılmış ideyanı tədqiqat sahəsi ilə və ilkin fərziyyələrlə müqayisə etmək lazımdır. Qeyd olunan fikirlər dərsin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Motivasiya
- B) Nəticələrin çıxarılması
- C) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
- D) Refleksiya
- E) Qiymətləndirmə

20. Nəticələrin çıxarılması zamanı müəllimin yol verdiyi səhvi müəyyənləşdirin:

- A) Ümumiləşdirmələrlə ilkin fərziyyələr və tədqiqat sualı arasında əlaqəni yaratmağa çalışdır.
- B) Müəyyən olunmuş problemə şagirdlərin nəticə çıxarmasına imkan yaradır.
- C) Əvvəlki mərhələdə qeyd edilmiş bütün fikirləri ümumiləşdirməyi və birləşdirməyi şagirdlərdən xahiş edir.
- D) Müəllim lövhədə müzakirə üçün informasiyam qrafik şəklində təsvir etməyi və bu suallara cavab verməyi xahiş edir.
- E) Bu mərhələdə nəticənin şagirdlər tərəfindən çıxarılmasına nail olur.

21. İllik planlaşdırmada qeyd olunmur:

- A) Tədris vahidi
- B) Mövzu
- C) İntegrasiya
- D) Təlim məqsədi
- E) Qiymətləndirmə növü

22. İllik planlaşdırmada qeyd olunmur:

- A) Tədris vahidi
- B) Mövzu
- C) İntegrasiya
- D) Qiymətləndirmə növü
- E) Qiymətləndirmə üsul və vasitələri

23. Təsnifatın aparılması zamanı şagirdlərə təklif edilir ki, bütün faktları müqayisə etsinlər, oxşarlıqları və fərqləri tapsınlar, oxşar məlumatları hansısa əlamətlər üzrə qruplar şəklində birləşdirsinlər və bu qruplara müvafiq adlar versinlər. Qeyd olunan fikirlər dərsin hansı mərhələsində həyata keçirilir?

- A) Motivasiya
- B) İnformasiya mübadiləsi
- C) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
- D) Refleksiya
- E) Qiymətləndirmə

24. Biliyi möhkəmləndirir, praktiki əhəmiyyətini üzə çıxarır. Qeyd olunanlar dərsin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Motivasiya
- B) Yaradıcı tətbiqetmə
- C) Refleksiya
- D) Qiymətləndirmə
- E) Tədqiqat aparılması

25. İllik planlaşdırmada mövzuların yerini dəyişərkən nəzərə alınmur:

- A) Zaman ardıcılığı
- B) Sadədən mürəkkəbə ardıcılıq
- C) Xronoloji ardıcılıq
- D) Məntiqi ardıcılıq
- E) Standartların ardıcılığı

26. Mövcud mərhələnin məqsədi yeni faktlar əsasında bilikləri sistemləşdirmək və tədqiqat sualına cavab tapmaq üçün başlıca əlaqəni üzə çıxarmaqdır. Qeyd olunan fikirlər dərsin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Motivasiya
- B) İnformasiya mübadiləsi
- C) Refleksiya
- D) Qiymətləndirmə
- E) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili

27. Bu prosesdə müəllim şagirdləri diskussiyaya təhrik edir, onların ideyalarını dinləyir və şagirdlərin köməyi ilə əsas tezisləri qısa və dürüst ifadə edir. Qeyd olunan fikirlər dərsin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Motivasiya
- B) Məlumat müzakirəsi
- C) İnformasiya mübadiləsi
- D) Refleksiya
- E) Qiymətləndirmə

28. Şagirdlərin müstəqil şəkildə biliyi əldə etməsinə, tədqiqat aparmasına imkan yaradan prosesdir:

- A) Tədqiqat aparılması
- B) Refleksiya
- C) Yaradıcı tətbiqetmə
- D) Ev tapşırığı
- E) Dərslik

29. İş vərəqinin hazırlanması zamanı səhvi müəyyən edin.

- A) Kiçik qruplar qarşısına qoyulan problem və onun həllinin nəticələri iş vərəqlərində əks olunmalıdır.
- B) Qoyulmuş məqsəd və sual konkret, aydın olmalıdır
- C) Dərsin məqsədinə, məzmununa uyğun tapşırıqlar əks olunmalıdır
- D) Tapşırıqlar müxtəlif tipli olmalıdır
- E) Verilmiş tapşırıqlar tədqiqat sualının araşdırılmasına real imkan yaratmalıdır.

30. Dərsdə alınmış bilik, bacarıq və vərdişlərin möhkəmləndirilməsi məqsədini güdən sərbəst iş formasıdır:

- A) Tədqiqat aparılması
- B) Refleksiya
- C) İş vərəqi
- D) Ev tapşırığı
- E) Dərslik

31. Bu mərhələnin həyata keçirilməsində əsas məqsəd tədqiqat sualından irəli gələn fərziyyələrin yoxlanılması üçün faktların tapılması, biliklərin müstəqil şəkildə kəşf edilməsi üçün uyğun şəraitin yaradılmasıdır:

- A) Motivasiya
- B) Məlumat mübadiləsi
- C) Məlumat müzakirəsi
- D) Tədqiqat aparılması
- E) Nəticələrin çıxarılması

32. Tədqiqat aparılması mərhələsində müəllimin vəzifələrinə aid deyil:

- A) Əldə olunmuş informasiyaları sistemləşdirmək
- B) Qiymətləndirmə meyarlarını şagirdlərin nəzərinə çatdırmaq
- C) Tədqiqat üçün ayrılmış vaxtı açıqlamaq
- D) Qrup qaydalarını xatırlatmaq
- E) Məlumat mənbələrini və iş vərəqlərini şagirdlərə təqdim etmək

33. Tədqiqat aparılması zamanı müəllimin səhvini müəyyənləşdirin:

- A) Dərsin fəal keçməsi üçün bütün məşğələləri qrup şəklində keçirir.
- B) Tədqiqata başlamazdan tədqiqat aparmaq üçün lazımı materialları təqdim edir.
- C) Qrup işindən istifadə olunacaqsa, qruplara ayırma texnikalarından istifadə edir.
- D) Tədqiqat və problemin həlli üçün zəruri şəraiti yaradır.
- E) Tədqiqat zamanı şagirdlərin suallarını cavablandırır, yaranmış problemi aradan qaldırmaq üçün istiqamət verir.

34. Motivasiyaya aid yanlış fikri müəyyən edin.

- A) Motivasiya mərhələsi 2 prinsip əsasında qurulur.
- B) Motivasiyanı qurmamışdan əvvəl alt-standartlar, sonra isə dərsin təlim nəticələri müəyyən olunmalıdır.
- C) Tədqiqat sualı motivasiyanın nəticəsində yaranır.
- D) Tədqiqat sualı dərsin mövzusunə xidmət etməlidir.
- E) Motivasiya zamanı mövzu vasitə olsa da, müəyyən hallarda motivasiyanın məzmununa təsir edə bilər.

35. Perseptiv planlaşdırma aparmaq üçün müəllim hansı bacarıqlara malik olmalıdır?

1. Məzmun standartlarına əsasən dərslikdəki (dərslik olmayan fənlər üzrə müəllim vəsaitindəki) tədris vahidi və mövzular üzrə dəqiqləşmələr aparmaq.
 2. Tədris vahidlərinin və mövzuların ardıcılığını müəyyənləşdirmək.
 3. İntegrasiya imkanlarını müəyyən etmək.
 4. Mövzuya uyğun motivasiyanı müəyyənləşdirmək.
 5. Əlavə resurslar seçmək.
- A) 2, 3, 4, 5 B) 1, 3, 4, 5 C) 1, 2, 3, 5
D) 1, 2, 4, 5 E) 4, 5

36. Aşağıdakılardan hansılar nümunəvi perseptiv planlaşdırma sxeminə aiddir?

1. Tədris vahidi
 2. Motivasiya yaratmaq
 3. Mövzular
 4. Standartlar
 5. İntegrasiya
 6. Tədqiqat sualının qoyuluşu
 7. Tarix
- A) 1, 3, 4, 5, 7
B) 1, 2, 4, 5, 6
C) 1, 3, 5, 6, 7
D) 1, 2, 3, 4, 5
E) 2, 4, 5

37. Aşağıdakı fikirlərdən hansı yaradıcı tətbiqetmə mərhələsinə aid deyil.

- A) Şagirdlərin idrak fəallığına təkan verən prosesdir.
- B) Biliklərin mənimsənilməsinin başlıca meyandır.
- C) Biliyi möhkəmləndirir, onun praktiki əhəmiyyətini uşağa açıb göstərir.
- D) Bu mərhələ vaxt etibarilə yalnız bir akademik dərsə məhdudlaşmaya da bilər.
- E) Şagirdlərdə yaradıcı təfəkkürü inkişaf etdirir.

38. Tədris vahidi və mövzuların ardıcılığı hansı prinsiplərə əsasən müəyyən olunur?

- A) Xronoloji və məntiqi ardıcılıq
- B) Sadədən mürəkkəbə, məntiqi və xronoloji ardıcılıq
- C) Məzmun xətlərinin ardıcılığı, zaman ardıcılığı
- D) Məntiqi ardıcılıq, məzmun ardıcılığı
- E) Asandan çətinə, standartların ardıcılığı

39. Gündəlik planlı müəyyən edin.

1. Tədris vahidi
 2. Motivasiya
 3. Ev tapşırıqlarının
 4. Resurslar
 5. Tədqiqat aparılıp
 6. Məlumat mübadiləsi
 7. Məqsəd
 8. Dərs saatlarının
 9. Mövzu
- A) 2, 3, 4, 8, 9
B) 1, 2, 4, 5, 7, 9
C) 2, 3, 5
D) 6, 7, 8, 9
E) 2, 4, 5, 6, 7, 9

40. Ümumiləşmə mərhələsində:

1. Fikirlərin əsas ideyanın şərait yaratma
 2. Əldə olunan təhlili üçün n
 3. Əldə olunan fərziyyələrlə
 4. Şagirdlərin problemi v
- A) 2, 3
B) 3, 4
C) 1, 4
D) 1, 2, 4
E) 1, 3

39. Gündəlik planlaşdırmada qeyd olmaları müəyyən edin.

1. Tədris vahidi
 2. Motivasiya
 3. Ev tapşırıqlarının yoxlanılması
 4. Resurslar
 5. Tədqiqat aparılması
 6. Məlumat mübadiləsi
 7. Məqsəd
 8. Dərs saatlarının sayı
 9. Mövzu
- A) 2, 3, 4, 8, 9
B) 1, 2, 4, 5, 7, 9
C) 2, 3, 5
D) 6, 7, 8, 9
E) 2, 4, 5, 6, 7, 9

40. Ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsində müəllimin vəzifələrini müəyyən edin.

1. Fikirlərin səmərəli şəkildə ümumiləşdirilməsi və əsas ideyanın müəyyən olunması üçün səmərəli şərait yaratmaq;
 2. Əldə olunmuş fikirlərin sistemləşdirilməsi və təhlili üçün müxtəlif suallar vermək;
 3. Əldə olunmuş nəticəni tədqiqat sualı ilə və ilkin fərziyyələrlə müqayisə etmək;
 4. Şagirdlərdə idrak fəallığı oyatmaq üçün problemlə vəziyyət yaratmaq.
- A) 2, 3
B) 3, 4
C) 1, 4
D) 1, 2, 4
E) 1, 3

Təfəkkürün növləri

Əsas idrak prosesləri bunlardır: hafizə, məntiqi təfəkkür, tənqidi təfəkkür, yaradıcı təfəkkür. Müəllim dərsin məqsədinə əsasən müxtəlif tapşırıqlar hazırlayarkən idrak proseslərinin inkişafını nəzərə almalıdır. Mütəmadi olaraq hafizəni formalaşdıran tapşırıqlar ("S.Vurgunun əsərlərinin adını yaz", "verilmiş tarixi hadisələrin başvermə tarixini söylə" və s.), məntiqi təfəkkürü inkişaf etdirən tapşırıqlar ("Göstərdiyiniz bəndəsi fiqurların oxşar və fərqli cəhətlərini qeyd et", "tənliyi həll et", "ardıcillığı davam etdir" və s.), yaradıcı təfəkkürü inkişaf etdirən tapşırıqlar ("Verilmiş mətnin ardını proqnozlaşdır", "Mövzu ilə əlaqəli suallar tərtib et", "hekayə uydur" və s.), tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirən tapşırıqlar ("Əsərlə bağlı səhv fikirləri müəyyən et", "əsərdəki obraza məsləhət ver" və s.) verməklə şagirdlərdə müxtəlif idrak proseslərini formalaşdırmaq lazımdır.

Hafizə – keçmiş təcrübənin beyində nəqləndirilməsi, yadda saxlanması sayəsində sonralar onun tanınma və yadda salınmasından ibarət mürəkkəb psixi fəaliyyətdir. Hər hansı bir əsərin müəllifini tanımaq, qaydaları və ya şərii əzbərləmək, oxuduğunun yadda qalan hissəsini danışmaq, düsturu yadda saxlamaq, hər hansı bir əşyanın funksiyalarını sadalamaq, xəritədə coğrafi obyektlərin yerini göstərmək və s. kimi bacarıqlar hafizəyə əsaslanır. Yəni bu cür tapşırıqları yaddaşı olan hər bir insan rahatlıqla yerinə yetirə bilər.

Hiss və duyğular vasitəsi ilə toplanan məlumatın beyində cəmlənməsi və istehsalı "təfəkkür" adlanır. Təfəkkür cisim və hadisələrin mahiyyətinin, onlar arasında asılılıqların insan şüurunda ümumiləşmiş və vəsiqə inkişafından ibarət idrak prosesidir.

Məntiqi təfəkkür. Analiz, sintez, müqayisə, nəticənin çıxarılması, əsas ideyanın müəyyən edilməsi, nəticə çıxarılması mümkün olan hər şeyin tədqiq və analiz edilməsidir. Məsələnin həlli yolu tapmaq, hesablamaq, əsərin əsas ideyasını tapmaq, iki əşya arasında oxşar və fərqli cəhətləri tapmaq və ya onları müqayisə etmək, təhlil etmək və s. kimi bacarıqlar məntiqi təfəkkürə əsaslanır.

Tənqidi təfəkkür. Qiymətləndirmə, öz münasibətinin bildirilməsi, müxtəlif nöqtəyi-nəzərdən məsələyə baxılması və s. Tənqidi yanaşmaq yalnız mənfi xüsusiyyətlərin söylənilməsi deyildir. Hər hansı bir hadisəyə münasibət bildirmək, öz baxış nöqtələrindən qiymətləndirmək, öz fikirlərini əsaslandırma bilmək, verilmiş hər hansı bir qərarın həm müsbət, həm də mənfi tərəflərini görə bilmək, düz-şəhvədən ayıra bilmək və s. kimi bacarıqlar tənqidi təfəkkürə əsaslanır.

Yaradıcı təfəkkür – təxəyyülün köməyi ilə yeni ideyaların, modellərin, sxemlərin, qaydaların və s. yaradılmasıdır. Keçmiş qavrayış materiallarının yenidən işlənməsi sayəsində yeni surətlərin yaradılmasından ibarət olan psixi prosesə *təxəyyül* deyilir. Məntiqi təfəkkür düşünərək təhlil etmək, nəticə çıxarmaq, oxşar və fərqləri tapmaqdır. Yaradıcı təfəkkür isə yenisini yaratmaq, ixtiralar etmək, hər hansı bir situasiyanın nəticələri ilə bağlı əvvəlcədən proqnoz verə bilmək, əşya üzərində dəyişikliklər etməklə yenisi quraşdırmaq və s. kimi bacarıqlara əsaslanır.

Təlim məqsədləri: Təfəkkürün növləri üzrə:

Hafizə	Öyrən, əzbərlə, yadına sal, xəyalında canlandır, yadında saxla, danış, ifadə et, siyahını tərtib et, modelin əsasında tərtib et, göstər, tap, sadala, <u>düsturun köməyi ilə</u> hesablayıb tap, göstər, tərif ver, təsdiqini tap (əsaslandır), hər hansı kateqoriyaya aid et
Məntiqi təfəkkür	Təsvir et, müqayisə et, oxşarlıqları və fərqləri tap, təsnif et, qur, dəyişdir, hesabla, sadələşdir, müəyyən et, öz tərifini ver, əlaqəni aşkar et, davam et, təhlil et, izah et, şərh et, nəticə çıxar, sxem, qrafik, cədvəl düzəlt, səbəbi tap, ümumiləşdir, əsas ideyanı seçib ayır, mahiyyətini, mənasını ifadə et
Tənqidi təfəkkür	Müxtəlif baxış nöqtələrindən qiymətləndir, əhəmiyyətini, rolunu qiymətləndir, meyarları müəyyən et, meyar cədvəlini tərtib et, səhvləri tap, faktları uydurmadan seçib ayır, mübahisəli məqamları aşkar et, tənqidi yanaş, düzgün olanı seç, ən mühüm predmetləri və hadisələri müəyyən et, əhəmiyyətini sübut et, öz ideyanı əsaslandır (sübut et), ən səmərəli yolu tap, məsləhət ver
Yaradıcı təfəkkür	Uydur (hekayə, situasiya, nağıl, musiqi, üsul), tərtib et, uydur (maket, model, sxem, qrafik, kitab), müqayisə et və analoqu tap, ixtira et, yarat, başqa obyektə döndər, yeni tətbiq üsulunu tap, dəyişikliklər et, yarat, yenidən tərtib et, dəyişikliklər etməklə yarat, quraşdır, yeni əsaslar üzərində təsnif et, yeni şəraitə uyğun hala gətir, yeni şəraitdə tətbiq et, öz şəxsi izahını ver, problemi müəyyən et, fərziyyələr irəli sür, mübaligə et, minimuma endir, simvol (rəmz) şəklində təsvir et.

Yuxarıdakı cədvəldə təlim məqsədinə uyğun olaraq fəaliyyət növləri əks olunmuşdur.

II BÖLMƏ

Təlim zamanı əsasən hafizə və ya təfəkkürdə şagirdin fəaliyyətindəki komponentin aydınlaşdırılması üçün hər bir müəllimə tapşırıqlar verilməlidir.

1. Fəaliyyət növünün təfəkkürə təsirini müəyyən etmək.
2. "Açar" sözləri və kateqoriyalarını müəyyən etmək.
3. İdrak proseslərini müəyyən etmək.
4. Tədqiqat

Təlimin məqsədləri
Hafizə
Məntiqi təfəkkür
Tənqidi təfəkkür
Yaradıcı təfəkkür

Tapşırıqların tərtib olunması qaydaları

Təlim zamanı istifadə olunan tapşırıqlar təlimin məqsədlərinə uyğun tərtib olunur. Təlimin məqsədinə əsasən hafizə və ya təfəkkürün müxtəlif növlərinin inkişafına yönəlmiş tapşırıqlar tərtib etmək mümkündür. Tapşırıqda şagirdin **fəaliyyətinin növü**, idrak kateqoriyasını səciyyələndirən **açar söz**, öyrənilən sahəyə aid **idrak predmeti** və **şagirdin tapşırığı təqdim etmə forması** öz əksini tapır. Yəni müəllim tərtib etdiyi tapşırıqlarda bu 4 komponentin aydın şəkildə təsvir olunmasına diqqət yetirməlidir. Mürəkkəb görünən bu komponentlərlə əslində hər bir müəllim tanışdır. Sadəcə olaraq məqsəddən asılı olaraq fəaliyyət növündən düzgün istifadə etmək lazımdır.

Tapşırıq = fəaliyyət növü + açar sözlər + idrak predmeti + təqdimat forması

1. **Fəaliyyət növü** - şagirdin təlim məqsədinə uyğun olaraq həyata keçirdiyi təlim fəaliyyətini əks etdirir. Fəaliyyət növünün məzmunu birbaşa təlim məqsədlərindən asılıdır.
2. **"Açar" sözlər** - hər hansı bilik sahəsinin öyrənilməsinin əsasını təşkil edən **universal idrak kateqoriyalarını** əks etdirir. Universal idrak kateqoriyaları (açar sözlər) şagirdin təfəkkür proseslərini **dəqiq istiqamətləndirir, tənzimləyir, səmərəli düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir.**
3. **İdrak predmeti** - hər hansı fənn və ya bilik sahəsi üzrə **cisim və ya hadisəsini** bildirən anlayışdır.
4. **Təqdimat forması** - təlim nəticələrinin **nümayiş etdirilməsi yollarının** təzahürüdür.

Təlimin məqsədləri	Fəaliyyət növü	Açar sözlər	İdrak predmeti	Təqdimat forması
Hafizə	Müəyyən et və təqdim et.	Cümlənin növü	Şer	"Tapın görək" şərinə sual cümlələrini müəyyən et və təqdim et (şifahi).
Məntiqi təfəkkür	Tap	Oxşar və fərqli məqamlar	Həndəsi fiqurlar	Müstəvi və fəza fiqurlarının oxşar və fərqli cəhətlərini Venn diaqramının köməyi ilə tapın.
Tənqidi təfəkkür	Tap	Müsbət və mənfi cəhətlər	Qərar	Ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınması ilə bağlı qərarın müsbət və mənfi tərəflərini meyar cədvəlinin köməyi ilə tap.
Yaradıcı təfəkkür	Uydur və nümayiş etdir	Situasiya	İnsanın yaxşı xüsusiyyətləri	İnsanın zəhmətkeşliyinə aid situasiyanı səhnəciyin köməyi ilə uydurun və nümayiş etdirin.

Yuxarıdakı sxemdə bir neçə tapşırıq nümunəsi əks olunmuşdur. Göründüyü kimi tapşırıq vasitəsilə təfəkkürü inkişaf etdirmək mümkündür. Tapşırığın bütün komponentləri şagirdi işi düzgün icra etməsinə istiqamətləndirir. Təqdimat forması tapşırıqda əks olunmazsa, şagird bu işi hansı formada təqdim edəcəyini bilməz. (Müstəvi və fəza fiqurlarının oxşar və fərqli cəhətlərini **Venn diaqramının köməyi ilə tapın**). Fəaliyyət növü tapşırıqda əks olunmazsa, şagird öz fəaliyyətinin növünü müəyyən edə bilməz. (Müstəvi və fəza fiqurlarının oxşar və fərqli cəhətlərini Venn diaqramının köməyi ilə **tapın**). İdrak predmeti tapşırıqda əks olunmazsa şagird işi hansı obyektin, əşya və ya hadisənin üzərində icra edəcəyini bilməz. (Müstəvi və fəza fiqurlarının oxşar və fərqli cəhətlərini Venn diaqramının köməyi ilə **tapın**). Açar sözlər isə idrak predmetinin konkret olaraq hansı xüsusiyyətini araşdıracağını aydın şəkildə göstərir. (Müstəvi və fəza fiqurlarının **oxşar və fərqli cəhətlərini** Venn diaqramının köməyi ilə **tapın**).

Təlim məqsədləri: Müəllim fəaliyyətinin xarakteri (istiqaməti) üzrə

Müəllim təlim məqsədlərini müəyyənləşdirərkən həmin məqsədlərin həyata keçirilməsi zamanı şagirdin aşağıdakı istiqamətlərdə inkişafına nail olmağa çalışır:

1. **Öyrədici məqsədin** həyata keçirilməsi aşağıdakı vəzifələrin həllinə yönəlmişdir:
 - Tədrisi materiallarının məzmunu və həcmünün mənimsənilməsinin təmin edilməsi;
 - Alınmış biliklərin müvafiq tətbiqi üçün şəraitin yaradılması.

(şagirdlərdə ümumi təlim bacarıq və vərdişlərinin formalaşdırılması, təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması, təhlil vərdişlərinin formalaşdırılması və s.)

2. **İnkişafetdirici məqsədin** həyata keçirilməsi şagirdin aşağıda göstərilən potensialını aşkara çıxarması üçün bütün psixi funksiyalar kompleksinin inkişafına yönəlmiş tədris materialı və metodlarından istifadə edilməsi ilə təzahür edir:

- İntellektual qabiliyyətlər;
- Yaradıcılıq qabiliyyəti;
- Fərdi keyfiyyətlər;
- Tədqiqat və praktiki vərdişlər;
- Təlim fəallığını planlaşdırmaq vərdişləri.

(Şagirdin öyrənmə prosesinə kömək edən intellektual-idraki, emosional-iradi və şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafının fəallaşdırılması)

3. **Tərbiyəedici məqsədlərin** həyata keçirilməsi aşağıdakılara yönəlmişdir:

- Ümumbəşəri və vətəndaş dəyərlərinin formalaşmasına (sosial kamillik);
 - Şagirdin mənəvi keyfiyyətlərinin, yüksək davranış mədəniyyətinin tərbiyə olunmasına (mənəvi kamillik);
 - Təlim prosesinə uyğun psixoloji mühitin, bilikləri əldə etmək həvəsinin, özünə hörmətin (şəxsi-emosional kamillik) formalaşmasına;
 - Elmi dünyagörüşün və estetik təfəkkürün formalaşmasına.
- (Uşağın şəxsiyyətinin formalaşdırılması, özünəhörmət, müstəqillik, yaradıcılıq, məsuliyyət və s.)

1. Şagirdlərə əsərdəki obrazları müqayisə etmək tapşırılıb. Tapşırığa əsasən təlimin məqsədini müəyyən edin.

- A) Yaddaşı formalaşdırmaq
B) Məntiqi təfəkkürü formalaşdırmaq
C) Tənqidi təfəkkürü formalaşdırmaq
D) Yaradıcı təfəkkürü formalaşdırmaq
E) Heç biri

2. Şagirdlərə həll olunmuş misallar içərisində səhvləri tapmaq tapşırılıb. Həmin tapşırığa əsasən təlimin məqsədini müəyyən edin.

- A) Yaddaşı formalaşdırmaq
B) Məntiqi təfəkkürü formalaşdırmaq
C) Tənqidi təfəkkürü formalaşdırmaq
D) Yaradıcı təfəkkürü formalaşdırmaq
E) Məntiqi və tənqidi təfəkkürü formalaşdırmaq

3. Məntiqi təfəkkürə aid fikri müəyyən edin:

- A) Qiymətləndirmə, öz münasibətinin bildirilməsi
B) Təxəyyülün köməyi ilə yeni ideyaların yaradılması
C) Hər hansı fikrə münasibət bildirilməsi və qərarların qəbulu
D) Analiz, sintez, müqayisə, nəticələrin çıxarılması
E) Hər hansı məlumatın yadda saxlanması

4. Məsələyə müxtəlif nöqtəyi nəzərdən baxılması, müsbət və mənfi cəhətlərin müəyyən olunması təfəkkürün hansı növünə aid fikirlərdir?

- A) Yaradıcı B) Tənqidi C) Hafizə
D) Məntiqi E) Heç biri

5. Yaradıcı təfəkkürün inkişafına yönəlmiş tapşırıqları seçin:

1. Təhlil etmək
2. İxtira etmək
3. Meyarları müəyyən etmək
4. Yadına salmaq
5. Proqnoz vermək
6. Yeni şəraitə uyğunlaşdırmaq
7. İdeyanı əsaslandırmaq
8. Mübaligə etmək

- A) 2, 5, 6, 8 B) 3, 5, 7, 8 C) 1, 4, 6
D) 1, 2, 5 E) 6, 7, 8

6. Tənqidi təfəkkürə aid olan fəaliyyətləri seçin:

1. Minimuma endirmək
2. Məsləhət vermək
3. Hesablamaq
4. Meyarları müəyyən etmək
5. Öz fikrini sübut etmək
6. Ən səmərəli yolu tapmaq

- A) 1, 2, 5 B) 1, 4, 5 C) 2, 4, 5, 6
D) 2, 3, 6 E) 2, 3, 5

7. Öz fikrini əsaslandırmaq təfəkkürün hansı növünə aid edilir?

- A) Tənqidi
B) Yaradıcı
C) Məntiqi
D) Məntiqi və tənqidi
E) Heç biri

8. Ən mühüm predmetləri və hadisələri müəyyən etmək, əhəmiyyətini sübut etmək təfəkkürün hansı növünün inkişafına yönəlmiş tapşırıqlardır?

- A) Yaradıcı
B) Tənqidi
C) Məntiqi
D) Analiz
E) Hafizə

9. Sadalamaq, siyahını tərtib etmək, tapmaq, düsturun köməyi ilə hesablamaq fəaliyyətləri aşağıdakılardan hansına aiddir:

- A) Hafizə
B) Tənqidi təfəkkür
C) Tənqidi və yaradıcı təfəkkür
D) Məntiqi təfəkkür
E) Yaradıcı təfəkkür

10. "Başqa obyektə döndər, yeni tətbiq üsulunu tap".

Verilmiş fəaliyyət növü təfəkkürün hansı növünün inkişafına yönəlmişdir?

- A) Tənqidi
B) Yaradıcı
C) Hafizə
D) Məntiqi
E) Heç biri

11. "Videonu izləyərək orada əks olunmuş problemi müəyyən et, fərziyyələr irəli sür". Verilmiş fəaliyyət növü təfəkkürün hansı növünün inkişafına yönəlmişdir?

- A) Tənqidi
B) Yaradıcı
C) Hafizə
D) Məntiqi
E) Heç biri

12. "Məhiyyətini, mənasını ifadə et, əsas ideyanı seçib ayır, səbəbi tap". Verilmiş fəaliyyət növü təfəkkürün hansı növünün inkişafına yönəlmişdir?

- A) Tənqidi
B) Yaradıcı
C) Hafizə
D) Məntiqi
E) Heç biri

25. Təxəyyülün köməyi ilə yeni ideyaların, modellərin, sxemlərin, qaydaların və s. yaradılmasıdır:

- A) Təxəyyül
- B) Hafizə
- C) Məntiqi təfəkkür
- D) Tənqidi təfəkkür
- E) Yaradıcı təfəkkür

26. Keçmiş qavrayış materiallarının yenidən işlənməsi sayəsində yeni surətlərin yaradılmasından ibarət olan psixi prosesə deyilir.

- A) Təxəyyül
- B) Hafizə
- C) Məntiqi təfəkkür
- D) Tənqidi təfəkkür
- E) Yaradıcı təfəkkür

27. Uyğunlaşdırın:

1. Məntiqi təfəkkür
2. Tənqidi təfəkkür
3. Yaradıcı təfəkkür

- a. situasiya uydur
- b. əhəmiyyətini sübut et, məsləhət ver
- c. əlaqəni aşkar et, şərh et

- A) 1-a, 2-b, 3-c
- B) 1-c, 2-b, 3-a
- C) 1-c, 2-a, 3-b
- D) 1-b, 2-a, 3-c
- E) 1-b, 2-c, 3-a

28. Uyğunlaşdırın:

1. Məntiqi təfəkkür
2. Tənqidi təfəkkür
3. Yaradıcı təfəkkür

- a. ümumiləşdir, mənasını ifadə et
- b. başqa obyektə döndər
- c. ən mühüm predmetləri və hadisələri müəyyən et

- A) 1-a, 2-b, 3-c
- B) 1-c, 2-b, 3-a
- C) 1-c, 2-a, 3-b
- D) 1-a, 2-c, 3-b
- E) 1-b, 2-c, 3-a

29. Müəllim fəaliyyətinin xarakteri üzrə təlim məqsədləri hansılardır?

- A) Məntiqi, tənqidi və yaradıcı
- B) Bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, sintez, dəyərləndirmə
- C) Bilmə, anlama, tətbiq
- D) Analiz, sintez, dəyərləndirmə
- E) Öyrədici, inkişafetdirici, tərbiyəedici

30. İnkişafetdirici təlim məqsədlərini müəyyənləyiniz:

- A) Şagirdlərdə ümumi təlim bacarıq və vərdislərinin formalaşdırılması
- B) Təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması və təhlil vərdislərinin formalaşdırılması
- C) İntellektual-idraki, emosional-iradi və şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafının fəallaşdırılması
- D) Uşağın şəxsiyyətinin formalaşdırılması
- E) Özünəhörmət, müstəqillik, yaradıcılıq, məsuliyyət

31. Tərbiyəedici təlim məqsədlərini müəyyənləyiniz:

- A) Şagirdlərdə ümumi təlim bacarıq və vərdislərinin formalaşdırılması
- B) Təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması və təhlil vərdislərinin formalaşdırılması
- C) İntellektual-idraki, emosional-iradi və şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafının fəallaşdırılması
- D) Tədqiqat və praktiki vərdislərin formalaşdırılması
- E) Özünəhörmət, müstəqillik, yaradıcılıq, məsuliyyətin formalaşdırılması

32. Öyrədici təlim məqsədlərini müəyyənləyiniz:

- A) Şagirdlərdə ümumi təlim bacarıq və vərdislərinin formalaşdırılması
- B) Uşağın şəxsiyyətinin formalaşdırılması
- C) İntellektual-idraki, emosional-iradi və şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafının fəallaşdırılması
- D) Tədqiqat və praktiki vərdislərin formalaşdırılması
- E) Özünəhörmət, müstəqillik, yaradıcılıq, məsuliyyətin formalaşdırılması

33. Tapşırıq hansı komponentlərdən ibarətdir?

- A) Açar söz+fəaliyyət növü+təqdimat forması+idrak predmeti
- B) İdrak predmeti+açar söz+fəaliyyət növü+təqdimat forması
- C) Fəaliyyət növü+açar söz+idrak predmeti+təqdimat forması
- D) Fəaliyyət növü+idrak predmeti+açar söz+təqdimat forması
- E) Təqdimat forması+idrak predmeti+açar söz+fəaliyyət növü

II BÖLMƏ

34. Uyğunlaşdırın.

1. Hafizə
2. Məntiqi təfəkkür
3. Tənqidi təfəkkür
4. Yaradıcı təfəkkür

a. Analiz, sintez, müqayisə, nəticənin çıxarılması, əsas ideyanın müəyyən edilməsi, nəticə çıxarılması mümkün olan hər şeyin tədqiq və analiz edilməsidir

b. Qiymətləndirmə, öz münasibətinin bildirilməsi, müxtəlif nöqtəyi-nəzərdən məsələyə baxılması və s.

c. Təxəyyülün köməyi ilə yeni ideyaların, modellərin, sxemlərin, qaydaların və s. yaradılmasıdır.

d. Keçmiş təcrübənin beyində nəqşləndirilməsi, yadda saxlanması sayəsində sonralar onun tanınma və yada salınmasından ibarət mürəkkəb psixi fəaliyyətdir.

- A) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d
- B) 1-d, 2-a, 3-b, 4-c
- C) 1-b, 2-c, 3-a, 4-d
- D) 1-c, 2-a, 3-d, 4-b
- E) 1-a, 2-c, 3-b, 4-d

35. Şəkildəki ev heyvanlarının siyahısını tut.

Tapşırıq əsasən təlim məqsədini müəyyən edin.

- A) Məntiqi təfəkkürün inkişafına yönəlib
- B) Tənqidi təfəkkürün inkişafına yönəlib
- C) Hafizəyə yönəlib
- D) Yaradıcı təfəkkürün inkişafına yönəlib
- E) Məntiqi və yaradıcı təfəkkürə yönəlib

36. Məntiqi təfəkkürə aid olan fəaliyyətləri müəyyən et.

- A) Təsvir et, nəticə çıxar, ümumiləşdir
- B) Modelin əsasında tərtib et, yadında saxla
- C) Nağıl uydur, mübaligə et, minimuma endir
- D) Meyar cədvəlini tərtib et
- E) Müxtəlif baxış nöqtələrindən qiymətləndir

37. Hafizəyə yönəlmiş fəaliyyət növünü müəyyən edin:

- A) Müxtəlif baxış nöqtələrindən qiymətləndir
- B) Davam et, şərh et, təsnif et
- C) Nağıl uydur, mübaligə et, minimuma endir
- D) Meyar cədvəlini tərtib et
- E) Tərif ver, təsdiqini tap (əsaslandır)

38. Yaradıcı təfəkkürün inkişafına yönəlmiş fəaliyyət növünü müəyyən edin.

- A) Müxtəlif baxış nöqtələrindən qiymətləndir
- B) Davam et, şərh et, təsnif et
- C) Hər hansı kateqoriyaya aid et
- D) Yeni əsaslar üzərində təsnif et
- E) Tərif ver, təsdiqini tap (əsaslandır)

39. Simvol şəklində təsvir etmək, analogiya qurmaq, təfəkkürün hansı növünə yönəlmiş fəaliyyətlərdir?

- A) Təxəyyül
- B) Hafizə
- C) Məntiqi
- D) Yaradıcı
- E) Tənqidi

40. Sxem, qrafik, cədvəl düzəltmək, səbəbi tapmaq, əsas ideyanı seçib ayırmaq təfəkkürün hansı növünə yönəlmiş fəaliyyətlərdir?

- A) Təxəyyül
- B) Hafizə
- C) Məntiqi
- D) Yaradıcı
- E) Tənqidi

II BÖLMƏ

“Fə...
digər iştirak...
idrak fəaliy...
Fəal təlimi...
– iştirakçılı...
– yeni bili...
– təlimin t...
– təlimin i...
– qrup işi...
– bilikləri...
Müxtəlif...
– təlimin...
– iştirak...
– dərslər...
– az vax...
– tədqiq...
– amək

prinsi...
inam...
çəkir...
dav...
ünsi...
tələ...

şag...
söy...
taq...
sil...
m...
h...
i...

"Fəal (interaktiv) təlim" dedikdə şagirdlərin fəal idrak fəaliyyətinə əsaslanan və təhsil prosesinin digər iştirakçıları ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilən təlim nəzərdə tutulur. Fəal təlim tədris və idrak fəaliyyətinin təşkili və idarə olunması metodlarının məcmusudur.

- Fəal təlimin xüsusiyyətləri və üstünlükləri bunlardır:
- iştirakçıların bütün dərslərdə fəallığı;
 - yeni biliklərin müstəqil kəşf edilməsi;
 - təlimin tədqiqat şəklində keçirilməsi;
 - təlimin interaktiv şəkildə keçirilməsi;
 - qrup işindən geniş istifadə olunması;
 - biliklərin yaradıcı tətbiqi;
 - müxtəlif tipli tapşırıqlardan, bilik mənbələrindən və iş vərəqlərindən istifadə olunması;
 - təlimin subyekt-subyekt xarakter daşması;
 - iştirakçıların bütün dərslər zamanı fəallığı;
 - dərslərin dialoq şəklində aparılması;
 - az vaxt ərzində daha çox informasiya mənimsəmək imkanı;
 - tədqiqat vərdislərinin formalaşması və inkişafı
 - əməkdaşlığın və qarşılıqlı hörmətin formalaşması

Fəal təlimin prinsipləri

1. Şəxsiyyətə yönəlmiş təlim prinsipi. Fəal təlimin əsas prinsiplərindən biri şəxsiyyətə yönəlmiş təlim prinsipidir. Təlim zamanı şagird müəllimindən özünə qarşı etimad, hörmət, diqqət, anlayış gördükdə özünə inamı artır, fəallıq göstərir, cəmiyyət içərisində önəmli bir yer tutduğunu anlayır, fikirlərini söyləməkdən çəkinmir, düşüncələrini ifadə edərkən özünə inam əks etdirir, eyni zamanda o da ətrafdakılarla eyni formada davranmağa alışır. Bu prinsipə əsasən təlim subyekt-subyekt münasibətləri üzərində qurulmalı, şagirdin idraki, ünsiyyət və psixomotor bacarıqlarının inkişafına, mənəvi keyfiyyətlərinin formalaşmasına, maraq və tələbatlarının ödənilməsinə yönəlməlidir.

2. Fəal idrak prinsipi. Ənənəvi təlimə əsasən bilik müəllim tərəfindən hazır şəkildə şagirdə ötürülürdü, şagird biliyin tətbiqi qaydalarını müəllimdən hazır şəkildə əldə edirdi. Halbuki, kiçik yaşlı uşağa belə tapmaca söyləyərkən, bu tapmaca onda müəyyən maraq yaradır və düşünərək tapmacanın cavabını müstəqil olaraq tapmağa can atır. Dərs zamanı da şagirdlərdə idrak fəallığı yaratmaq üçün müəllim tərəfindən problemli situasiya yaradılmalıdır, şagird lazımi biliklərə müstəqil yiyələnəlməlidir. Axtardığı sualın cavabını tapmaq üçün müəyyən bilik mənbələrindən istifadə etməyi bacarmalıdır. Bəzən müəllimlər dərs zamanı problemin əvəzinə havas-ləndirici informasiyadan (maraqlı, cəlbedici) və ya onun təqdimatı üsullarından (oyun, rəngbərəng şəkil) istifadə edir və bunların hazırlanması üçün böyük enerji və zaman sərf edir, lakin ortada düşündürücü və tədqiqat tələb edən bir məqam olmadığı üçün bu, şagirdə idrak fəallığı oytatır. Bunun üçün də tapşırığı tərtib etməzdən əvvəl onun tədqiqat xarakterli olmasına diqqət yetirmək mütləqdir.

3. İnkişafedici təlim prinsipi. Şagirdlər fərdi xüsusiyyətlərinə görə biri-birindən fərqləndiyi kimi, öyrənmə və ya qavrama səviyyəsinə görə də bir-birindən fərqlənirlər. Təbii ki, sinifdəki bütün şagirdlər eyni təlim nəticəsi əldə etmir. Müəllim müəyyən bir zaman içərisində şagirdlərin potensial imkanlarının hansı səviyyədə olduğunu müəyyən edir və hər bir şagirdi olduğu səviyyədə bir pillə irəli aparmağa, inkişaf etdirməyə çalışır. Bunun üçün o, hazırladığı tapşırıqlarda şagirdlərin inkişaf səviyyəsini nəzərə almalıdır. Hər bir şagirdə öz potensial imkanına uyğun, lakin bildiyindən bir qədər mürəkkəb tapşırıqlar tərtib olunmalıdır. Şagirdlərin məntiqi, tənqidi və yaradıcı təfəkkürünün inkişafı əsas məqsəd kimi nəzərdə tutulmalıdır.

4. "Qabaqlayıcı təlim" prinsipi. Bu təlim prinsipi şagirdlərin dərs zamanı və ya başqa situasiyalarda qarşılaşacağı problemlərə onların əvvəlcədən hazırlanmasını nəzərdə tutur. Təlim cəmiyyətin inkişaf meyillərini əks etdirməli və yeni nəsli yaxın gələcəkdə həyat şəraitinə hazırlamalıdır. Təlim şagirdə zəruri olan informasiyanı müstəqil əldə etməyi, onu yenidən işləməyi, düzgün istifadə və tətbiq etməyi öyrətməlidir.

5. Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi ilk növbədə onun real şəraitə uyğunlaşmaq qabiliyyətidir. İctimai mühitin və şagirdlərin dəyişən tələblərini nəzərə alınmaqla, tədris planları və proqramlarının məzmunu, təlim-tərbiyə prosesinin təşkili, pedaqoji texnologiyaların seçilməsi sistematik olaraq təzələnməlidir. Çevik təlim-tərbiyə sisteminə, daha çox təlimin diferensiallaşmasına, şagirdlər tərəfindən müxtəlif məlumatların işlənilməsi və mənimsənilməsinə üstünlük verilir. Buna nail olmaq üçün müəllim hər bir şagirdə fərdi yanaşmağa, təlimdə müxtəlif bilik mənbələrindən və məlumatı təqdim etmə formalarından (görmə, eşitmə, hiss etmə və s. duyğulara

II BÖLÜMƏ

zəiflənmə) istifadə etməyə çalışmalıdır. Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi bir nəticə olaraq biliklərin dəyişməsi yaradır və təbii olaraq öz əksini tapır, şagirdlər təlim məqsədlərini qoymağa özləri cəhd edirlər.

6. Əməkdaşlıq prinsipi. Tədris prosesi iştirakçıları arasında əməkdaşlığın formalaşdırılması üçün təlimin məqsətlərindədir. Müəllim və şagirdin əməkdaşlığı zamanı müəllim şagirdə etimad göstərməyi, onun özünü inam yaradır, şagird özünü daha sərbəst hiss etdiyi üçün fəallıq göstərməyə cəhd edir. Fəallıq biliklərdən çoxündür. Şagirdlər arasında əməkdaşlıq isə problemin birgə həllinə, şagirdlər arasında ünsiyyət və birgə təşkilatçılığın formalaşmasına zəmin yaradır.

7. Dialoji təlim prinsipi. Tədris prosesi iştirakçıları arasında fikir mübadiləsinin aparılması, müəllim müzakirələr zamanı şagirdlərdə ünsiyyət bacarıqlarının formalaşması və ya problemlə situasiyanın qarşılıqlı ünsiyyət, məsləhətləşmə, təcrübələrin bölüşülməsi yolu ilə həll olunması dialoji təlim prinsipinə aiddir. Məsələlərin birgə həlli gedində özünün və qrup üzvlərinin fikirlərini, imkanlarını və təcrübələrini bölüşdürmək və bundan qarşılıqlı faydalanmaq məqsədi ilə hər bir şagirdin müzakirələrdə və qrupun işində iştirakı təmin edilmişdir.

Fəal təlimin mexanizmləri

Mexanizm №1. Problemlə vəziyyətin yaradılması. Ənənəvi təlimə əsasən müəllim hazır şəkildə bilikləri şagirdlərə ötürürdü, şagirdlər isə müəllimdən eşitdiklərini təkrar edirdi və onlarda şəxsi yaradıcılıq müstəqil biliklərə yiyələnmə bacarıqları formalaşmırdı. Şəxsiyyətə yönəlmiş təlim prinsipinə uyğun olaraq təlim prosesi şagirdin tədqiqatçı mövqeyinə, onun idraki maraqlarına əsaslanır. Şagirdlərdə dərsə maraq və ya idrak fəallığı yaratmaq üçün problemlə situasiyanın təşkili dərslərin əsas məqsədlərindən biridir. **Problemlə vəziyyət** məsələnin həllində ziddiyyətlərin, müxtəlif nöqtəyi-nəzərlərin və variantların mövcudluğunu ehtiva edən vəziyyətdir. Müəllim problemlə situasiya yaratmaq istəyərkən bəzi şərtləri nəzərə almalıdır: Problem:

- Diqqəti cəlb edən və maraqlı olmasına;
- Müxtəlif fərziyyələr yaratmasına;
- Müstəqil tədqiqat üçün mümkün olmasına;
- Şagirdin imkanlarına müvafiq olmasına (onun inkişaf səviyyəsinə uyğun gələn, lakin asan olmayan);
- Şagirdə öz bacarığını həyata keçirməyə imkan verən formada tərtib olunmalıdır.

Mexanizm №2. Dialoqun və əməkdaşlığın zəruriliyi. Problemin həlli zərurəti müxtəlif fərziyyə və baxışların nəzərdən keçirilməsini və ən optimal üsulun tapılmasını tələb edir. Bu isə məhz təlim prosesinin digər iştirakçıları ilə fəal əməkdaşlıq prosesində ən effektiv şəkildə əldə oluna bilər. Buna görə mövcud təlim metodunu ifadə etmək üçün "problem" və ya "problem-dialoji" təlim kimi anlayışlardan istifadə olunur.

Mexanizm №3. Şagird – tədqiqatçı, müəllim – fasilitator. İdrak fəaliyyətinin fəallaşdırılmasının ən başlıca mexanizmlərindən biri ənənəvi təlim sxeminin dəyişdirilməsidir, yəni:

- ona tədqiqat xarakteri verilməsi;
- şagirdin biliklərinin mənimsənilməsi prosesinin başlıca simasına, bərabər hüquqlu subyektinə çevrilməsidir.

Bu da təlim prosesində şagirdlərin və müəllimin mövqələrinin və onların funksiyalarının dəyişdirilməsi hesabına əldə oluna bilər. Şagirdin mövqeyi – "kəşf edən", "tədqiqatçı" mövqeyidir; o, gücü çatdığı məsələlər və problemlərlə üzləşərkən, bunları müstəqil tədqiqat prosesində həll edir.

Müəllimin vəzifəsi öyrənməyi öyrətməkdir. Başqa sözlə desək, müəllim təlim fəaliyyətinin əsas tərkib hissələrini mənimsəməkdə uşağa kömək edir, eyni zamanda özü biliklərin əldə edilməsinə və tətbiqinə dair zəruri əqli üsul və vasitələrə praktik cəhətdən yiyələnir.

Müəllim biliklərin qazanılması yolunda öz bələdçi roluna yiyələnməklə kifayətlənməməli, həm də öz konkret funksiyalarını bilməli və bunları həyata keçirməyi bacarmalıdır. Bunun üçün o, ilk növbədə fasilitasiya prosesinin mahiyyətini aydın başa düşüb dərk etməlidir.

Fasilitasiya prosesi	Yönləndici, köməkçi sualların effektiv tətbiqinin köməyi ilə diskussiyaların təşkili və şagirdlərin fəallaşdırılması prosesindən ibarətdir.
Fasilitasiyanın xüsusiyyəti	Yeni bilgi müəllim tərəfindən deyil, şagird tərəfindən aşkara çıxarılır.
Fasilitatorun mövqeyi	Düşüncəni inkişaf etdirmək , onu lazımı məcraya yönəltməkdən ibarətdir.
Fasilitatorun məqsədi	Şagirdlərin öyrənmək və yaratmaq tələbatlarını tam ödəmək, onların öz potensiallarını həyata keçirə bilməsi üçün şərait yaratmaqdır.

II BÖLMƏ

Mexanizm №4. Psixoloji dəstək: Hörmət və etibar. Şagirdlərin fəal iştirakı mövqeyinin iazması səviyyədə qalması üçün müəllim:
 - hər bir şagirdə mərhəmətli, hörmətçil, fərdi münasibət bəsləməli;
 - sinifdəki mühiti xüsusi həssaslıqla duyması zəruridir.

Müəllimin şagirdlərə xeyirxah münasibəti, hörməti, onları olduğu kimi qəbul etməsi və daim dəstəkləmək meyli, bacarıqlarına inandığını göstərməsi bunların hamısı şagirdlərdə bəla bir itaət möhkəmləndirə bilər ki, qarşıya qoyulmuş problemin həllində onların istənilən cəhdi yaradıcı fikir kimi qiymətləndirilərək, ciddi və hörmətlə yanaşılacaqdır. Təlim prosesinin psixoloji mühitinin məhz bu şəkildə dəyişdirilməsi uğursuzluq qorxu-sunu, inamsızlıq hissini aradan götürə və şagirdlərin iştirak fəallığını dərəcəsi artırmaq üçün səviyyədə saxlaya bilər.

Öyrədici mühitin təşkili

Təlimin qarşıya qoyduğu vəzifələrin və prinsiplərin həyata keçirilməsi təlim-tərbiyə prosesinə təsir edən amillərdən və şərtlərdən, maraqlarına və problemlərinə nə dərəcədə istiqamətlənmiş olması tədris prosesinə dərk etmək tələbatına, məhz öyrədici mühitdən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Uşağı əhatə edən şəraitin onun münasibəti ilə çox əlaqəlidir. Öyrədici mühit şagirdi əhatə edən şəraitin aşağıdakı xassələrini əks etdirir:

Əşyevi mühit	Təlimin bütün maddi-texniki təminatı kompleksini özündə cəmləşdirir: Məktəb maddi mühiti: dərslilər, lövhələr, didaktik oyunlar və vəsaitlər, əyani vəsaitlər, texniki avadanlıq, laboratoriyalar, məktəb ləvazimatı və s.; Təbii mühit: canlı və cansız təbiətin bilavasitə müşahidə oluna bilən əşyaları; Yaşayış şəraiti: evin, yaşayış yerinin maddi əhatəsi, maddi mədəniyyət əşyaları, ictimai və mədəni missiyalar və s.
İnformasiya mühiti	Qavramaq və təlim prosesində həm məktəbdə, həm də ondan kənarında istifadə etmək üçün əldə olan bütün məlumat mənbələri kompleksini daxildir: müəllim, dərslilik, əyani və didaktik vasitələr, kompüter, kino, teatr, muzey, sərgi, ekskursiya, səyahət və s.
Sosial-psixoloji mühit	Sosial-psixoloji mühitə şagirdin həm digər insanlarla ("şagird-şagird"; "müəllim-şagird"; "müəllim-şagird-valideyn"; "müdiriyyət-şagird"; "müdiriyyət-şagird-valideyn"; "ailə-şagird"; "dostlar-şagird"), həm də öz daxili aləmi ilə təlimə həvəsinin formalaşmasına təsir edən qarşılıqlı əlaqələrinin bütün növləri aiddir.

Fasilitasiya qaydaları:

- Fikrin təhrik olunması qaydaları;
- Məlumatla təmin etmə qaydaları;
- Təşkilatı dəstəkləmə qaydaları;
- Psixoloji dəstəkləmə qaydaları;

Fikrin təhrik edilməsi qaydaları:

Təhrik: Sözlə və ya başqa stimullaşdırıcı vasitələrlə birini bir iş görməyə vadar etmə, sövq etmə, meyl-əyləndirmə, həvəsləndirmə mənalığında işlənilir. Təlim zamanı müəllim bütün şagirdlərin fikrini müəyyən üsul və vasitələrdən istifadə edərək dərəcəyə yönləndirməyi bacarmalıdır. Bunun üçün təlim şagirdlərin marağına uyğun təşkil olunmalıdır.

1. Motivasiya mərhələsində şagirdləri dərəcəsi mövzusunun müəyyənləşdirilməsinə cəlb edin;

2. Dərəcəsi şagirdlərin məntiqi, tənqidi, yaradıcı tənqidi və elmi-tədqiqat vərdişlərini inkişaf etdirən tapşırıqları daxil edin;

3. Qapalı suallardan daha çox istifadə edin. Qapalı suallara "Siz bunu bilirsinizmi?", "Nə?", "Harada?", "Nə vaxt?", "Bu nədir?" misal ola bilər. Bu cür suallara yalnız bir konkret cavab almaq olar: "Ha" və ya "Yox". Açıq suallar bir neçə mümkün cavabı nəzərdə tutur. Çalışın sualları "Nə üçün?", "Nəyə görə?", "Hansı yolla?", "Necə?" və s. sözlərlə başlayın. Açıq sualların nümunəsi: "...haqqında nə bilirsiniz?", "Nə üçün bu haqda daha çox bilmək istərdiniz?", "Bu necə baş verir?"

4. Şagirdlər tərəfindən ifadə olunan fikirləri anlamağa çalışın və öyrəndiyiniz, oxuduğunuz, yaratdığınız fikirləri zorla qəbul etdirməyin;

5. Fasilitasiya zamanı konkret misallardan, müqayisə və tutuşdurma üsulundan, analogiyalardan istifadə edin, konkret yönü və məqsədi olmayan sualları az verin;

Dərsin maraqlı, uğurlu keçməsi üçün təlim prosesi lazımi texniki vasitələrlə və müəllimin düzgün təşkilatçılığı ilə təmin olunmalıdır. Təhsildə baş verən islahatlardan sonra dövlət tərəfindən iki mindən çox yeni məktəb tikildi və əsaslı təmir olundu, əksər məktəblər lazımi maddi-texniki vasitələrlə təmin olundu (elektron lövhələr, kompüterlər, müxtəlif fənlər üçün yaradılmış otaqlarda lazımi avadanlıqlar, kitabxanalar və s.). Maddi-texniki vasitələr dərsin daha mükəmməl təşkil olunmasında mühüm rol oynayır. Müəllim yeni təlim texnologiyalarından düzgün istifadə etməyi öyrənməli, bu sahədə bilik və bacarığa sahib olmalı, dərsin təşkil olunmasında yeni təlim texnologiyalarından, müxtəlif inkişafetdirici resurslardan istifadə etməlidir.

Şagirdlərlə ekskursiyalar təşkil etmək, onların dünyagörüşünü artırmaq, habelə dərs zamanı öyrəndikləri-nin əyani olaraq şahidi olması üçün müxtəlif səyahətlər etmək, müxtəlif tədbirlər keçirmək və s. kimi işlər də təşkilatı dəstəklənmədir. Müəllimin bu cür təşkilatçı rolunda çıxış etməsi şagirdləri daha da həvəsləndirir, inkişaf etdirir. Bundan əlavə müəyyən proseslərdə-müzakirə zamanı, tədqiqat zamanı düzgün təşkilatçılıq üçün aşağıdakı qaydalara riayət etmək olar:

1. Diskussiyanın təşkili üçün hər bir şagirdə hiss etdirin ki, onun fikir və rəyi yeni biliyin, həqiqətin əşkara çıxarılması üçün vacibdir. Bunun üçün şagirdi bu cür suallarla işə qoşun: "Bu ideya haqqında nə düşünürsünüz?", "Bu fikirlə kim razıdır, kim yox?", "Bunu başqa şəkildə necə söyləmək olar?" və s.;
2. Şagirdlərdə öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və təşkil etmək bacarığını formalaşdırın;
3. Lövhədə və ya kağız üzərində qrup işi zamanı müəyyən edilən əsas halları qeyd etmək məqsədüy-ğündür. Unutmayın ki, qrup işinin nəticələri sonrakı mərhələdə məlumatın müzakirəsi və təşkili üçün lazımdır («körpülər» quraşdırılması);
4. Öz razılığını və ya narazılığını ifadə etmək üçün şagirdlərə xüsusi işarələr təklif edin (məsələn, baş barmağın yuxarı və ya aşağı vəziyyəti) və onlarla müzakirə zamanı əks əlaqəni verməyə təhrik edin;
5. Destruksiya cəhdlərinin, artıq danışmağın, qeyri-adekvat və ya məqsədüyğun olmayan söhbətlərin qarşısını alın. Bunun üçün şagirdi mədəni surətdə dayandıraraq, ona öz fikirlərini qısa və məzmunə uyğun çatdırmaq qaydasını xatırladın. Diskussiyanın lideri olun.

II BÖLMƏ

- 1. Təlim zamanı ən zəif şagird nə zaman fəallaşır?**
 A) Araşdırma aparmaq üçün müəyyən olunmuş problem çətin olduqda
 B) Qoyulmuş problemi həll etmək onun potensial imkanlarına uyğun olmadıqda
 C) Müəllim monoloji təlimə üstünlük verdikdə
 D) Problemi həll etməyə qadir olduqda
 E) Dərs zamanı işgüzar səs-küy yarandıqda
- 2. İdrak fəallığı yaratmaq üçün nə etmək lazımdır?**
 A) Müxtəlif oyunlardan, elektron resurslardan istifadə etmək
 B) Dialoji təlimə üstünlük vermək
 C) Şagirdlərə psixoloji olaraq dəstək olmaq
 D) Mövzunun izahından sonra çoxlu tapşırıqlar vermək
 E) Şagirdin qarşısına problem qoymaq və onu problemin həllinə yönəltmək
- 3. Təlim zamanı problemin qoyulması nə üçün vacibdir?**
 A) İdrak fəallığının yaranması üçün
 B) Mövzunun izahının daha maraqla dinlənilməsi üçün
 C) Dərsə olan marağı artırmaq üçün
 D) Təlimdə dialoji ortam yaratmaq üçün
 E) Heç biri
- 4. İdrak fəallığı oyatmaq problemi necə yaratmaq olar?**
 A) Problemi yaratmaq üçün ziddiyət və bu ziddiyətin həlli üçün məlumat qıtlığı olmalıdır.
 B) Problemi yaratmaq üçün ziddiyət olmalıdır və bu ziddiyətin həlli üçün məlumat əvvəlcədən mövcud olmalıdır.
 C) Şagirdin səviyyəsinə uyğun, asan tapşırıqlar və suallar verilməlidir.
 D) Şagirdin mövcud səviyyəsinə uyğun olmayan, onun səviyyəsinə nisbətən çətin tapşırıqlar verilməlidir.
 E) Mövzunu dərk ediləcək formada izah etmək və daha sonra tapşırıqlar verilməlidir.
- 5. İdrak fəallığı yaratmaq üçün müəyyən olunmuş problemə aid səhv fikri seçin.**
 A) Müxtəlif fikirlər yaratmalı
 B) Şagirdlərin naliyyətlərini nümayiş etdirməyə imkan yaratmalı
 C) Onların səviyyəsinə, imkanlarına uyğun olmalı
 D) Asan olmalıdır
 E) Ziddiyət olmalıdır

- 6. Dərs zamanı şagirdin fəallığına və məhsulətinə yaxşı qavramağına təsir göstərən amillər sırasına aid edilə bilməz.**
 A) Şagirdin əhval-ruhiyyəsi
 B) Müəllimin ustalığı
 C) İdrak proseslərinin xüsusiyyətləri
 D) Sınıfdəki şagirdlərin bilik səviyyəsi
 E) Şagirdin bilik səviyyəsi

- 7. Şagirdlərin fəallığının azalmasına səbəb olma bilər?**
 A) Müstəqil şəkildə biliyi əldə etmək üçün şagirdin əmək sərf etməsi
 B) Problemin asan olmaması
 C) Araşdırılacaq problemin həlli üçün müxtəlif mənbələrdən istifadə edilməsi
 D) Dərsdə az şagirdin iştirak etməsi
 E) Müəllimin problemi həll etməsi

- 8. Təlimdə dialoq nə üçün vacibdir?**
 A) Dərsin fəal keçməsi üçün
 B) İşgüzar səs-küyün yaranması üçün
 C) Müxtəlif mənbələrdən istifadə edərək az vaxtda daha çox məlumat əldə etmək üçün
 D) Tədris prosesi iştirakçıları arasında düzgün münasibətlərin yaranması üçün
 E) Təlimin hər bir iştirakçısının bilik və təcrübəsindən istifadə edib problemin daha səmərəli yollarını tapmaq üçün.

- 9. Təlim zamanı psixoloji dəstək nə üçün vacibdir?**
 A) Şagirdə uğursuzluq qorxusu, inamsızlıq hissi aradan götürülür.
 B) Şagirdlərdə ünsiyyət bacarıqları formalaşır.
 C) Problemi araşdırmaq mənbələrdən düzgün istifadə etməyə imkan yaradır.
 D) Hər bir şagirdə diferensial yanaşmağa imkan yaradır.
 E) Şagird tədqiqat zamanı daha çox informasiya əldə edir.

- 10. Müəllimin şagirdləri psixoloji dəstəkləməsi qabiliyyətinə aid olmayanı seçin.**
 A) Müəllim problemin müstəqil tədqiq edilməsi üçün bütün imkanları yaratmalıdır.
 B) Şagirdlərin cavablarını yaxşı və ya pis qiymətləndirməkdən imtina etməlidir.
 C) Problemin həllində istənilən cəhdi yaradıcı fikir kimi qəbul etməlidir.
 D) Şagirdlərin düzgün cavablarını qiymətləndirməlidir, yanlış cəhdlərin bir daha təkrarlanmaması üçün iradını bildirməlidir.
 E) Şagirdləri fəallaşdırmaq üçün stimullaşdırıcı tədbirlərdən istifadə etməlidir.

II BÖLMƏ

19. Fəal təlimin mexanizmlərini müəyyən edin.
 A) Fikrin təhrik olunması, məlumatla dəstəklənmə, təşkilatı və psixoloji dəstək
 B) Dialoji, əməkdaşlıq, təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi, inkişafetdirici, qabaqlayıcı təlim
 C) Problemlə vəziyyət, dialoq və əməkdaşlıq, müəllim fasilitator, şagird tədqiqatçı, psixoloji dəstək, hörmət və etibar
 D) Problemlə vəziyyət, fikrin təhrik olunması, müəllim fasilitator, şagird tədqiqatçı, psixoloji dəstək, hörmət və etibar
 E) Əməkdaşlıq, fəal-idrak, təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

20. Fəal təlimin xüsusiyyətinə daxil deyil.
 A) Dərsin əvvəlində problemin qoyulması və dərsin gedişinin problemin həllinə yönəldilməsi
 B) Yeni biliklərin müstəqil kəşf edilməsi
 C) Qrup işindən geniş istifadə olunması
 D) Hazır halda əldə edilən biliklərin möhkəmləndirilməsi yolu ilə mənimsənilməsi
 E) Biliklərin yaradıcı tətbiqi, müxtəlif tipli tapşırıqların, bilik mənbələrindən və iş vərəqlərindən istifadə edilməsi

21. "Təlim prosesinin mərkəzində şagird olmalıdır, təlimin bütün məqsədləri onun inkişafına yönəlməlidir". Verilmiş fikirlər təlimin hansı prinsipinə aiddir?
 A) Şəxsiyyətə yönəlmiş
 B) Fəal-idrak
 C) Əməkdaşlıq
 D) Dialoji
 E) Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

22. Tədris prosesi elə təşkil olunmalıdır ki, şagirdə "ilk kəşf" sevincini yaşada bilsin. Verilmiş fikirlər təlimin hansı prinsipinə aiddir?
 A) Şəxsiyyətə yönəlmiş
 B) Fəal-idrak
 C) Əməkdaşlıq
 D) Dialoji
 E) Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

23. Təlim inkişafı qabaqlamalı, şagirdin qarşıdakı inkişaf zonasına yönəlməlidir. Verilmiş fikirlər təlimin hansı prinsipinə aiddir?
 A) Qabaqlayıcı
 B) Fəal-idrak
 C) İnkişafetdirici
 D) Dialoji
 E) Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

24. Bu prinsipin həyata keçirilməsi zamanı təlimin diferensiasiyası, müxtəlif məlumatların işlənilməsi və mənimsənilməsinə üstünlük verilir. Bu prinsipin adı nədir?
 A) Şəxsiyyətə yönəlmiş prinsip
 B) Fəal-idrak prinsipi
 C) Əməkdaşlıq prinsipi
 D) Dialoji təlim prinsipi
 E) Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

25. Təlim prosesinin ilk növbədə kollegial və dinamik keçməsinə imkan yaradır. Müəllim-şagird qarşılıqlı münasibətləri sistemində bu subyektlərin hər biri təlim prosesində tərəf-müqabili kimi çıxış edirlər. Verilmiş fikirlər təlimin hansı prinsipinə aiddir?
 A) Şəxsiyyətə yönəlmiş prinsip
 B) Fəal-idrak prinsipi
 C) Əməkdaşlıq prinsipi
 D) Dialoji təlim prinsipi
 E) Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

26. Problemlərin həlli gedişində özünün və qrup üzvlərinin fikirlərini, imkanlarını, təcrübələrini bölüşə bilmək və bundan qarşılıqlı faydalanmaq məqsədilə hər bir şagirdin müzakirələrdə iştirakı təmin edilməlidir. Qeyd olunanları fəal təlimin hansı prinsipinə əsaslanır?
 A) Şəxsiyyətə yönəlmiş prinsip
 B) Fəal-idrak prinsipi
 C) Əməkdaşlıq prinsipi
 D) Dialoji təlim prinsipi
 E) Təlim-tərbiyə sisteminin çevikliyi

27. Fəal təlimin reallaşdırılması mexanizminə aid deyil.
 A) Şagird-tədqiqatçı, müəllim-fasilitator, bələdçi
 B) Problem situasiyanın yaradılması
 C) Təlim məqsədinin düzgün müəyyənləşdirilməsi
 D) Dialoqun və əməkdaşlığın zəruriliyi
 E) Psixoloji dəstək, hörmət və etibar

28. Aşağıdakılardan biri fasilitasiya qaydalarını pozur.
 A) Şagirdlərdə öyrənməyə stimulyasiya və motivasiya yaradılmasına xidmət edir
 B) Şagirdlərdə öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və təşkil etmək bacarıqları formalaşdırır
 C) Şagirdlərin əvəzinə fikirləri izah etməyə icazə verilmir
 D) Şagirdlərin sərbəst şəkildə fikir bildirməsinə şərait yaradılır
 E) Müəllim və şagirdlərin birgə əməkdaşlığına əsaslanır

II BÖLÜMƏ

29. Fəal (interaktiv) təlimin əsas xüsusiyyətlərini göstərin.

1. Təlimin "subyekt-subyekt" xarakteri daşması
 2. Müəllim əsas bilik mənbəyidir
 3. Dərsin tədqiqat şəklində keçirilməsi
 4. Tapşırıqların tərəkürün inkişafına yönəlməsi
 5. Hazır halda əldə edilən biliklərin məhkəmələndirilməsi yolu ilə mənimsəmə
- A) 1, 3, 5 B) 1, 3, 4 C) 2, 4, 5
D) 2, 3, 4 E) 1, 2, 5

30. Fasilitasiya nəyə əsaslanır? Biri səhvdir:

- A) Müəllim və şagirdlərin birgə əməkdaşlığı
- B) Müəllim və şagirdlərin qarşılıqlı hörmət və etibar
- C) Şagirdlərdə öyrənmə motivasiyasının yaradılması
- D) Şagirdlərə problemi həll etmək üçün kömək göstərilir və bəzi məqamlarda tapşırıq onların özünə yerinə yetirilir.
- E) Qapalı suallardan daha çox açıq suallara üstünlük verilir

31. "Ətraf aləmdə baş verən dəyişikliyi nəzərə alaraq şagirdləri həyata hazırlayır" Söhbət təlimin hansı prinsipindən gedir?

- A) Fəal idrak prinsipi B) Dialoji təlim
- C) Əməkdaşlıq prinsipi D) İnkişafetdirici təlim
- E) Qabaqlayıcı təlim

32. Fasilitasiya nəyə əsaslanır?

- A) Qapalı suallardan istifadə və formal dinləməyə
- B) İştirakçılara yanaşma tərzində subyektivizm
- C) Dərsin məzmunundan yayınma
- D) Tapşırığın yerinə yetirmə planını təqdim etmədən
- E) Şagirdlərin qabiliyyətinə inam, şagirdlərin olduğu kimi qəbul edilməsi

33. Yöndəci, köməkçi sualların effektiv tətbiqinin köməyi ilə diskussiyaların təşkili və şagirdlərin fəallaşdırılması prosesindən ibarətdir:

- A) Fasilitasiya prosesi
- B) Fasilitasiyanın xüsusiyyəti
- C) Fasilitasiyanın mövqeyi
- D) Fasilitasiyanın rolu
- E) Fasilitasiyanın məqsədi

34. Yeni bilgi müəllim tərəfindən deyil, şagird tərəfindən aşkara çıxarılır.

- A) Fasilitasiya prosesi
- B) Fasilitasiyanın xüsusiyyəti
- C) Fasilitasiyanın mövqeyi
- D) Fasilitasiyanın rolu
- E) Fasilitasiyanın məqsədi

35. Düşüncəni inkişaf etdirmək, onu lazım məcraya yönəltməkdən ibarətdir:

- A) Fasilitasiya prosesi
- B) Fasilitasiyanın xüsusiyyəti
- C) Fasilitasiyanın mövqeyi
- D) Fasilitasiyanın rolu
- E) Fasilitasiyanın məqsədi

36. Şagirdlərin öyrənmək və yaratmaq tələbatlarını tam ödəmək, onların öz potensiallarını həyata keçirə bilməsi üçün şərait yaratmaqdır:

- A) Fasilitasiyanın məqsədi
- B) Fasilitasiyanın mövqeyi
- C) Fasilitasiyanın xüsusiyyəti
- D) Fasilitasiyanın rolu
- E) Fasilitasiya prosesi

37. Fasilitatorun rolu nədir?

- A) Sual vermək
- B) Şagirdlərin qarşısına problem qoymaq
- C) Şagirdləri araşdırma aparmaq üçün mənbələrlə təmin etmək
- D) Bələdçilik
- E) Şagirdlərdə düşüncəni inkişaf etdirmək

38. Öyrədici mühitin düzgün təşkili üçün lazımdır:

- A) Əməkdaşlıq mühiti, dialoji təlim mühiti, informasiya mühiti
- B) Əşyevi mühit, informasiya mühiti, sosial-psixoloji mühit
- C) Maddi-texniki baza və infrastruktur
- D) Sosial-psixoloji mühit, öyrədici mühit, dialoji təlim mühiti
- E) Hamısı

39. Müasir təlim üçün səciyyəvi cəhət deyil:

- A) Təlim nəticələrində müəllimin fəaliyyəti əks olunur və müəllim həmin nəticələri düzgün həyata keçirmək üçün işini planlaşdırır.
- B) Şagirdin mövqeyi tədqiqat aparmaq və müstəqil şəkildə bilikləri əldə etməkdir.
- C) Təlimdə əməkdaşlığa və dialoqa böyük önəm verilir.
- D) Şagirdin inkişafı əsas məqsəd kimi götürülür.
- E) İnduktiv və deduktiv dərs növlərindən istifadə olunur.

40. Fasilitasiya qaydalarına aid deyil:

- A) Məlumatla təmin etmə
- B) Tədqiqat işini təşkil etmə
- C) Fikrin təhrik olunması
- D) Təşkilati dəstəklənmə
- E) Psixoloji dəstəklənmə

II BÖLMƏ

41. Məlumatla təmin etmə qaydalarına aid olanları seçin:

- A) Fikri zorla qəbul etdirməmək, açıq suallardan istifadə etmək
- B) Əsas olmadan qrup işini rəğbətləndirməmək
- C) Şagirdlərin öz işini təşkil edib planlaşdırmasına şərait yaratmaq
- D) Dərsdə istifadə olunacaq məlumat mənbələrini əvvəlcədən nəzərdən keçirmək
- E) Təfəkkürə yönələn tapşırıqlar vermək

42. Tədrisin və idrak fəaliyyətinin təşkili və idarə olunması metodlarının məcmusudur:

- A) Fasilitasiya prosesi
- B) Fəal təlim
- C) Motivasiya
- D) Yaradıcı tətbiqetmə
- E) Fasilitasiyanın xüsusiyyəti

43. Fikrin təhrik olunması qaydalarını seçin.

- A) Bütün şagirdlərlə səmimi davranmaq, danışarkən onların gözüünə baxmaq.
- B) Konstruktivliyi dəstəkləmək, qarşıdurmaya şərait yaratmamaq
- C) Mənaca yaxın olan yönəldici suallardan istifadə etmək, lakin bilavasitə yönəldici suallardan istifadə etməmək
- D) Materialın qavranılmasının müxtəlif üsullarını (görmə, eşitmə, toxunma, duyma və s.) tətbiq etmək
- E) Şagirdlərin şüurunda dərsin dəqiq «şəklini» formalaşdırmaq

44. Şagirdlərdə öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və təşkil etmək bacarığını formalaşdırmaq, lövhədə və ya kağız üzərində qrup işi zamanı müəyyən edilən əsas halları qeyd etmək, öz razılığını və ya narazılığını ifadə etmək üçün şagirdlərə xüsusi işarələr təklif etmək hansı fasilitasiya qaydalarına aiddir?

- A) Təşkilati dəstəklənmə
- B) Məlumatla təmin etmə
- C) Psixoloji dəstəkləmə
- D) Fikrin təhrik olunması
- E) Heç biri

45. Şagirdin deyə biləcəyi sözü və ya fikri əvvəlcədən əvəzinə ifadə etməmək, şagirdləri öz fikrini daha dəqiq ifadə etməyə təhrik etmək və onların köməklik göstərmək, şagirdlərin əvəzinə öz məhsulunu izah etməmək hansı fasilitasiya qaydalarına aiddir?

- A) Təşkilati dəstəklənmə
- B) Məlumatla təmin etmə
- C) Psixoloji dəstəkləmə
- D) Fikrin təhrik olunması
- E) Heç biri

1. Pedaqoji prosesin təbii nədir?
 A) Təlim məqsədləri kompleks (inkışafetdirici, tərbiyəvi, tərbiyəvi) şəkilə həyata keçirilir, real nailiyyətləri əhatə edir.
 B) Pedaqoji proses münasib maddi-texniki baza əsasında və sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilir.
 C) Tədris və təlim işi şagirdlərin maraq və tələbatlarının ödənilməsinə, onların istedad və qabiliyyətlərinin, potensial imkanlarının inkışafına yönəldilir.
 D) Hər biri
 E) Şagirdlərdə idraki, ünsiyyət və psixomotor bacarıqların inkışaf etdirilməsi

2. Təlim üsullarını seçin:

1. BİBÖ
 2. qrup işi
 3. kursor
 4. kollektivlə iş
 5. anketon
 6. zığaq
 7. cümlələ iş
 A) 1, 2, 4, 7
 B) 2, 4, 7
 C) 1, 3, 5, 6,
 D) 1, 2, 4, 6
 E) 2, 3, 5, 6

3. Təlimin neçə forması var?

- A) 2
 B) 4
 C) Hər müəllimin öz təlim forması var.
 D) 3
 E) 5

4. Təhsil taksonomiyaları hansılardır?

- A) Deklorativ, emosional, idraki
 B) Psixomotor, prosedural, koqnitiv
 C) İdraki, emosional, psixomotor
 D) İdraki, kontekstual, emosional
 E) Koqnitiv, emosional, ünsiyyət

5. Bu növ kurikulum fənn sahələri üzrə təlimin asanlaşdırılmasına xidmət edir. Bu, əksər hallarda əsas təlim məqsədləri ətrafında cəmləşir və ayrı-ayrı fənlərlə bağlı bilikləri əhatə edir. " Qeyd olunan fikir kurikulumun hansı növü haqqındadır?

- A) İntegrasiya olunmuş kurikulum
 B) Qeyri-rəsmi kurikulum
 C) Fənlərə əsaslanan kurikulum
 D) Əhatəli kurikulum
 E) Milli Kurikulum

6. Biri səhvdir:

- A) Məzmun xətti dəyişməzdir
 B) Alt-standart dəyişməzdir
 C) Əsas standart əsasən dəyişməzdir
 D) Alt-standart daim dəyişir
 E) Qiymətləndirmə standartları şagirdlərin nailiyyət səviyyəsini müəyyən edir.

7. Fəaliyyətin icrasına dair prosedural qaydaları əhatə edən biliklər hansı kateqoriyaya aiddir?

- A) Koqnitiv
 B) Kontekstual
 C) Prosedural
 D) Deklorativ
 E) Heç biri

8. 1. 1. 3. İnformasiyadan istifadə üsullarını sadə formada izah edir alt-standartının məzmun komponentinin hansı kateqoriyaya aid olduğunu müəyyənə bilərsiniz:

- A) Koqnitiv
 B) Kontekstual
 C) Prosedural
 D) Deklarativ
 E) Psixomotor

9. 2.1.1. Mötərizəli və mötərizəsiz ədədi ifadələri oxuyur və yazır alt-standartının fəaliyyət hissəsinin növünü və səviyyəsini müəyyənə bilərsiniz:

- A) İdraki, bilik
 B) İdraki, anlama
 C) Emosional, təşkil etmək
 D) Psixomotor, mexanizmini bilmək
 E) Psixomotor, təqlid etmək

10. Verilmiş standartda uyğun təlim məqsədini müəyyən edin:

1. 3. 1. *Canlılar aləminə aid olan varlıqları (bitki, heyvan, insan) tanıyır.*

- A) Heyvanlara qulluq qaydalarını bilir.
 B) Canlılarla cansızların fərqini sadə şəkildə izah edir.
 C) Heyvanlar aləminə aid varlıqları tanıyır.
 D) Canlıların yaşaması üçün lazım olan amilləri sadalayır.
 E) Cansız varlıqları sadalayır.

11. 3. 1. 3. *Yemək masası ətrafında davranış bacarıqlarını nümayiş etdirir alt-standartının fəaliyyət hissəsinin növünü və səviyyəsini müəyyənə bilərsiniz:*

- A) İdraki, tətbiq
 B) Emosional, dəyərlərin daşıyıcısı olmaq
 C) Emosional, təşkil etmək
 D) Psixomotor, mexanizm
 E) İdraki, təhlil

12. 2.1.3. İdman növlərinə (atletika, gimnastika) aid sadə hərəkətləri nümunələrə müvafiq təkrar edir alt-standartının fəaliyyət hissəsinin növünü və səviyyəsini müəyyənləyiniz:

- A) Psixomotor, təqlid etmək
B) İdraki, tətbiq etmək
C) Emosional, dəyərlərin daşıyıcısı olmaq
D) Psixomotor, hazır olmaq
E) İdraki, sintez

13. "Bu üsul mətnin məzmununun qısa müddət ərzində şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsinə imkan yaradır. Şagirdlər dörd nəfərlik qruplara bölünür (əsas qrup). Qruplardakı şagirdlər yenidən nömrələnir. Hər qrupdakı eyni rəqəmli şagirdlərdən yeni qrup (ekspert qrupu) yaradılır. Öyrəniləcək mətn qrupların sayı qədər hissələrə bölünür və ekspert qruplarına verilir".

Haqqında danışılan təlim üsulunu müəyyən et:
A) Ziqzaq B) Karusel
C) BİBÖ D) Qərarlar ağacı E) Venn diaqramı

14. Əşya və ya hadisələri müqayisə etmək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirmək üçün bu üsuldən istifadə olunur. Haqqında danışılan üsulu müəyyənləşdirin:

- A) Ziqzaq B) Karusel
C) BİBÖ D) Venn diaqramı
E) Müzakirə

15. Bütün şagirdlərə eyni təlim şəraiti yaradılır və pedaqoji proses onların potensial imkanları nəzərə alınmaqla tənzimlənir. Qeyd olunan fikir təlimin təşkilinə verilən tələblərdən hansının şərhidir?

- A) Pedaqoji prosesin tamlığı
B) Təlimdə dəstəkləyici mühitin yaradılması
C) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
D) Şagirdyönümlülük
E) Şəxsiyyətyönümlülük

16. Şagirdlər təlim tapşırıqlarını birgə yerinə yetirirlər. Bu dərslər forması şagirdlərə daha yaxından əməkdaşlıq etməyə və ünsiyyət qurmağa, məsuliyyəti bölüşməyə optimal imkan yaradır. Qeyd olunan fikirlər təlimin təşkilinin hansı forması aiddir?

- A) Karusel
B) Kollektivlə iş
C) Fərdi iş
D) Cütlərlə iş
E) Debat

17. Tədris və təlim işi şagirdlərin maraq və tələbatlarının ödənilməsinə, onların istedad və

qabiliyyətlərinin, potensial imkanlarının inkişafına yönəldilir. Qeyd olunan fikir təlimin təşkilinə verilən tələblərdən hansının şərhidir?

- A) Pedaqoji prosesin tamlığı
B) Təlimdə dəstəkləyici mühitin yaradılması
C) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
D) Şagirdyönümlülük
E) Nəticəyönümlülük

18. Strategiya ilə oxuyan oxucu məqsədləri müəyyənləşdirərkən əsasən hansı üsuldən istifadə edir?

- A) Ziqzaq
B) Karusel
C) BİBÖ
D) Akvarium
E) Venn diaqramı

19. Fənn kurikulumları əsasında təlimin planlaşdırılmasının neçə növü var?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

20. Perseptiv planlaşdırma hansı müddəti əhatə edir?

- A) Aylıq B) Gündəlik C) Rüblik
D) İllik E) Bir dərslük

21. Perseptiv planlaşdırma aparmaq üçün müəllim hansı bacarıqlara malik olmalıdır?

1. Məzmun standartlarına əsasən dərslərdəki (dərslük olmayan fənlər üzrə müəllim vəsaitindəki) tədris vahidi və mövzular üzrə dəqiqləşmələr aparmaq.
2. Tədris vahidlərinin və mövzuların ardıcılığını müəyyənləşdirmək.
3. İnteqrasiya imkanlarını müəyyən etmək.
4. Mövzuya uyğun motivasiyanı müəyyənləşdirmək.
5. Əlavə resurslar seçmək.
A) 2, 3, 4, 5 B) 1, 3, 4, 5 C) 1, 2, 3, 5
D) 1, 2, 4, 5 E) 4, 5

22. Aşağıdakılardan hansılar nümunəvi perseptiv planlaşdırma sxeminə aiddir?

1. Tədris vahidi
2. Motivasiya yaratmaq
3. Mövzular
4. Standratlar
5. İnteqrasiya
6. Tədqiqat sualının qoyuluşu
7. Tarix
A) 1, 3, 4, 5, 7 B) 1, 2, 4, 5, 6
C) 1, 3, 5, 6, 7 D) 1, 2, 3, 4, 5
E) 2, 4, 5

23. Aşağıdakı perseptiv vahidlərinin və maddələrinin hansı deyildir?
A) Xronoloji
C) Əlaqəlilik

24. Aşağıdakılardan hansılar mərhələlidir?
1. Motivasiya yaratmaq
2. Tədqiqatın aparılması
3. Məlumat mübadiləsi
4. Ev tapşırıqlarının verilməsi
5. Məlumatların mübadiləsi
6. Nəticələrin müzakirəsi
7. Yeni mövzuların tədrisi
8. Yaradıcı tapşırıqların verilməsi
9. Yeni dərslərin tədrisi
10. Qiymətləndirmə mərhələsi

- A) 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10
B) 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10
C) 1, 4, 6, 7, 9, 10
D) 3, 4, 6, 7, 9, 10
E) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10

25. Gündəlik tapşırıqların verilməsi mərhələsi aşağıdakılardan hansılardan ibarətdir?
A) Mövzuların müzakirəsi
B) İnteqrasiya
C) Tədris vahidinin müzakirəsi
D) Tədris vahidinin müzakirəsi
E) Yaradıcı tapşırıqların verilməsi

26. Aşağıdakılardan hansılar mərhələlidir?
A) Fərdi iş
B) İstiqlal
C) İnteqrasiya
D) İdrak
E) Debat

23. Aşağıdakı prinsiplərdən hansı tədris vəhdillərinin və mövzuların ardıcılığına daxil deyil?
 A) Xronoloji B) Sadədən mürəkkəbə
 C) Əlaqəlilik D) Məntiqi E) Məzmun

24. Aşağıdakılardan hansı fəal dərslin mərhələləridir?

1. Motivasiya, problemin qoyuluşu
2. Tədqiqatın aparılması
3. Məlumat mübadiləsi
4. Ev tapşırığının yoxlanılması
5. Məlumatların müzakirəsi
6. Nəticələrin çıxarılması
7. Yeni mövzunun izahı
8. Yaradıcı tətbiq etmə
9. Yeni dərslin möhkəmləndirilməsi üçün sual və tapşırıqlar
10. Qiymətləndirmə (məqsədə görə müəyyən mərhələdən sonra aparıla bilər)

- A) 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10
 B) 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9
 C) 1, 4, 6, 7, 8, 9, 10
 D) 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10
 E) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10

25. Gündəlik planlaşdırma nümunəsinə aşağıdakılardan hansı aid deyil?

- A) Mövzu
 B) İntegrasiya
 C) Tədris vahidi
 D) Təlim üsulları
 E) Yaradıcı tətbiqetmə

26. Aşağıdakı fikirlərdən biri motivasiya mərhələsinə aid deyil.

- A) Fəal dərslin birinci mərhələsidir.
 B) İştirakçılar əldə etdikləri informasiyanın mübadiləsini aparırlar.
 C) İnsan təfəkkürünü hərəkətə gətirən və şagirdlərin idrak fəallığına təkan verən prosesdir.
 D) Hər hansı bir fəaliyyətə təhrik edən vasitədir.
 E) Problem qoyulur, fərziyyələr irəli sürülür.

27. Aşağıdakı fikirlərdən biri informasiya mübadiləsi mərhələsinə aiddir.

- A) Bu mərhələdə iştirakçılar tədqiqatın gedişində əldə etdikləri tapıntıların, yeni informasiyanın mübadiləsini aparırlar.
 B) Fəal dərslin dördüncü mərhələsidir.
 C) Hər hansı bir fəaliyyətə təhrik edən vasitədir.
 D) Biliklərin mənimsənilməsinin başlıca meyarı onun yaradıcı surətdə tətbiqidir.
 E) Şagirdlərin əldə etdiyi məlumat müzakirə olunur.

28. Aşağıdakı fikirlərdən hansı tədqiqatın aparılması mərhələsinə aiddir?

- A) İnsan təfəkkürünü hərəkətə gətirən və şagirdlərin idrak fəallığına təkan verən prosesdir.
 B) Bu mərhələdə iştirakçılar tədqiqatın gedişində əldə etdikləri tapıntıların, yeni informasiyanın mübadiləsini aparırlar.
 C) Dərslə əldə edilmiş bilik, bacarıq və vərdişlərin möhkəmləndirilməsi məqsədini güdən sərbəst iş formasıdır.
 D) Bu zaman yeni faktların öyrənilməsi və bu suallara cavabların tapılması gedişində düşünmək və yeni bilgiləri kəşf etmək üçün münasib şərait yaranır.
 E) Müəllim müəyyən etdiyi meyarlara əsasən qiymətləndirmə aparır.

29. Aşağıdakı fikirlərdən hansı yaradıcı tətbiqetmə mərhələsinə aid deyil.

- A) Şagirdlərin idrak fəallığına təkan verən prosesdir.
 B) Biliklərin mənimsənilməsinin başlıca meyarıdır.
 C) Biliyi möhkəmləndirir, onun praktiki əhəmiyyətini uşağa açıb göstərir.
 D) Bu mərhələ vaxt etibarilə yalnız bir akademik dərslə məhdudlaşmaya da bilər.
 E) Şagirdlərdə yaradıcı təfəkkürü inkişaf etdirir.

30. Aşağıdakı fikirlərdən hansı nəticələrin çıxarılması mərhələsinə aid deyil?

- A) Şagirdlər yeni biliyin kəşfi yolunda son addımı atır, ümumiləşdirmə aparır.
 B) Şagird əldə olunan bilikləri irəli sürülmüş fərziyyələrlə müstəqil olaraq tutuşmalıdır.
 C) Şagirdlər kəşf etdikləri biliklər üçün bənzərsiz sevinc və məmnuniyyət hissi yaşayırlar.
 D) Bu mərhələdə iştirakçılar tədqiqatın gedişində əldə etdikləri tapıntıların, yeni informasiyanın mübadiləsini aparırlar.
 E) Şagirdlərin fikirləri sistemləşdirilir, əldə olunan informasiya ümumiləşdirilir.

31. "İstənilən prosesin təkmilləşdirilməsini təmin edən bir mexanizmdir" bu fikir fəal dərslin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) Tədqiqatın aparılması
 B) Qiymətləndirmə
 C) İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
 D) Yaradıcı tətbiqetmə
 E) Motivasiya

32. Aşağıdakı fikirlərdən hansı informasiyanın müzakirəsi və təşkili mərhələsinə aiddir.

1. Bütün bilik, bacarıq və vərdişlərin, təfəkkürün müxtəlif növlərinin (məntiqi, tənqidi, yaradıcı) səfərbərliyini tələb edir.

2. Bu mərhələ vaxt etibarilə yalnız bir akademik dərslə məhdudlaşmaya da bilər, yəni onun həyata keçirilməsi sonrakı dərslərdə də mümkündür.
3. Dərsdə əldə edilmiş bilik, bacarıq və vərdişlərin möhkəmləndirilməsi məqsədini güdən sərbəst iş formasıdır.
4. Bu mərhələdə mövcud tədqiqat sualına cavabın cizgiləri aydın seçilməyə başlayır. Məlumatlar sxem, qrafik, cədvəl, təsnifat formasında təşkil oluna bilər.
5. Biliyi möhkəmləndirir, onun praktiki əhəmiyyətini uşağa açıb göstərir.
- A) 4, 5 B) 1, 3 C) 1, 4 D) 1, 5 E) 1, 5

33. İnteqrasiyanın növləri hansılardır?

1. Fəndaxili
2. Üfüqi
3. Fənlərarası
4. Şaquli

- A) 2, 4 B) 1, 3 C) 1, 2
D) 3, 4 E) 1, 2, 3

34. Fəndaxili inteqrasiyanın hansı növləri var?

- A) Üfüqi, fənləüstü
B) Üfüqi, şaquli
C) Fənlərarası, həyatla əlaqə
D) Şaquli
E) Fənlərin əlaqələndirilməsi, üfüqi

35. Şagirdin fəaliyyətini izləmək, potensial imkanlarını müəyyənləşdirmək və inkişaf etdirmək məqsədi daşıyır. Bu təlim forması şagirdin sərbəst düşünməsi üçün real imkanlar yaradır. Qeyd olunan fikirlər təlimin təşkilinin hansı forması aiddir?

- A) Karusel B) Qrup işi
C) Fərdi iş D) Cütlərlə iş
E) Sorğu vərəqləri

36. Kurikulumda məzmun standartı nədir?

- A) Şagirdlərin nailiyyət səviyyəsini qiymətləndirmək üçün konkret ölçülərdir.
B) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin və müəllimlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
C) Şagirdlərin bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
D) Yalnız şagird fəaliyyətinin mərhələlərini əhatə edir.
E) Təhsilin məzmununa, idarə olunmasına qoyulmuş dövlət tələbidir.

37. Təlim strategiyaları seçilərkən aşağıdakıların hansı nəzərə alınmır?

- A) Qiymətləndirmə standartları
B) Fənnin məqsədləri
C) Valideynin arzusu

- D) Fənnin məqsəd və vəzifələri
E) Şagirdlərin potensial imkanları

38. Fənn kurikulumlarında təlim strategiyalarına nə daxil deyil?

- A) Fənnin təliminə verilən əsas tələblər
B) Təlimin təşkilində istifadə olunan forma və üsullar
C) Fənn üzrə təlimin planlaşdırılması
D) Kurikulum islahatının mərhələləri
E) İllik planlaşdırma

39. Təlim üsullarını seçin.

1. Müzakirə
2. Qeyri-standart dərs
3. Beyin həmləsi
4. Kiçik qruplarla iş
5. Venn diaqramı
6. Debatlar
7. Dərs oyun

- A) 1, 3, 5, 6 B) 1, 2, 4, 6
C) 1, 4, 5, 7 D) 3, 4, 5, 6 E) 1, 2, 3, 5, 6

40. "Beyin həmləsi" həm də adlanır.

- A) BİBÖ
B) Dərs forması
C) Təlim üsulu
D) Dərs nümunəsi
E) Əqli hücum

41. Aşağıdakılardan hansı təlimin təşkilinə verilən tələblərə daxil deyil?

- A) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
B) Fəaliyyətin stimullaşdırılması
C) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
D) Bilik yönümlülük
E) Şagird yönümlülük

42. Neçə təlim forması var?

- A) 8 B) 5 C) 4 D) 14 E) 2

43. Aşağıdakılardan hansı iş forması deyil?

- A) Cütlərlə
B) Fərdi
C) Müzakirə
D) Kollektiv
E) Qruplarla

44. Aşağıdakılardan hansı iş üsuludur?

- A) Qruplarla, müzakirə
B) Qruplarla, müsahibə
C) BİBÖ, cütlərlə
D) Cütlərlə, fərdi
E) Kiçik qruplarla müzakirə, beyin həmləsi

45. Planlaşdırmanın neçə növü var?

- A) 1 B) 3 C) 2 D) 6 E) 4

46. Perseptiv planlaşdırma aparmaq üçün müəllim hansı bacarıqlara malik olmalıdır?

1. Məzmun standartlarına əsasən dərslikdəki (dərslik olmayan fənlər üzrə müəllim vəsaitindəki) tədris vahidi və mövzular üzrə dəqiqləşmələr aparmaq.
2. Tədris vahidlərinin və mövzuların ardıcılığını müəyyən etməkdir.
3. İnteqrasiya imkanlarını müəyyən etmək.
4. Mövzuya uyğun motivasiyanı müəyyən etməkdir.

- A) 2, 3, 4
B) 1, 2, 3
C) 1, 3, 4
D) 1, 2, 4
E) 2, 4

47. Tədris vahidi və mövzuların ardıcılığı hansı prinsiplərə əsasən müəyyən olunur?

- A) Xronoloji və məntiqi ardıcılıq
B) Sadədən mürəkkəbə, məntiqi və xronoloji ardıcılıq
C) Şeirələrin ardıcılığı, zaman ardıcılığı
D) Məntiqi ardıcılıq, məzmun ardıcılığı
E) Asandan çətinə, standartların ardıcılığı

48. İllik planlaşdırmaya hansı daxil deyil?

- A) Standartlar
B) İnteqrasiya
C) Motivasiya
D) Resurslar
E) Tarix

49. İllik planlaşdırmaya aid olanları seçin.

1. Tədris vahidi
2. Resurslar
3. Motivasiya
4. Tədqiqat aparılması
5. Tarix
6. Mövzu
7. Qiymətləndirmə
8. Yaradıcı tətbiqetmə
9. Standartlar

- A) 1, 2, 3, 5, 7
B) 2, 3, 4, 5
C) 1, 2, 4, 5, 6, 9
D) 1, 2, 5, 6, 7, 9
E) 1, 3, 4, 6, 7

50. Gündəlik planlaşdırmada qeyd olanları müəyyən edin.

1. Tədris vahidi
2. Motivasiya
3. Ev tapşırıqlarının yoxlanılması
4. Resurslar
5. Tədqiqat aparılması
6. Məlumat mübadiləsi
7. Məqsəd
8. Dərs saatlarının sayı
9. Mövzu

- A) 2, 3, 4, 8, 9
B) 1, 2, 4, 5, 7, 9
C) 2, 3, 5
D) 6, 7, 8, 9
E) 2, 4, 5, 6, 7, 9

51. BİBÖ abreviaturası nə bildirir?

- A) Bilmək İstəyirəm. Bildim. Öyrəndim.
B) Bilmirəm. İstəyirəm bilim. Öyrənərdim.
C) Bilmədiklərim. İstəyirəm bilim. Öyrənərdim.
D) Bilik. İstiqamət. Bilmədiklərim. Öyrəndiklərim.
E) Bilirəm. İstəyirəm bilim. Öyrəndim.

52. Motivasiyanın düşündürücü və məqsədəuyğun olmasının səbəblərini müəyyən edin.

1. Tədqiqatı dərslərin nəticələrinə yönəldir.
2. Dərs müddətində (45 dəqiqə) dərslərin bütün mərhələləri arasında vaxtı bölüb, onları tam keçirməyə imkan verir.
3. Dərslərin maraqlıdır, dərslərin vaxtında bitir.
4. Təhsilçilərdə idrak fəallığı yaradır.

- A) 1, 4
B) 1, 3
C) 2, 3
D) 2, 4
E) 2, 3, 4

53. 1. Prosesləri və ya fəaliyyət mərhələlərini özündə əks etdirmir.

2. Hər hansı anlayışın tərkib hissələrinin dərk edilməsini əhatə edir.

Verilmiş fikirlər biliyin hansı kateqoriyasına aiddir?

- A) Prosedural
B) Kontekstual
C) İdraki
D) Deklorativ
E) Psixomotor

54. Verilmiş fikirlərlə bağlı olmayan cavab hansıdır?

Artıq başa çatmış dərslərin şüurda inikası;
Dialog və əməkdaşlığın zəruriliyi;
Nəzərdə tutulmuş məqsədlə qiymətləndirmə arasında uzlaşma;
Bilik və fəaliyyət;

- A) Refleksiya
B) Relevanlıq
C) Dərs mexanizmi,
D) Məzmun standartı
E) İnteqrasiya

55. "Tapmacaya bənzərən bu üsulda müəllim dairəvi karta şagirddən tələb etdiyi fikri yazır və lövhədən asır. Həmin fikrin xüsusiyyətləri barədə yönəldici söz sadalayır və ya qeyd etdirir. Şagirdlər bu xüsusiyyətlərə uyğun olaraq genişləndirilmiş ifadəni – sözü tapırlar."

Bu hansı iş üsuludur?

- A) "İdeyalar xalısı"
B) "Beyin həmləsi"
C) "Söz assosiyasiyası"
D) "Anlayışın çıxarılması"
E) "Auksion"

62. Məlumatın müzakirəsi və təşkili (məlumatın müzakirəsi, təsnifi, əlaqələndirilməsi)
 A. Yeni dərslərin möhkəmləndirilməsi üçün sual və tapşırıqlar
 B. Produktiv (yaradıcı) tətbiq etmə
 C. Motivasiya (problemin qoyulması, dərsiyyələrin irəli sürülməsi)
 D. Qiymətləndirmə və ya refleksiya (hər mərhələdə aparıla bilər)
 E. Məlumat mübadiləsi (əldə edilmiş məlumatların təqdim olunması)

- A) 3, 6, 7, 1, 2, 4, 5
 B) 6, 1, 8, 3, 2, 5, 7
 C) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
 D) 4, 7, 3, 2, 5, 6, 1
 E) 1, 2, 5, 3, 4, 6, 7

63. Fəal təlim üsullarından biri dərslərin motivasiya mərhələsinə daha uyğundur:

- A) Auktsion
 B) Əqli hücum
 C) Layihə metodu
 D) Debat
 E) Ziqzaq

64. Tədqiqat sualını tərtib etmək üçün müəllim əvvəlcə nəyi müəyyən etməlidir?

- A) Tədqiqat sualının cavabı ilə dərslərin sonunda nəzərdə tutduğu təlim nəticəsinin uyğunluğunu nəzərdən keçirməlidir.
 B) Bu sualı tərtib etmək üçün müəllim əvvəlcə dərslərin əvvəlində olan motivasiyanın müəyyən etməlidir.
 C) Bu sualı tərtib etmək üçün müəllim əvvəlcə dərslərin qiymətləndirmə standartlarını müəyyən etməlidir.
 D) Bu sualı tərtib etmək üçün müəllim əvvəlcə dərslərin elmi-metodik tərəflərini müəyyən etməlidir.
 E) Tədqiqat sualını tərtib etmək üçün dərslərdəki tapşırıqlara diqqət yetirməlidir.

65. Hansı xüsusiyyət fərdi iş formasının müsbət cəhətinə aiddir?

- A) Şagirdlərin daha yaxından əməkdaşlıq etməsini təmin etmək
 B) Şagirdin fərdi imkanlarını yaxından izləmək
 C) Vaxt itkisinə yol verməmək
 D) Şagirdlərdə bir-birini dinləmək bacarığını formalaşdırmaq
 E) Şagirdləri birgə fəaliyyətə alışdırmaq

66. Aşağıdakılardan hansı idrak taksonomiyasının səviyyələrinə aid deyil.

- A) Analiz
 B) Dəyərləndirmə
 C) Müqayisə etmə
 D) Anlama
 E) Tətbiq

67. Emosional taksanomiyanın səviyyələrinin düzgün ardıcılığını müəyyən edin.

1. Dəyər və dəyərlər sistemini xarakterində əks etdirmə.
 2. Məqbul sayma
 3. Təşkil etmə
 4. Dəyərləndirmə
 5. Reaksiya vermə
 A) 5, 4, 1, 3, 2
 B) 2, 5, 4, 1, 3
 C) 1, 2, 5, 4, 3
 D) 2, 5, 4, 3, 1
 E) 1, 5, 4, 2, 3

68. Psixomotor taksanomiyanın səviyyələrinin düzgün ardıcılığını müəyyən edin.

1. hazırlama
 2. mexanizmi müəyyənləşdirmə
 3. təqlid etmə
 4. hissetmə
 5. yaradıcılıq
 6. mükəmməl icra
 7. uyğunlaşma
 A) 7, 4, 1, 2, 6, 3, 5
 B) 4, 1, 2, 3, 6, 7, 5
 C) 1, 4, 3, 2, 6, 7, 5
 D) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
 E) 4, 1, 3, 2, 6, 7, 5

69. Taksanomiyaaya aid olan fikirləri müəyyən edin

1. təlimi daha ardıcıl və səmərəli qurmağa zəmin yaradır.
 2. təlim məqsədlərini düzgün müəyyənləşdirmək imkanı yaradır.
 3. problemləri düzgün müəyyənləşdirmək və uyğun tapşırıqları tərtib etməyə kömək edir.
 4. qoyulmuş məqsədlərə uyğun qiymətləndirmə vasitələri seçməyə zəmin yaradır.
 5. təlim nəticələrinə əsaslanaraq refleksiyanı düzgün keçirməyə imkan verir.
 A) 1, 2, 5
 B) 3, 4
 C) 2, 3, 4, 5
 D) 1, 2, 3, 5
 E) Bütün cavablar uyğundur

70. "Müxtəlif fənlər arasında məntiqi əlaqələrin qurulmasına xidmət göstərir. Bu proses eyni bir bacarığın ayrı-ayrı fənlər vasitəsilə daha da təkmilləşdirilməsini təmin edir". Qeyd olunan fikirlər inteqrasiyanın hansı növünə aiddir?

- A) Fəndaxili inteqrasiya
 B) Fənlərarası inteqrasiya
 C) Üfüqi inteqrasiya
 D) Şaquli inteqrasiya
 E) Həyatla inteqrasiya

71. "Standartların siniflər üzrə əlaqəsini əhatə edir. Bilik, bacarıq və vərdişlərin sinifdən-sinifə genişlənərək inkişaf etməsini izləməyə imkan yaradır". Qeyd olunan fikirlər fəndaxili inteqrasiyanın hansı növünə aiddir?

- Tədqiqata başlamadan əvvəl qiymətləndirmə meyarlarını şagirdlərin nəzərinə çatdırmaq.
 - Maraqlı yarandıqda şagirdlərin işinə müdaxilə etmək, problemin həllinə yönəltmək.
 - İş vərəqlərini yoxlamaq və qiymətləndirmək.
 - Əldə olunan informasiyaların düzgün mübahisəsini təşkil etmək.
- A) 1, 3, 5 B) 2, 3 C) 2, 3, 4
D) 4, 5, 6 E) 1, 5

81. Motivasiya zamanı buraxılan səhvlərə aiddir:

- Müəllim motivasiyanı elə təşkil edir ki, şagirdlərdə idrak fəallığı oyanır, yeni dərslərin məzmununu şagirdlər tərəfindən müəyyən olunur.
 - Müəllim motivasiya qismində bir həll variantı olan çalışmadan istifadə edir.
 - Açıq suallardan istifadə edir.
 - Müəllim motivasiya qismində real problem əvəzinə həvəsləndirici informasiyadan (maraqlı, cəlbədicilə) və ya onun təqdimatı üsullarından (oyun, rəngbəhrəng şəkil) istifadə edir.
- A) 1, 2, 4 B) 2, 3, 4 C) 2, 4 D) 1, 4 E) 3, 4

82. Ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsi zamanı buraxılan səhvləri müəyyən edin:

- Nəticəyə gəlmək üçün müəllim şagirdlərin köməyi ilə əldə olunan bilgiləri ümumiləşdirir.
 - Müəllim şagirdlərin dərslərin axırında çıxardıqları nəticələri və etdikləri ümumiləşdirmələrlə ilkin fərziyyələr və tədqiqat sualı arasında əlaqə yaratmağa çalışır.
 - Əldə edilmiş ideyanı tədqiqat sualı ilə və şagirdlərin ilkin fərziyyələri ilə müqayisəsini təşkil edir.
 - Müəllim problem qoyur və problemin həllində əsas iştirakçı özü olur.
- A) 2, 3 B) 1, 4 C) 1, 2, 3, 4 D) 1, 3 E) 2, 4

83. Müəllimin vəzifələrinə aid deyil:

- Təhsil sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində iştirak etmək
- Şagirdlərin təlim nailiyyətlərini qiymətləndirmək
- Pedaqoji etika və əxlaq normalarına riayət etmək
- Təhsilçilərdə fəal vətəndaş mövqeyi formalaşdırmaq
- Dərslər və dərslər vəsaitləri hazırlamaq

84. Müəllimin innovativ fəaliyyətinə aid olmayanları müəyyən edin:

- Innovativ təlim və informasiya texnologiyalarını tətbiq edir.
- Yeni təlim üsulları yaradır.
- Təlim prosesində şagirdə obyekt kimi baxır.
- İnkişafetdirici, diferensial və integrativ yanaşmaları tətbiq edir.

- Təlim prosesində şagirdlərə mövzu ilə bağlı daha çox məlumat verməyə çalışır.
- A) 4, 5 B) 1, 3, 5 C) 1, 2
D) 1, 2, 4 E) 3, 5

85. Verilənlərdən biri fəal təlimin xüsusiyyəti deyil.

- Problemin həlli prosesində biliklərin müstəqil şəkildə əldə edilməsi və mənimsənilməsi
- Hazır halda əldə edilən biliklərin möhkəmləndirilməsi yolu ilə mənimsənilməsi
- Yeni biliklərin tədqiqat prosesində dərk edilməsi
- Dialogi təlimə üstünlük verilməsi
- Təfəkkürə əsaslanması

86. Refleksiya mərhələsi nəyə xidmət edir?

- Şagirdlərin nailiyyətlərinin nəticəsini müzakirə etməyə
- Şagirdlərin tədqiqat fəaliyyətlərinin əsas mərhələlərini dərk etməyə
- Yalnız müəllimin söylədiklərini yadda saxlamağa
- Əldə olunmuş biliklərin müzakirəsinə
- Tədqiqatın nəticələrini müzakirə etməyə

87. Uyğunluğu müəyyən edin.

- Şagirdin mövqeyi
 - Müəllim mövqeyi
 - İnteraktiv iş formaları
 - "kəşf edən", "tədqiqatçı"
 - "bələdçi", "aparıcı"
 - cütlüklərlə iş
- A) 1-a, 2-b, 3-c
B) 1-b, 2-a, 3-c
C) 1-b, 2-c, 3-a
D) 1-c, 2-a, 3-b
E) 1-a, 2-c, 3-b

88. Fəal dərslərin neçə mərhələsi var?

- A) 5 B) 4 C) 7 D) 8 E) 3

89. Verilənlərdən hansı açıq sualdır?

- Bu nədir?
- Nə vaxt?
- Nə üçün?
- Nə zaman?
- Kimindir?

90. "Ana dili: 1. 2. 4. Nitqində jest və mimikalardan istifadə edir. "Aşağıdakılardan hansı təqdim edilmiş alt-standartı bilik (1) və fəallıq (2) kateqoriyaları əks etdirir?

1. Prosedural; 2. Emosional
1. Deklarativ; 2. Psixomotor və emosional
1. Prosedural; 2. Psixomotor və emosional
1. Deklarativ; 2. Psixomotor
1. Kontekstual; 2. Psixomotor

Azərbaycan Respublikasının Təhsil sahəsində İslahat Proqramı və Təhsil Sektorunun İnkişaf Layihəsinə əsasən olaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti 13 Yanvar 2009-cu ildə "Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsil sistemində Qiymətləndirmə Konsepsiyası"nı təsdiq etmişdir. Təlim və tədris prosesinin əsas standartlarının monitorinqinin həyata keçirilməsi üçün müasir məlumatların əldə edilməsi, habelə dövlət məsuliyyəti kimi irəli sürülmüşdür. Təhsilin keyfiyyətinin müəyyənləşdirilməsində əsas göstərici şagirdin təlim nəticələri olduğundan, həmin nəticələrin obyektiv qiymətləndirilməsi də keyfiyyəti üzə çıxaran ən əhəmiyyətli mənbə hesab olunur.

Qiymətləndirmə Konsepsiyasında aşağıdakılar əhatəli şəkildə əks olunmuşdur:

- ✓ Müasir dövrdə qiymətləndirmə fəaliyyətinə qoyulan tələblər;
- ✓ Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sahəsində mövcud olan problemlər;
- ✓ Konsepsiyanın yaradılması üçün zəruri səbəblər;
- ✓ Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sisteminin vəzifələri;
- ✓ Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin əsas xüsusiyyətləri;
- ✓ Əsas qiymətləndirmə növləri;
- ✓ Qiymətləndirmə standartlarının və qiymətləndirmə vasitələrinin hazırlanması;
- ✓ Məktəbdaxili qiymətləndirmənin mahiyyəti və məzmunu;
- ✓ Şagird nailiyyətlərinin və irəliləyişlərinin monitorinqi sistemi;
- ✓ Kurikulum üzrə qiymətləndirmə (şagird fəaliyyətinin təlim standartlarına uyğunluğunun müəyyənləşdirilməsi);
- ✓ Buraxılış imtahanları (ümumtəhsil pillələri üzrə yekun qiymətləndirmə);
- ✓ Milli qiymətləndirmənin mahiyyəti və məzmunu;
- ✓ Milli qiymətləndirmənin məqsədləri;
- ✓ Milli qiymətləndirmə üzrə təlimatların məqsədi və strukturu;
- ✓ Beynəlxalq qiymətləndirmənin mahiyyəti və məzmunu;
- ✓ Beynəlxalq qiymətləndirmə proqramının əsas məqsədləri;
- ✓ Beynəlxalq qiymətləndirmə proqramı üzrə həyata keçiriləcək əsas tədbirlər;
- ✓ Qiymətləndirmə islahatından gözlənilən nəticələr.

Ənənəvi qiymətləndirmə	Müasir qiymətləndirmə
Qiymətləndirmə şagirdə qiymət yazmaq kimi qəbul olunurdu, şagird yalnız qiymət almaq xatirinə oxuyurdu.	Qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilir və onu idarə edən vacib amil kimi meydana çıxır.
Cari qiymətləndirmə formalizmə gətirib çıxarırdı. Müəllimin subyektiv rəyinə əsaslanırdı.	Cari qiymətləndirilmənin aradan qaldırılması məzmun standartlarının bütövlükdə mənimsənilməsinə və qiymətləndirmənin obyektivliyini təmin edir.
Tədris prosesinin yalnız müəyyən bir hissəsində tətbiq edilirdi.	Tədris prosesinin bütün mərhələlərində tətbiq edilir.
Əsasən bilik səviyyəsi qiymətləndirilirdi.	Şagirdin nailiyyəti (qazanılan dəyərlər) qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
Qiymətləndirmə standartları mövcud deyildi.	Məzmun standartlarının mənimsənilməsi səviyyəsini ölçmək üçün qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirilmişdir.

Yeni qiymətləndirmə sisteminin yaradılmasını zəruri edən səbəblər:

1. Təhsil fəaliyyətinin səmərəlilik səviyyəsinin müəyyən edilməsi;
2. Təhsil standartlarının tələbata uyğunluğunun monitorinqinin həyata keçirilməsi;
3. Ölkə üzrə şagirdlərin nailiyyətləri barədə obyektiv məlumatların əldə edilməsi;
4. Təlim prosesinin təkmilləşdirilməsi və keyfiyyətinin yüksəldilməsi.

Müasir qiymətləndirmə siyasəti:

- ✓ Qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilir;
- ✓ Cari qiymətləndirmənin aradan qaldırılması məzmun standartlarının bütövlükdə mənimsənilməsinə və qiymətləndirmənin obyektivliyini təmin edir;
- ✓ Tədris prosesinin bütün mərhələlərində tətbiq edilir;
- ✓ Şagirdin nailiyyəti qiymətləndirilir və inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
- ✓ Məzmun standartlarının mənimsənilməsi səviyyəsini ölçmək üçün qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirilmişdir.

Qiymətləndirmə və təlim proseslərinə təhsilin qarşılıqlı əlaqədə olan iki tərəfi kimi baxılır. Sistemli proses olan qiymətləndirmə təlim nəticələri ilə maraqlı tərəflər arasında səmərəli əks-əlaqə vasitəsi kimi aşağıdakı komponentləri əhatə etməklə qurulur:

Qiymətləndirmə məlumatları. Bunlara şagirdlərin nailiyyətlərini və təlimə münasibətlərini, müəllimlərin hazırlıq səviyyəsini, fənn kurikulumlarının xarakterik cəhətlərini, təlim resurslarının bölgüsünü əks etdirən məlumatlar və fəaliyyətlərin icra mexanizmləri daxildir;

Məlumatların toplanması. Bu proses testlərin keçirilməsi, şagird tapşırıqlarının yoxlanılması, sinifdə müşahidəsi, qiymət cədvəlləri və digər məktəb sənədlərinin təhlil edilməsi kimi üsullarla həyata keçirilir;

Qiymətləndirmə nəticələri. Həmin nəticələrdən tədris prosesinin planlaşdırılması və istiqamətləndirilməsi, qiymət ballarının hesablanması, müqayisələrin aparılması, təhsil sənədlərinin və lisenziyaların verilməsi, təhsilin bir pilləsindən digərinə keçilməsi, pedaqoji nəzəriyyələrin formalaşdırılması, təhsil siyasətinin qurulması və onun təsirliliyinin monitorinqinin aparılması, təlim resurslarının bölgüsü, kurikulumun və tədrisin keyfiyyətinin dəyərləndirilməsi zamanı istifadə olunur, eləcə də geniş ictimaiyyəti məlumatlandırmaq məqsədi daşıyır;

Qiymətləndirmə standartları. Bu standartlar təhsilin keyfiyyətini qiymətləndirmək üçün əsas meyarları təyin edir, şagird nailiyyətlərinin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dəyərləndirilməsi üçün istifadə olunan qiymətləndirmə üsulları və vasitələrinin keyfiyyətini təsvir edir, qiymətləndirmə prosesinin qanuniliyinə zəmanət verir.

Qiymətləndirmənin məqsədləri

Təhsil sisteminin səmərəli fəaliyyətini təmin edən məktəbdaxili qiymətləndirmə sisteminin yaradılması məqsədi ilə müasir məzmun standartlarına cavabverən yüksək keyfiyyətli qiymətləndirmə vasitələrinin hazırlanması;

Qiymətləndirmədən təlim və tədrisin ehtiyaclarını ödəmək üçün istifadə edilməsi.

Müasir qiymətləndirmənin prinsipləri

Etibarlılıq. Toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyinin və etibarlılığının təmin edilməsi. Məlumatların keyfiyyəti qəbul edilmiş qərar və fəaliyyətlərin münasibliyinə təminat verir. Qiymətləndirmə məqsədləri real seçilir və ölçüləbilən xüsusiyyətlər qiymətləndirilir. Şagirdin nailiyyətləri ona yaradılmış imkan daxilində müəyyən sahədə yerinə yetirdiyi konkret tapşırığın səviyyəsinə görə qiymətləndirilir.

Qiymətləndirmənin relevantlığı. Nəzərdə tutulmuş məqsədlə qiymətləndirmə arasında uzlaşma təmin olunur. Qiymətləndirmə əvvəlcədən planlaşdırılır, onun xidmət edəcəyi məqsədlər müəyyənləşdirilir, şagird haqqında toplanılan zəruri məlumatların mahiyyəti, xüsusiyyətləri göstərilir, məlumatların toplanılması və təhlili üsulları seçilir, veriləcək qərarın mahiyyəti təsvir edilir.

Qiymətləndirmənin praktikliyi. Qiymətləndirmə prosesinin praktikliyi şəffaf şəkildə davamlı olaraq onun tətbiqi haqqında məlumat verir. Buraya:

- qiymətləndirmənin düzgün təşkili,
- qiymətləndirmə üzrə vaxtın müəyyən edilməsi,

III BÖLMƏ

Yeni qiymətləndirmə sisteminin yaradılmasını zəruri edən səbəblər:

1. Təhsil fəaliyyətinin səmərəlilik səviyyəsinin müəyyən edilməsi;
2. Təhsil standartlarının tələbatı uyğunluğunun monitorinqinin həyata keçirilməsi;
3. Ölkə üzrə şagirdlərin nailiyyətləri barədə obyektiv məlumatların əldə edilməsi;
4. Təlim prosesinin təkmilləşdirilməsi və keyfiyyətinin yüksəldilməsi.

Müasir qiymətləndirmə siyasəti:

- ✓ Qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilir;
- ✓ Cari qiymətləndirmənin aradan qaldırılması məzmun standartlarının bütövlükdə mənimsənilməsinə və qiymətləndirmənin obyektivliyi təmin edir;
- ✓ Tədris prosesinin bütün mərhələlərində tətbiq edilir;
- ✓ Şagirdin nailiyyəti qiymətləndirilir və inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
- ✓ Məzmun standartlarının mənimsənilməsi səviyyəsini ölçmək üçün qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirilmişdir.

Qiymətləndirmə və təlim proseslərinə təhsilin qarşılıqlı əlaqədə olan iki tərəfi kimi baxılır. Sistemə aşağıdakı komponentləri əhatə etməklə qurulur:

Qiymətləndirmə məlumatları. Bunlara şagirdlərin nailiyyətlərini və təlimə münasibətlərini, müəllimlərin hazırlıq səviyyəsini, fənn kurikulumlarının xarakterik cəhətlərini, təlim resurslarının bölgüsünü əks etdirən məlumatlar və fəaliyyətlərin icra mexanizmləri daxildir;

Məlumatların toplanması. Bu proses testlərin keçirilməsi, şagird tapşırıqlarının yoxlanılması, sınıfa müəhəbbətlərin aparılması, fənn kurikulumlarının icra keyfiyyətinin, şagirdlərin və müəllimlərin fəaliyyətlərinin müşahidəsi, qiymət cədvəlləri və digər məktəb sənədlərinin təhlil edilməsi kimi üsullarla həyata keçirilir;

Qiymətləndirmə nəticələri. Həmin nəticələrdən tədris prosesinin planlaşdırılması və istiqamətləndirilməsi, qiymət ballarının hesablanması, müqayisələrin aparılması, təhsil sənədlərinin və lisenziyaların verilməsi, təhsilin bir pilləsindən digərinə keçilməsi, pedaqoji nəzəriyyələrin formalaşdırılması, təhsil siyasətinin qurulması və onun təsirliliyinin monitorinqinin aparılması, təlim resurslarının bölgüsü, kurikulumun və tədrisin keyfiyyətinin dəyərləndirilməsi zamanı istifadə olunur, eləcə də geniş ictimaiyyəti məlumatlandırmaq məqsədi daşıyır;

Qiymətləndirmə standartları. Bu standartlar təhsilin keyfiyyətini qiymətləndirmək üçün əsas meyarları təyin edir, şagird nailiyyətlərinin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dəyərləndirilməsi üçün istifadə olunan qiymətləndirmə üsulları və vasitələrinin keyfiyyətini təsvir edir, qiymətləndirmə prosesinin qanuniliyini zəmanət verir.

Qiymətləndirmənin məqsədləri

Təhsil sisteminin səmərəli fəaliyyətini təmin edən məktəbdaxili qiymətləndirmə sisteminin yaradılması məqsədi ilə müasir məzmun standartlarına cavabverən yüksək keyfiyyətli qiymətləndirmə vasitələrinin hazırlanması;

Qiymətləndirmədən təlim və tədrisin ehtiyaclarını ödəmək üçün istifadə edilməsi.

Müasir qiymətləndirmənin prinsipləri

Etibarlılıq. Toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyinin və etibarlılığının təmin edilməsi. Məlumatların keyfiyyəti qəbul edilmiş qərar və fəaliyyətlərin münasibliyinə təminat verir. Qiymətləndirmə məqsədləri real seçilir və ölçüləbilən xüsusiyyətlər qiymətləndirilir. Şagirdin nailiyyətləri ona yaradılmış imkan daxilində müəyyən sahədə yerinə yetirdiyi konkret tapşırığın səviyyəsinə görə qiymətləndirilir.

Qiymətləndirmənin relevantliyi. Nəzərdə tutulmuş məqsədlə qiymətləndirmə arasında uzlaşma təmin olunur. Qiymətləndirmə əvvəlcədən planlaşdırılır, onun xidmət edəcəyi məqsədlər müəyyənləşdirilir, şagird haqqında toplanılan zəruri məlumatların mahiyyəti, xüsusiyyətləri göstərilir, məlumatların toplanılması və təhlili üsulları seçilir, veriləcək qərarın mahiyyəti təsvir edilir.

Qiymətləndirmənin praktikliyi. Qiymətləndirmə prosesinin praktikliyi şəffaf şəkildə davamlı olaraq onun tətbiqi haqqında məlumat verir. Buraya:

- qiymətləndirmənin düzgün təşkili,
- qiymətləndirmə üzrə vaxtın müəyyən edilməsi,

Milli qiymətləndirmə:

- ✓ Milli qurumlar tərəfindən keçirilir;
 - ✓ Bütün pillələr və səviyyələr üzrə təlim nəticələrinin səviyyəsini müəyyən etmək məqsədilə aparılır.
 - ✓ Milli və fənn kurikulumunda əks olunub.
- Milli qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətinə nəzarət etmək üçün müəyyən tədris dövrünün sonunda müəssisəyə mədi olaraq həyata keçirilən və şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsini təmin edən sistemdir. Xüsusi təhsil vasitələri seçilməklə, 4-cü və 9-cu sinif şagirdləri arasında obyektiv testlər, sorğu vərəqələri və müəssisənin prosesinin keyfiyyətinin, təhsildə aparılan digər dəyişikliklərin dəyərləndirilməsinə, təhsilin keyfiyyətinə nəzarətin daha səmərəli həyata keçirilməsinə xidmət edir. Təlimin aparıldığı şərait tədris praktikası və təhsil prosesində iştirak edən tərəflərin münasibətində baş verən dəyişikliklər, həmçinin şagird nailiyyətlərinə təsir edən digər amillər barədə əlavə məlumatların əldə edilməsinə imkan verir.

Beynəlxalq qiymətləndirmə**Beynəlxalq qiymətləndirmə:**

- ✓ Beynəlxalq standartlara əsaslanır;
 - ✓ Cəmiyyətdə inteqrasiya proseslərinin nəticəsidir;
 - ✓ Hər bir ölkənin vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır;
 - ✓ Beynəlxalq və milli ekspertlər tərəfindən keçirilir.
- Beynəlxalq qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və qiymətləndirilməsi funksiyalarını yerinə yetirir. Burada müqayisə etmə tədqiqatları, monitorinqlər vasitəsilə aparılır, ölkədə təhsilin vəziyyəti haqqında məlumat əldə etmək, həlli tələb olunan daha əhəmiyyətli problemləri üzə çıxarmaq, onları aradan qaldırmaq, nticələri xarici ölkələrlə müqayisə etmək imkanı yaradır. Bu qiymətləndirmə şagirdlərin qazanılmış bacarıqlar-dan istifadə etmə imkanlarının qiymətləndirilməsinə yönəldilmişdir, üç ildən bir həyata keçirilir, iştirakçı ölkələrin şagirdlərinin nticələri arasındakı fərqləri izah edən amilləri (şagirdlərin və onların ailələrinin, təhsil müəssisələri və tədris prosesinin xüsusiyyətlərini) öyrənməyə, riyazi savadlılıq, oxu savadı, təbiət elmləri savadlılığı və əlavə olaraq müxtəlif tipli problemləri həlletmə bacarıqlarını qiymətləndirməyə xidmət edir.

Məktəbdaxili qiymətləndirmənin mahiyyəti və məzmunu**Məktəbdaxili qiymətləndirmə** aşağıdakı əsas komponentləri əhatə edir:

- ✓ şagird nailiyyətlərinin və irəliləyişlərinin monitorinqi;
- ✓ şagird fəaliyyətinin təlim standartlarına uyğunluğunun müəyyənəşdirilməsi (kurikulum üzrə qiymətləndirmə);
- ✓ ümumtəhsil pillələri üzrə yekun qiymətləndirmənin (buraxılış imtahanlarının) aparılması.

Kurikulum üzrə qiymətləndirmə**(Şagird fəaliyyətinin təlim standartlarına uyğunluğunun müəyyənəşdirilməsi)**

Kurikulum üzrə qiymətləndirmə şagirdin təlim nəticələrinin məzmun standartlarına uyğunluğunu müəyyənəşdirmək məqsədi ilə aparılır. Qiymətləndirmənin bu növü Milli Kurikulum çərçivəsi kontekstində hazırlanmış məzmun standartları və fənn kurikulumları ilə yaxından əlaqəlidir.

Kurikulum üzrə daxili qiymətləndirmə dərslərin sonunda hər bir sinifdə şagirdin fəaliyyətinin milli standartlara uyğunluğunu müəyyənəşdirmək məqsədi ilə müəllimlər tərəfindən aparılır.

Kurikulum üzrə xarici qiymətləndirmə şagirdin fəaliyyətinin milli standartlara uyğunluğunu müəyyənəşdirmək məqsədi ilə tam standartlaşdırılmış formada, ibtidai (4-cü sinfin sonunda), əsas (9-cu sinfin sonunda) və orta (11-ci sinfin sonunda) təhsil pillələrinin sonunda müəllim və məktəb rəhbərləri tərəfindən aparılır (II yarımil üzrə yekun qiymətləndirmə ilə birləşdirmək olar).

Buraxılış imtahanları (ümumtəhsil pillələri üzrə yekun qiymətləndirmə)

Buraxılış imtahanları təhsil pillələri üzrə (9 və 11-ci siniflər) testlər vasitəsilə mərkəzləşdirilmiş qaydada aparılır, nticələri xüsusi prosedurlar və texniki vasitələr tətbiq edilməklə, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyində qiymətləndirilir, məzunlara şəhadətnamə və attestatların verilməsi təmin edilir.

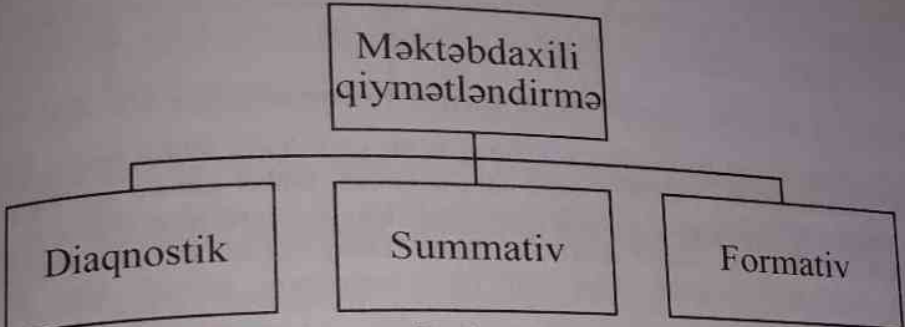
Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin əsas xüsusiyyətləri

- ✓ Fənlər üzrə məzmun standartlarının müəyyən edilməsində əsas məqsəd həmin standartların şagird tərəfindən mənimsənilməsi istiqamətində **hədəflərin təyin edilməsidir**.
- ✓ Qəbul edilmiş standartlara uyğun bilik və bacarıqlara nail olmaq üçün şagirdin fəaliyyəti fasiləsiz sti-

- müəlləşdirilməli, onların daha yüksək səviyyəli standartları mənimsəməsi üçün müvafiq şərait yaradılmalıdır.
- Optimal vəziyyətdə heç bir şagirdin tədris ili boyunca geri qalmasına imkan verilməməli, hər bir şagirdin nailiyyəti diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.
- Bu baxımdan şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi davamlı, dinamik və rəsmi olmayan prosesdir.
- Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi şagirdin biliklərə yiyələnmək, onlardan istifadə etmək, nəticə çıxarmaq bacarıqları haqqında məlumatların toplanması prosesi kimi qəbul edilir və aşağıdakı məqsədlərə kömək edir:
 - Şagirdin nailiyyətinin izlənilməsi;
 - Təlim prosesində qərarların qəbulu;
 - Şagird təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi;
 - Kurikulumun qiymətləndirilməsi.

Məktəbdaxili qiymətləndirmənin növləri

Məktəbdaxili qiymətləndirmə rəsmi qiymətləndirmədir və şagirdlərin sinifdən-sinifə, bir təhsil səviyyəsinə-dən digər təhsil səviyyəsinə keçirilməsinə xidmət edir.

Diaqnostik qiymətləndirmə. Diaqnostik qiymətləndirmə şagirdin bilik və bacarıqlarının ilkin səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsinə və bunun əsasında hər bir şagirdin potensial imkanlarını nəzərə alan təlim strategiyalarının seçilməsinə xidmət edir.

Üstün cəhətləri	Şəraitə görə təlim məqsədləri və strategiyalarında çevik dəyişikliklər aparılmasına imkan verir; Fərdi yanaşmaya və diferensial təlimə imkan yaradılmasına imkanı verir.
Məqsədləri	Hər bir şagirdin bilik və bacarığının, maraq və motivasiyasının ilkin səviyyəsini müəyyən etmək; Təlim prosesinin planlaşdırılmasında şagirdin fərdi inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə almaq; Təlim strategiyasını müəyyənləşdirmək. Şagirdlərin sinifdəki fəaliyyətini müqayisə etmək və ya sonrakı inkişafını qiymətləndirmək üçün ilkin məlumat bazasını yaratmaq.
Keçirilmə müddəti	Dərs ilinin, tədris vahidinin, bəhs və bölmələrin əvvəlində; Zəruri vəziyyət yarandıqda, şagird başqa məktəbdən gələndə, sinfi dəyişəndə və s.
Harada qeyd olunur?	Nəticələr rəsmi sənədlərdə qeyd olunmur, yazılı qeydlər müəllimin qeyd dəftərində öz əksini tapır, sinif və şagird portfoliosunda (təhsilalanın fərdi qovluğunda) saxlanılır.

Tədris ilinin əvvəlində, yeni bölməni tədris etməzdən əvvəl təbii ki, müəllim əvvəlcə şagirdlərin bilik, bacarıq səviyyəsinin hansı səviyyədə olduğunu müəyyən etmək istəyir. Bu zaman diaqnostik qiymətləndirmə üsulu və vasitələrindən istifadə edərək şagirdlərin ilkin səviyyəsini müəyyənləşdirmək, qeydlər aparmaq olar. Bu qiymətləndirməni apararkən müəllim aşağıdakı kimi suallara cavab tapacaqdır:

III BÖLMƏ

- ✓ sinfin ümumi səviyyəsi necədir?
- ✓ şagirdlərin bilik və bacarıq səviyyəsi, dünyagörüşü hansı səviyyədədir?
- ✓ şifahi nitq bacarıqları hansı səviyyədədir?
- ✓ keçiriləcək bölməni əhatə edən mövzular haqqında məlumatları varmı?

Müəllim diaqnostik qiymətləndirmə apararkən bu kimi suallara cavab taparaq gələcək strategiyalarını (mövqeyini) müəyyən edə bilər. Diaqnostik qiymətləndirmə vasitələri, bir qayda olaraq, standartlar üzrə əldə olunmuş bilik və bacarıqlar əsasında hazırlanır (ibtidai təhsil səviyyəsinin birinci sinfində dərs ilinin əvvəlində istisna edilməklə). Birinci sinif müəllimi aşağıdakı formada meyarlar müəyyən edərək diaqnostik qiymətləndirmə apara və qeydlər apara bilər:

Şagirdlərin adı və soyadı	Yaşına uyğun dünyagörüşünə malik olması	Şifahi Nitqi	Danışarkən düzgün cümlələr qurması	Hərfləri və rəqəmləri tanıması və sadalaması
1.				
2.				
3.				

Müəllim yuxarıda qeyd olunan bacarıqları yoxlamaq üçün şagirdlərlə söhbət aparır, fərdi olaraq onları dinləyir və qeydlərini qiymətləndirmə cədvəlinə qeyd edir. Məsələn, söhbət zamanı şagirdlərdən bir neçəsinin şifahi nitqinin zəif olduğunu müəyyən edir, gələcək dərslərində həmin şagirdləri müzakirələrə, dialoqlara daha çox cəlb edərək onda həmin bacarığı inkişaf etdirməyə çalışır. Dünyagörüşü zəif olan şagirdlərin və ya ilkin zəruri bilik bacarığı sinif səviyyəsindən daha zəif olan şagirdlərin inkişafı üçün düzgün strategiya müəyyənləşdirir.

Diaqnostik qiymətləndirmə məqsədinə uyğun olaraq iki formada keçirilir: **davamlı və qısamüddətli.**

Davamlı diaqnostik qiymətləndirmə	Qısamüddətli diaqnostik qiymətləndirmə
Təhsil səviyyəsinin və dərs ilinin əvvəlində bir neçə dərsin müəyyən hissəsində aparılır.	Tədris vahidlərinin əvvəlində bir dərsin müəyyən hissəsində aparılır.
Davamlı diaqnostik qiymətləndirmənin məqsədi sinifdəki şagirdlərin bilik və bacarıqlarının mövcud vəziyyətini öyrənməkdir.	Qısamüddətli diaqnostik qiymətləndirmənin məqsədi şagirdin fənn üzrə zəruri bilik və bacarıqları haqqında məlumat toplamaqdır.
Davamlı diaqnostik qiymətləndirmədə müəllim şagirdin bilik və bacarıqlarının daxil olduğu inkişaf sahələrini (idraki, sosial-emosional, fiziki, hərəkəti) öyrəndiyinə görə daha çox müşahidə üsulundan və bu üsulu reallaşdıran müşahidə və rəqlərindən istifadə edir. Şagird haqqında daha ətraflı məlumat toplamaq üçün valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq və sorğu vasitələrindən istifadə edilir.	Qısamüddətli diaqnostik qiymətləndirmədə müəllim şagirdin hər hansı bir bəhs və bölmə üzrə bilik və bacarıqlarını yoxladığına görə tapşırıqvermə, müsahibə, layihə kimi qiymətləndirmə üsullarından və müvafiq olaraq çalışma, şifahi sual-cavab, təqdimat vasitələrindən istifadə edir.

III BÖLMƏ
Hər bir qiymətləndirməyə əsasdakılardır:

- Müsahibə
- Müşahidə
- Tapşırıqvermə
- Valideyn və digər əməkdaşlıq

Məktəbdaxili qiymətləndirmənin formativ qiymətləndirməyə əsaslı olması üçün müəllimlərin qiymətləndirmə vasitələri müəyyən etməsi lazımdır.

1. Şagirdin gəncliyi.
2. Şagirdin etibarlılığını artırmaq üçün.
3. Şagirdin özünü təmin etməyə imkan verən.
4. Şagirdin özünü qorumaq üçün.
5. Formativ qiymətləndirmənin məqsədi.
6. Formaların tərtibatı.

Formaların tərtibatı xüsusi qiymətləndirmə vasitələrində tərtibatı mümkün qədər asan olmalıdır.

Hər bir qiymətləndirmənin öz üsul və vasitələri vardır. Diaqnostik qiymətləndirmənin üsul və vasitələri

Üsullar	Vasitələr
Müşahidə	Müəllimin qeydiyyat vərəqi
Müşahidə	Müşahidə vərəqi
Tapşırıqvermə	Çalışmalar, praktiki tapşırıqlar, imlalar, inşalar, rəsm və s.
Valideyn və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq	Söhbət və sorğu vərəqləri

Formativ qiymətləndirmə

Məkrəbdaxili qiymətləndirmənin əsas mahiyyətini formativ qiymətləndirmə təşkil edir. Formativ qiymətləndirmə şagirdin təlim fəaliyyətinin daim izlənilməsi və təlim prosesinin hər hansı bir mərhələsi üçün müəyyən olunmuş məzmun standartlarından irəli gələn bilik və bacarıqlara yiyələnməsi prosesinin qiymətləndirilməsidir. Formativ qiymətləndirmə dərsi müşayiət edən prosesdir. Müəllim formativ qiymətləndirmə vasitəsilə tədris prosesini tənzimləyir, şagirdlər tərəfindən məzmunun mənimsənilməsinə kömək edir.

1. Şagird gündəlik təlim fəaliyyəti ərzində rəqəmli qiymət almaq üçün deyil, yaxşı nəticə göstərmək üçün çalışır.
2. Şagirdin ehtiyaclarını öyrənməyə, uğur qazana bilməməsinin səbəblərini araşdırmağa və onun inkişafını təmin etməyə imkan verir;
3. Şagirdin təlim nəticələrinə nail olması və nəticədə summativ qiymətləndirmədə müvəffəqiyyət qazanmasına kömək edir.
4. Şagirdin qəbul edilmiş standartların reallaşmasına yönəlmiş irəliləmələrini və geriləmələrini izləməyə, zaman qarşısına çıxan problemləri aradan qaldırmağa və təhsilalanı istiqamətləndirməyə imkan yaradır.
5. Formativ qiymətləndirmə vasitəsilə alternativ üsul və mənbələrdən istifadə və ya şagirdin daha irəliləməsinə kömək etmək üçün ona əlavə impulsun verilməsi barədə ehtiyaclar müəyyənləşdirilir.
6. Formativ qiymətləndirmə sinifdə hər bir şagirdin inkişafının hərəkətverici amilinə, təlimin həlledici amilinə çevrilir.

Formativ qiymət-**formalaşdırıcı** qiymətdir, cari tədris fəaliyyəti zamanı verilir. **Dəyişkəndir, geriyyətləndirmə xüsusiyyətinə malikdir.** (Yəni inkişaf etdirmək, formalaşdırmaq xüsusiyyətinə malikdir). Formativ qiymət həm müəllim, həm də şagird üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. Şagirdə formativ qiymətləndirmə nəticəsində təsadüfi, gözlənilməz nəticələrdən müdafiə olunma hissi formalaşır, o, daha yaxşı nailiyyət əldə etmək imkanını qazanır. Şagirdlərin öz nəticələrini təkmilləşdirmək həvəsi təlimin keyfiyyətini artırır. Müəllim üçün də əhəmiyyətli olan şey budur ki, tədris materialının qavranılmasında fraqmentarlığın qarşısını alsın.

Məqsədləri	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şagirdin bilik və bacarığını formalaşdırmaqla təlim nəticələrinə nail olma imkanını yaratmaq; 2. Şagirdin təlim ehtiyacını öyrənmək; 3. Şagirdlərin təlim sahəsində irəliləyişlərinin izlənilməsinə təmin etmək; 4. Şagirdin uğur qazana bilməməsinin səbəblərini araşdırmaq və onun inkişafını təmin etmək; 5. Şagirdlərin hər bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqlar əldə etməsinə izləmək və onlara əks-əlaqə vermək; 6. Şagirdlərdə özünüqiymətləndirmə bacarığını inkişaf etdirmək; 7. Tədris prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və səmərəliliyini təmin etmək.
Keçirilmə müddəti	Dərs ilinin əvvəlindən başlayaraq təlim prosesində müntəzəm olaraq aparılır.

Hərçədə qeyd olunur?	Müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftərində (jurnalında) və şagirdin məktəbli kitabçasında qeyd olunur . Qiymətləndirmə vasitələri şagirdin portfoliosunda (fərdi qovluğunda) saxlanılır.
Əsas funksiyaları hansılardır?	Formativ qiymətləndirmə təlim prosesinin bir hissəsidir. Formativ qiymətləndirmənin fəlsəfəsinə uyğun olaraq qiymətləndirmə ilk növbədə ölçmə məqsədi ilə aparılmır, onun 3 əsas funksiyası var: izləyici, stimullaşdırıcı və formalaşdırıcı.

Formativ qiymətləndirmənin üsul və vasitələri

Üsul	Vasitə
Müşahidə	Müşahidə vərəqləri
Şifahi sual-cavab	Qeydiyyat vərəqi
Tapşırıqvermə	Çalışmalar
Validəynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq	Söhbət üzrə sorğu vərəqi
Oxu	Oxu bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi
Yazı	Yazı bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi
Təqdimat layihəsi	Meyar cədvəli
Rubrik	Nailiyyət səviyyələri üzrə qiymətləndirmə şkalası
Şifahi-yazılı təqdimat	Meyar cədvəli
Test	Test tapşırıqları
Özünüqiymətləndirmə	Özünüqiymətləndirmə vərəqləri
Ekspress sorğu	Tapşırıqlar əks olunmuş iş vərəqləri

Şifahi sual-cavab üsulu

Bu üsuldan mümkün qədər daha çox istifadə etmək lazımdır, şagirdlərin yazı bacarıqları ilə bərabər onların şifahi nitqi də inkişaf etməlidir, verilən tapşırığı şifahi olaraq təqdim etməyi bacarmalıdırlar. Məsələn, ikinci sinif şagirdi riyaziyyat dərslərində şifahi sual-cavab apararkən, o şagirdi aşağıdakı meyarlar ilə qiymətləndirmək olar:

Şagirdin adı və soyadı	İfadəyə uyğun məsələlər qurur və şifahi formada təqdim edir			Sual-cavab zamanı vurmanın yerdəyişmə xassəsinin mahiyyətini şərh edir			Vurma və bölmə arasında qarşılıqlı əlaqəni nümunə göstərərək izah edir.		
	bəli	xeyr	qismən	bəli	xeyr	qismən	bəli	xeyr	qismən
1.Əliyev Ali									
2.Quliyev Azər									
3.Əliyeva Lələ									

III BÖLMƏ

5. Valideynlərin gəlib-gətmələrinin qeydiyyatı, müəllimin onlarla müzakirə etdiyi mövzular, şagirdin əlaqədar haqqında qeydlər.
6. Psixoloqların psixoloji tədqiqatın nəticələri əsasında rəyi.

Formativ qiymətləndirmə sxemləri. Rubrik

Qiymətləndirmə sxemləri xüsusi növ qiymətləndirmə şkalasıdır və iki əsas sualı əhatə edir: 1. Mən nəyi qiymətləndirməliyəm (obyekt, məzmun, aspektlər, tərəflər, xüsusiyyətlər)? 2. Aşağı, orta və yuxarı nailiyyət səviyyələrinin xüsusiyyətlərini necə müəyyənləşdirmək olar?

1-ci səviyyə ən aşağı, 4-cü səviyyə isə ən yüksək səviyyəni əks etdirir. 1-ci səviyyə və 2-ci səviyyə əksər şagirdlər, 3-cü səviyyə və xüsusilə 4-cü səviyyə isə daha istedadlı şagirdlər üçün nəzərdə tutulur.

Qiymətləndirmə sxemləri qiymətləndirmənin daha **ədalətli, obyektiv, etibarlı və ardıcıl həyata keçirilməsinə** imkan verir, tədrisin səmərəliliyi ilə bağlı müəllimləri faydalı **məlumatlarla təmin edir** və tələblərinə uyğun işini qiymətləndirmək üçün **müəllimin sərf etdiyi vaxtı azaldır**, keyfiyyət səviyyələri vasitəsilə şagirdin konkret məqsəd və tələbləri (meyarları) müəyyən edir. Bu sxemlər şagird işlərinin keyfiyyətini daha yaxşı qiymətləndirməklə, təlim prosesində irəliləyişlərin qiymətləndirilməsi üçün **çərçivə** təyin edir, işlərin keyfiyyəti ilə bağlı əks tərəfə məlumat verilməsini təmin edir. **Rubriklər** keyfiyyət səviyyələri intervalı vasitəsilə heterogen (müxtəlif qabiliyyətə malik şagirdlərin olduğu) siniflərdə qiymətləndirmə aparmağa imkan yaradır.

Qiymətləndirmə sxemləri fəaliyyətin qiymətləndirilməsi zamanı istifadə edilən meyarlarla bağlı şagirdlərin məlumatlandırılmasını, onların işinin necə qiymətləndiriləcəyini və onlardan nələrin tələb olunduğunu aydın şəkildə göstərməklə, konkret məqsəd və tələbləri (meyarları) müəyyən edir. Bu sxemlər şagird işlərinin keyfiyyətini daha yaxşı qiymətləndirməklə, təlim prosesində irəliləyişlərin qiymətləndirilməsi üçün çərçivə təyin edir, işlərin keyfiyyəti ilə bağlı əks tərəfə məlumat verilməsini təmin edir.

Bu cür qiymətləndirmələr dərslərin məqsədini düzgün müəyyən etməyə, tədris olunan anlayışın əhatə etdiyi bacarıqları daha təsnifatlı təsvir etməyə və qiymətləndirməyə imkan verir. Bu cür qiymətləndirmə adəbiyyatlar-da **rubriklərlə qiymətləndirmə** də adlanır.

Rubrik

Rubrik – şagirdlərin nailiyyətlərini meyarlar əsasında ölçən qiymətləndirmə şkalasıdır.

Rubrik – bacarıq və ya nəticəni artan keyfiyyət kontinumunda (aşağı səviyyədən yuxarı səviyyəyə qədər) təsvir edir.

Rubrik – qiymətləndirmənin həm üsulu, həm də vasitəsi kimi çıxış edə bilər.

Rubrik – formativ qiymətləndirmənin ən faydalı üsullarından biridir. **Diaqnostik və summativ qiymətləndirilmədə də istifadə oluna bilər.**

Rubriklər holistik və analitik olaraq iki növə ayrılır:

Holistik qiymətləndirmə “Holistik” sözü latın mənşəlidir və lüğəvi mənası “ümumi”, “bütöv”, “tam” deməkdir. Holistik qiymətləndirmə təlim prosesində məqsədlərə görə müəyyən olunmuş bacarıqların ayrılıq-da qiymətləndirilməsi yolu ilə şagirdin inkişaf səviyyəsinin **qısa müddətdə ümumi şəkildə dəyərləndirilməsi**dir. Qısa müddət ərzində həyata keçirildiyi üçün bu qiymətləndirmə **“sürətli qiymətləndirmə”** də adlanır. Holistik qiymətləndirmə sxemləri şagirdin işi ilə bağlı ümumi təəssürat yaradır və əksər hallarda fəaliyyət səviyyələrini əks etdirən 4-5 ballıq şkalaya əsaslanır. Bu növ sxemlər sürətli qiymətləndirmə aparmaqla, şagird nailiyyətləri üzrə ümumi mənzərəni təsvir edir.

Holistik rubrik nədir?	Şagirdin fəaliyyətinə verilmiş tələbləri <u>meyarlar</u> şəklində təsvir edir və onların nailiyyət səviyyələrini göstərir. Bu cür qiymətləndirməni bir dərslərdə aparmaq olar.
Üstün cəhəti	Holistik qiymətləndirmə şagird nailiyyətləri üzrə ümumi mənzərəni təsvir edir, sürətli şəkildə aparılır.
Zəif cəhəti	Təfərrüatlı informasiya vermir , bir ümumi qiymətin olması şagird haqqında dəqiq rəy bildirilməsi üçün çətin ola bilər.

III BÖLMƏ

Analytik qiymətləndirmə ərzində ardıcıl işlərdə aparılır. Analytik qiymətləndirmədə, əksər vaxt tələb olu

Analytik rubrik nədir?

Üstün cəhəti

Zəif cəhəti

Rubrikin adı

1. Rubrikin adı haqqında
2. Qiymətləndirilmə meyarları, aspekt
3. Nailiyyətin müddət intervalı istəyini
4. Səviyyə üzrə
5. Səviyyə deskr

Qiymət

Qiymət

Nailiyyət səviyyə

- ✓ 1, 2, 3,
- ✓ Səviyyə
- ✓ Təkmilə
- ✓ Başlar
- ✓ Məqblər
- ✓ Az tə

Nə ü

- ✓ Rubrik
- göst
- ✓ Rubrik
- mə
- ✓ Rubrik
- ✓ Nə
- ✓ Nə

R

- ✓ R
- ✓ R
- t
- ✓
- ✓
- ✓

III BÖLÜMƏ

Rubrik hansı mərhələlər üzrə tərtib olunur?

1. Təlim məqsədini təyin etmək;
2. Qiymətləndirmə məqsədini seçmək (diagnostik, formativ, summativ);
3. Hansı öv rubrikdən istifadə ediləcəyinə qərar vermək;
4. Aspektləri müəyyən etmək və təyin etmək;
5. Müxtəlif nailiyyət səviyyələrinin necə ifadə olunmasını müəyyənləşdirmək;
6. Nailiyyət səviyyələrinin sayını daqiqləşdirmək;
7. Səviyyə deskriptorlarını ifadə etmək;
8. Bütün nailiyyət səviyyələrinin deskriptorlarının sözlü təsvirini yazmaq.

Aşağıda eyni bacarığın qiymətləndirilməsi üzrə həm holistik, həm də analitik qiymətləndirmə rubrik nümunəsi əks olunmuşdur. Onlara diqqət yetirərək müqayisə edin:

Rubrikin adı və qiymətləndiriləcək bacarıq: Layihə hazırlama və təqdim etmə bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üzrə holistik rubrik:

Meyarlar

Göstəricilər (səviyyə)	Layihə yaxşı hazırlanıb. Layihənin məzmunu əhatəlidir və qrup üzvlərinin birgə əməyinin məhsuludur.
IV səviyyə	Hazırlanmış layihə qənaətbəxşdir. Məzmun müəyyən qədər əhatə olunub və qrup əməkdaşlığının nəticəsi olduğu hiss olunur.
III səviyyə	Layihənin hazırlanma təşkilatçılığı zəifdir. Məzmunun müəyyən hissəsi əhatə olunub və qrup əməkdaşlığı az hiss olunur.
II səviyyə	Layihə müəyyən olunmuş məzmunu əhatə etmir. Layihənin kollektiv işin nəticəsi olduğu hiss olunmur.
I səviyyə	Layihə müəyyən olunmuş məzmunu əhatə etmir.

Rubrikin adı və qiymətləndiriləcək bacarıq: Layihə hazırlama və təqdim etmə bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üzrə analitik rubrik.

Aspektlər və meyarlar (4 aspekt və həmin aspektləri əks etdirən meyarlar)	(Səviyyə üzrə göstərici) I səviyyə	(Səviyyə üzrə göstərici) II səviyyə	(Səviyyə üzrə göstərici) III səviyyə	(Səviyyə üzrə göstərici) IV səviyyə
Aspektlər və meyarlar (4 aspekt və həmin aspektləri əks etdirən meyarlar)	(Səviyyə üzrə göstərici) I səviyyə	(Səviyyə üzrə göstərici) II səviyyə	(Səviyyə üzrə göstərici) III səviyyə	(Səviyyə üzrə göstərici) IV səviyyə

III BÖLÜMƏ

Layihənin məzmunu	(səviyyə) deskriptor Layihənin məzmunu ilə bağlı məzmun əhatə
Layihənin tərtibatı	Layihə hazırlanmış lakin tərtib qaydalarına uyğun deyildir.
Layihə hazırlanma zamanı informasiya mənbələrindən istifadə	Layihəni hazırlamaq üçün müvafiq mənbələri seçmək və istifadə etmək
Layihənin təqdim olunması	Fikirini əsaslandırmaq

Yuxarıdakı qiymətləndirmə qaydalarını gördüyünüzü görə bilərsiniz. Analitik rubrik növündə hər bir hazırladığınız layihənin üçün daha çox vaxt. Göründüyü kimi (layihənin hazırlanma şəkli və səviyyə öyrənmə, sənədli meyarlar) nəzərdə tutulmuşdur. Müşahidə diaqnostik üsullarda ilk səviyyəsinə izlənilir:

1. İdrak
2. Şəxsiyyət
3. Sosial
4. Hərəkət

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

	(səviyyə deskriptoru) Layihənin məzmunu ilə bağlı məlumat azdır.	(səviyyə deskriptoru) Məzmunla bağlı məlumatlar qeyri-müvafiqdir, bəzi məqamları əhatə edir.	(səviyyə deskriptoru) Layihənin məzmunu müvafiqdir, lakin müəyyən çatışmazlıqlar var.	(səviyyə deskriptoru) Layihənin məzmunu əhatəlidir, mövzu ilə bağlı vacib məqamları əhatə edir.
Layihənin məzmunu				
Layihənin tərtibatı	Layihə hazırlayır, lakin tərtib etmə qaydalarına əməl etmir.	Layihəni tərtibatı zamanı bəzi səhvliklərə yol verir.	Layihənin tərtibatı qənaətbəxşdir, kiçik çatışmazlıqlar var.	Layihəni müəyyən olunmuş qaydalara uyğun tərtib edir.
Layihə hazırlanması zamanı informasiya mənbələrindən istifadə	Layihəni hazırlayarkən müvafiq mənbələrdən istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Layihəni hazırlayarkən bəzi informasiya mənbələrindən istifadə edir.	Informasiya mənbələrindən geniş istifadə edir, lakin fikirlərini konkret ifadə etmir.	Informasiya mənbələrindən düzgün, səmərəli istifadə edir.
Layihənin təqdim olunması	Fikirləri yanlış ifadə edir və səsi zəifdir.	Araşdırdığı mövzu ilə bağlı fikirlərini yanlış ifadə edir və auditoriya təqdimatı eşitməkdə çətinlik çəkir.	Aydın səs tonundan istifadə edir, hazırladığı layihəni təqdim edərkən fikrini tam çatdırma bilmir.	Aydın səs tonundan istifadə edir, fikirlərini düzgün və dəqiq tələffüz edir.

Yuxarıdakı qiymətləndirmə sxemlərinə diqqət yetirsək, holistik rubrikdə sadəcə ümumi meyarların əks olunduğunu görə bilərik. Yəni orada qeyd olunmuş fikirlər, meyarlar əhatəli izləmənin nəticəsi deyil. Layihə haqqında şagirdin ümumi nəticəsini əks etdirir. Həmin rubrik üzrə qiymətləndirmə aparmaq uzun zaman tələb etmir. Analitik rubrikdə isə layihə fərqli aspektlərdə (fərqli istiqamətlərdə) qiymətləndirilir. Bu da öz növbəsində hər bir şagirdin layihəsini müxtəlif nöqteyi-nəzərdən izləməyi tələb edir. Müəllim şagirdlərin hazırladığı layihənin həm məzmununu, həm tərtibatını, həm təqdim olunmasını və s. qiymətləndirir və nəticədə şagirdin gördüyü iş haqqında geniş və təfərrüatlı məlumat əldə etmiş olur. Analitik qiymətləndirmə aparmaq üçün daha çox vaxt tələb olunsada, şagird haqqında dəqiq, ətraflı məlumat əldə etmək imkanı yaranır.

Göründüyü kimi, rubriki hazırlayarkən onun növü (holistik və ya analitik), qiymətləndiriləcək bacarıq (layihənin hazırlanması, şifahi təqdimat, yazı bacarığı, oxu bacarığı və s.), aspekt və meyarlar, qiymətləndirmə şkalası və səviyyə üzrə göstəricilər (I, II, III, IV səviyyə və ya sözlə qeyd olunmuş göstəricilər – az təcrübəli, öyrənən, səriştəli, usta və s.), həmin səviyyələrə uyğun deskriptorlar (sözlü ifadə, yəni səviyyəyə uyğun meyarlar) nəzərdə tutulur.

Müşahidə

Diagnostik və formativ qiymətləndirmə üsulu olan müşahidə üsulu müəllimlərin ən çox istifadə etdiyi əlverişli üsullardan biridir. Diagnostik qiymətləndirmənin müşahidə sxemi şagirdin əsas inkişaf sahələri üzrə illik səviyyəsini müəyyən etmək üçün istifadə olunur. Müşahidə zamanı şagird aşağıdakı bacarıqlar üzrə izlənilir:

- 1. İdraki inkişaf** (bilmə, anlama, tətbiq, təhlil, sintez, dəyərləndirmə bacarıqları)
- 2. Şəxsi inkişaf** (özünü və başqaları barədə danışmaq, özünə inam nümayiş etdirmək müxtəlif situasiyalarda öz davranışını idarə etmək bacarıqları)
- 3. Sosial-emosional inkişaf** (qrupda pozitiv münasibət qurmaq, ünsiyyətə girmək, yaxşı-pis hərəkətləri seçmək, davranışının səbəblərini izah etmək və məsuliyyətini anlamaq)
- 4. Hərəkət inkişaf** (tapşırıqları başa düşmək və yerinə yetirmək, təqlid etmək, tətbiq etmək, uyğunlaşdırmaq və s.)

Test üsulu
 Test ingiliscə – nümunə, sınaq, yoxlama deməkdir. Testdən ilk dəfə 1864-cü ildə Böyük Britaniyada şagirdlərin biliyinin yoxlanması üçün istifadə edilmişdir. Testin hazırlanması zamanı əsas diqqət onun əlverişli nəyi ölçməsinin dəqiq müəyyən edilməsinə yönəli və onların sayı ölçəcəyi məzmunla bağlı təyin edilir. Test standartlar baxımından müəyyən məzmunu (tədris materialını) yoxlamaq üçün bir vasitədir. Testi dəyərli və bütün məzmunu əhatə etmək və qiymətləndirmək mümkündür.
 Test müəyyən məzmunu əhatə etmək və qiymətləndirmək məqsədini (dəqiq ölçülməyi) təmin edir.
 Test şagirdin nailiyyətlərinin şəffaf və obyektiv qiymətləndirilməsini həyata keçirməsinə təmin edir.
 Test aparılma məqsədindən əvvəl olaraq standartlaşdırılmış bir vasitə olub müəyyən standartları şagirdin nailiyyətlərinin ölçülməsinə həyata keçirir. Testlər bir-birindən səviyyəyə fərqlənənlərdir. Onlar üçə qədər (1-ci – asan, orta, çətin və (istedadlı şagirdlər üçün) nisbətən çətin səviyyələrdə tərtib edilir. Qeyd edək ki, şagird:
 1-ci (asan) və 2-ci (orta) səviyyəli testlərə tədris materialını yada salmaqla (hafizəyə əsaslanaraq) cavab verir;
 3-cü (çətin) səviyyəli testlərə cavab vermək üçün əldə etdiyi biliklərdən situasiyaya uyğun istifadə edir;
 müəyyən məntiqi təfəkkür əməliyyatlarını yerinə yetirir;
 4-cü (nisbətən çətin) səviyyəli testlərə cavab vermək üçün bilik və bacarıqlarından onları tənqit etməyə, nisbətən qeyri-standart düşüncə tərzini, yaradıcılıq tələb edən yeni tipli çətinliklərin həllində istifadə edir.

Testin yuxarıda sadalanan xüsusiyyətləri ondan istifadə etməklə dərslərində şagirdin intellektual dinamikasını izləməyə, ölkə səviyyəsində monitorinqlər aparmağa, təlimin keyfiyyəti barədə operativ informasiyalar toplamağa və nəticələrini çox az vaxt ərzində təhlil etməsinə imkan verir. Çoxsaylı test tapşırıqlarından istifadə olunması isə nəticələrin avtomatlaşdırılmış vasitələrin tətbiqi ilə qiymətləndirilməsinə şərait yaradır.

Beləliklə, şagird nailiyyətlərinin çoxsaylı testlərdən istifadə olunmaqla texniki quruluşa qiymətləndirilməsi nəticəsində yoxlayan subyektin rolu minimuma endirilir və bu qiymətləndirmə zamanı:
 – şagirdin şəxsiyyəti deyil, əsasən onun yerinə yetirdiyi yoxlama işi qiymətləndirilir;
 – şagirdin yoxlama işi digər şagirdlərin işi ilə deyil, standartla müqayisə əsasında qiymətləndirilir;
 – qiymətləndirmə standartları şagirdə əvvəlcədən bildirilir;
 – qiymətləndirmə algoritmi birqəymətli təyin olunur və şagird yerinə yetirdiyi işi qiymətləndirməkdə özünün nailiyyət səviyyəsini təyin edə bilər;
 – qiymətləndirmə konkret təlim nəticələri əsasında aparılır;
 – fənn üzrə təlim nəticələri şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi kriteriyalarını təşkil edir.

Test üsulu müəllimlər tərəfindən ən çox istifadə edilən üsuldur, həm formativ, həm də summativ qiymətləndirmə üsuludur. Lakin bu üsuldan mümkün qədər az istifadə etmək şagirdin inkişafı üçün daha məqsədə uyğundur. Şagirdi açıqtipli tapşırıqlar daha çox düşündürür, hazır cavab variantının olması isə onların işi daha da asanlaşdırır.

Testin etibarlılığı	Testin eyni şəraitdə dəfələrlə keçirilməsindən alınan balların təxminən eyni olması , aparılan ölçmələrin nəticələrinin bir-birindən çox az fərqlənməsi ilə təyin olunub, mənim ölçmələrim nə dərəcədə dəqiqdir? sualına cavab verir. Mütləq etibarlı test yaradılması isə xeyli çətindir.
Testin validliyi (haqiqi, yararlı)	Testin nəyi ölçmək vəzifəsinə uyğunluq səviyyəsini (dərəcəsinə) təyin edir. Testin validliyi testi nəyi ölçür və tətbiq olunduğu məqsədə uyğundurmu suallarına cavab verir. Çox sadə şəkildə, testlə valid ölçmə – nəyin ölçülməsi lazımdır, test elə onun da ölçüsünü tapır kimi başa düşülür.
Testin obyektivliyi	Testin nəticələrinin onun kim tərəfindən keçirilməsindən asılı olmaması bildirir. Başqa sözlə, testlə yoxlamalar müxtəlif adamlar (və ya qruplar) tərəfindən keçirildiyi halda belə, yəni eyni (çox az fərqlənən) nəticələr alınır. Ona görə də test yoxlamalarının fənn müəllimləri və ya xüsusi mütəxəssislər tərəfindən aparılmasına ehtiyac duyulmur.

Testin formativ funksiyası (məqsədlilik)	Testin yoxlanılan tədris materialını tam əhatə etdiyini müəyyən edir . Yəni testləndirmə zamanı bütün kursun, əsasən, onun çox minimum əhəmiyyət kəsb edən standartlarının (mövzuların) qiymətləndirilməsini həyata keçirən təmsilçiləri testlərdən istifadə olunur. Testin təmsilçilik səviyyəsi keçirilən testlərin nəticələrinin dəyərləndirilməsi ilə təyin edilir.
Testin etibarlılığı	Testin fundamental tədqiqatlarla əsaslandırılması və onun təlim məqsədlərinə düzgün ölçməsinin müəyyən olunmasıdır.
Testin etibarlılığı	Testin üzərinə qoyulmuş məqsədin (mövzunu tam əhatə etməsinə) başa düşülən olmasının məna və stilistik baxımdan uyğunluğunu müəyyən edir. Başqa sözlə, test tapşırıqlarının məzmunu yoxlama məqsədlərinə uyğun olmalıdır .

Özünüqiymətləndirmə

Bu üsul şagirdlərdə özünü tənqid etməyi bacarmayı, özündəki yalnis və doğruları görməyi, dərs zamanı nəyi daha dərindən başa düşdüyünü və ya tam əksinə hansı mövzularda çətinlik çəkdiyini qiymətləndirməyə imkan verir. Müəllim dərslərində özünüqiymətləndirmə vasitələrini şagirdlərə peşqarlıq şəkildə təqdim edir və nəticə çıxarır. Şagirdlərin nəyi daha mükəmməl bildiyini və ya nəyi daha az bildiyini aydın şəkildə görür. Özünüqiymətləndirmə vasitələrini formalaşdırmaq məqsədilə bütün sinfin şagirdlərini qarşısında şagirdlərin özlərinə qiymət verməsi təcrübəsindən, hətta qarşılıqlı özünüqiymətləndirmədən istifadə etmək olar. Qiymətləndirmə meyarları üzrə aparılmalıdır, yəni konkret meyarlara əsaslanmalıdır. Müəllim şagirdləri öncədən bu meyarlarla tanış edə və ya qiymət verməklə onu əsaslandırmağa imkan verir.

Özünüqiymətləndirmə cədvəl nümunəsi:

Hədəyə uyğun məsələ qura bildim			
Sadə təhlillərlə həll etdim			
Məsələni rahatlıqla həll etdim			

Formativ qiymətləndirmənin keyfiyyət göstəriciləri:

- yaz və yoxlama işlərində konstruktiv qeydlər, «portfolio» sistemi;
- sözlü;
- şəfəqliqi qiymətləndirmə;
- özünüqiymətləndirmə;
- rəyinqin çıxarılması;
- rənglərlə qiymətləndirmə;
- şəkillərlə qiymətləndirmə;
- emosional münasibət yolu ilə qiymətləndirmə;
- meyar cədvəli;
- refleksiya;
- mimika;
- jest;
- rəmzlər.

Qiymətləndirmədə kəmiyyətə göstəricilər isə bunlardır:
 Rəqəmlə, balla, summativ.

Fərmativ qiymətləndirmənin həyata keçirilməsi və nəticələrinin qeydiyyatının aparılması üçün müəllim aşağıdakı bacarıqları inkişaf etdirməlidir:

1. Fənn üzrə mövzunu keçirərkən hansı standartı seçəcəyini müəyyənləşdirmək (Qiymətləndirmə məzmun standartının tələblərinə əsasən qiymətləndirilir. Ona görə də müəllim qiymətləndirməni tələblərə uyğun olaraq həyata keçirəcəyi məzmun standartlarına diqqət yetirməlidir);
2. Məzmun standartları əsasında təlim məqsədləri, təlim məqsədlərinə əsasən də qiymətləndirmə meyarlarını müəyyənləşdirmək;
3. Hər bir qiymətləndirmə meyarına uyğun 4 nailiyyət səviyyəsi üzrə rubriklər hazırlamaq.

Summativ qiymətləndirmə

Təhsilin hər hansı mərhələsində (tədris vahidinin, yarımilin və ilin sonunda) şagirdlərin əldə etdikləri nailiyyətlərin qiymətləndirilməsidir. Summativ qiymətləndirmə məzmun standartlarının məzmununu əks etdirən nailiyyətlərin qiymətləndirilməsidir.

Summativ qiymətləndirmənin məqsədi, tədris fəaliyyətinin yekun qiymətləndirilməsi zamanı verilən sabitdir, gərəyi dönmə xüsusiyyətinə malik deyil. Təlim proqramı üzrə qarşıda qoyulan məqsədlərə şagirdlərin nail ola bilmələri haqqında məlumat verir, öyrənmənin nəticələrini ümumiləşdirir.

Kiçik və böyük summativ qiymətləndirmə təlim prosesində müəyyən mərhələlərə (bəhs və ya bölmənin, yarımilin sonunda) yekun vurmaqla, müvafiq məzmun standartlarına uyğun qiymətləndirmə standartları əsasında hazırlanmış vasitələrlə şagirdin nailiyyət səviyyəsini ölçmək məqsədilə aparılır. Yekun qiymətləndirmə-buraxılış sifətlərində təhsil səviyyəsinin sonunda yekun attestasiya (buraxılış imtahanları) şəklində aparılır.

Summativ qiymətləndirmə aşağıdakı məqsədlərin həyata keçməsinə xidmət edir:

1. Şagirdlərin məzmun standartlarına nə dərəcədə nail olduqlarını ölçmək və qazanılmış bacarıqlar üzrə yekun (summativ) qiymətləndirmələr aparmaq;
2. Şagirdlərin məhsuldarlığını tədqiq etmə qabiliyyətinə nə dərəcədə malik olduqlarını aşkara çıxarmaq;
3. Standartların məhsuldarlığını tədqiq etmə şagirdlərin əldə etdiyi irəliləyişləri dəyərləndirmək;
4. Hər hansı mərhələ üzrə şagirdin nailiyyətinin müəyyən edib qiymət yazmaq;
5. Təlim və tədris prosesinin monitorinqini həyata keçirmək;
6. Müəllimin tədris fəaliyyətini müəyyənləşdirmək.
7. Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək.

Kiçik summativ qiymətləndirmə

Keçirilmə məqsədi nədir?	Bəhs və ya bölmənin daxilində və ya sonunda şagirdlərin standartlar üzrə əldə etdikləri nailiyyətlərin qiymətləndirilməsidir. Mövud qiymətləndirmə normalarını və cari qiymətləndirmə qaydalarını təkmilləşdirmək məqsədi ilə həyata keçirilir.
Nə vaxt keçirilir?	I sinifdə KSQ keçirilmir. II-XI siniflərdə yarımil ərzində 3 dəfədən az, 6 dəfədən çox olmamaq şərti ilə keçirilir.
Kim tərəfindən keçirilir?	Fənni tədris edən müəllim tərəfindən keçirilir.
Nəticələri barədə qeyd olunur?	Sınıf jurnalında və şagirdin məktəbli kitabçasında bal və rəqəmlə qeyd olunur, yarımilik qiymətlərin hesablanması nəzərə alınır.
KSQ-nin keçirilmə vaxtı kim tərəfindən müəyyənləşdirilir?	Fənni tədris edən müəllim tərəfindən müəyyən olunur. Hər fənn üzrə kiçik summativ qiymətləndirmələrin aparılacağı tarix haqqında məlumat tədris ilinin birinci həftəsi ərzində fənn müəllimi tərəfindən sinifdə təhsilənlərə elan olunur.
KSQ vasitələrini kim hazırlayır?	Fənni tədris edən müəllim tərəfindən hazırlanır.

KSQ vasitələri hansı cəmiyyət səviyyəsinə uyğun hazırlanır?	Asan, orta və çətin olmaqla hazırlanır. Asan tapşırıqlar ibtidai təhsil mərhələsinə aid olub şagirdin hər hansı məlumatı bilməsinə və ya da saxlamasına ölçür. Orta səviyyəli tapşırıqlar idrakın anlamı, tətbiq və tətbiq etmək, müqayisə etmək və fərqləndirmək kimi bacarıqların qiymətləndirilməsinə, çətin səviyyəli tapşırıqlar isə idrakın sintez və dəyərləndirmə mərhələsinə aid olub şagirdin sintez etmək, qarşılaşdırmaq, qərar qəbul etmək bacarıqlarını ölçür.
KSQ-nin aparılması prosesi neçə dərsə əhatə edir?	Hər bir fənn üzrə kiçik summativ qiymətləndirmə bütün fənni tədris olunduğu 1 (bir) dərslə saatı ərzində aparılır.
KSQ keçirildiyi gün hər hansı bir şagird dərslə iştirak etməzsə, müəllim hansı şagirdi necə qiymətləndirir?	Dərslə iştirak etməyən şagirdin sinif jurnalında idrakin qiymətləndirmə diaqonalla 2 yerə ayrılır və onun surətində "q" yazılır, növbəti sinifdə saxlanılır. Üzvlü (xəstəlik, tibbi arızası, qədim edildikdə, həftəni və birində iştirak etməyən təhsilənlərin kiçik summativ qiymətləndirməsinə hər hansı iştirak etməməsi yarımilik balların hesablanmasında nəzərə alınmur. Təhsilənlərin iştirak etmədiyi kiçik summativ qiymətləndirmə nəticəsi kiçik summativ qiymətləndirmədəki təşkil edilir. Üzvlü səbəbdən kiçik summativ qiymətləndirmədə iştirak etməyən təhsilənlərin kiçik summativ qiymətləndirmədə iştirak etməyən təhsilənlərə bəzi qiymətləndirmə üzrə bəzi "0" qəbul edilir və yarımilik balların hesablanmasında nəzərə alınır.

Böyük summativ qiymətləndirmə

BSQ nəticələrindən tədris və təlim prosesinin təkmilləşdirilməsində istifadə edilir.

Keçirilmə məqsədi nədir?	Şagirdlərin yarımil ərzində əldə etdikləri nailiyyətlərin qiymətləndirilməsinə, Yarımil üzrə mövud qiymətləndirmələri təkmilləşdirmək, Yarımil ərzində keçirilən tədris materialının məhsuldarlığını barədə şagirdlərə və valideynlərə ümumi məlumat vermək;
Nə vaxt keçirilir?	Yarımillərin sonunda (Tədris ili ərzində cəmi 2 dəfə)
Kim tərəfindən keçirilir?	Böyük summativ qiymətləndirmə ümumi təhsil müəssisəsinin rəhbərliyi tərəfindən hər yarımilin sonunda aparılır.
Nəticələri barədə qeyd olunur?	Sınıf jurnalında və şagirdin məktəbli kitabçasında qeyd olunur, yarımilik qiymətlərin hesablanması nəzərə alınır.
BSQ-nin keçirilmə vaxtı kim tərəfindən müəyyənləşdirilir?	Nəzarətçi və yoxlayıcılar cəlb edilməklə, I və II yarımil - sonuncu həftəsində xüsusi cədvəl əsasında müəyyənləşdirilir. Yarımil ərzində keçiriləcək yeni mövzuların tədrisi BSQ ilə yekunlaşır.
BSQ vasitələrini kim hazırlayır?	Böyük summativ qiymətləndirmə vasitələri işə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin tövsiyələri əsasında yerli təhsil idarə edən orqanlar və ümumi təhsil müəssisəsi rəhbərliyinin təşkil etdiyi komissiya tərəfindən hazırlanır.
BSQ vasitələri hansı cəmiyyət səviyyəsinə uyğun hazırlanır?	Əsas zəruri bilikləri əhatə etməklə daha çox tətbiqi bacarıqların yoxlanmağa imkan yaradır. Asan, orta və çətin olmaqla hazırlanır. Asan tapşırıqlar idrakın bilinə mərhələsinə aid olub şagirdin hər hansı məlumatı bilməsinə və ya da saxlamasına ölçür. Orta səviyyəli tapşırıqlar idrakın anlamı, tətbiq və tətbiq etmək, müqayisə etmək və fərqləndirmək kimi bacarıqların qiymətləndirilməsinə, çətin səviyyəli tapşırıqlar isə idrakın sintez və dəyərləndirmə mərhələsinə aid olub şagirdin sintez etmək, qarşılaşdırmaq, dəyərləndirmək, qərar qəbul etmək bacarıqlarını ölçür.
BSQ-nin aparılması prosesi neçə dərsə əhatə edir?	Hər bir fənn üzrə böyük summativ qiymətləndirmə ibtidai təhsil səviyyəsində 45, ümumi orta və tam orta təhsil səviyyəsində 45-90 dəqiqə ərzində aparılır.

Qiymətləndirmə vasitələri qiymətləndirmə standartlarına uyğun hazırlanır.

- 1-ci səviyyə üzrə suallar – 20%
- 2-ci səviyyə üzrə suallar – 30%
- 3-cü səviyyə üzrə suallar – 30%
- 4-cü səviyyə üzrə suallar – 20%

Formativ və summativ qiymətləndirmənin müqayisəsi

Formativ qiymətləndirmənin əsas mənası "öyrənmək üçün qiymətləndirmə" kimi izah olunan summativ qiymətləndirmə ilə "öyrənmənin qiymətləndirilməsidir". Bu ifadələrdən müəyyən olunan ki, formativ qiymətləndirmə summativ qiymətləndirmədən fərqli olaraq təlimin son nəticəsini və ya nailiyyəti ölçməkdir, o şagirdin təlimində baş verən dəyişiklikləri, öyrənmə prosesinin dinamikasını və səmərəliliyini müəyyən edir. Formativ qiymətləndirmə şagird nailiyyətini ölçən qiymətləndirmə deyil. O, bu nailiyyətin son mərhələlərindən biridir.

Əlbəttə ki, bu iki növ qiymətləndirmə bir-biri ilə sıx əlaqəlidir:

1. Hər ikisi kurikulum standartlarının reallaşdırılmasına xidmət edir.
2. Hər ikisində eyni qiymətləndirmə üsuli və vasitələrindən istifadə oluna bilər.
3. Formativ qiymətləndirmənin nəticələri summativ qiymətləndirmədə əldə olunaçaq qiymətləri təxmin edə bilər.
4. Hər ikisində əldə olunan məlumatlar şagirdlərin fərdi öyrənmə ehtiyaclarını müəyyənəşdirərək onların nailiyyət profillərini yaradılmasına üçün istifadə oluna bilər.
5. Hər ikisi həm müəllimə, həm də şagirdə təlimin keyfiyyətinə aid faydalı məlumatlar verir, şagirdin fəaliyyətinin qənaətbəxş olmadığı sahələrə yenidən nəzər salmağa imkan yaradır.
6. Summativ qiymətləndirmədə əldə olunan məlumatlar növbəti formativ qiymətləndirmədə şagirdə tam anlamadığı sahəni bir daha işləmək və ya onu dəqiq bir şəkildə düşünmək, ifadə etmək və başa düşmək üçün bir fürsət verir.
7. Bir-birinə təsiri dövrü xarakter daşıyır: formativ qiymətləndirmə nəticələri summativ qiymətləndirməyə təsir edir, summativ qiymətləndirmənin nəticələri şagirdə, onun valideynlərinə, məktəb rəhbərlərinə, icma üzvlərinə şagirdlərin irəliləməsi və ya nailiyyətləri barədə məlumat vermək üçün faydalıdır.
8. Hər iki növ qiymətləndirməni irəliləməsi və ya nailiyyətləri barədə məlumat vermək üçün faydalıdır. ("Zulfıyyə Veysova "Məktəbdaxili qiymətləndirmənin təşkilı metodikası")

Summativ qiymətləndirmənin məqsədi:

- A) Təlim prosesi boyunca şagirdin irəliləyişini və nailiyyətini izləməyə imkan yaratmaq
- B) Şagirdin uğur qazanma bilməməsinin səbəblərini aşkar etməyə və onun inkişafını təmin etmək
- C) Şagirdlərin mənimlədikləri təbii qabiliyyətlərinə nə dərəcədə malik olduqlarını müəyyən etmək
- D) Şagirdin ilkin bilik və bacarıqlarının səviyyəsini müəyyən etmək və təlimi planlaşdırmaq
- E) Təlim prosesindən əvvəl və yeri gəldikcə bəhs və bəhsələrin əvvəllərində şagirdin güclü və zəif cəhətlərini öyrənmək

Summativ qiymətləndirməyə aid olan fikri müəyyən edin.

- A) Şagirdlərin təlim ehtiyaclarını öyrənmək
- B) Şagirdin uğur qazanma bilməməsinin səbəblərini aşkar etmək
- C) Təlim prosesinə yekun vurmaqla şagirdin bilik və bacarıqlarının səviyyəsini müəyyən etmək
- D) Təlim prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və planlaşdırılmasını təmin etmək
- E) Şagirdlərin ilkin səviyyələrini müəyyən etmək

3. Meyer əsasında şagirdin nailiyyət səviyyəsini ölçən qiymətləndirmə şkalasıdır:

- A) Müsahibə
- B) Rubrik
- C) Test
- D) Şifahi sorğu
- E) Layihə

4. Rubrika aid yanlış fikri müəyyənəşdirin.

- A) Rubrik qiymətləndirmənin həm üsulu, həm də vasitəsi kimi çıxış edə bilər.
- B) Rubrik bacarıq və ya nəticəni artan keyfiyyət kontinumunda təsvir edir.
- C) Qiymətləndirmə şkalası nailiyyət səviyyəsinə qiymət verilməsi üçün mexanizmdir.
- D) Rubrik yalnız formativ qiymətləndirmədə istifadə edilə bilər.
- E) Rubrik meyar əsasında şagirdin nailiyyət səviyyəsini ölçən qiymətləndirmə şkalasıdır.

5. Rubrikin elementlərinə aid deyil.

- A) Məzmun standartı
- B) Rubrikin adı
- C) Aspektlər, meyarlar
- D) Səviyyə deskriptoru
- E) Səviyyə üzrə göstəricilər

6. Analitik rubrika aid fikirləri müəyyənəşdirin.

1. Şagirdin fəaliyyətinə verilən tələblərdən irəliləyişini ölçən meyarların bir neçə əsas sahədə uyğun nailiyyət səviyyələri müəyyən edir.
2. Şagirdin fəaliyyətinə verilən tələbləri müəyyən şəkildə təsvir edir və onların nailiyyət səviyyələrini göstərir.
3. Şagird haqqında geniş, təfərrüatlı məlumat əldə etməyə imkan verir.
4. Qısa vaxt ərzində həyata keçirilir.

- A) 1, 3 B) 2, 4 C) 2, 3 D) 1, 2, 3 E) 3, 4

7. Qiymətləndirmənin keyfiyyət göstəricilərinə aid olmayan müəyyənəşdirin.

- A) Yarı və yoxlama işlərində konsultasiya, qeydlər
- B) Portfolio sistemi
- C) Reytinqin çıxarılması
- D) Şəkillərlə qiymətləndirmə
- E) Rəqəmlə qiymətləndirmə

8. Formativ qiymətləndirməyə aid fikirlərdən biri yanlışdır.

- A) Formativ qiymətləndirmə həm şagirdə, həm də valideynə yönəlməli ola bilər. Bundan əvvəlki olaraq qiymətləndirmənin nəticələri müxtəlif formada çatdırılır.
- B) Formativ qiymətləndirmə məzmun standartlarındakı irəliləyişə bənzər bacarıqla formalaşdırmağa imkan yaradır.
- C) Tədris prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və səmərəliliyini təmin edir.
- D) Formativ qiymətləndirmə zamanı şagirdin dəfərlən və iş vərəqlərində konstruktiv qeydlər yazılır.
- E) Formativ qiymətləndirmənin nəticələri şagirdin məktəbli kitabçasında və dövlət jurnalında qeyd olunur.

9. Böyük summativ qiymətləndirməyə aid fikirlərdən biri yanlışdır.

- A) Böyük summativ qiymətləndirmənin keçirilmə vaxtı illik planlaşdırma qeyd olunur.
- B) Fənnin məzmunundakı əsas zəruri bilikləri əhatə etmək daha çox təbii bacarıqların yoxlamağa xidmət edir.
- C) Yarımillərin sonunda ibtidai sınıflarda bir dərs saati ərzində, yuxarı sınıflarda isə bir və ya iki akademik dərs saati ərzində keçirilir.
- D) Şagird BSQ-da üzvlü səbəbdən işlək etmirsə, iki həftə ərzində onun qiymətləndirilməsi təmin olunur.
- E) BSQ qiymətləndirmə vasitələri fənni tədris edən müəllim tərəfindən hazırlanır.

10. Aşağıdakı fikirlərdən biri yanlıştır.

- A) Şagirdin formativ qiymətləri onun summativ qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınır.
- B) Kiçik summativ qiymətləndirmə bir dərs saati ərzində aparılır.
- C) Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri fənni tədris edən müəllim tərəfindən hazırlanır.
- D) Böyük summativ qiymətləndirmə vasitələrində əsasən tətbiqi bacarıqların yoxlanılması nəzərdə tutulur.
- E) Summativ qiymətləndirmə şagird nailiyyətlərinin rəsmi qiymətləndirilməsidir.

11. Müasir qiymətləndirmə siyasətinə aid edilə bilməz:

- A) Cari qiymətləndirmənin aradan qaldırılması məzmun standartlarının bütövlükdə mənimsənilməsinə və qiymətləndirmənin obyektivliyini təmin edir.
- B) Şagirdin nailiyyəti qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
- C) Məzmun standartlarının mənimsənilməsi səviyyəsini ölçmək üçün qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirilir.
- D) Qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətini idarə edən vacib amil kimi meydana çıxır.
- E) Tədris prosesinin müəyyən mərhələlərində tətbiq edilir.

12. Rəsmi qiymətləndirmədir və şagirdlərin sinifdən sinfə, bir təhsil səviyyəsindən digər təhsil səviyyəsinə keçirilməsinə xidmət edir. Qeyd olunanlar aşağıdakılardan hansına aiddir:

- A) Məktəbdaxili qiymətləndirmə
- B) Milli və beynəlxalq qiymətləndirmə
- C) Milli qiymətləndirmə
- D) Summativ qiymətləndirmə
- E) Diaqnostik qiymətləndirmə

13. Təhsildə perspektivləri müəyyənləşdirmək üçün aparılan qiymətləndirmə tədqiqatlarına məxsus qurumlar tərəfindən həyata keçirilir. Qeyd olunanlar aşağıdakılardan hansına aiddir:

- A) Milli və beynəlxalq qiymətləndirmə
- B) Məktəbdaxili qiymətləndirmə
- C) Summativ qiymətləndirmə
- D) Qiymətləndirmə standartları
- E) Formativ qiymətləndirmə

14. Beynəlxalq qiymətləndirməyə aid olan fikirlərdən biri yanlıştır:

- A) Beynəlxalq standartlara əsaslanır.
- B) Milli və fənn kurikulumunda əks olunub.
- C) Cəmiyyətdə inteqrasiya proseslərinin nəticəsidir.
- D) Hər bir ölkənin vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.
- E) Beynəlxalq və milli ekspertlər tərəfindən keçirilir.

15. Milli qiymətləndirməyə aid olan fikirlərdən biri yanlıştır:

- A) Milli qurumlar tərəfindən keçirilir.
- B) Bütün pillələr və səviyyələr üzrə təlim nəticələrinin səviyyəsini ölçmək məqsədilə aparılır.
- C) Milli və fənn kurikulumunda əks olunur.
- D) 4-5 ildən bir keçirilir.
- E) Beynəlxalq və milli ekspertlər tərəfindən keçirilir.

16. Fərqli məzmun, məqsəd və formaya malik olan qiymətləndirmələrdir:

- A) Qiymətləndirmə forması
- B) Qiymətləndirmə istiqaməti
- C) Qiymətləndirmə növü
- D) Qiymətləndirmə üsulu
- E) Qiymətləndirmə vasitəsi

17. Qiymətləndirmə istiqamətinin tərkib hissəsidir:

- A) Qiymətləndirmə forması
- B) Qiymətləndirmə istiqaməti
- C) Qiymətləndirmə növü
- D) Qiymətləndirmə üsulu
- E) Qiymətləndirmə vasitəsi

18. Qiymətləndirmənin keçirilmə mexanizmini nəzərdə tutur:

- A) Qiymətləndirmə forması
- B) Qiymətləndirmə istiqaməti
- C) Qiymətləndirmə növü
- D) Qiymətləndirmə üsulu
- E) Qiymətləndirmə vasitəsi

19. Qiymətləndirmə üsulunu həyata keçirmək üçün istifadə olunan alətlərdir:

- A) Qiymətləndirmə forması
- B) Qiymətləndirmə istiqaməti
- C) Qiymətləndirmə növü
- D) Qiymətləndirmə üsulu
- E) Qiymətləndirmə vasitəsi

20. Şagird nailiyyətlərinin qiymət məqsədlərinə aid edilə bilməz:

- A) Şagirdin nailiyyətinin izlənilməsi
- B) Bəzi fənlər üzrə qiymətləndirmə müəyyənləşdirilməsi
- C) Təlim prosesində qərarların qəbul edilməsi
- D) Şagirdin təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi
- E) Kurikulumun qiymətləndirilməsi

21. Şagird nailiyyətlərinin qiymət əsas xüsusiyyətlərinə aid edilə bilməz:

- A) Hər bir şagirdin nailiyyəti fərqli olmalıdır.
- B) Şagirdin fəaliyyəti fəaliyyətə stimullaşdırılmalı, onların daha standart mənimsəməsi üçün stimullaşdırılmalıdır.
- C) Məzmun standartlarının mənimsənilməsi istiqamətinə əsas məqsədi həmin standart mənimsənilməsi istiqamətinə edilə bilməz.
- D) Şagird nailiyyətlərinin qeydləri davamlı, dinamik və rəsmi şəkildə saxlanılmalıdır.
- E) Şagird nailiyyətləri dərslərin tədrisində qiymətləndirilməyə əsasən istifadə olunmalıdır.

22. Qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirin:

- A) Təhsil alanın bilik, bacarıqları
- B) Təhsilin hər hansı mərhələsində qeyd olunan bilik, bacarıqların göstəricisidir.
- C) Fərqli məzmun, məqsəd və formaya malik qiymətləndirmələrdir.
- D) Qiymətləndirmə üsulu
- E) Qiymətləndirmə vasitəsi

23. Diaqnostik qiymətləndirmədir:

- A) Müəllimin tədris prosesində şagirdin bilik və bacarıqlarının onun təlim nəticələrinə uyğunluğunu araşdırmaq üçün istifadə olunan vasitədir.
- B) Şagirdlərin uğurlu və uğursuzluqlarını araşdırmaq üçün istifadə olunan vasitədir.
- C) Şagirdlərin uğurlu və uğursuzluqlarını araşdırmaq üçün istifadə olunan vasitədir.
- D) Təlim strategiyasını müəyyənləşdirmək üçün istifadə olunan vasitədir.
- E) Şagirdlərin öz təhsil prosesində iştirak etdirmək üçün istifadə olunan vasitədir.

III BÖLÜM

20. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi məqsədlərinə aid edilə bilməz:

- A) Şagirdin nailiyyətinin izlənilməsi
- B) Bəzi fənlər üzrə qiymətləndirmə normalarının müəyyənləşdirilməsi
- C) Təlim prosesində qərarların qəbulu
- D) Şagirdin təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi
- E) Kurikulumun qiymətləndirilməsi

21. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin əsas xüsusiyyətlərinə aid edilə bilməz:

- A) Hər bir şagirdin nailiyyəti diqqət mərkəzində olmalıdır.
- B) Şagirdin fəaliyyəti fəaliyyətsiz stimullaşdırılmalı, onların daha yüksək səviyyəli standartı mənimsəməsi üçün şərait yaradılmalıdır.
- C) Məzmun standartlarının müəyyən edilməsinin əsas məqsədi həmin standartları şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsi istiqamətinə hədəflərin təyin edilməsidir.
- D) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi davamlı, dinamik və rəsmi olmayan prosesdir.
- E) Şagird nailiyyətləri dərslərin yalnız müəyyən hissəsində qiymətləndirilməlidir.

22. Qiymətləndirmə standartına aid olan fikri müəyyənləşdirin:

- A) Təhsil alanın bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
- B) Təhsilin hər hansı mərhələsinin müəyyən olunmuş səviyyələr üzrə şagirdin yiyələnəli olduğu bilik, bacarıqların kəmiyyət və keyfiyyət göstəricisidir.
- C) Fərqli məzmun, məqsəd və formaya malik olan qiymətləndirmələrdir.
- D) Qiymətləndirmənin keçirilmə mexanizmidir.
- E) Qiymətləndirmə üsulunu həyata keçirmək üçün istifadə olunan vasitələrdir.

23. Diaqnostik qiymətləndirmənin məqsədi:

- A) Müəllimin tədris fəaliyyətini izləmək
- B) Şagirdin bilik və bacarığını formalaşdırmaqla onun təlim nəticələrinə nail olmaq
- C) Şagirdlərin uğur qazana bilməməsinin səbəblərini araşdırmaq
- D) Təlim strategiyasını müəyyənləşdirmək
- E) Şagirdlərin özünü qiymətləndirmə bacarığını inkişaf etdirmək

24. Diaqnostik qiymətləndirmənin məqsədlərinə aid deyil:

- A) Hər bir şagirdin bilik və bacarığının ilkin səviyyəsi haqqında məlumat əldə etmək
- B) Təlim prosesinin planlaşdırılmasında şagirdlərin fərdi inkişaf xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması
- C) Təlim strategiyalarını müəyyənləşdirmək
- D) Fərdi yanaşmaya və differensial təlimə şərait yaratmaq
- E) Şagirdlərin təlim ehtiyaclarını öyrənmək

25. Formativ qiymətləndirmənin məqsədlərinə aid deyil:

- A) Şagirdlərin təlim sahəsində irəliləyişinin izlənməsini təmin etmək
- B) Tədris prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və səmərəliliyini təmin etmək
- C) Şagirdlərin hər hansı bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqları əldə etməsini izləmək
- D) Şagirdin uğur qazana bilməməsinin səbəbini araşdırmaq
- E) Təlim prosesinin planlaşdırılmasına şagirdlərin fərdi inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə almaq

26. Müasir qiymətləndirməyə aid fikri seçin:

- A) Əsasən bilik səviyyəsi qiymətləndirilir.
- B) Qiymətləndirmə şagirdə qiymət yazmaq kimi qəbul olunur.
- C) Şagird qiymət almaq xatirinə oxuyur.
- D) Şagirdin nailiyyəti qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
- E) Tədris prosesinin yalnız müəyyən bir hissəsində tətbiq edilir.

27. Ənənəvi qiymətləndirməyə aid olan fikri müəyyənləşdirin:

- A) Standart əsasında qurulur
- B) Daha obyektiv, dəqiq, adekvat sistemdir.
- C) Qiymətləndirmə standartları mövcuddur
- D) Daha müxtəlif və çevikdir.
- E) Formal, qeyri-dəqiq, müəllimin subyektiv qərarına əsaslanandır.

28. Şagirdlərin təlim fəaliyyəti haqqında məlumatları toplamaq üçün istifadə olunan prosedurlardır:

- A) Qiymətləndirmə formaları
- B) Qiymətləndirmə üsulları
- C) Qiymətləndirmə vasitələri
- D) Qiymətləndirmə növləri
- E) Heç biri

29. Formativ qiymətləndirmənin məqsədi:

- A) Şagirdlərin təlim ehtiyaclarını öyrənmək
B) Müəllimin tədris fəaliyyətini izləmək
C) Şagirdin maraqlarını, dünyagörüşü, yaşadığı yer haqqında məlumat almaq
D) Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək
E) Şəraitə görə təlim məqsədləri və strategiyalarını çevik dəyişikliklər aparılmasına imkan yaratmaq

30. Summativ qiymətləndirmənin məqsədlərini müəyyənləşdirin:

- 1) Şagirdlərin nailiyyət səviyyəsini yoxlayıb bal və qiymət yazmaq
2) Təlim və tədris prosesinin monitorinqini həyata keçirmək
3) Şagirdlərin hər hansı bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqlar əldə etməsini izləmək
4) Fərdi yanaşmaya və differensial təlimə şərait yaratmaq
5) Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək
- A) 1, 3, 5 B) 1, 2, 5 C) 2, 3, 5
D) 1, 4, 5 E) 2, 4, 5

31. Summativ qiymətləndirmənin məqsədlərinə aid olmayan variantı seçin:

- A) Hər hansı mərhələ üzrə şagirdin fəaliyyətinin səviyyəsini yoxlayıb qiymət yazmaq
B) Şagirdin uğur qazana bilməməsinin səbəblərini araşdırmaq
C) Təlim və tədris prosesinin monitorinqini həyata keçirmək
D) Müəllimin tədris fəaliyyətini izləmək
E) Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək

32. Diaqnostik qiymətləndirmənin üsullarına aid deyil:

- A) Tapşırıqvermə
B) Müsahibə
C) Valideynlərlə əməkdaşlıq
D) Test
E) Müşahidə

33. Summativ qiymətləndirmənin üsullarını müəyyənləşdirin:

- A) Test, layihə, yoxlama yazı işləri
B) Müsahibə, ekspert sorğu, təqdimat
C) Özünü qiymətləndirmə, test, tapşırıq vermə
D) Test, rubrik, özünüqiymətləndirmə
E) Müsahibə, valideynlərlə əməkdaşlıq

34. Müasir qiymətləndirməyə aid fikri seçin:

- A) Əsasən bilik səviyyəsi qiymətləndirilir.
B) Qiymətləndirmə şagirdə qiymət yazmaq kimi qəbul olunur.
C) Şagird qiymət almaq xatirinə oxuyur.
D) Şagirdin nailiyyəti qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
E) Tədris prosesinin yalnız müəyyən bir hissəsində tətbiq edilir.

35. Formativ qiymətləndirmənin məqsədləri hansılardır?

1. Hər bir şagirdin bilik və bacarıqlarının ilkin səviyyəsini qiymətləndirmək
2. Şagirdlərin hər bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqlar əldə etməsini izləmək.
3. Şagirdlərin təlim ehtiyaclarını öyrənmək.
4. Təlim prosesinin planlaşdırılmasında şagirdlərin fərdi inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə almaq və fərdi yanaşmanı təmin etmək.
5. Tədris prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və səmərəliliyini təmin etmək.
6. Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək.
- A) 1, 2, 4, 5
B) 3, 6
C) 2, 3, 5
D) 1, 4
E) 1, 4, 5

36. Summativ qiymətləndirmənin məqsədləri hansılardır?

1. Hər hansı mərhələ üzrə şagirdin nailiyyətinin səviyyəsini müəyyən edib qiymət yazmaq.
2. Şagirdlərin hər bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqlar əldə etməsini izləmək.
3. Təlim və tədris prosesinin monitorinqini həyata keçirmək (irəliləmə və geriləməni müəyyən etmək)
4. Şagirdlərin təlim sahəsində irəliləyişlərinin izlənməsini təmin etmək.
5. Müəllimin tədris fəaliyyətini izləmək
6. Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək.
7. Şagirdin bilik və bacarığını formalaşdırmaqla onun təlim nəticələrinə nail olmaq.
- A) 1, 3, 5, 6, 7
B) 1, 5, 6
C) 1, 3, 5, 6
D) 2, 4, 6
E) 1, 4, 5

37. Qiymətləndirmə zamanı və vasitələr nəyə əsasən müəyyən edilir?

A) Qiymətləndirmənin prinsipinə
B) Qiymətləndirmənin formasına
C) Şagirdin potensial imkanına
D) Sınıfın ümumi səviyyəsinə

38. Qiymətləndirmə üsulu nədir?

A) Şagirdlərin təlim fəaliyyəti izlənilməsi
B) Şagirdlərin təlim fəaliyyəti izlənilməsi üçün istifadə olunan üsulların toplusu
C) Fərqli məzmun, forma və metodların istifadəsi
D) Qiymətləndirmə istiqamətinin müəyyən edilməsi
E) Müəllimin fəaliyyətinin izlənilməsi üçün istifadə olunan metod

39. Qiymətləndirmə nəyə əsaslanır?

1. İlkin səviyyənin müəyyən edilməsi
2. Tədrisə istifadə olunan məzmunun davamlılığının təminatı
3. İnkişafın davamlılığının təminatı
4. Məzmun standartlarının yerinə yetirilməsinin izlənilməsi
5. Əldə etdiyi nailiyyətlərin qiymətləndirilməsi

A) 1, 2, 3, 4, 5 B) 1, 3, 5
D) 3, 4, 5 E) 1, 4

40. Qiymətləndirmə nəyə əsaslanır?

A) Məzmun standartlarının yerinə yetirilməsinin izlənilməsi
B) Şagirdin bilik və bacarıqlarının izlənilməsi
C) Təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin izlənilməsi
D) Şagirdin şəxsiyyətinin izlənilməsi
E) Qiymətləndirmənin istiqamətinin müəyyən edilməsi

41. Analitik və müəyyən edin

1. Analitik

a. Şagirdin fəaliyyətinin izlənilməsi üçün istifadə olunan üsulların toplusu
b. Şagirdin fəaliyyətinin izlənilməsi üçün istifadə olunan üsulların toplusu
c. Şagirdin fəaliyyətinin izlənilməsi üçün istifadə olunan üsulların toplusu
d. Daha təfərrüatlı şəkildə tədqiqat aparılması
e. Şagirdin fəaliyyətinin izlənilməsi üçün istifadə olunan üsulların toplusu

A) 1-a, b
B) 1-b, c
C) 1-c, d
D) 1-d, e
E) 1-e, f

37. Qiymətləndirmə zamanı istifadə olunan üsul və vasitələr nəyə əsasən müəyyənləşdirilir?

- Qiymətləndirmənin prinsipinə
- Qiymətləndirmənin formasına
- Qiymətləndirmənin məqsədinə
- Şagirdin potensial imkanına
- Sınıfın ümumi səviyyəsinə

38. Qiymətləndirmə üsulu nədir?

- Şagirdlərin təlim fəaliyyəti haqqında məlumat toplamaq üçün istifadə olunan prosedurlardır.
- Şagirdlərin təlim fəaliyyəti haqqında məlumat toplamaq üçün istifadə olunan alətlərdir.
- Fərqli məzmun, forma və məqsədə malik olan qiymətləndirmələrdir.
- Qiymətləndirmə istiqamətinin tərkib hissələridir.
- Müəllimin fəaliyyətinin səmərəliliyini yoxlamaq üçün istifadə olunan metodlardır.

39. Qiymətləndirmə nəyə yönəlməlidir?

- İlkin səviyyənin müəyyənləşdirilməsinə
 - Tədrisdə istifadə olunan üsul və vasitələrin keyfiyyətlilik səviyyəsinin müəyyən olunmasına
 - İnkişafın davamlılığına
 - Məzmun standartının reallaşmasına
 - Əldə etdiyi nailiyyətlərin müəyyən olunmasına
- A) 1, 2, 3, 4, 5 B) 1, 3, 5 C) 1, 3, 4, 5
D) 3, 4, 5 E) 1, 4, 5

40. Qiymətləndirmə standartı nədir?

- Məzmun standartının reallaşma səviyyəsinin, şagirdlərin inkişafındakı dəyişiklikləri müəyyən edir.
- Şagirdin bilik və bacarıqlarını əks etdirir.
- Təhsil müəssisəsinin, müəllimin və sinfin inkişaf səviyyəsinin göstəricisidir.
- Şagirdin şəxsi keyfiyyətlərini göstərmək üçün istifadə olunan meyarlardır.
- Qiymətləndirmə üsullarını həyata keçirmək üçün istifadə olunan vasitələrdir.

41. Analitik və holistik rubrikə aid əsas fikirləri müəyyən edin.

- Analitik 2. Holistik
 - Şagirdin fəaliyyətinə verilən tələblərdən irəli gələn meyarları bir neçə aspektə ayıraraq nailiyyət səviyyələrini müəyyən edir.
 - Şagird nailiyyətləri üzrə ümumi mənzərəni müəyyən edir.
 - Şagirdin fəaliyyətinə verilən tələbləri meyarlar şəklində təsvir edir və onların nailiyyət səviyyələrini göstərir.
 - Daha təfərrüatlı informasiya verir.
- A) 1-a, b, 2-c, d B) 1-a, d, 2-b, c
C) 1-b, c, 2-a, d D) 1-a, c, 2-b, d
E) 1-c, 2-a, b, d

42. Rubrikə aid yanlış fikri müəyyən edin.

- Rubrik qiymətləndirmənin həm üsulu, həm də vasitəsi kimi çıxış edə bilər.
- Rubrik əsasən formativ qiymətləndirmənin üsulu olsa da, diaqnostik və summativ qiymətləndirmədə də istifadə oluna bilər.
- Rubrik meyar əsasında şagirdin nailiyyət səviyyəsinin qiymətləndirmə şkalasıdır.
- Rubrikəldən yalnız formativ qiymətləndirmə zamanı istifadə olunur.
- Rubrik bacarıq və nəticəni arıq keyfiyyət kontinuumunda təsvir edir.

43. Testin eyni şəraitdə dəfələrlə keçirilməsindən alınan balların təxminən eyni olması, aparılan ölçmələrin nəticələrinin bir-birindən çox az fərqlənməsi ilə təyin olunub, mənim ölçmələrim nə dərəcədə dəqiqdir? sualına cavab verin.

- Testin etibarlılığı
- Testin relevantlığı
- Testin validliyi
- Testin obyektivliyi
- Testin reprezentativliyi

44. Testin nəyisə ölçmək vəzifəsinə uyğunluq səviyyəsini (dərəcəsini) təyin edir:

- Testin etibarlılığı
- Testin relevantlığı
- Testin validliyi
- Testin obyektivliyi
- Testin reprezentativliyi

45. Testin nəticələrinin onun kim tərəfindən keçirilməsindən asılı olmamasını bildirir:

- Testin reprezentativliyi
- Testin etibarlılığı
- Testin validliyi
- Testin relevantlığı
- Testin obyektivliyi

46. Testin yoxlanılan tədris materialını tam əhatə etdiyini müəyyən edir. Yekun testləşdirmə zamanı bütün kursun, əsasən, onun çox mühüm əhəmiyyət kəsb edən standartlarının (mövzuların) qiymətləndirilməsini həyata keçirməyə imkan yaradır:

- Testin elmiyi
- Testin obyektivliyi
- Testin validliyi
- Testin relevantlığı
- Testin reprezentativliyi

III BÖLÜMƏ

47. Testin fundamental tədqiqatlarla əsaslandırılması və onun təlim məqsədlərini düzgün ölçməsinin müəyyən olunmasıdır:

- A) Testin relevantlığı
B) Testin obyektivliyi
C) Testin validliyi
D) Testin etimliliyi
E) Testin reprezentativliyi

48. Testin üzərinə qoyulmuş məqsədin (məvzunu tam əcmasının) başa düşülən olmasının məna və stilistik baxımdan uyğunluğunu müəyyən edir:

- A) Testin relevantlığı
B) Testin obyektivliyi
C) Testin validliyi
D) Testin etimliliyi
E) Testin reprezentativliyi

49. Qiymətləndirmə standartına aid fikirləri müəyyən et:

1. Qiymətləndirmə standartları şagirdin nailiyyət səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.
 2. Hər bir fənnin məzmununda hansı bilik və bacarıqların formalaşdırılacağı əks etdirir.
 3. Məzmun standartlarının hansı səviyyədə reallaşdığını yoxlamaqla baş vermiş dəyişikliklərin dərəcəsini müəyyən edir.
 4. Təhsilin hər hansı bir mərhələsində müəyyən olunmuş səviyyəyə əsasən şagirdin yiyələnmiş olduğu bilik və bacarıqların kəmiyyət və keyfiyyət göstəricisidir.
 5. İntegrativ təlim nəticələri olub, şagirdin müvafiq bilik, bacarıq və dəyərlərə nail olmaqla səviyyəyə dəyişməsinə təmin edir.
- A) 1, 3, 4
B) 1, 3, 4, 5
C) 1, 2, 4
D) 1, 4, 5
E) 1, 5

50. KSQ-nin keçirilmə məqsədi nədir?

- A) Bəhs və bölmənin sonunda keçirilmiş mövzuların refleksiyanın, əldə olunmuş biliklərin möhkəmləndirilməsinin təmin edilməsidir.
B) Bəhs, bölmənin daxilində və ya sonunda şagirdlərin standartlar üzrə əldə etdikləri nailiyyətlərin qiymətləndirilməsidir.
C) Yarımillərin sonunda şagirdlərin yekun qiymətləndirilməsidir.
D) Şagirdlərin təlim ehtiyaclarının öyrənilməsi, qarşılaşdığı problemlərin aradan qaldırılması üçün aparılır.
E) Müəllimin peşəkarlığının, düzgün təşkilatçılığının səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün tətbiq olunur.

51. Kiçik summativ qiymətləndirmə nə vaxt keçirilir?

- A) Əhatə etdiyi müddətdən asılı olmayaraq bütün sonlarında keçirilir.
B) I və II yarımillin son həftələrində keçirilir.
C) Tədris ilinin əvvəlində, tədris vahidlərinin əvvəlində keçirilir.
D) Tədris ilinin əvvəlindən sonuna qədər müəssisədə olaraq keçirilir.
E) Tədris vahidi daxilində və ya sonunda keçirilir.

52. Summativ qiymətləndirmənin nəticələri harada qeyd olunur?

- A) Sınıf jurnalında və məktəbli kitabçasında
B) Şagirdin portfoliosunda, müəllimin formativ jurnalında və məktəbli kitabçasında
C) Şagirdin portfoliosunda və məktəbli kitabçasında
D) Formativ jurnalda və məktəbli kitabçasında
E) Məktəbli kitabçasında

53. KSQ-nin keçirilmə vaxtı kim tərəfindən müəyyən edilir?

- A) Metodbirlikmə sədri
B) Məktəb rəhbərliyi
C) Sınıf rəhbəri
D) Xüsusi komissiyanın üzvləri
E) Fənni tədris edən müəllim

54. KSQ-nin aparılması prosesi neçə dərs əhatə edir?

- A) Bir dərs saati və ya dərs saatının bir hissəsində aparıla bilər. Bu müddət məktəb rəhbərliyi tərəfindən müəyyən edilir.
B) Bir dərs saati və ya dərs saatının bir hissəsində aparıla bilər. Bu müddət fənni tədris edən müəllim tərəfindən müəyyən edilir.
C) Şagirdlərin yaş səviyyəsindən və materialın həcmindən asılı olaraq müddət dəyişə bilər, bu müddət fənn müəllimi tərəfindən müəyyən edilir.
D) Şagirdlərin yaş səviyyəsindən və materialın həcmindən asılı olaraq müddət dəyişə bilər, bu müddət xüsusi komissiya tərəfindən müəyyən edilir.
E) Maksimum 2 dərs ərzində keçirilə bilər.

55. KSQ-nin keçirilmə məqsədi nədir?

- A) Şagirdlərin yarım il ərzində əldə etdikləri nailiyyətləri qiymətləndirmək.
B) Yarım il başa vurmaq, şagirdlərin davamiyyətini, iştirakını, bacarıqlarını və keyfiyyətlərini qiymətləndirmək.
C) Tədris vahidində aid olan standartların reallaşma dərəcəsini müəyyənləşdirmək.
D) Yarım il ərzində keçilən tədris materialının mənimsənilməsi barədə şagirdlərə və valideynlərə məlumat vermək.
E) Yarım illər üzrə mövcud qiymətləndirmələri qiymətləndirmək.

56. Böyük summativ qiymətləndirmə kim tərəfindən keçirilir?

- A) Böyük summativ qiymətləndirmə ümumi təhsil müəssisəsinin rəhbərliyi tərəfindən hər yarımillin sonunda keçirilir.
B) Ümumi təhsil müəssisəsinin rəhbərliyinin və ya orada yaradılan müvafiq komissiyanın nəzarətilə metodbirlikmə sədri tərəfindən keçirilir.
C) Fənni tədris edən müəllimin iştirakı olmadan məktəb rəhbərliyi tərəfindən keçirilir.
D) Fənni tədris edən müəllim tərəfindən keçirilir, nəticələr məktəb rəhbərliyinə təqdim olunur.
E) Metodbirlikmə sədri tərəfindən keçirilir.

57. BSQ nəticələri harada qeyd olunur və nə zaman nəzərə alınır?

- A) Şagirdin portfoliosunda, müəllimin formativ jurnalında və məktəbli kitabçasında qeyd olunur, illik qiymətin çıxarılmasında nəzərə alınır.
B) Şagirdin portfoliosunda və məktəbli kitabçasında qeyd olunur, tədris vahidi üzrə qiymətin çıxarılmasında nəzərə alınır.
C) Formativ jurnalda və məktəbli kitabçasında qeyd olunur və yarım illik qiymətlərin hesablanmasında nəzərə alınır.
D) Sınıf jurnalında və şagirdin məktəbli kitabçasında qeyd olunur, illik qiymətlərin hesablanmasında nəzərə alınır.
E) Sınıf jurnalında və şagirdin məktəbli kitabçasında qeyd olunur, yarım illik qiymətlərin hesablanmasında nəzərə alınır.

58. BSQ vasitələri kim tərəfindən hazırlanır?

- A) Böyük summativ qiymətləndirmə vasitələri Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin təvsiyələri əsasında yerli təhsil idarəetmə orqanları və ümumi təhsil müəssisələrinin rəhbərliyi tərəfindən hazırlanır.
B) Böyük summativ qiymətləndirmə vasitələri Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin təvsiyələri əsasında sifarişlə hazırlanır.
C) Tədris proqramına və məzmun standartlarına əsasən fənni tədris edən müəllim tərəfindən hazırlanır.
D) Böyük summativ qiymətləndirmə vasitələri Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin təvsiyələri əsasında xüsusi ekspediyalar tərəfindən hazırlanır.
E) Tədris proqramına və məzmun standartlarına əsasən metodbirlikmə sədri tərəfindən hazırlanır.

59. BSQ-nin aparılması prosesi neçə dərs əhatə edir?

- A) Tətbiqi bacarıqların yoxlanılması və ya məqsəd kimi qəbul edilir və qiymətləndirilmənin keçirilmə müddəti konkret deyil.
B) Bir neçə dərs saati ərzində keçirilir və illik planlaşdırmada qeyd olunur.
C) İbtidadi siniflərdə bir, yuxarı siniflərdə isə bir və ya iki akademik dərs saati ərzində keçirilir.
D) Şagirdlərin yaş səviyyəsindən və materialın həcmindən asılı olaraq müddət dəyişə bilər.
E) Maksimum 2 dərs ərzində keçirilə bilər.

60. Formativ qiymətləndirməyə aid olan fikirləri seçin.

1. Dəyişkəndir, gətirə dönmə xüsusiyyətinə malikdir.
 2. Cəmləndirici qiymətdir.
 3. Şagird gündəlik təlim fəaliyyətində əsaslı qiymət almaq üçün deyil, yaxşı nəticə göstərmək üçün çalışır.
 4. Hər bir şagirdin ixtisafının hərəkət erici amilində təlimin həlledici komponentinə çevrilir.
 5. Şagirdin təlim nəticələrinə nail olması və nəticədə summativ qiymətləndirmədə müvafiq qiymət qazanmasına kömək edir.
 6. Dəyişdir, gətirə dönmə xüsusiyyətinə malik deyil.
- A) 2, 3, 5
B) 1, 2, 3, 4, 6
C) 3, 4, 5
D) 1, 3, 4, 5
E) 2, 4, 5, 6

61. Qiymətləndirmə komponentləri arasındakı ardıcılıq müəyyən edin:
 1. Qiymətləndirmə məqsədləri
 2. Məlumatların toplanması
 3. Qiymətləndirmə standartları
 4. Qiymətləndirmə məlumatları
 A) 4, 2, 1, 3 B) 1, 2, 3, 4 C) 2, 3, 1, 4
 D) 4, 1, 2, 3 B) 3, 1, 2, 4

62. Qiymətləndirmənin nəticələri müəyyən olunmuş məqsədləri əks etdirir. Qəbul edilmiş qərarlar və məqsədləri məlumatlar arasında əlaqələrin səffaflığı toplanmış məlumatların hansı prinsipinə aiddir?
 A) Qiymətləndirmədə şəffaflıq, ədalətlik, qarşılıqlı razılaşma və əməkdaşlıq
 B) Təlim fəaliyyətində qiymətləndirmə
 C) Nəticələrin inkişafetdirici rolunun təmin edilməsi
 D) Nəticələrin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dayandırılması
 E) Toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyini və etibarlılığını təmin edilməsi.

63. Qiymətləndirmə məqsədləri real seçilir və ölçülə bilən xüsusiyyətlər qiymətləndirilir. Şagirdin nailiyyətləri ona yaradılmış imkan daxilində müəyyən sahədə yerinə yetirdiyi konkret tapşırığın səviyyəsinə görə qiymətləndirilir. Qeyd olunmuş fikirlər qiymətləndirmənin hansı prinsipinə aiddir?
 A) Qiymətləndirmədə şəffaflıq, ədalətlik, qarşılıqlı razılaşma və əməkdaşlıq.
 B) Təlim fəaliyyətində qiymətləndirmə nəticələrinin inkişafetdirici rolunun təmin edilməsi.
 C) Nailiyyətlərin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dayandırılması.
 D) Məqsəduyğunluq.
 E) Toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyini və etibarlılığını təmin edilməsi.

64. Məlumatların toplanılması prosesi, müəllimin istifadə etdiyi qiymətləndirmə meyarları və hətta onun özünün peşəkarlığı səviyyəsi şəffaflıq və qiymətləndirmə tapşırıqlarında şəbəkələrin, fərziyyələrin, şagirdlərin diqqətini yayındıran digər məsələlərin istifadəsinə yol verilmir. Qeyd olunmuş fikirlər qiymətləndirmənin hansı prinsipinə aiddir?
 A) Məqsəduyğunluq
 B) Toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyini və etibarlılığını təmin edilməsi
 C) Nailiyyətlərin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dayandırılması.
 D) Qiymətləndirmədə şəffaflıq, ədalətlik, qarşılıqlı razılaşma və əməkdaşlıq.

E) Təlim fəaliyyətində qiymətləndirmə nəticələrinin inkişafetdirici rolunun təmin edilməsi.

65. Şagird tədqiqatçılarınin ixtiyar etdirilməsi, onun idrak qabiliyyətlərinin qiymətləndirilməsi, əks etdirən hisslərin seçmə və ya sərbəst keçirilmə bacarığı, yerinə yetirilən tapşırığın nəticəsinə təqdimat təhvil aparmaq bacarığı və s.) aparılır.

- A) Məqsəduyğunluq
 B) Toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyini və etibarlılığını təmin edilməsi
 C) Nailiyyətlərin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dayandırılması.
 D) Qiymətləndirmədə şəffaflıq, ədalətlik, qarşılıqlı razılaşma və əməkdaşlıq.
 E) Təlim fəaliyyətində qiymətləndirmə nəticələrinin inkişafetdirici rolunun təmin edilməsi.

66. Milli qiymətləndirməyə aid fikirlər müəyyən edin:

1. Milli və fənn kurikulumunda əks olunub.
 2. Cəmiyyətdə inteqrasiya proseslərinin nəticəsidir.
 3. Hər bir ölkənin vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.
 4. Tədris vahidlərinin sonunda həyata keçirilir.
 5. Bütün pillələr və səviyyələr üzrə təlim nəticələrinin səviyyəsini müəyyən etmək məqsədində aparılır.
 A) 1, 5
 B) 1, 2, 4, 5
 C) 1, 2, 5
 D) 2, 3, 4
 E) 2, 3

67. Beynəlxalq qiymətləndirməyə aid olan fikirləri müəyyən edin:

1. Milli və fənn kurikulumunda əks olunub.
 2. Cəmiyyətdə inteqrasiya proseslərinin nəticəsidir.
 3. Hər bir ölkənin vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.
 4. Tədris vahidlərinin sonunda həyata keçirilir.
 5. Bütün pillələr və səviyyələr üzrə təlim nəticələrinin səviyyəsini müəyyən etmək məqsədində aparılır.
 A) 1, 5
 B) 1, 2, 4, 5
 C) 1, 2, 5
 D) 2, 3, 4
 E) 2, 3

68. Məhdud xarakterli qiymətləndirmənin mahiyyəti müəyyən müəyyən edin:

- A) Hər bir şagirdin nailiyyətlərini və irəliləyişlərini saxlamaqdır.
 B) Optimal vəziyyətdə hər bir şagirdin tədris (hər bir) boyuna geri qalmasına imkan verilməməkdir.
 C) Şagirdin fəaliyyəti mümkün dərəcədə digər ölkələrdə təhsil onların daha yüksək səviyyəli standartları mənimləməsi üçün müvafiq şərait yaratmaqdır.
 D) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi davamlı, dinamik və əsmi olmayan prosesdir.
 E) Şagirdin nailiyyət səviyyəsi müəllimin müəyyən etdiyi qiymətləndirmə standartlarına əsasən müəyyən olunmalıdır.

69. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

70. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

71. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

72. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

73. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

74. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

75. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

76. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

77. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

78. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

79. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

80. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

81. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

82. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

83. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

84. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

85. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

86. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

87. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

88. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

89. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

90. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

91. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

92. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

93. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

94. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

95. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

96. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

97. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

98. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

99. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

100. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

71. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

- A) Hər bir şagirdin nailiyyətlərini və irəliləyişlərini saxlamaqdır.
 B) Optimal vəziyyətdə hər bir şagirdin tədris (hər bir) boyuna geri qalmasına imkan verilməməkdir.
 C) Şagirdin fəaliyyəti mümkün dərəcədə digər ölkələrdə təhsil onların daha yüksək səviyyəli standartları mənimləməsi üçün müvafiq şərait yaratmaqdır.
 D) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi davamlı, dinamik və əsmi olmayan prosesdir.
 E) Şagirdin nailiyyət səviyyəsi müəllimin müəyyən etdiyi qiymətləndirmə standartlarına əsasən müəyyən olunmalıdır.

72. Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.

- A) Şagirdin nailiyyətlərini müəyyən etmək üçün müəyyən edilən vətəndaşına digər ölkələrdə təhsil almaq imkanı yaradır.
 B) Təlim prosesində qərarların qəbulu
 C) Şagird təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi
 D) Kurikulumun qiymətləndirilməsi
 E) Müəllimin pedaqoji ustalığının qiymətləndirilməsi

73. Şəraitə görə təlim məqsədləri və strategiyalarında çevik dəyişikliklər aparılmasına imkan verir;

Fərdi yanaşmaya və diferensial təlimə imkan yaradır;

- A) Diaqnostik qiymətləndirmə
 B) Formativ qiymətləndirmə
 C) Summativ qiymətləndirmə
 D) Milli qiymətləndirmə
 E) Beynəlxalq qiymətləndirmə

74. Uyğunlaşdırın:

1. Davamlı diaqnostik qiymətləndirmə

2. Qısamüddətli diaqnostik qiymətləndirmə

- a. Bu qiymətləndirmənin məqsədi şagirdin fənn üzrə zəruri bilik və bacarıqlar haqqında məlumat toplamaqdır.
 b. Tədris vahidlərinin əvvəlində bir dərəcə müəyyən hissəsində aparılır.
 c. Bu qiymətləndirmənin məqsədi sinifdəki şagirdlərin bilik və bacarıqlarının mövcud vəziyyətini öyrənməkdir.
 d. Təhsil səviyyəsinin və dərəcəsinin əvvəlində bir neçə dərəcə müəyyən hissəsində aparılır.

- A) 1-d, 2-a, b, c
 B) 1-c, d, 2-a, b
 C) 1-a, d, 2-b, c
 D) 1-a, 2-b, c, d
 E) 1-c, d, a, 2-b

75. Diaqnostik qiymətləndirmənin üsul və vasitələrinə aid olmayan müəyyən edin:
A) Müsahibə və qeydiyyati vərəqi
B) Müsahibə vərəqi
C) Test və test tapşırıqları
D) Valideynlə əməkdaşlıq və sorğu vərəqləri
E) Tapşırıqvermə və çalşmalar

76. Aşağıdakılardan biri qiymətləndirmə üsulu deyil:
A) Müsahibə
B) Müsahibə
C) Tapşırıqvermə
D) Çalşmalar
E) Valideyn və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq

77. Qiymətləndirmə üsul və vasitələri nəyə əsasən müəyyən olunur?
A) Şagirdlərin yaş səviyyəsinə görə
B) Qiymətləndirmənin növünə və məqsədinə görə
C) Sınıfın ümumi bilik səviyyəsinə görə
D) Şagirdlərin psixoloji vəziyyətinə görə
E) Təhsilin məqsədinə görə

78. Şagirdin qəbul edilmiş standartların reallaşmasına yönəlmis irəliləmələrini və geriləmələrini izləməyə, bu zaman qarşıya çıxan problemləri aradan qaldırmağa və təhsiləni istiqamətləndirməyə imkan yaradır:
A) Diaqnostik qiymətləndirmə
B) Formativ qiymətləndirmə
C) Summativ qiymətləndirmə
D) Milli qiymətləndirmə
E) Beynəlxalq qiymətləndirmə

79. Bu qiymətləndirmə vasitələri alternativ üsul və mənbələrdən istifadə və ya şagirdin daha irəliləmə addım atması üçün ona əlavə impulsun verilməsi barədə ehtiyaclar müəyyənləşdirilir, qiymətləndirmə sinifdə hər bir şagirdin inkişafının hərəkətverici amilinə, təlimin həlledici komponentinə çevrilir:
A) Beynəlxalq qiymətləndirmə
B) Summativ qiymətləndirmə
C) Formativ qiymətləndirmə
D) Milli qiymətləndirmə
E) Diaqnostik qiymətləndirmə

80. Uyğunlaşdırın:

1. Formativ qiymət:

2. Summativ qiymət:

a. formalaşdırıcı qiymətdir
b. cəmiyyəti qiymətdir
c. daşqıdır, geriya dönmə xüsusiyyətinə malik deyil, malikdir
d. dəyişkəndir, geriya dönmə xüsusiyyətinə malik deyil, malikdir
e. bu qiymətləndirmə nəticəsində təsadüfi, gözənlilməz nəticələrdən müddəfi olunma hüququnu qazanır

A) 1-a, d, 2-b, c, e
B) 1-b, e, 2-a, c, d
C) 1, a, e, 2-b, c, d
D) 1-a, d, e, 2-b, c
E) 1-a, b, c, d, 2-e

81. Şagirdlərin hər bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqlar əldə etməsini izləməyə və onlara əlaqə verməyə imkan yaradır:

A) Beynəlxalq qiymətləndirmə
B) Summativ qiymətləndirmə
C) Formativ qiymətləndirmə
D) Milli qiymətləndirmə
E) Diaqnostik qiymətləndirmə

82. Bu qiymətləndirmənin nəticələri şagirdin portfeliyosunda, müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftərində və şagirdin məktəbi kitabçasında qeyd olunur. Qeyd olunmuş fikirlər hansı qiymətləndirmə növünə aiddir?

A) Formativ qiymətləndirmə
B) Kiçik summativ qiymətləndirmə
C) Davamlı diaqnostik qiymətləndirmə
D) Yekun summativ qiymətləndirmə
E) Diaqnostik qiymətləndirmə

83. Formativ qiymətləndirmə üsulunu seçin:

A) Müsahibə vərəqi
B) Oxu bacarıqları üzrə qeydiyyati vərəqi
C) Qiymətləndirmə şkalası
D) Özü-özü qiymətləndirmə vərəqləri
E) Yazı

84. Summativ qiymətləndirməyə aid fikirləri

1. Summativ qiymətləndirmənin məqsədi məzmun standartlarının mənimləmə səviyyəsinin qiymətləndirilməsidir.
2. Summativ qiymətləndirmənin məqsədi şagirdin fənni bilik və bacarıqlarının yekun qiymətləndirilməsi üçün qiymətləndirmədir.
3. Summativ qiymətləndirmənin məqsədi şagirdin fənni bilik və bacarıqlarının yekun qiymətləndirilməsi üçün qiymətləndirmədir.
4. Summativ qiymətləndirmənin məqsədi şagirdin fənni bilik və bacarıqlarının yekun qiymətləndirilməsi üçün qiymətləndirmədir.

A) 1, 2, 3, 4
B) 1, 2, 3, 5, 6, 7
C) 2, 4, 5, 6
D) 1, 3, 5, 6
E) 1, 3, 5, 6, 7

85. Summativ qiymətləndirmənin məqsədlərinə

aid deyil:
A) Şagirdlərin məzmun standartlarına nə dərəcədə əldə edilmiş bilik və bacarıqların ölçülməsi
B) Şagirdlərin məzmun standartlarına əldə edilmiş bilik və bacarıqların (summativ) qiymətləndirilməsi
C) Şagirdlərin məzmun standartlarına əldə edilmiş bilik və bacarıqların (summativ) qiymətləndirilməsi
D) Şagirdlərin məzmun standartlarına əldə edilmiş bilik və bacarıqların (summativ) qiymətləndirilməsi
E) Şagirdlərin məzmun standartlarına əldə edilmiş bilik və bacarıqların (summativ) qiymətləndirilməsi

86. Birinci yarımda 80, ikinci yarımda 100 bal alan şagirdin illik balı və qiyməti neçə olur?

A) 80 bal və 4 qiymət
B) 90 bal və 5 qiymət
C) 100 bal və 5 qiymət
D) Həç biri
E) Müəllimin qərarına əsasən 3 və ya 4 qiyməti yazıla bilər.

87. İllik qiymət nəyə əsasən müəyyən olunur?

A) İkinci yarımda şagirdin nəticələrinə əsasən
B) Birinci və ikinci yarımlı qiymətlərinə əsasən
C) Böyük və kiçik summativ qiymətləndirməyə əsasən
D) Böyük summativ və yarımillik qiymətlərinə əsasən
E) Bütün qiymətləndirmə növlərinin nəticələrinə əsasən

88. Summativ qiymətləndirmə üsullarına aid

yanlış fikri müəyyən edin:
A) Summativ qiymətləndirmə üsulları daha çevik və diferensialdır.
B) Yalnız testlərə və yoxlamalara yekunlaşdırılır.
C) Fənnin xüsusiyyətlərindən əvvəl olaraq müxtəlif tapşırıqlardan istifadə oluna bilər.
D) Rəsmi qiymətləndirmə əldə üçün bütün təbiiqə zamanı istifadə olunan vasitələr şagirdin portfeliyosunda saxlanılmır.
E) Summativ qiymətləndirmə üsulları müxtəlifdir.

89. Summativ qiymətləndirmə üsul və

vasitələrinə aid deyil:
A) Nəhiyyətlərin nümayişi
B) Yaradıcılıq və əl işləri
C) Çalşmalar
D) Layihə
E) Ekspres sorğu

90. Qiymətləndirmə Konsepsiyasında əks

olunmayan müəyyən edin:
A) Bütövlük imtahanı
B) Kurikulum üzrə qiymətləndirmə
C) Milli qiymətləndirmə və onun məqsədləri
D) Məktəbdaxili qiymətləndirmə və onun növləri
E) Müəllim fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi

III BÖLMƏ ÜZRƏ TESTLƏR

1. Aşağıdakılarda hansı müasir qiymətləndirməyə aid deyil?
A) Tədris prosesinin yalnız müəyyən bir hissəsində tətbiq edilir.
B) Təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilir və onu idarə edən vacib amil kimi meydana çıxır.
C) Şagirdin inkişafı sistematik şəkildə izlənilir.
D) Qiymətləndirmənin obyektivliyini təmin edir.
E) Şagirdin nailiyyətlərinin inkişaf səviyyəsini ölçmək üçün qiymətləndirmə standartları müəyyən olunmuşdur.
2. Qiymətləndirmə standartları neçə səviyyədə müəyyən olunur?
A) 3 B) 4 C) 5 D) 6 E) 11
3. Məktəbdaxili qiymətləndirmənin neçə növü var?
A) 2 B) 4 C) 5 D) 3 E) 6
4. Aşağıdakılardan hansı diaqnostik qiymətləndirməyə aiddir.
A) Fənn üzrə təlimin hər hansı bir mərhələsində şagirdlərin ilkin bilik və bacarıq səviyyəsini qiymətləndirmək.
B) Təlim prosesinin hər hansı bir mərhələsi üçün müəyyən olunmuş nəticələr əsasında şagirdlərin bilik və bacarıqlarının formalaşma səviyyəsini qiymətləndirmək.
C) Təhsilin hər hansı mərhələsində (tədris vahidinin, yarımilin və ilin sonunda) şagirdlərin əldə etdikləri nailiyyətləri qiymətləndirmək.
D) Şagirdlərin təlim sahəsində irəliləyişlərinin izlənilməsinə təmin edir.
E) Qiymətləndirmə üsullarından biri də testdir.
5. Diaqnostik qiymətləndirmə hansı mərhələlərdə aparılır?
A) Dərs ilinin ilk günü.
B) Dərs ilinin əvvəlindən başlayaraq hər dərslərin sonunda.
C) Bölmə və bəhslərin, yarımilin sonunda.
D) Təlim prosesinin əvvəlində. Təlim prosesinin hər hansı aralıq mərhələlərində (bölmənin tədrisindən əvvəl və ya yarımil başlayanda).
E) Tədris pilləsindən digər tədris pilləsinə keçərkən.

6. Formativ qiymətləndirmə hansı məqsədlə aparılır?
A) Fənn üzrə təlimin hər hansı bir mərhələsində şagirdlərin ilkin bilik və bacarıq səviyyəsini qiymətləndirmək məqsədilə.
B) Təlim prosesinin hər hansı bir mərhələsi üçün müəyyən olunmuş nəticələr əsasında şagirdlərin bilik və bacarıqlarının formalaşma səviyyəsini qiymətləndirmək məqsədilə.
C) Təhsilin hər hansı mərhələsində (tədris vahidinin, yarımilin və ilin sonunda) şagirdlərin əldə etdikləri nailiyyətləri qiymətləndirmək məqsədilə.
D) Şagirdlərin maraq dairəsi, dünyagörüşü, yaşadığı və bəhslərinin formalaşma səviyyəsini izləmək məqsədilə.
E) Şagirdlərin hərəkət bacarıqlarını qiymətləndirmək məqsədi ilə aparılır.
7. Formativ qiymətləndirmə hansı mərhələlərdə aparılır?
A) Təlim prosesinin əvvəlində. Təlim prosesinin hər hansı aralıq mərhələlərində (bölmənin tədrisindən əvvəl və ya yarımil başlayanda).
B) Bölmə və hər mövzunun əvvəlində.
C) Bölmə və bəhslərin, yarımilin sonunda.
D) Dərs ilinin əvvəlindən başlayaraq mütləmədi olaraq.
E) Dərs ilinin sonunda.
8. Necə formativ qiymətləndirmə sxemi var?
A) 5 B) 6 C) 2 D) 3 E) 4
9. Aşağıdakılardan hansı analitik qiymətləndirmə sxemina aid deyil?
A) Şagirdin ayrı-ayrı fəaliyyət sahələri üzrə qiymətlərini müəyyənləşdirir.
B) Qiymətləndirmədə, əsasən, 4-5 ballıq şkalada istifadə edilir.
C) Bu zaman şagirdlərin fəaliyyəti ardıcıl qiymətləndirilməklə, onların nailiyyətləri haqqında daha ətraflı informasiya verilir.
D) Bu qiymətləndirmə surətli aparılır.
E) Uzunmüddətli qiymətləndirmə də adlanır.

III BÖLMƏ ÜZRƏ TESTLƏR

10. Summativ qiymətləndirmə hansı məqsədlə aparılır?
A) Fənn üzrə təlimin hər hansı bir mərhələsində şagirdlərin ilkin bilik və bacarıq səviyyəsini qiymətləndirmək məqsədilə.
B) Təlim prosesinin hər hansı bir mərhələsi üçün müəyyən olunmuş nəticələr əsasında şagirdlərin bilik və bacarıqlarının formalaşma səviyyəsini izləmək məqsədilə.
C) Təhsilin hər hansı mərhələsində şagirdlərin əldə etdikləri nailiyyətləri qiymətləndirmək məqsədilə.
D) Şagirdlərin maraq dairəsi, dünyagörüşü, yaşadığı və bəhslərinin formalaşma səviyyəsini izləmək məqsədilə.
E) Şagirdlərin ilkin səviyyəsini müəyyən etmək üçün.
11. Summativ qiymətləndirmə hansı mərhələlərdə aparılır?
A) Təlim prosesinin əvvəlində. Təlim prosesinin hər hansı aralıq mərhələlərində (bölmənin tədrisindən əvvəl və ya yarımil başlayanda).
B) Bölmə və bəhslərin daxilində və ya sonunda, yarımilin sonunda.
C) Bölmə və hər mövzunun sonunda.
D) Dərs ilinin əvvəlindən başlayaraq mütləmədi olaraq.
E) Fəsil pilləsinin sonunda.
12. Summativ qiymətləndirmədə istifadə olunan metod və vasitələr hansılardır?
A) Müsahibə, söhbət, müşahidə, tapşırıqlar, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının icrası.
B) Müsahibə, söhbət, müşahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq.
C) Şifahi sorğu, testlər, şifahi sorğu üzrə qeydiyyat və s.
D) Tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq, müşahidə.
E) Yoxlama yazı işləri, müsahibə, test, yaradıcılıq və s. işləri.
13. Aşağıdakılardan hansı qiymətləndirmə standartlarına aid deyil?
A) Simillar üzrə şagirdlərin yiyələnməkləri bilik və bacarıqlar əks olunur.
B) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
C) Təhsilin hər hansı bir mərhələsində müəyyən olunmuş səviyyəyə üzrə şagirdin yiyələnməli olduğu bilik və bacarıqların kəmiyyət və keyfiyyət göstəricisidir.
D) Məzmun standartlarının reallaşma səviyyəsini, şagirdlərin inkişafındakı dəyişiklikləri müəyyən edir.
14. Qiymətləndirmə səviyyələri hansılardır?
A) Diaqnostik, formativ, summativ.
B) Analitik, həqiqi.
C) Kiçik summativ, böyük summativ.
D) Test, müsahibə, müşahidə.
E) Milli, beynəlxalq, məktəbdaxili.
15. Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri kim tərəfindən hazırlanır?
A) Məktəb direktoru.
B) Direktor müavini.
C) Fənn müəllimi.
D) Xüsusi komissiya.
E) Fənn üzrə metodist.
16. Böyük summativ qiymətləndirmə tədris ilinin hansı mərhələsində aparılır?
A) Şagirdlərin ilkin bilik və bacarıq səviyyəsini qiymətləndirmək məqsədi ilə təlimin istənilən mərhələsində.
B) Bölmə və ya bölmənin sonunda (fənn) tədris edən müəllim tərəfindən aparılır.
C) Yarımilin sonunda.
D) Dərs ilinin əvvəlindən başlayaraq gəndəlik.
E) Təlim prosesinin əvvəlində.
17. Summativ qiymətləndirmə nə vaxt aparılır?
A) I yarımilin sonunda.
B) Dərs ilinin əvvəlində.
C) Tədris vahidinin sonunda.
D) II yarımilin sonunda.
E) Dərs ilinin sonunda.
18. Uyğunsuzluğa müəyyən edin:
A) Dərsdə alınmış bilik, bacarıq və vərdislərin məhkəmələndirilməsi məqsədini güdən sərbəst iş formasıdır – *ev tapşırıqları*.
B) Yönləndirici, köməkçi sualların effektiv təbii köməyi ilə diskussiyaların təşkili və şagirdlərin fəallığıdır – *prosedür*.
C) Fənn üzrə məzmun xətlərini əlaqələndirməklə müvafiq məzmun standartlarının müəyyən tədris vahidlərində ifadə olunmasını təmin edir – *şifahi integrasiya*.
D) Fənn üzrə ümumi təlim nəticələrinin reallaşmasını təmin etmək üçün müəyyən olunmuş məzmunun zəruri hissəsidir – *sis standartı*.
E) Təhsil sahəsinin və təhsil fəaliyyətinin açılışının genişləndirilməsi prinsipi – *liberallaşma*.

III BÖLÜMƏ

19. Uyğunluğu müəyyən edin.
1. Diaqnostik qiymətləndirmə
2. Formativ qiymətləndirmə
3. Summativ qiymətləndirmə

- a. Bu qiymətləndirmənin nəticələri rəsmi qeyd olunmur.
b. Bu qiymətləndirmə davamlı və səmərəli əks əlaqə mexanizmdir.
c. Kiçik və böyük qiymətləndirmə.
A) 1-a, 2-b, 3-c B) 1-b, 2-c, 3-a
C) 1-b, 2-a, 3-c D) 1-c, 2-b, 3-a
E) 1-c, 2-a, 3-c

20. Hansı məktəbdaxili qiymətləndirmənin növünə aid deyil?
A) Diaqnostik qiymətləndirmə
B) Formativ qiymətləndirmə
C) Summativ qiymətləndirmə
D) Milli qiymətləndirmə
E) Formativ, summativ, diaqnostik

21. Summativ qiymətləndirmə nə vaxt aparılır?
A) Yarımlığın sonunda
B) Dərs ilinin əvvəlində
C) Tədris vahidinin sonunda
D) Bölmə başa çatdıqda
E) İlin sonunda

22. Summativ qiymətləndirmə tapşırıqları hazırlanan zaman sualların çətinlik dərəcəsi necə paylaşdırılır?
A) Asan səviyyəli 20%, orta səviyyəli 40%, çətin səviyyəli 40%.
B) Asan səviyyəli 20%, orta səviyyəli 60%, çətin səviyyəli 20%.
C) Asan səviyyəli 40%, orta səviyyəli 40%, çətin səviyyəli 20%.
D) Asan səviyyəli 40%, orta səviyyəli 20%, çətin səviyyəli 40%.
E) Asan səviyyəli 50%, orta səviyyəli 20%, çətin səviyyəli 30%.

23. Summativ qiymətləndirmədə istifadə olunan metod və vasitələr hanslardır?
A) Müşahidə, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının nəticələri
B) Müsahibə, söhbət, müşahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq
C) Yaradıcılıq və əl işləri, layihə, özünüqiymətləndirmə
D) Müsahibə, söhbət, müşahidə, valideynlər və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq
E) Yaradıcılıq və əl işləri, layihə, test

24. Formativ qiymətləndirmədə istifadə olunan metod və vasitələr hanslardır?
A) Müşahidə, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, yaradıcılıq və əl işləri
B) Müsahibə, söhbət, müşahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq
C) Şifahi təqdimat, testlər, nailiyyətlərin nümayiş etdirilməsi
D) Müşahidə, valideynlər və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq, çalışmaları
E) Müsahibə, yaradıcılıq və əl işləri, şifahi sorğu nəticələrinin qeydiyyata alınması

25. Diaqnostik qiymətləndirmədə istifadə edilən vasitələr hanslardır?
A) Çalışmalar, müəllimin qeydiyyata aldığı vərəqlər
B) Tapşırıqvermə, müsahibə
C) Test üsulu, layihə
D) Valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq
E) Yazı bacarıqlarının inkişafı üzrə qeydiyyata alınan vərəqlər

26. Bunlardan biri summativ qiymətləndirməyə aid edilə bilməz.
A) Summativ qiymətləndirmə hər gün aparılır.
B) Kiçik və böyük summativdən ibarətdir.
C) Test, yaradıcılıq və əl işləri summativ qiymətləndirmə üsuludur.
D) Nəticələr sinif jurnalında qeyd olunur.
E) Şagirdin təlim fəaliyyətinin daim izlənməsidir.

27. Summativ qiymətləndirmə zamanı 60%-80% suala düzgün cavab verən şagird hansı qiymət alır?
A) 5 B) 4 C) 3 D) 2 E) 1

28. Qiymətləndirmə konsepsiyası nə vaxt təsdiq olunmuşdur?
A) 23 yanvar 2009-cu il
B) 10 iyun 2010-cu il
C) 13 yanvar 2009-cu il
D) 12 iyun 2009-cu il
E) 15 mart 2007-ci il

29. Qiymətləndirmə konsepsiyasında nə əks olunmayıb?
A) Buraxılış imtahanları
B) Kurikulum üzrə qiymətləndirmə
C) Milli qiymətləndirmə
D) Təhsil verənlərin qiymətləndirilməsi
E) Məktəbdaxili qiymətləndirmə

III BÖLÜMƏ

30. Kiçik summativdən 30, 30, 40, BSQ-dən ibarət toplənmiş şagirdin yarımillik qiyməti neçə olar?
A) 7 B) 4 C) 3 D) 1 E) 2

31. İkinci böyük summativ qiymətləndirmədə tədris sahəsindən iştirak etməyən şagirdin nəticəsi nədir?
A) 2 həftə ərzində qiymətləndirilməsi təmin olunur.
B) Müəllimin şagirdin səviyyəsini bildiyi üçün summativ olaraq qiymət yazır.
C) Böyük summativ qiymətləndirmədə aldığı qiymət həm də II böyük summativ qiymət hesab olunur.
D) Hər ay ərzində qiymətləndirmə aparılır.
E) Sənuncu kiçik summativ qiymətləndirmədə aldığı qiymət BSQ nəticəsi hesab olunur.

32. Summativ qiymətləndirmə üsulları hansılardır?
A) Tapşırıqvermə, oxu, yazı, rubrik, yoxlama yazı
B) Yaradıcılıq və əl işləri, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə söhbət, müsahibə
C) Layihə, şifahi sorğu, tapşırıqvermə, test
D) Test, müşahidə, özünüqiymətləndirmə
E) Müsahibə, yaradıcılıq və əl işləri

33. Qiymətləndirmə vasitələri hazırlanarkən sualların səviyyələri üzrə paylanması hansı kəndə düzgün göstərilmişdir?
A) I-20%, II-30%, III-30%, IV-20%
B) I-30%, II-20%, III-20%, IV-30%
C) I-20%, II-30%, III-20%, IV-30%
D) I-30%, II-30%, III-20%, IV-20%
E) I-40%, II-20%, III-20%, IV-20%

34. Summativ qiymətləndirmənin məqsədlərini müəyyənləyirik.
1 - Müəllimin tədris fəaliyyətini izləmək
2 - Sınıfın ikinci səviyyəsini müəyyənləşdirmək
3 - Məktəbdə təlimin təşkili üçün səviyyəsini müəyyənləşdirmək
4 - İnkişafın izlənməsinə xidmət edir
5 - Təlim və tədris monitorinqini həyata keçirmək
A) 1, 3, 5 B) 1, 2, 3 C) 2, 3, 5
D) 2, 4, 5 E) 2, 3, 4

35. Diaqnostik qiymətləndirmənin əsas məqsədi nədən ibarətdir?
A) Təlimin hər hansı bir mərhələsində şagirdlərin ikinci bəliq və bacarıqlarının səviyyəsini izləmək
B) Şagirdlərin özünüqiymətləndirmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək
C) Tədris ilinin sonunda şagirdlərin nailiyyətlərini qiymətləndirmək
D) Şagirdlərin müvafiq qaydada valideynlərin məlumatlandırılması
E) Şagirdlərin tədris vəhdinin sonunda əldə etdikləri bəliq və bacarıqların hansı səviyyədə olduğunu yoxlamaq

36. Müasir qiymətləndirməyə aid edilə bilməz.
A) Şagirdlərin yarımillik qiymətləndirmənin çıxarılmasında formativ qiymətləndirmə əsas rol oynayır.
B) Qiymətləndirmə tədris prosesinin bütün mərhələlərində tətbiq edilir.
C) Qiymətləndirmə təbii keyfiyyətlərin yüksəldilməsinə zəmin yaradır.
D) Məzmun standartlarının reallaşdırılmasına səviyyəsini ölçmək üçün qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirilir.
E) Şagirdin nailiyyətləri qiymətləndirilir, inkişaf sistemli şəkildə izlənir.

37. Tədris vahidi nədir?
A) Hər hansı bir fənn üzrə müəyyən olunmuş mövzuların tematik qrupudur.
B) Təhsil sahəsində innovasiyalar, bəliq, bacarıq və vərdətlərin mənimsənilməsi prosesi və onun nəticəsidir.
C) Müvafiq təhsil pilləsində tədris olunan fənlərə və dərslərə nəzər məşğələlərə ayrılan sualların miqdarını müəyyən edən əsas tənzimləyici sənəddir.
D) Hər fənn üzrə əşyanacaq bəliq, bacarıq və vərdətlərin məcmusudur.
E) Dərslərlər əsasında hazırlanmış sənəddir.

38. Holistik sözlərin latınca mənası nədir?
A) Yarımillik, xüsusi
B) Long, asta
C) Ümumi, bütöv, tam
D) Xüsusi, bütöv
E) Cəld, tez

39. Analitik qiymətləndirmə necə qiymətləndirilir?
A) Sürətli
B) Uzunmüddətli
C) Yazılı
D) Şifahi
E) Heç biri

40. Qiymətləndirmə üçün üsul, forma və vasitələri, meyarları seçərkən müəllim nəzərə almalıdır...

1. Standartı
 2. Məzmunu
 3. Mövzunu
 4. Dərsin məqsədini
 5. Şagirdin bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsini
 6. Özünün keyfiyyət göstəricilərini
- A) 2, 5, 6
B) 1, 2, 3
C) 1, 4, 6
D) 2, 3, 5
E) 2, 4, 5

41. Diaqnostik qiymətləndirmənin əsas məqsədi nədən ibarətdir?

- A) Şagirdlərin təlim sahəsində irəliləyişlərinin izlənməsini təmin etmək
- B) Şagirdlərin özünü qiymətləndirmə bacarığını inkişaf etdirmək
- C) Tədris prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və səmərəliliyini təmin etmək
- D) Təlim prosesinin planlaşdırılmasında şagirdlərin fərdi inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə almaq
- E) Yarımillərin sonunda şagirdlərin qiymətləndirərkən nəzərə alınır

42. Böyük summativ qiymətləndirmənin (BSQ) xüsusiyyətlərini seçin.

1. Bəhs və ya bölmənin sonunda keçirilir.
 2. Qiymətləndirmə vasitələri Təhsil nazirliyi tərəfindən hazırlanır.
 3. BSQ-nin keçirilmə tarixi fənn müəllimi tərəfindən müəyyən edilir.
 4. Yarımillərin sonunda keçirilir.
 5. BSQ-nin keçirilmə tarixi illik planlaşmada nəzərdə tutulur.
- A) 1, 3, 5
B) 2, 4, 5
C) 1, 2, 3
D) 1, 3, 4
E) 2, 3, 4, 5

43. Biri formativ qiymətləndirmənin xüsusiyyətidir.

- A) Qiymətləndirmə standartlarına əsaslanır. Keyfiyyət göstəriciləri nəzərə alınır.
- B) Ali-standart əsasında qurulur. Daha obyektiv, dəqiq, adekvat, sistemli
- C) Formal, dəqiq olmayan, müəllimin subyektiv rəyina əsaslanan.
- D) Yalnız testlərlə aparılır.
- E) Dərs ilinin, tədris vahidlərinin əvvəlində aparılır.

44. Pedaqoji prosesin təbii növü nədir?

- A) Təlim məqsədləri kompleks (inkisafedici, öyrədici, tərbiyəedici) şəkildə həyata keçirilir, real fəaliyyəti əhatə edir.
- B) Pedaqoji proses münasib maddə-texniki baza əsasında və sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilir.
- C) Tədris və təlim işi şagirdlərin marağı və qabiliyyətlərinin, potensial imkanlarının istedad və yönəldilir.
- D) Tədris şagirdlərin istedad və qabiliyyətlərini, potensial imkanlarını inkişafına yönəldir.
- E) Lazımı ləvazimatların, müəllimin, şagirdlərin bə

45. Məktəbdaxili qiymətləndirmənin neçə növü var?

- A) 2 B) 4 C) 5 D) 3 E) 6

46. Summativ qiymətləndirmədə 31 bal toplanmış şagird neçə qiyməti alır?

- A) 5
B) 2
C) 3
D) 4
E) 1

47. Diaqnostik qiymətləndirmənin məqsədləri hansılardır?

1. Hər bir şagirdin bilik və bacarıqlarının ilkin səviyyəsini qiymətləndirmək
 2. Şagirdlərin təlim ehtiyaclarını öyrənmək.
 3. Şagirdlərin hər bir fənn üzrə məzmun standartlarında göstərilən əsas bilik və bacarıqları əldə etməsini izləmək.
 4. Təlim prosesinin planlaşdırılmasında şagirdlərin fərdi inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə almaq və fərdi yanaşmanı təmin etmək.
 5. Tədris prosesinin düzgün istiqamətləndirilməsini və səmərəliliyini təmin etmək
 6. Məktəbdə təlimin təşkili işinin səviyyəsini müəyyənləşdirmək
- A) 1, 2, 4, 5
B) 1, 4
C) 2, 3, 5
D) 3, 6
E) 1, 4, 5

48. Qiymətləndirmə nədir?

- A) Təhsil prosesində şagird nailiyyətlərinin əsaslıq tələblərə uyğun müvafiq rəqəmlərlə ölçülməsi.
- B) Təhsil prosesində nailiyyətlərin müəyyən məqsədlərə uyğun keyfiyyət vasitələri ilə ölçülməsi.
- C) Təhsil prosesində nailiyyətlərin müəyyən məqsədlərə uyğun keyfiyyət vasitələri ilə ölçülməsi.
- D) Təhsil prosesində nailiyyətlərin müəyyən məqsədlərə uyğun keyfiyyət vasitələri ilə ölçülməsi.
- E) Müəllim fəaliyyətinin keyfiyyət göstəricisinin möhkəmlənməsi.

49. Qiymətləndirmədə səmərəli əks əlaqəni təlim nəticələri komponentləri seçin.

1. Qiymətləndirmə məlumatları
 2. Fəal təlim metodları
 3. Qiymətləndirmə nəticələri
 4. Qiymətləndirmənin məqsədləri
 5. Qiymətləndirmənin standartları
- A) 1, 3, 5 B) 2, 3, 5 C) 1, 2, 4
D) 2, 3, 5 E) 3, 4, 5

50. Haqsız məktəbdaxili qiymətləndirmənin əsas əlamətlərini seçin?

- A) Diaqnostik qiymətləndirmə
- B) Formativ qiymətləndirmə
- C) Summativ qiymətləndirmə
- D) Milli qiymətləndirmə
- E) Böyük summativ

51. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi hansı dövlət sənədlərində öz əksini tapıb?

- A) Qiymətləndirmə konsepsiyasında
- B) Təhsil qanununda
- C) Təhsil inkişafı üzrə dövlət strategiyasında
- D) Dövlətlikdə
- E) Dərs vasitələrində

52. Qiymətləndirmə standartları nədir?

- A) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin və müəllimlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan tələb.
- B) Tədris ilinin sonunda şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə və məktəbin fəaliyyətinə qoyulan dövlət tələbidir.
- C) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
- D) Şagird və müəllimlərin bilik və bacarıqlarına qoyulan tələbidir.
- E) Şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

53. Qiymətləndirmə standartları sxem üzrə neçə səviyyədə hazırlanır?

- A) 3 B) 5 C) 4 D) 2 E) 1

54. Diaqnostik qiymətləndirmənin vasitələrinə aid olanları göstərin:

1. söhbətlər
 2. müəllimin sorğu vərəqi
 3. çalğılar
 4. müəllimin qeydiyyat vərəqi
 5. Qiymətləndirmə meyarlarının əks olunduğu vərəq
- A) 3, 4, 5; 1, 2 B) 1, 2, 3, 5 C) 2, 4, 5, 3, 1
D) 1, 5, 4, 3, 2 E) 2, 3, 4, 5

55. Qrup işinə aid olmayan fikri müəyyən edin.

- A) Demokratik münaqişələrin aşılanmasına imkan yaradır
- B) Bilgiyi müstəqil əldə etməyə, fəaliyyətin sərbəstliyinə imkan yaradır
- C) Şagirdin fərdi xüsusiyyətləri və bacarıqları nəzərə alınır
- D) Özünün və ya başqalarının işinin obyektiv qiymətləndirilməsi bacarığı formalaşdırır
- E) Hər bir şagirdin sərbəst düşüncəni və tədqiqat aparması üçün real imkan yaradır

56. Qiymətləndirmə ilə bağlı termin və ifadələri seçin.

1. Qiymətləndirmə standartları
 2. Qiymətləndirmə cihazları
 3. Qiymətləndirmə meyarları
 4. Qiymətləndirmə pedaqoji tələblər
 5. Portofolio
 6. Rubrik
- A) 1, 3, 5, 6 B) 1, 4, 5, 6 C) 1, 3, 4, 5
D) 2, 3, 4, 5 E) 1, 2, 4, 6

57. Milli qiymətləndirmənin məqsədlərini müəyyən edin.

1. Ölkədə təhsil siyasətini müəyyənləşdirmək üçün təhsilin vəziyyəti haqqında müvafiq məlumat toplamaq.
 2. Öyrənilməsi və müzakirəsi tələb olunan problemləri və təhsilin inkişafının prioritet istiqamətlərini təmin etmək.
 3. təhsil siyasətini müəyyən edənlerin cavabdehlik səviyyəsini artırmaq
 4. ölkədə təhsilin məzmunu üzrə əsas prioritetlərin icraedilməsi üçün geniş müzakirəni təşkil etmək
 5. təhsilin dövlət standartlarının monitorinqini aparmaq, təhsil sisteminin məqsədlərinin müvafiqliyini və səmərəliliyini tənzimləmək
- A) 1, 2, 4, 5 B) 2, 4, 5 C) 1, 2, 3, 4
D) 1, 5 E) 1, 2, 3, 4, 5

58. Summativ qiymətləndirmədə istifadə olunan vasitələr hansılardır?

- A) Müsahidə, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının nəticələri.
B) Müsahibə, söhbət, müsahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq.
C) Şifahi sorğu, tapşırıqvermə, yaradıcılıq və əl işləri.
D) Test tapşırıqları, çalışmaları, yoxlama yazı işləri üzrə qeydiyyat vərəqləri.
E) Test, layihə, tapşırıqvermə.

59. Aşağıdakılardan hansı qiymətləndirmə standartlarına aid deyil?

- A) Simfilar üzrə şagirdlərin ziyələncəkləri bilik və bacarıqlar əks olunur.
B) Təhsilin müəyyən mərhələsində şagirdlərin nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.
C) Təhsilin hər hansı bir mərhələsində müəyyən olunmuş səviyyələr üzrə şagirdin ziyələnnəli olduğu bilik və bacarıqların kəmiyyət və keyfiyyət göstəricisidir.
D) Məzmun standartlarının reallaşma səviyyəsinə, şagirdlərin inkişafındakı dəyişiklikləri müəyyən edir.
E) 4 səviyyədə müəyyən olunur.

60. Diaqnostik qiymətləndirmədə istifadə olunan vasitələr hansılardır?

- A) Müsahidə, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının nəticələri.
B) Müsahibə, söhbət, müsahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq.
C) Müsahidə, müsahibə, tapşırıqvermə, valideynlərlə əməkdaşlıq.
D) Test tapşırıqları, layihə, müsahibə.
E) Çalışmalar, müsahidə vərəqləri, şifahi sorğu üzrə qeydiyyat vərəqləri.

61. Formativ qiymətləndirmədə istifadə olunan vasitələr hansılardır?

- A) Müsahidə, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının nəticələri.
B) Müsahibə, söhbət, müsahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq.
C) Müsahidə, oxu, yazı, rubrik.
D) Müsahibə, şifahi sorğu, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq.
E) Oxu və yazı bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqləri, özünüqiymətləndirmə vərəqləri, çalışmaları.

62. Aşağıdakılardan hansı ənənəvi qiymətləndirmə sistemində aiddir?

- A) Cari qiymətləndirmənin aradan qaldırılması məzmun standartlarının bütövlükdə mənimsənilməsinə və qiymətləndirmənin obyektivliyini təmin edir.
B) Qiymətləndirmə müəllimin subyektiv rəyə əsaslanır.
C) Şagirdin nailiyyəti (qazanılan dəyərlər) qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
D) Qiymətləndirmə standart müvafiq aparılır.
E) Qiymətləndirmə şagirdə qiymət yazmaq kimi qəbul olunurdu, şagird yalnız qiymət almaq üçün oxuyurdu.

63. Diaqnostik qiymətləndirmənin vasitələrinə aid olanları seçin.

1. Müsahibə
2. Çalışmalar
3. Müəllimin qeydiyyat vərəqi
4. Tapşırıqvermə
5. Söhbət və müəllimin sorğu vərəqi
A) 2, 3, 5 B) 1, 2, 3 C) 3, 4, 5
D) 2, 4, 5 E) 1, 4, 5

64. Holistik qiymətləndirmə sxeminə də daxil olanları seçin.

- A) Mövzuya B) Məqsədə
C) Motivasiyaya D) Standarta
E) Heç biri

65. Holistik qiymətləndirmə nəyə qiymətləndirmədir?

- A) Sürətli
B) Gözəyari
C) Uzunmüddətli
D) Şifahi
E) Qrup qiymətləndirməsi

66. 10 suallıq testdən "4" qiyməti almaq üçün şagirdin topladığı bal nə qədər olmalıdır?

- A) 20-30 B) 40-5 C) 80-90
D) 60-80 E) 0-30

67. Qiymətləndirmədə səmərəli əks əlaqə vasitəsi olan komponentlərin məntiqi ardıcılığını göstərin.

1. Qiymətləndirmə məlumatları
2. Qiymətləndirmə nəticələri
3. Məlumatların toplanması
4. Qiymətləndirmə standartları
A) 1, 3, 2, 4 B) 3, 1, 2, 4 C) 3, 2, 1, 4
D) 2, 3, 1, 4 E) 3, 2, 4, 1

68. Summativ qiymətləndirmənin üsullarına aid olanları seçin.

- A) Müsahibə, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının nəticələri.
B) Müsahibə, söhbət, müsahidə, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq.
C) Şifahi sorğu, tapşırıqvermə, yaradıcılıq və əl işləri.
D) Test tapşırıqları, çalışmaları, yoxlama yazı işləri üzrə qeydiyyat vərəqləri.
E) Test, layihə, tapşırıqvermə.

69. Təlim modelinin komponentləri hansılardır?

- A) Motivasiya, tədqiqat, mübadilə, müzakirə, əsas qiymətləndirmə.
B) Məzmun, metodlar, öyrədici mühit, qiymətləndirmə.
C) İnduktiv, deduktiv.
D) Sosial-psixoloji mühit, əşyevi mühit, informasiya mühiti.
E) Yaradıcı, öyrədici, tərbiyəedici.

70. Hansı fikir qiymətləndirmə sisteminin əsas prinsiplərinə aid deyil?

- A) Nailiyyətlərin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı qiymətləndirilməsini təmin edir.
B) Şagirdin məntiqi tərakkürünün inkişafını təmin edir.
C) Faydalı əks əlaqə təmin edilmir.
D) Şagirdlər qiymətləndirmə meyarlarından xəbərdar olurlar.
E) Müxtəlif qiymətləndirmə metodlarından istifadə olunur.

71. Formativ qiymətləndirmə sxemləri hansılardır?

- A) Holistik
B) Analitik
C) Holistik və analitik
D) Rubrik
E) Kiçik və böyük

72. Aşağıdakılardan hansı analitik qiymətləndirmə sxeminə aid deyil?

- A) Şagirdin ayrı-ayrı fəaliyyət sahələri üzrə qiymətlərini müəyyənləşdirir.
B) Qiymətləndirmədə, əsasən, 4-5 ballıq şkaladan istifadə edilir.
C) Bu zaman şagirdlərin fəaliyyəti ardıcıl qiymətləndirilməklə, onların nailiyyətləri haqqında məlumat əldə edilir.
D) Daha ətraflı informasiya verilir.
E) Bu qiymətləndirmə sürətli aparılır.

73. Tədris prosesinin sonunda bütün səviyyələr üzrə sualların bölgüsü necə olmalıdır?

- A) 1-ci səviyyə üzrə suallar 20%, 2-ci səviyyə üzrə suallar 30%, 3-cü səviyyə üzrə suallar 30%, 4-cü səviyyə üzrə suallar 20%.
B) 1-ci səviyyə üzrə suallar 20%, 2-ci səviyyə üzrə suallar 20%, 3-cü səviyyə üzrə suallar 30%, 4-cü səviyyə üzrə suallar 20%, 5-ci səviyyə üzrə suallar 10%.
C) 1-ci səviyyə üzrə suallar 30%, 2-ci səviyyə üzrə suallar 30%, 3-cü səviyyə üzrə suallar 30%, 4-cü səviyyə üzrə suallar 10%.
D) 1-ci səviyyə üzrə suallar 30%, 2-ci səviyyə üzrə suallar 20%, 3-cü səviyyə üzrə suallar 30%, 4-cü səviyyə üzrə suallar 20%.
E) 1-ci səviyyə üzrə suallar 30%, 2-ci səviyyə üzrə suallar 20%, 3-cü səviyyə üzrə suallar 20%, 4-cü səviyyə üzrə suallar 30%.

74. Təhsil pillələri hansılardır?

1. Məktəbəqədər təhsil
2. Ümumi orta təhsil
3. Ümumi təhsil
4. İlk peşə ixtisas təhsili
5. Magistratura
6. Orta ixtisas təhsili
7. Ali təhsil
8. Tam orta təhsil
A) 1, 3, 4, 6, 7
B) 1, 2, 6, 7
C) 3, 4, 5, 6, 7
D) 2, 5, 7
E) 1, 4, 7

75. Qiymətləndirmənin keyfiyyət göstəriciləri hansı bənddə verilib?

1. Bal
2. Test
3. Summativ
4. Söz
5. Mimika
6. Rəqəm
7. Rəqəm
A) 1, 3, 7
B) 2, 3, 4, 7
C) 2, 4, 5, 6
D) 1, 5, 6
E) 3, 4, 7

76. İnşa yazmaq şagirdin hansı bacarığına əsaslanır?

- A) Təfəkkürünə
B) Hafizasına
C) Məntiqi təfəkkürünə
D) Psixomotor fəaliyyətinə
E) Yaradıcı təfəkkürünə

III BÖLMƏ

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

77. "Hər mərhələdə aparıla bilər" bu fəsil darsin hansı mərhələsinə aiddir?
 A) Məlumat mübadiləsi
 B) Motivasiya, problemin qoyuluşu
 C) Tədqiqatın aparılması
 D) Məlumatların müzakirəsi
 E) Refleksiya və qiymətləndirmə

78. Aşağıdakılardan hansı müasir qiymətləndirmə sistemində aiddir?
 A) qiymətləndirmə standartları mövcud deyil
 B) cari qiymətləndirmə formalızma gətirib çıxarır
 C) müəllimin subyektiv rəyinə əsaslanır
 D) əsasən bilik səviyyəsi qiymətləndirilir
 E) şagirdin nailiyyəti qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir

79. Qiymətləndirmə prinsiplərini seçin:
 1. Ehtibarlılıq
 2. Relevanlıq
 3. Praktikliq
 4. İnkişafedirici
 5. Orjinallıq
 6. Obyektivlik
 7. Məqsəduyğunluq
 A) 1, 2, 3, 5, 7
 B) 1, 2, 3, 4, 6
 C) 1, 3, 4, 6, 7
 D) 2, 3, 4, 5, 7
 E) 2, 4, 5, 6, 7

80. Qiymətləndirmənin komponentlərindən biri olan qiymətləndirmə məlumatlarına nələr daxildir?
 1. Şagirdlərin nailiyyətlərini və təlimə münasibətlərini
 2. Müəllimin hazırlıq səviyyəsi
 3. Proses test yoxlamalarının keçirilməsi
 4. Fənn kurikulumlarının saxiyyəvi cəhətlərini
 5. Təlim resurslarının bölgüsünü əks etdirən məlumatlar və fəaliyyətlərin icra mexanizmləri
 6. Sınıfta müsahibələrin aparılması
 A) 1, 2, 4, 5
 B) 1, 2, 5, 6
 C) 2, 3, 4, 5
 D) 1, 3, 4, 5
 E) 1, 2, 3, 6

81. Formativ qiymətləndirməyə aid olan fikirləri seçin.
 1. Dəyişkəndir, geriya dönmə xüsusiyyətinə malikdir.
 2. Cəmləşdirici qiymətdir.
 3. Şagird gündəlik təlim fəaliyyəti arzında rəqibli qiymət almaq üçün deyil, yaxşı nəticə göstərmək üçün çalışır.
 4. Hər bir şagirdin inkişafının hərəkətverici amilini, təlimin həlledici komponentinə çevrilir.
 5. Şagirdin təlim nəticələrinə nail olması və nəticədə summativ qiymətləndirmədə müvəffəqiyyət qazanmasına kömək edir.
 6. Dəyişmir, geriya dönmə xüsusiyyətinə malik deyil.
 A) 2, 3, 5
 B) 1, 2, 3, 4, 6
 C) 3, 4, 5
 D) 1, 3, 4, 5
 E) 2, 4, 5, 6

82. Yeni qiymətləndirməyə aid olanları seçin:
 1 – Əsas məqsəd qiymət yazılması və yalnız bilisin qiymətləndirilməsidir
 2 – Faydalı əks əlaqənin təmin edilməsi
 3 – Özüniqiymətləndirməyə yol verilməməsi
 4 – Fənlər üzrə qiymətləndirmə normalarının müəyyən olunması
 5 – Bilik, bacarıq, vərdiş və eləcə də prosesin qiymətləndirilməsi
 A) 1, 4, 5
 B) 1, 2, 3, 4
 C) 2, 5
 D) 3, 4, 5
 E) 1, 5

83. İllik qiymətləndirmə zamanı I yarımda 88, II yarımda 50 bal toplamış şagirdin qiyməti neçə olmalıdır?
 A) 4 B) 2 C) 3 D) 5 E) 0

84. Ənənəvi və müasir qiymətləndirməni müqayisə edin.
 1. Ənənəvi qiymətləndirmə
 2. Müasir qiymətləndirmə
 a. Cari qiymətləndirmə formalızma xarakterli deyir. Müəllimin subyektiv rəyinə əsaslanır.
 b. Tədris prosesinin yalnız müəyyən bir hissəsində tətbiq edilir
 c. Şagirdin nailiyyəti (qazanılan dəyər) qiymətləndirilir, inkişafı sistemli şəkildə izlənilir.
 d. Qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilir və onu idarə edən vəzifə amil kimi meydana çıxır.
 e. Əsasən bilik səviyyəsi qiymətləndirilir.
 A) 1-a, b, e; 2-c, d
 B) 1-a, b, d; 2-c, e
 C) 1-a, c; 2-b, d, e
 D) 1-b, d; 2-a, c, e
 E) 1-c, e; 2-a, b, d

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

85. Aşağıdakılardan biri təhsil səviyyəsi deyil.
 A) Test diaqnostik qiymətləndirmə vasitəsi deyil
 B) Təpşiriqçermə üsulunun vasitəsi deyil
 C) Qiymətləndirmə standartları 3 səviyyə üzrə müəyyən olunmur
 D) Dinlamo üzrə qeydiyyata vaxtı formativ qiymətləndirmə üsuludur
 E) Məktəbdaxili qiymətləndirmənin 3 növü var

86. Qiymətləndirmə Konsepsiyasında əks əlaqələri qeyd edin:
 1. Şagirdin nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi
 2. Şagirdin vəzifələri:
 a) Şagirdin keyfiyyət göstəricilərinin ölçülməsi;
 b) Şagirdin üzrə qiymətləndirmə
 c) Şagirdin imtahanları
 d) Şagirdin qiymətləndirmənin məqsədləri
 e) Şagirdin qiymətləndirmə
 f) Şagirdin qiymətləndirmə
 A) 1, 3, 4, 6, 7
 B) 1, 4, 6
 C) 1, 2, 5, 6, 7
 D) 1, 3, 4, 5, 6, 7
 E) 2, 3, 6, 7

87. I yarımda 40 bal, II yarımda 62 bal toplamış şagirdin yekun qiyməti neçə olmalıdır?
 A) 3 B) 5 C) 4 D) 2 E) 1

88. Testin reprezentativliyi nə deməkdir?
 A) Testin fundamental tədqiqatlarla əsaslandırılması və onun təlim məqsədlərinə düzgün əksəsinin müəyyən olunmasıdır.
 B) Test tapşırıqlarının məzmununun yoxlama məqsədlərinə uyğun olması.
 C) Testin yoxlanılan tədris materialını tam əhatə etməsi.
 D) Nəticələrinin onun kim tərəfindən keçirilməsindən asılı olmamasını bildirir.
 E) Testin qiymətləndirmə standartlarına uyğunluğunun olması.

89. Testin relevantliyi nədir?
 A) Testin yoxlanılan tədris materialını tam əhatə etməsi
 B) Nəticələrinin onun kim tərəfindən keçirilməsindən asılı olmamasını bildirir
 C) Testin yoxlanılan tədris materialını tam əhatə etməsi
 D) Testin qiymətləndirmə standartlarına uyğunluğunun olması
 E) Test tapşırıqlarının məzmununun yoxlama məqsədlərinə uyğun olması.

90. Aşağıdakı fikirlərdən hansı yanlıdır?
 A) Test diaqnostik qiymətləndirmə vasitəsi deyil
 B) Təpşiriqçermə üsulunun vasitəsi deyil
 C) Qiymətləndirmə standartları 3 səviyyə üzrə müəyyən olunmur
 D) Dinlamo üzrə qeydiyyata vaxtı formativ qiymətləndirmə üsuludur
 E) Məktəbdaxili qiymətləndirmənin 3 növü var

91. Fikirlərdən biri qiymətləndirmə sxemlərinə aid edilə bilər.
 A) Qiymətləndirmənin daha ədalətli, obyektiv, etibarlı və ardıcıl həyata keçirilməsinə imkan verir
 B) Tədrisin səmərəliliyi ilə bağlı müəllimləri faydalı məlumatlarla təmin edir
 C) 3 cür qiymətləndirmə sxemi mövcuddur
 D) Qiymətləndirmə sxemləri şagirdin işini qiymətləndirmək üçün müəllimin sərə etdiyi vaxtı azaldır
 E) Konkret məqsəd və tələbləri (meyarları) müəyyən edir

92. Fikirlərdən biri qismüddətli diaqnostik qiymətləndirməyə aiddir.
 A) Təhsil səviyyəsinin və dərəcəsinin avvalında bir neçə darsin müəyyən hissəsində aparılır
 B) Müəllim daha çox müşahidə üsulundan istifadə edir
 C) Tədris vahidlərinin avvalında bir darsin müəyyən hissəsində aparılır
 D) Hər dars 2-3 dəqiqəsi bu qiymətləndirmənin aparılmasına ayrılır
 E) Yalnız dars ilmin avvalında bir neçə dəqiqə aparılan qiymətləndirmədir

93. Testin etibarlılığı nədir?
 A) Testin nəyisə ölçmək vəzifəsinə uyğunluq səviyyəsinin (dərəcəsinin) təyin edər
 B) Testin nəticələrinin onun kim tərəfindən keçirilməsindən asılı olmamasını bildirir
 C) Testin qiymətləndirmə standartlarına uyğunluğunun bildirir
 D) Testin yoxlanılan tədris materialını tam əhatə etdiyini müəyyən edir
 E) Testin eyni şərhlərdə dəfələrlə keçirilməsindən alınan bəllərin təxminən eyni olmasını bildirir

94. Qrup işinə aid yanlış fikri müəyyən edin.
 A) Qrupun işini yalnız qrup lideri təqdim edə bilər.
 B) Qrup işi zamanı həm yazılı, həm də şifahi təqdimat hazırlana bilər.
 C) Qrupla işləmək şagirdlərdə icmaya münasibətini formalaşdırır.
 D) Qruplara bəlmək üsulunu müəllim əvvəlcədən planlaşdırmalıdır.
 E) Qrup üzvlərinin vəzifələrinə düzgün bəlmək şagirdlərin təşkilat aspektlərindədir.

95. Qiymətləndirmə üsulu nədir?

- A) Şagirdlərin təlim fəaliyyəti haqqında məlumat toplamaq üçün istifadə olunan alətdir.
B) Şagirdlərin təlim fəaliyyəti haqqında məlumat toplamaq üçün istifadə olunan prosedurlardır.
C) Fərqli məzmun, forma və məqsədə malik olan qiymətləndirmələrdir.
D) Qiymətləndirmə istiqamətinin tərkib hissələridir.
E) Müəllimin fəaliyyətinin səmərəliliyini yoxlamaq üçün istifadə olunan metodlardır.

96. Təhsil prosesinin ardıcılığını göstərin.

1. Biliklərin əldə edilməsi, bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması
2. Təhsil müəssisələrində həyata keçirilməsi
3. Təhsil sənədinin verilməsi
4. Bilik, bacarıq və vərdişlərin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi
A) 2, 1, 4, 3
B) 1, 2, 3, 4
C) 1, 3, 4, 2
D) 2, 4, 1, 3
E) 3, 2, 4, 1

97. Problem situasiyanın yaradılması zamanı tez-tez müşahidə olunan səhvi göstərin:

- A) Problemin həlli müxtəlif fərziyyələr yaradır.
B) Hər bir şagird öz bilik və təcrübəsindən istifadə etməklə problemin həlli yollarını tapmağa çalışır.
C) Qoyulan problemdə ziddiyyətli həll etmək tələb olunur.
D) Problemin həlli xüsusi tədqiqat tələb etməlidir.
E) Müəllimin şagirdin qarşısına qoyduğu problem onun yaş səviyyəsinə uyğun gəlmir.

98. Tədris resursuna aid olmayanı göstərin:

- A) Didaktik materiallar
B) Çalışmalar
C) Elektron təlim vəsaitləri
D) Öyanı vəsaitlər
E) Dərs icmalı

99. Dərsin əsas funksiyaları hansılardır?

- A) İstiqamətverici, nəzarətçisi, icraedici
B) İdarə etmək, formalaşdırmaq, təhvil etmək
C) Öyrədici, tərbiyəçisi, inkişafetdirci
D) Sual vermək, öyrənmək, ev tapşırıqlarını icra etmək
E) İnkişafetdirci, yönəldici, təşkilçisi

100. Dərsin mərhələlərindən biri düzgün verilməmişdir.

- A) Motivasiya fəal dərsin ilk mərhələsidir.
B) II mərhələdə tədqiqat sualına və dərsin məqsədinə uyğun iş üsulu və iş forması seçilir.
C) IV mərhələdə tədqiqat üçün şəraiti yaradıldıqdan sonra müəllim işin icrasının başa çatdığını bildirir, şagirdlər informasiyanın təqdimatına başlayır.
D) Ümumiləşdirmə və nəticəyə gəlmək üçün müəllim əldə olan bilgiləri ümumiləşdirir, əldə edilmiş ideyanı tədqiqat sualı ilə və şagirdlərin özləri fərziyyələri ilə müqayisəsini təşkil edir.
E) Yaradıcı tətbiqetmə bilgiyi möhkəmləndirir və onun praktiki əhəmiyyətini şagirdə göstərir.

KURKULUMA AID YEKUN TESTLƏR

1. Aşağıdakılardan biri təlimin mərhələsi deyil.

- A) Təhsilərin aparılması
B) Motivasiya
C) Məlumat mübadiləsi
D) Məqsəd tətbiqetmə
E) Tədqiqat sualının verilməsi

2. Fəal təlimin reallaşdırılması mexanizminə aid deyil.

- A) Şagird-tədqiqatçı, müəllim-fasilitator, bələdçi
B) Problem situasiyanın yaradılması
C) Təlim məqsədinin düzgün müəyyənləşdirilməsi
D) Əlaqə və amakdaşlığın zəruriliyi
E) Psixoloji dəstək, hörmət və etibar

3. Təhsil edilmis qaydalardan biri iş yerlərinə verilən tələblərə uyğun deyil.

- A) Şagirdlərin səviyyəsinə uyğun olmalıdır
B) Cəfəddi məzmunu və tərtibatı olmalıdır
C) Çoxlu tapşırıqlar əks olunmalıdır
D) Dərsin məqsədinə uyğun olmalıdır
E) Tapşırıqların çətinlik dərəcəsi müxtəlif olmalıdır

4. Biri fasilətişiyə qaydalarına aid deyil.

- A) Fəal təhrik edilməsi
B) Psixoloji dəstək
C) Məlumatla təminat
D) Təşkilatı dəstək
E) Motivasiyanın düzgün qurulması

5. Aşağıdakılardan biri kurikulumun əsas prinsiplərinə aid deyil.

- A) Fədalətli və fənlərə əlaqə əsas prinsip kimi əbəd olub
B) Təhsilə uyğundur
C) Qiymətləndirmə standartları və mexanizmləri müəyyən edilib
D) Şagirdiyönümlüdür
E) Tələbiyönümlüdür

6. Təhsil standartı nədir?

- A) Təhsilətin bilik və bacarıqları məzmunudur
B) Təhsilətin bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir
C) Təlim nailiyyətlərinin konkret bir səviyyəsidir
D) Təhsilətin nailiyyət səviyyəsinin ölçülməsi meyarıdır
E) Təlim prosesində istifadə olunan metod və üsulların məzmunudur

7. Aşağıdakılardan biri təlimin təşkiliyə verilən tələblərə daxil deyil.

- A) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
B) Fəaliyyətin stimullaşdırılması
C) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
D) Summativ qiymətləndirmənin aparılması
E) İnkişafiyönümlülük

8. Aşağıdakılardan biri fasilətişiyə qaydalarına pozur.

- A) Şagirdlərdə özənəməyə stimül və motivasiya yaradılmasına xidmət edir
B) Şagirdlərdə öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və təşkil etmək bacarıqları formalaşdırır
C) Şagirdlərin əvvəlcə fikirləri izah etməyə sövə verir
D) Şagirdlərin səhəst şəkildə fikir bildirməsinə şərait yaradır
E) Müəllim və şagirdlərin birgə əməkdaşlığına əsaslanır

9. Fəal (interaktiv) təlimin əsas xüsusiyyətlərini göstərin.

1. Təlimin "subyek-tsubyek" xarakteri dağınıq
2. Müəllim əsas hüük mənbəyidir
3. Dərsin tədqiqat şəklinə keçirilməsi
4. Tapşırıqların (fəal) inkişafına yönəlməsi
5. Həzır halda əldə edilən biliklərin möhkəmləndirilməsi yolu ilə məzmun
A) 1, 3, 5 B) 1, 3, 4 C) 2, 4, 5
D) 2, 3, 4 E) 1, 2, 5

10. Sadələndirilən biri qrup işi zamanı buraxılan səhvdir.

- A) Qrupların işini müəyyən etmək və ona nəzarət etmək
B) İşin yerinə yetirilməsi üçün daqq vaxt müəyyən etmək
C) Qiymətləndirmə meyarlarını şagirdlərin diqqətinə çatdırmaq
D) Müəllim tərəfindən qruplarda vəzifələri bölmək, lideri təyin etmək
E) Qrup üzvlərinin suallarına cavab vermək

11. Summativ qiymətləndirmənin məqsədlərini seçin.

1. Müəllimin tədris fəaliyyətini dəyərləndirmək
2. Sınıfın ilkin səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi
3. Məktəbdə təlimin səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi
4. Şagirdin təlim nailiyyətlərinin inkişafını gündəlik olaraq izləmək
5. Təlimin hər hansı bir mərhələsində (tədris vəhdində, yarım ilin, tədris ilinin sonunda) şagirdlərin nailiyyətlərini qiymətləndirmək
A) 1, 2, 3 B) 2, 3, 5 C) 2, 4, 5
D) 1, 3, 5 E) 1, 4, 5

12. Fənn kurikulumunda nə əks olunub?

1. Qiymətləndirmə növləri və üsulları
 2. Mövzular
 3. Məzmun (fənnin məqsədi, məzmun xətti standartlar, alt-standartlar)
 4. Həftəlik dərslərin miqdarı
 5. Təlim strategiyaları
- A) 1, 2, 4 B) 1, 3, 5 C) 2, 3, 5
D) 3, 4, 5 E) 2, 4, 5

13. Aşağıdakı fikirlərdən hansı doğrudur.

1. Məzmun standartları dərslin məqsədlərinin ifadə formalarından biridir.
 2. Fənn kurikulumlarında fənnin məzmunu standartlar şəklində ifadə olunur.
 3. Sınıfın-sınıf keçdikcə alt-standartlar dəyişir.
 4. Hər sinif üzrə məzmun xətləri dəyişmir.
- A) 2, 3, 4 B) 1, 2, 3 C) 2, 3
D) 1, 3 E) 1, 4

14. Bir alt-standartı reallaşdırmaq üçün neçə təlim nəticəsi müəyyənləşdirilməlidir?

1. Yalnız bir
2. Ən çoxu iki
3. Standart tələb etdiyi qədər, yalnız iki-üç
4. Standartın reallaşdırılmasına xidmət edəcək qədər
5. Alt-standart əsasında təlim nəticəsi çıxarılmamalıdır

15. Təlim strategiyalarına aid olanları seçin.

1. Təlim fəaliyyətinin planlaşdırılması
 2. Qiymətləndirmə növləri
 3. İş formaları
 4. Təlimin nəticələri
 5. Məzmun standartları
 6. Üsullar
- A) 1, 3, 4 B) 3, 4, 6 C) 1, 3, 6
D) 2, 3, 5 E) 1, 2, 3

16. Fasilitasiya nəyə əsaslanır?Biri səhvdir:

- A) Müəllim və şagirdlərin birgə əməkdaşlığı
- B) Müəllim və şagirdlərin qarşılıqlı hörmət və ehtibar
- C) Şagirdlərdə öyrənmə motivasiyasının yaradılması
- D) Şagirdlərdə problemi həll etmək üçün kömək göstərilməsi və bəzi məqamlarda tapşırıqların avtomatik yerinə yetirilməsi
- E) Qapalı suallardan daha çox açıq suallara üstünlük verilməsi

17. Biri fəal (interaktiv) təlimin mərhələsidir.

- A) Qrup işinin təşkili
- B) İş vərəqlərinin hazırlanması
- C) Məlumat mübadiləsi
- D) Veb-resurslardan istifadə
- E) Şagirdlərdə tədqiqatçı bacarıqlarının formalaşdırılması

18. "Venn diaqramı"ndan nə məqsədlə istifadə olunur?

- A) Çətin vəziyyətlərdə problemin bir neçə həll yolunu tapmaq üçün
- B) Məntiqi tərifi inkişaf etdirmək, səhvləri müəyyən etmək üçün
- C) Əşya və hadisələri müqayisə etmək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyən etmək üçün
- D) Şagirdlərdə əməkdaşlıq bacarıqlarının formalaşdırılması üçün
- E) Şagirdlərin nitq qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün

19. Təlim zamanı üsullar seçilərkən nəyi nəzərə almaq lazımdır?

1. Şagirdlərin yaş səviyyəsini
 2. Mövzunu
 3. Ümumi təlim nəticələrini
 4. Dərsin hansı mərhələsində istifadə olunacağını
 5. Dərsin gözlənilən təlim nəticələrini
- A) 1, 4, 5 B) 1, 3, 5 C) 2, 4, 5
D) 3, 4, 5 E) 1, 2, 3

20. Bunlardan biri məktəbdaxili qiymətləndirmənin tərkib hissəsi deyil?

- A) Diaqnostik qiymətləndirmə
- B) Formativ qiymətləndirmə
- C) Milli qiymətləndirmə
- D) Böyük summativ qiymətləndirmə
- E) Kiçik summativ qiymətləndirmə

21. Fənn kurikulumunun strukturuna aid olmayanı seçin.

- A) Fənn üzrə ümumi təlim nəticələri
- B) Təlim strategiyaları
- C) Tədris planı
- D) Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi
- E) Məzmun standartlarının şərhli

22. Təlim prosesində taksonomiyalar nəyə xidmət edir.

- A) Gündəlik keçirilən dərslərin mövzularını müəyyənləşdirmək
- B) Dərsin bütün mərhələlərini tam şəkildə həyata keçirmək
- C) Təfəkkürün müxtəlif növlərini inkişaf etdirmək üçün tapşırıqların tərtib etmə
- D) Şagirdlərin fəaliyyətini stimullaşdırmaq
- E) Şagirdlərdə öyrənməyə motivasiya yaratmaq

23. Aşağıdakılardan hansı müəllimlərin işə qəbulunda ən çox buraxılan səhvdir?

- A) Müəllimlərin işə qəbulunda materialı mənimsətmək üçün tələblərin reallaşdırılacaq alt-standartları müəyyən etmə
- B) Müəllimlərin işə qəbulunda materialı mənimsətmək üçün tələblərin reallaşdırılacaq alt-standartları müəyyən etmə
- C) Müəllimlərin işə qəbulunda materialı mənimsətmək üçün tələblərin reallaşdırılacaq alt-standartları müəyyən etmə
- D) Müəllimlərin işə qəbulunda materialı mənimsətmək üçün tələblərin reallaşdırılacaq alt-standartları müəyyən etmə
- E) Müəllimlərin işə qəbulunda materialı mənimsətmək üçün tələblərin reallaşdırılacaq alt-standartları müəyyən etmə

24. Venn diaqramından biri fəal (interaktiv) təlimin məqsədlərindən hansıdır?

- A) Çətin vəziyyətlərdə problemin bir neçə həll yolunu tapmaq üçün
- B) Məntiqi tərifi inkişaf etdirmək, səhvləri müəyyən etmək üçün
- C) Əşya və hadisələri müqayisə etmək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyən etmək üçün
- D) Şagirdlərdə əməkdaşlıq bacarıqlarının formalaşdırılması üçün
- E) Şagirdlərin nitq qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün

25. Qiymətləndirmə zamanı istifadə olunan üsul hansıdır?

- A) Qiymətləndirmənin prinsipi
- B) Qiymətləndirmənin formasına
- C) Qiymətləndirmənin məqsədinə
- D) Şagirdin potensial imkanına
- E) Şagirdin ümumi səviyyəsinə

26. Test nümunələri nəyin əsasında hazırlanır?

- A) Növbə standartları
- B) Qiymətləndirmə standartlarının
- C) Alt-standartların
- D) Fənn və alt-standartların
- E) Məzmun standartlarının

27. Bunlardan hansı kurikulumun ümumi prinsiplərinə aid deyil.

- A) İnteraktivlik
- B) Nəticəyönümlülük
- C) Müəllim-yönümlülük
- D) Tələbəyönümlülük
- E) Şagirdyönümlülük

28. Hansı doğru deyil?

- A) Fəal təlimdə şagird tədqiqatçıdır
- B) Fəal təlimdə müəllim fasilitatordur
- C) Fəal təlim avtoritar rejimdə reallaşır
- D) Fəal təlim tədqiqat üsulu vasitəsi ilə keçirilir
- E) Fəal təlimdə şagirdlər bütün dərslər zamanı fəal olurlar

29. Hovard Qardner nəzəriyyəsinə görə dərslərin neçə üsulu var?

- A) 2 B) 8 C) 5 D) 3 E) 6

30. Müəllim şagirdlərə "Mənim əlim" mövzusunda şifahi mətn qərmaq tapır. Hansı qavrama üsuluna aid olan şagird bu tapırın ierarsında daha uğurlu nəticə göstərir?

- A) Sosial qavrama
- B) Vizual qavrama
- C) Təbii fiziki qavrama
- D) Ruhi-mənəvi qavrama
- E) Linqvistik qavrama

31. "Təfəkkür öyrənmək vərdisləri ölməyis etdirir, qarşısındakı insanın kim olduğunu, nə edə biləcəyini və nə etmək istədiyini bilir". Qeyd olunanlar hansı dərketmə üsulu xarakterizə edir?

- A) linqvistik
- B) şəxsiyyətə dair
- C) şəxsiyyətə dair
- D) məntiqi (riyazi)
- E) naturalistik

32. Məntiqi, təncidi, yaradıcı təfəkkürə uyğun bəndləri müəyyən edin.

1. Məntiqi təfəkkür
 2. Təncidi təfəkkür
 3. Yaradıcı təfəkkür
- a. Ən samarlı yolu tap, mübahisəli möqamdan asqar et
b. Təsvir et, müqayisə et, oxşarlıqları və fərqləri tap, təsnif et
c. Öz şəxsi iradəni ver. Problemi müəyyən et, fərziyyələr iradəni sür, mübahisə et, minimuma endir.
- A) 1-a, 2-b, 3-c B) 1-c, 2-a, 3-b
C) 1-b, 2-a, 3-c D) 1-b, 2-a, 3-c
E) 1-b, 2-c, 3-a

33. "Bu növ kurikulum fənn sahələri üzrə təlimin asanlaşdırılmasına xidmət edir. Bu, əksər hallarda əsas təlim məqsədləri arasında cəmlənir və ayrı-ayrı fənlərlə bağlı bilikləri əhatə edir". Qeyd olunan fikir kurikulumun hansı növü haqqındadır?

- A) İntegrasiya olunmuş kurikulum
- B) Qeyri-rəsmi kurikulum
- C) Fənlərə əsaslanan kurikulum
- D) Əhatəli kurikulum
- E) Nəticələrə əsaslanan kurikulum

34. Hansı bənddə veriblərə rübrikin növlərini qeyd et?

- A) Müşahidə, layihə
- B) Holistik, Analitik
- C) Koqnitiv, affektiv
- D) Psixomotor, idraki
- E) Analiz, sintez

35. Bilənin kateqoriyaları hansı bənddə düzgün göstərilmişdir?
1. deklorativ
2. prosedural
3. kontekstual
a. fəaliyyətin icrasına dair prosedur qaydaları əhatə edən biliklərdir
b. problemin həll edilməsi yolu ilə əldə olunan yeni biliklərdir
c. müəyyən fəon üzrə məlumat xarakterli biliklərdir
d. Bunların sırasına anlayışlar təriflər, faktlar daxildir
A) 1-a, 2-b, 3-c
B) 1-c, 2-b, 3-a
C) 1-b, 2-c, 3-a
D) 1-b, 2-a, 3-c
E) 1-c, 2-a, 3-b

36. Kurikulum nədir?

- A) Fəal təlim prinsiplərini, mexanizmlərini, fəal təlimin təşkil qaydalarını özündə cəmləşdirən, müəllimin fəaliyyətinin düzgün planlaşdırılmasını təmin edən konseptual sənəddir.
B) Təhsilin ümumi məzmunu, idarə olunması, infrastrukturunu, maddə-texniki bazası, təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri, təhsilənlərin bilik, bacarıq və vərdiş səviyyəsi ilə bağlı məsələləri özündə cəmləşdirən konseptual sənəddir.
C) Təhsil pillələri üzrə təhsilənlərin qiymətləndirilmə qaydalarını özündə cəmləşdirən konseptual sənəddir.
D) Təhsilin son məqsədini, bu məqsədə çatmaq üçün yolları, bu yolların səmərəliliyini yoxlamaq üsullarını özündə birləşdirən, bir sözlə, təhsil prosesi ilə bağlı bütün fəaliyyətlərin səmərəli və məqsədyönlü təşkilinə imkan yaradan konseptual sənəddir.
E) Təlim nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı konseptual sənəddir.

37. Rubrikə aid yanlış fikri müəyyən edin.

- A) Rubrik qiymətləndirmənin həm üsulu, həm də vasitəsi kimi çıxış edə bilər.
B) Rubrik əsasən formativ qiymətləndirmənin üsulu olsa da, diaqnostik və summativ qiymətləndirmədə də istifadə oluna bilər.
C) Rubrik meyar əsasında şagirdin nailiyyət səviyyəsinin qiymətləndirilmə şkalasıdır.
D) Rubrik bacarıq və nəticəni artan keyfiyyət kontinuumunda təsvir edir.
E) Rubriklərdən yalnız formativ qiymətləndirmə zamanı istifadə olunur.

38. Hansı Hovard Qardnerin "Ağıl cərəyanında" kitabındakı qabiliyyət növünə aid deyil?

- A) Linqvistik qabiliyyət
B) Şəxsiyyətlərarası qabiliyyət
C) Naturalistik qabiliyyət
D) Fiziki qabiliyyət
E) Musiqi qabiliyyət

39. Qiymətləndirmə standartı nədir?

- A) Məzmun standartının reallaşma səviyyəsinə, şagirdlərin inkişafındakı dəyişiklikləri müəyyən edir.
B) Şagirdin bilik və bacarıqlarını əks etdirir.
C) Təhsil müəssisəsinin, müəllimin və sinfin inkişaf səviyyəsinin göstəricisidir.
D) Şagirdin nailiyyət səviyyəsini göstərmək üçün istifadə olunan meyarlardır.
E) Qiymətləndirmə üsullarını həyata keçirmək üçün istifadə olunan vasitələrdir.

40. Bunlardan hansı holistik qiymətləndirməyə aid edilə bilər?

- A) bütöv qiymətləndirmə
B) meyar əsasında qiymətləndirmə
C) sürətli qiymətləndirmə
D) standart əsasında
E) əməkdaşlıq

41. Qiymətləndirmənin üsul və vasitələrindəki uyğunluğu müəyyən edin.

1. Oxu
2. Yazı
3. Tapşırıqvermə
4. Müsahibə
5. Müsahibə
a. inşa, esse
b. mətn
c. çalışmalar
d. müəllimin qeydiyyata vərəqi
e. müsahibə vərəqi
A) 1-b, 2-c, 3-a, 4-d, 5-e
B) 1-b, 2-a, 3-d, 4-c, 5-e
C) 1-b, 2-a, 3-c, 4-c, 5-d
D) 1-d, 2-a, 3-c, 4-c, 5-b
E) 1-b, 2-a, 3-c, 4-d, 5-c

42. "Təhsil prosesində ayrı-ayrı ünsürlər arasındakı əlaqəni müəyyən etmə və onlardan nəticə çıxarmaqdır". Söhbət hansı termindən gedir?

- A) Analiz
B) Sintez
C) Təhlil
D) Təbiiq
E) Təfəkkür

43. "Ətraf ələmdə bəz verən dəyişikliyi əsərə alaraq şagirdləri həyata hazırlayır" Söhbət təlimin hansı prinsipindən gedir?

- A) Fəal idrak prinsipi
B) Dialoqi təlim
C) Əməkdaşlıq prinsipi
D) İnkişafetdirici təlim
E) Qabaqlayıcı təlim

49. "Ətraf ələmdə bəz verən dəyişikliyi əsərə alaraq şagirdləri həyata hazırlayır" Söhbət təlimin hansı prinsipindən gedir?

- A) Fəal idrak prinsipi
B) Dialoqi təlim
C) Əməkdaşlıq prinsipi
D) İnkişafetdirici təlim
E) Qabaqlayıcı təlim

50. Təhsil kurikulumunda təhsilin məntisənilməsi texnologiyası öz əksini tapır. onları məntiqi ardıcılıqla göstər.

1. təlimin metodları
2. təlimin formaları
3. təlimin vasitələri
4. nəticələrin qiymətləndirilməsi
A) 3, 1, 2, 4
B) 1, 2, 4, 3
C) 2, 1, 3, 4
D) 3, 1, 4, 2
E) 4, 3, 2, 1

51. Kurikulum modeli üzrə qiymətləndirmə prinsipi nədir?

- A) saxavətçilik
B) obyektivlik
C) əlimlik
D) çeviklik
E) səliqəlik

52. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsində səmərəli əks əlaqəni təmin edən komponent hansıdır?

- A) Qiymətləndirmə məlumatları, qiymətləndirmə nəticələri
B) şagird nailiyyətlərinin izlənilməsi
C) təlim prosesində qərarların qəbulu
D) bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşması
E) biliklərin tətbiqi

53. Qiymətləndirmədə səmərəli əks əlaqəni təmin edən komponentləri seçin.

1. Qiymətləndirmə məlumatları
2. Fəal təlim metodları
3. Qiymətləndirmə nəticələri
4. Qavrama və mütəxəssislərin rolu
5. Qiymətləndirmənin standartları
A) 3, 4, 5
B) 2, 3, 5
C) 1, 2, 4
D) 2, 3, 5
E) 1, 3, 5

43. "Ətraf ələmdə bəz verən dəyişikliyi əsərə alaraq şagirdləri həyata hazırlayır" Söhbət təlimin hansı prinsipindən gedir?

- A) Fəal idrak prinsipi
B) Dialoqi təlim
C) Əməkdaşlıq prinsipi
D) İnkişafetdirici təlim
E) Qabaqlayıcı təlim

49. "Ətraf ələmdə bəz verən dəyişikliyi əsərə alaraq şagirdləri həyata hazırlayır" Söhbət təlimin hansı prinsipindən gedir?

- A) Fəal idrak prinsipi
B) Dialoqi təlim
C) Əməkdaşlıq prinsipi
D) İnkişafetdirici təlim
E) Qabaqlayıcı təlim

50. Təhsil kurikulumunda təhsilin məntisənilməsi texnologiyası öz əksini tapır. onları məntiqi ardıcılıqla göstər.

1. təlimin metodları
2. təlimin formaları
3. təlimin vasitələri
4. nəticələrin qiymətləndirilməsi
A) 3, 1, 2, 4
B) 1, 2, 4, 3
C) 2, 1, 3, 4
D) 3, 1, 4, 2
E) 4, 3, 2, 1

51. Kurikulum modeli üzrə qiymətləndirmə prinsipi nədir?

- A) saxavətçilik
B) obyektivlik
C) əlimlik
D) çeviklik
E) səliqəlik

52. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsində səmərəli əks əlaqəni təmin edən komponent hansıdır?

- A) Qiymətləndirmə məlumatları, qiymətləndirmə nəticələri
B) şagird nailiyyətlərinin izlənilməsi
C) təlim prosesində qərarların qəbulu
D) bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşması
E) biliklərin tətbiqi

53. Qiymətləndirmədə səmərəli əks əlaqəni təmin edən komponentləri seçin.

1. Qiymətləndirmə məlumatları
2. Fəal təlim metodları
3. Qiymətləndirmə nəticələri
4. Qavrama və mütəxəssislərin rolu
5. Qiymətləndirmənin standartları
A) 3, 4, 5
B) 2, 3, 5
C) 1, 2, 4
D) 2, 3, 5
E) 1, 3, 5

54. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin əsas prinsiplərini seçin.

1. məqsəda uyğunluq
 2. obyektivlik
 3. nailiyyətlərin və təhsil imkanlarının qarşılıqlı dəyərləndirilməsi
 4. sistemlilik və ardıcılıq
 5. toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyinin və etibarlılığının təmin edilməsi
 6. qiymətləndirmədə şəffaflıq, ədalətlik qarşılıqlı razılaşma və əməkdaşlıq
- A) 3, 4, 5, 6 B) 1, 3, 5, 6 C) 1, 3, 4, 6
D) 2, 4, 5, 6 E) 1, 2, 3, 5

55. Şagird nailiyyətinin qiymətləndirilməsinin prinsiplərini məntiqi ardıcılıqla göstərin.

1. təhsil imkanlarının qarşılıqlı dəyərləndirilməsi
 2. məqsəda uyğunluq
 3. toplanmış məlumatların keyfiyyətə müvafiqliyinin və etibarlılığının təmin edilməsi
 4. təlim fəaliyyətində qiymətləndirmə nəticələrinin inkişafetdirmə rolunun təmini
 5. qiymətləndirmədə şəffaflıq, ədalətlik, qarşılıqlı razılaşma və əməkdaşlıq
- A) 2, 1, 3, 4, 5 B) 1, 2, 3, 5, 4
C) 3, 1, 5, 4, 2 D) 1, 3, 5, 2, 4
E) 2, 1, 3, 5, 4

56. Təhsil kurikulumunun xarakterinə uyğun növlərini seçin.

1. təkliyyətlilik
 2. fənyönümlü
 3. valideyyətlilik
 4. şəxsiyyətlilik
 5. nəticəyönümlü
- A) 2, 4 B) 1, 2, 3, 4 C) 2, 3
D) 3, 4, 5 E) 2, 4, 5

57. Fənn kurikulumunda kollektivlə, qrupla, cütərlə və fərdlərlə aparılan işin məzmunu arasındakı uyğunluğu tapın.

1. kollektivlə iş
 2. qrupla iş
 3. cütərlə iş
 4. fərdlərlə iş
- a. şagirdlər hər hansı problem üzərində kollektiv müzakirə və fikir mübadiləsi aparılır
b. hər problem ilə bağlı şagirdin fərdi düşüncəsi öyrənilir, onlar bəzən müstəqil işə cəlb edilir
c. şagirdlər eyni bir məsələyə müxtəlif baxış və yanaşmaların olması barədə təsəvvürə yiyələnirlər
d. bir-birini daha yaxşı başa düşməyə, məsuliyyətlərini dərk etməyə imkan yaranır
- A) 1-a, 2-c, 3-d, 4-b B) 1-b, 2-c, 3-b, 4-a
C) 1-c, 2-a, 3-d, 4-d D) 1-a, 2-c, 3-b, 4-d
E) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d

58. Fasilitasiya üzrə buraxılmış sahələr hansılardır.

1. Qapalı suallardan istifadə
 2. Açıq suallardan istifadə
 3. Şagirdin qabiliyyətinə inam
 4. Formal dirləmə
 5. Yeni anlayışın izahsız verilməsi
 6. Təlimsiz tapşırığın verilməsi
- A) 1, 3, 5, 6
B) 1, 4, 5, 6
C) 2, 3, 5, 6
D) 1, 2, 5, 6
E) 2, 4, 5, 6

59. Qiymətləndirmənin prinsiplərinə daxil deyil.

- A) Ədalətlik
- B) Bərabərlik
- C) Səxavətlik
- D) Şəffaflıq
- E) Əsaslandırma

60. Diaqnostik qiymətləndirmənin vasitələrinə aid olanları seçin.

1. Müsahibə
 2. Çalşmalar
 3. Müəllimin qeydiyyata vərəqi
 4. Tapşırıqvermə
 5. Söhbət və müəllimin sorğu vərəqi
- A) 1, 2, 3
B) 2, 3, 5
C) 3, 4, 5
D) 2, 4, 5
E) 1, 4, 5

61. Diaqnostik qiymətləndirmənin formaları arasındakı uyğunluğu tapın.

1. Davamlı
 2. Qısamüddətli
- a. dərs ilinin əvvəlində bir neçə dərsin müəyyən hissəsində aparılır
b. tədris ilinin əvvəlində bir dərsin müəyyən hissəsində aparılır
c. şagirdlərin bilik və bacarıqlarının mövcud vəziyyətini öyrənir
d. şagirdin fənn üzrə bilik və bacarıqları haqqında məlumat toplayır
e. müəllim qiymətləndirmədə tapşırıqvermə, müsahibə, layihə kimi üsullardan istifadə edir
- A) 1-a, d; 2-b, e, c
B) 1-a, c; 2-b, d, e
C) 1-c, d; 2-a, e, b
D) 1-d, c; 2-a, e, b
E) 1-c, e; 2-b, a, d

62. Qiymətləndirmənin istiqamətinə aid olmayan

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

63. Qiymətləndirmənin istiqamətinə aid olmayan

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

64. Qiymətləndirmənin istiqamətinə aid olmayan

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

65. Qiymətləndirmənin istiqamətinə aid olmayan

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

66. Qiymətləndirmənin istiqamətinə aid olmayan

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

67. "Bela şagirdlər rəqəmlərlə oynamağı, əyiləri toplamağı, qruplaşdırmağı xoşlayır. Əlbəttə necə gətirdiyini bilmək istəyir". Söhbət hansı qabiliyyət növündən gedir?

- A) Lingvistik
- B) Məntiqi
- C) Bədən-kinetik
- D) Musiqili
- E) Fərdaxili

68. Kompetensiya nədir?

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

69. Qiymətləndirmənin istiqamətinə aid olmayan

- A) biliklər, bacarıqlar, vərdislər, keyfiyyətlər, dəyərlər
- B) vasitələr, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, vərdislər
- C) biliklər, bacarıqlar, dəyərlər, prinsiplər, vərdislər
- D) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, keyfiyyətlər, məzmun
- E) təhsil, bacarıqlar, dəyərlər, məzmun, vərdislər

70. Hansı təhsilətlərin nailiyyəti səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir?

- A) Qiymətləndirmə standartı
- B) Təlim strategiyaları
- C) Məzmun xətti
- D) Məzmun standartı
- E) Alt-standard

71. "Dərsdən əvvəl iri-ağ kağızlardan (vatman) mövzuya aid suallar yazılır. Müəllim qruplara müxtəlif sual yazılmış bir kağız verir. Qrup üzvləri sualı oxuyur və bir cavab yazır. Kağızlar saat əqrəbi istiqamətində müəllimin köməklili ilə qruplara ötürülür". Söhbət hansı iş üsulundan gedir?

- A) Karusel
- B) Ziqzaq
- C) Klaster
- D) Akvarium
- E) Aukstion

72. Aşağıdakılardan biri fasilitasiya qaydalarını pozur.

- A) Yeni anlayışlar izahsız verir
- B) Şagirdlərin cavabları şərh edilir, qiymətləndirilir
- C) Şagirdlərin əvəzə fikirləri izah etməyə icazə verilmir
- D) Şagirdlərdə öyrənməyə motivasiya yaradılmasına xidmət edir
- E) Əsas olmadan qrupun işi rəhbərlik edilir

73. Bu üsul hadisənin iştirakçısı olmaq və mövcud vəziyyətə bəşqələrinin gəzi ilə baxmaq imkanı verir.

- A) ziqzaq
- B) qararlar ağacı
- C) Karusel
- D) rollu oyun
- E) aqli hücum

74. Rubrikaların əsas elementlərini seçin.

1. rubrikinin adı
2. aspektlər və meyarlar
3. müəllimin adı
4. qiymətləndirmə şkalası
5. məktəbin adı
6. səviyyə üzrə göstəricilər
7. səviyyə desriptoru

- A) 1, 3, 5, 6
B) 1, 2, 4, 6, 7
C) 2, 3, 4, 5, 7
D) 1, 3, 4, 5, 6, 7
E) 2, 4, 5, 7

75. Fasilitasiyanın məqsədi nədir?

- A) Fasilitasiya şagirdləri öz qabiliyyətlərini göstərməyə yönəlməkdir
B) Fikrin təbii inkişafını və lazımı istiqamətə yönləndirir
C) Qrupda diskussiyanın təşkili, fəallaşdırılmasıdır
D) Məlumatın qrup tərəfindən çatdırılmasıdır
E) Müəllimin bələdçilik mövqeyidir

76. Hansı real (interaktiv) təlim mexanizmlərinə aiddir?

- A) Problemlə şəraitin yaradılması
B) Şagird-tədqiqatçı, müəllim-fasilitator
C) Dialoqun və əməkdaşlığın zəruriliyi
D) Təlimdə bərabər imkanların yaradılması
E) Psixoloji dəstək, hörmət və etibar

77. Biri motivasiyanın qiymətləndirilməsi meyarıdır.

- A) Yaş və bilik səviyyəsinin nəzərə alınması
B) Asan dərk olunması
C) Ən çox 3 fərziyyə yaratması
D) Müəllimin vaxtına qənaət
E) Məzmunun admin açıqlanması

78. "Bu sahə qarşılıqlı əlaqə ilə bağlıdır. Bu intellekt tipinə aid olanlar digərlərinin durumuna hissi yanaşır və əməkdaşlığa üstünlük verirlər". Bu tip qavramanın hansı növünə aiddir?

- A) Vizual
B) Linqvistik
C) Sosial
D) Tabii-fiziki
E) Kinetik

79. Təhsil Nazirliyi tərəfindən keçirilən qiymətləndirmə istiqaməti hansıdır?

- A) Beynəlxalq qiymətləndirmə
B) Summativ qiymətləndirmə
C) Məktəbdaxili qiymətləndirmə
D) Diaqnostik qiymətləndirmə
E) Milli qiymətləndirmə

80. İnformasiya mühitinə aid olmayan hansıdır?

- A) İnformasiya mühitinə qavramaq üçün əldə olunan bütün məlumat mənbələri kompleksidir
B) İnformasiya mühitinin elementləri nəzərə alınmazsa tədris prosesi zəifləyir
C) Müəllim, dərslük, insanlarla ünsiyyət, televiziya, kino, teatr, mətbuat, ayaq vəsaiti, didaktik vasitə, bədii kitablar informasiya mühitinin elementlərinə aiddir
D) Kompüter və onun informasiya xidmətləri informasiya mühitinin elementlərinə aiddir
E) Canlı təbiət, cansız təbiətin müşahidə olunan hissələri informasiya mühitinə aiddir

81. Fasilitasiya nəyə əsaslanır?

- A) Qapalı suallardan istifadə və formal dilnəməyə
B) İştirakçılara yanaşma tərzində subyektivizmə
C) Darsin məzmunundan yayınma
D) Tapşırığın yerinə yetirilməsinin təqdim etmədən
E) Şagirdlərin qabiliyyətinə inam, şagirdlərin olduğu kimi qəbul edilməsi

82. "Orup işinin mənfə və məhsul tərəflərini tərk edir" - Tapşırıq hansı təfəkkür növünə aiddir?

- A) həfizə
B) təhqidi
C) məntiqi
D) yaradıcı
E) heç biri

83. Təfəkkürün növləri hansılardır?

- A) Məntiqi, təhqidi, yaradıcı
B) Praktiki, açıq, qapalı
C) Yaradıcı, məntiqi, zehni
D) Zehni, praktiki, təhqidi
E) İntellekt, beyin homlası, düşüncə tərz

84. Tədris vahidlərinin ardıcılığını müəyyən edin.

- A) Zaman ardıcılığı, fikir ardıcılığı, xronoloji ardıcılıq
B) Sadədən mürəkkəbə ardıcılığı, fikir ardıcılığı, cari ardıcılıq
C) Məzmun ardıcılığı, məntiqi ardıcılıq
D) Anlayışların ardıcılığı, resursların ardıcılığı, məntiqi ardıcılıq
E) Sadədən aliyyə, inkişaf etmə ardıcılığı

85. Tədqiqat sualının funksiyası və rolunu seçin.

- A) daqiqə, lakonik, darsin məqsədinə uyğun olmalıdır
B) şagirdlərin mövqeyinin öyrənilməsinə təmin etməlidir
C) mübahisə doğura biləcək olmalıdır
D) qapalı və konkret olmalıdır
E) açıq və çətin olmalıdır

92. "Sınıfın-sifin tədris dövrünə və genişlənən məzmun təbii ətrafında və təmin edir". Bu inteqrasiyanın hansı səviyyəsinə aiddir?

- A) Fənlərə inteqrasiya
B) Üfqi inteqrasiya
C) Şaquli inteqrasiya
D) Fənlər içi
E) Bacarıqların inteqrasiyası

93. Hansı qiymətləndirmənin prinsipi deyil?

- A) Məqsədə uyğunluq
B) Relevanlıq
C) Səfərboredici
D) Dəyərli
E) Etibarlılıq

94. Beynəlxalq qiymətləndirməyə uyğun olan hansıdır?

- A) Şagirdlərin, onların ailələrinin təhsil məqsətləri və tədris prosesinin xüsusiyyətlərini qiymətləndirməyə, özünə savadlılıq, oxu savadı, təhsil ehtiyatı, savadlılıq və müxtəlif tip problemləri həll etmə bacarıqlarını qiymətləndirir
B) Əldə olunan nəticələrə, təhsil-tədris prosesinin keyfiyyətinə, təhsildə aparılan digər dəyişikliklərin dəyərləndirilməsinə xidmət edir
C) Şəxsi keyfiyyətlərin qiymətləndirilməsi sisteminin mövcud olmasına xidmət edir
D) Rəsmi qiymətləndirmədir və şagirdlərin sənədə, sifin, bir təhsil səviyyəsindən digər təhsil səviyyəsinə keçirilməsinə xidmət edir
E) Təhsilin keyfiyyətinə nəzərət etmək üçün müəyyən tədris dövrünün sonunda müəmmal olaraq həyata keçirilən və şagird nailiyyətlərini qiymətləndirilməsinə təmin edən sistemdir

95. Tədris prosesinin xüsusiyyətlərini seçin.

1. Məqsədyönlü prosesdir
2. Mürəkkəb prosesdir
3. Qeyri-müəssəssəl prosesdir
4. Uzun sürən prosesdir
5. Nəticələri tez göyə çatır
6. Fasiləli prosesdir
7. Dayıskən, qeyri-müəssəssəl prosesdir

- A) 1, 3, 4, 5, 7
B) 1, 2, 4, 6, 7
C) 2, 3, 4, 5, 6
D) 1, 4, 5, 6, 7
E) 1, 3, 4, 5, 6

96. "Naməlum olan məsələləri müəyyən edən suallar, açıq suallar, açar sözlərin köməkliyi ilə müəyyən edilən suallar". Bunlar motivasiyanın məqsədyönlü quruluşu hansı yoldur?

- A) Rəsmi
B) Sual verməyə həvəsləndirmə
C) Məqsədyönlü
D) Problemin müxtəlif yollarla həlli
E) İdraki

97. Pedaqoji prosesin münasib maddi-texniki baza əsasında, sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilməsi keyfiyyətin və səmərəliliyin yüksəldilməsi üçün əlverişli və təhlükəsiz təlim şəraiti yaradır. Bu təlimin təşkilinə verilən hansı tələbdir?

- A) İnkişafyönümlülük
- B) Şagird yönümlülük
- C) Fəaliyyətin stimullaşdırılması
- D) Dəstəkləyici mühitin yaradılması
- E) Pedaqoji prosesin tamlığı

98. Fasilitasiya hansına əsaslanır?

- A) Müəllim və şagird əməkdaşlığına
- B) Şagirdlərin qabiliyyətlərinə inam
- C) Təfəkkürün stimullaşdırılmasına
- D) Təlimatsız tapşırıqların verilməsi
- E) Onların qarşılıqlı hörmət və etibarı

99. "Fərziyyələri yoxlamaq və tədqiqat sual-cavab tapmaq üçün faktların axtarılması". Bu dərslərin hansı mərhələsinə aiddir?

- A) İnformasiya müzakirəsi
- B) Tədqiqatın aparılması
- C) Nəticə və ümumiləşdirmə
- D) İnformasiya mübadiləsi
- E) Yaradıcı tətbiqetmə

100. "İnsanın təlim və iş prosesi dövründə qazandığı, təkmilləşdirdiyi və lazım olan anda asanlıqla (avtomatik şəkildə) tətbiq edə bildiyi hərəkətlərdir". Söhbət kompetensiyanın hansı növündən gedir?

- A) vərdiş
- B) bacarıq
- C) dəyər
- D) keyfiyyət
- E) bilik

ƏLAVƏLƏR

Kompetensiya haqqında

Kompetensiya "Competence" sözündən götürülmüşdür, səriştə, qabiliyyət, bacarıq deməkdir. Hər hansı fəaliyyəti həyata keçirmək üçün vacib olan və praktikada səmərəli tətbiq edilən biliklər + bacarıqlar +

Kompetensiya = dəyərlər + keyfiyyətlər = kompetensiyalar adlanır.

Açar kompetensiyalar – əmək fəaliyyətinin həyata keçirilməsində birmənalı əhəmiyyətə malik olan bilik, bacarıq, məqsəd və münasibətlərin inteqrasiyası və ya bilik, bacarıq, münasibət və təcrübənin tənqidi və

Keyfiyyətlərini təmin edən hər bir insana vacib olan kompetensiyalardır.

Kompetensiyalar elə səviyyədə inkişaf etməlidir ki, cavan nəslin müstəqil həyata hazır olmasını təmin etsin və gələcək təlim və əmək fəaliyyəti üçün bazanı yaratsın. Bu baza onlara müstəqil həyatda ömür boyu

Bilik – koqnitiv (dərkətmə) fəaliyyətdə əldə olunur və kompetensiyaya əsaslanan təlim heç də bilikdən ibarət deyildir. Əksinə, bilik həm fəaliyyətin yerinə yetirilməsində və həm də həyatda yaşayış yaratmaq üçün

Bacarıq – fəaliyyətin məqsədyönlü həyata keçirilməsidir.

Təcrübə və vərdiş – insanın daxili aləmidir ki, o müəyyən zaman içərisində əldə edilir. Eyni bacarıqları təkrarla təkrarlamaq bacarığın vərdişə çevrilməsinə imkan yaradır.

Mənəvi dəyər – özünün fiziki və mənəvi varlığını qoruyub saxlamaq, yaşatmaq üçün hər hansı sosial qrup və ya cəmiyyətin əksər üzvlərinin doğru və lazımlı olduğuna inanıb qəbul etdikləri ortaq dünyagörüş, məqsəd, əxlaq normaları və inanclardır.

Keyfiyyət – insanların bir-birinə ehtiramı, yoldaşlığı, mərdlik və ədalətliliyi, böyüyə hörmət və kiçiyə rəhmət, ata-ənənə ehtiramı, qonaqpərvərlik və səxavətliliyi, namusluluq və qeyrətliliyi, vətən və el, doğma

torpaq və yurd təəssüb-keşliyi, birliyi, xeyirxahlığı, sözbütövlüyü, bütün bu kimi keyfiyyətləri mənəvi keyfiyyətlər hesab olunur.

Əsas kompetensiyalar:

- Ana dilində ünsiyyət
- Xarici dillərdə ünsiyyət
- Riyazi savad və elm və texnologiyada əsas kompetensiyalar
- Kompüter savadı
- Müstəqil öyrənmə
- Sosial və vətəndaşlıq
- Yenilik və sahibkarlıq
- Məlumatlılıq və mədəni sahədə özünü ifadə etmək kompetensiyası

Metakompetensiyalar:

- tənqidi təfəkkür
- yaradıcı yanaşma
- təşəbbüskarlıq
- problemlərin həlli
- riskin qiymətləndirilməsi
- qərarların qəbul edilməsi
- hisslərin konstruktiv idarə edilməsi

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

Hovard Qardner nəzəriyyəsi

Amerika psixoloqu Hovard Gardner tərəfindən 1983-cü ildə təklif edilən çoxtərəfli intellekt (multiple intelligence) nəzəriyyəsinə görə, bütün insanlar eyni- tipli intellektə malik olmurlar. Hər bir fərd fərqli sahələrdə başqalarından daha üstün intellektə malik ola bilər.

Intellekt (latınca *intellectus* "anlamaq, dərk etmək") – düşünmə və bununla bilik qazanma qabiliyyətini əks etdirir. Intellekt – düşünmək üçün əqli bacarıq, qərar vermə, abstrakt düşünmə, material mənimsəmə qabiliyyəti barəsində işlənən termindir. Intellekt çox vaxt şüur üçün də sinonim kimi işlədilir.

Intellekt həm də istənilən məşğuliyyətin uğurlu həyata keçirilməsi və baş-qa qabiliyyətlərin kökündə duran, problemlərin dərk edilməsi və həllini yerinə yetirmək qabiliyyəti kimi də başa düşülür.

Bu qabiliyyət çox zaman başqa qabiliyyətlərin köməyi ilə həyata keçirilir. Buraya dərk etmə qabiliyyəti, öyrənmək, məntiqi düşünmək, informasiyaları onların analizi əsasında sistemləşdirilməsi, onların tətbiqinə müəyyənləşdirmək, onlar arasında əlaqəni, qanunauyğunluqları və fərqləri tapmaq və s. kimi keyfiyyətləri misal göstərmək olar.

Howard Gardner intellektin aşağıdakı tiplərini müəyyənləşdirdi onları aşağıdakı kimi təyin etdi:

Linqvistik – dilləri öyrənmək qabiliyyətindən, fikrini şifahi və yazılı şəkildə dəqiq ifadə etmək bacarığın-dan ibarətdir. Linqvistik qabiliyyəti inkişaf etmiş insanların ən çox sevdiyi məşğuliyyət özlərindən hekayələr, əhvalatlar uydur-maqdır, bu cür uşaqlar dil ədəbiyyat dərslərində daha çox uğur əldə edə bilərlər.

Riyazi məntiq – intellekt problemləri məntiqi analiz etmə, elmi tədqiqat aparmaq qabiliyyətlərindən, riyazi əməliyyatları aparma bacarığında ibarətdir. Bu cür uşaqlar haqqında əşyalar və hadisələr haqqında bəlgə liliği tapır, səbəb-nəticə əlaqəsini asanlıqla müəyyən edirlər.

Vizual məkan – intellekti fəzada obyektlərin bir birinə nəzərən vəziyyətlərini, yerləşməsini müəyyən etmək və yerdəyişmə zamanı yarana biləcək dəyişikliyi təyin etmək qabiliyyətindən, obrazları və şəkilləri aydın təsəvvür etmə bacarığında ibarətdir. Bu cür qabiliyyəti olan insanlar rəsmlər, çizgilərlə düşünür. Xeyallarında gördükləri rəsmləri sözə çevirir, həmçinin dinlədiklərinin beyində rəsmini qurur, öyrəndikləri məlumatları xatırlamaq üçün bu rəsmləri xatırlayırlar.

Kinestetik-intellekti bədənin və onun hissələrinin çevikliyi və qıvrıqlığını, ətraflardan (əllər və ayaqlar-dan) müxtəlif işləri keyfiyyətlə yerinə yetirmək və yaradıcılıq üçün istifadə etmək qabiliyyətini əhatə edir. Kinestetik qabiliyyət insana hərəkət, jest və mimikalar vasitəsilə özünü ifadə etmək imkanı verir. Belə insanlar obyektlərə toxunmağa, daim hərəkətdə olmağa, rəqs etməyə meyillidirlər.

Fərdlərarası (Interpersonal) intellekt başqa insanları anlamaq, onların niyyətlərini, hissələrini başa düşməkdən ibarətdir; Bu intellekt tipinə aid olan insanlar başqaları ilə ünsiyyət qurmağı, dinləməyi sevirlər.

Fərd daxili – intellekt insanın özünü anlaması, öz hissələrini, istəklərini, ehtiyaclarını müəyyən edə bilmə-sindən ibarətdir. Belə insanlar tənha çalışmaqdan zövq alırlar, azadlığa meyillidirlər.

Musiqi-ritmik – intellekti səsini yüksəkliyini, tonunu, ritmini ayırd etmək, müxtəlif səslərdən kompozisiya yaratmaq, melodiyanı səsləndirmək qabiliyyəti kimi müəyyən edilir; Belə qabiliyyətə malik olan insanlar musiqi və ritmlərlə düşünür, hər bir şeydə musiqi, ritm axtarırlar.

Naturalist – intellekt ətraf aləmi, təbiəti başa düşməkdən və onun qanunauyğunluqlarını anlamaqdan ibarətdir. Belə qabiliyyəti olan insanlar təbiətdəki canlıları tanımağa, canlıların yaradılışı haqqında düşünməyə meyillidirlər.

Təhsildə fəlsəfi baxışlar

Təhsilə dair fəlsəfi baxışların müəyyən olunması biliyin təbiətinə və necə öyrənməyimizə əsaslanır. Qeyd olunan təhsil fəlsəfələri imkan verir ki, "nəyi" tədris etməyin vacibliyi və kurikulumda təsbiti təmin olunsun. Unutmaq olmaz ki, hər bir fəlsəfi baxış (proqressivizm, perennializm, essensializm, ekzisten-sializm) təhsildə kurikulumun xarakterini dəyişdirən fərqli dəyərləri özündə əks etdirir. Həmin baxışlara qısa aydınlıq gətirməyi məqsədəuyğun saymaq olar.

Proqressivizm tərəfdarlarının baxışlarına görə, təhsilin məzmununa əhəmiyyət verilməli, sağirdlər problemin həllində mərkəzdə olmalı, ideyaları fəal təcrübə yolu ilə sınaqdan çıxarmalıdır:

Perennializm fəlsəfəsinə görə, təhsil də insan təbiəti kimi dəyişməzdir. Təhsil həyat üçün hazırlıqdır. Şagirdlərə strukturlu təhsil vasitəsi ilə dünyanın quruluşu öyrədilməlidir. Müəllim izah edir və deyir. Şagird passiv qəbul edəndir. Məktəb mühitində bütün dəyişikliklər səthidir.

Essensializm fəlsəfəsində biliklər şagirdlərə sistemli və nizamlı qaydada ötürülməlidir. Təhsil praktik xarakter daşımali və şagirdləri cəmiyyətin dəyərli üzvü olmağa hazırlamalıdır.

Ekzistensializm fəlsəfi baxışlara malik olanların dünya haqqında fikirləri subyektiv səciyyə daşıyır. Fikirlərinə görə, dünya həqiqətdir, həqiqət isə insanın məsələyə yanaşmasından asılıdır.

Ekzistensialistlər düşünür ki, məktəb şagirdlərə özlərini tanımağa və cəmiyyətdə öz yerlərini müəyyən etməyə köməklik göstərən məkandır.

Kurikulumun tətbiqində bizim təhsilə dair fəlsəfi baxışlarımız progressivizm tərəfdarlarının ideyaları ilə üst-üstə düşür. Çünki progressivizm tərəfdarları fəal təlimə önəm verərək, öyrənmə müəyyən məsələ və hadisələri siste-matik və qısa müddətdə dərk edir. Qərar verərkən fikirlərin paylaşması, şagird-müəllim münasibətlərinin planlaşdırılması, kitablardan daha çox vasitə kimi istifadə olunması bu fəlsəfi cərəyanın mühüm aspektlərini təşkil edir.

Hüquqi-normativ sənədlər

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası – 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq referendumu ilə Müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası qəbul olunmuşdur. Müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası Azərbaycan Respublikasının dövlət quruculuğunun əsaslarını qoymuşdur.

Azərbaycan Respublikası təhsil sahəsində islahat proqramı – 1999-cu il 15 İyun tarixində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 168 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi haqqında əsasnamə – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 1 Mart tarixli 203 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

Ümumi təhsil sistemində dərslük siyasəti – Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 23 Yanvar 2006-cı il tarixli 33 nömrəli əmrlə təsdiq olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil sistemində Qiymətləndirmə Konsepsiyası – Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 13 Yanvar 2009-cu il tarixli 9 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

Sınıf rəhbəri haqqında əsasnamə – Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin 5 Mart 2009-cu il tarixli, 270 №-li əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu – Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 19 İyun 2009-cu il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuşdur.

Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və proqramları (kuriku-lumları) – Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 3 İyun tarixli 103 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

Ümumi təhsilin təhsil səviyyələri üzrə müddəti, bir səviyyədən digər səviyyəyə keçid qaydaları – Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 22 İyun tarixli 115 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

Ümumi təhsil müəssisəsinin Pedaqoji Şurası haqqında Əsasnamə – Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 19 Noyabr 2010-cu il tarixli, 1486 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Təhsil müəssisələrinin pedaqoji işçilərinin dərslük yükü normalarının müəyyən edilməsi haqqında – Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 24 Noyabr tarixli 215 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

“Ümumtəhsil məktəbinin Nümunəvi Nizamnaməsi”nin təsdiq edilməsi haqqında – Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 13 Yanvar tarixli 5 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

“Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 oktyabr tarixli nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

Ümumi təhsil müəssisələrində şagirdlərin sinifdən-sinfə keçirilməsi haqqında müvəqqəti Qaydalar – Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin 01 May 2014-cü il tarixli, 522 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Müəllimlərin etik davranış qaydaları – Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 16 May 2014-cü il tarixli, 600 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının həyata keçirilməsi ilə bağlı Fəaliyyət Planı” – İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Bakı şəhəri, 19 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

Əsas pedaqoji anlayışlar

Pedaqogikanın obyektı, predmeti, məqsəd və vəzifələri

"Pedaqogika" iki Yunan sözündən əmələ gəlmişdir. "Paydas" – "uşaq" "Gogos" – "müşayiət edən", "tərbiyə edən" mənalarını verir. Bu söz qədim Yunanıstanda meydana gəlmişdir. Qədim Yunanıstanda hakim təbəqənin uşaqları ilə məşğul olan, onları təhsil ocaqlarına aparıb gətirən şəxslərə "Peydaqoqoslar" deyilirdi ki, "Pedaqo-gika", "Pedaqoq" sözləri də buradan meydana gəlmişdir.

Pedaqoji biliklər qədimdir və başər cəmiyyətinin inkişafından ayrılmazdır. Bu biliklər böyüyən nəslin həyata hazırlanması, onun təlim və tərbiyə prosesi pedaqogikanın obyektı, bu proseslə bağlı yönələn müxtəlif insanın təlim və tərbiyə prosesi pedaqogikanın predmetidir. Pedaqoji əməliyyatlar, ümumilikdə təhsil ocaqlarına aparıb gətirən şəxslərə "Peydaqoqoslar" deyilirdi ki, "Pedaqo-gika", "Pedaqoq" sözləri də buradan meydana gəlmişdir. Qədim Yunanıstanda hakim təbəqənin uşaqları ilə məşğul olan, onları təhsil ocaqlarına aparıb gətirən şəxslərə "Peydaqoqoslar" deyilirdi ki, "Pedaqo-gika", "Pedaqoq" sözləri də buradan meydana gəlmişdir.

"Obyekt" və "predmet" anlayışları bir-biri ilə sıx bağlıdır və bunların arasında oxşar cəhətlər çox olsa da, bunları eyniləşdirmək olmaz. Bunların başlıca fərqi ondan ibarətdir ki, əvvəla "obyekt" anlayışı "predmet" anlayışından genişdir; məsələn, fizikanın da, kimyanın da obyektı təbiətdir, lakin həmin elmlər təbiəti müxtəlif aspektlərdə öyrənir – biri maddələri və onların çevrilmələrini, digəri isə fiziki hadisələri tədqiq edir. İkincisi obyekt orijinala, predmet isə həmin orijinalın modeli ilə, hissəsi ilə əlaqədardır.

Pedaqogikanın obyektı pedaqoji gerçəklikdən ibarətdir. Pedaqoji gerçəklik dedikdə insanın həyata hazırlanmasını, onun hərtərəfli və ahəngdar inkişafına rəhbərlik prosesini, həyata hazırlayanla həyata hazırlanan arasındakı qarşılıqlı əlaqə nəzərdə tutulur. Nəzəri əlməliyə q ki, bu proses öz-özlüyündə deyil, yalnız tədqiqatla cəlb olunduqda, onun üzərində elmi araşdırmalar aparıldıqda obyekt yerində çıxış edir. Pedaqogikanın predmeti isə pedaqoji gerçəkliyin pedaqoji modelindən ibarətdir.

Pedaqogika **nəzəri və tətbiqi** elmdir. Pedaqogika özünün tətbiqi hissəsi üçün baza elmdir. O, digər elmlərdən bəzi ideyaları əxz edir, amma hər şeydən əvvəl özünün nəzəri tədqiqatlarına əsaslanır. Nəzəri pedaqogika pedaqoji elmlər sistemində daxil olan bütün elm sahələri üçün baza elmdir. Onların hamısının elmi nəzəri əsasını müasir nəzəri pedaqogika təşkil edir.

Pedaqogika elminin sürətlə diferensiasiyası nəticəsində o, artıq adi pedaqogika yox, ümumi pedaqogika statusunu almışdır. Hər bir elm kimi pedaqogika da öz müstəqilliyini saxlamaqla bir sıra başqa elmlərlə sıx əlaqədardır. Bu əlaqə ilk növbədə insanı başqa istiqamətlərdə öyrənən elmlərlə bağlıdır. Pedaqogika hər şeydən əvvəl **ümumi psixologiya, uşaq psixologiyası, pedaqoji psixologiya və sosial psixologiya** ilə əlaqədardır.

Bir elm kimi pedaqogikanın funksiyaları (vəzifələri) onun predmeti ilə şərtlənir, hansı ki, bu funksiyalar nəzəri-metodoloji əsaslarının işlənilib hazırlanması, nəzəriyyə və təcrübənin əlaqəsinin rasionallığı, bu fəaliyyətin qarşılıqlı əlaqələrini öyrənməkdən ibarətdir. Unutmayaq ki, pedaqogika özünün nəzəri və texnoloji funksiyalarını vəh-dətdə həyata keçirir.

Nəzəri funksiyalar üç səviyyədə təzahür edir:

1. **Təsviredici və izahedici səviyyə** (bu, qabaqcıl pedaqoji təcrübəni öyrənməkdir);
2. **Diagnostik səviyyə** (bu, pedaqoji hadisələrin vəziyyətini, pedaqoqun və şagirdlərin səmərəli fəaliyyəti-ni, onları təmin edən şəraiti və səbəbləri üzə çıxarmağı nəzərdə tutur);
3. **Proqnostik səviyyə** (bu, pedaqoji gerçəkliyi eksperimental yolla tədqiq etmək və onun əsasında varlığı dəyişdirməyin modelini qurmağı nəzərdə tutur).

Pedaqogikanın texnoloji funksiyası üç səviyyədə həyata keçirilir:

1. **Layihə səviyyəsi** (buraya tədris planları, proqramları, dərslik və dərs vəsaitlərinin, pedaqoji tövsiyələrin işlənilib hazırlanması və s. daxildir);
2. **Dəyişdirici səviyyə** (bu səviyyədə pedaqoji elmin nailiyyətləri təhsil praktikasını təkmilləşdirmək və yenidən qurmaq məqsədilə tətbiq olunur);
3. **Refleksiv və korrekktiv səviyyə** (bu səviyyə elmi-tədqiqatların nəticələrinin təhsil-tərbiyə praktikasına təsirinin yekunlarını qiymətləndirməyi və sonradan elmi-nəzəriyyə ilə praktik fəaliyyətin qarşılıqlı təsirini korreksiya etməyi nəzərdə tutur).

Pedaqogikanın müxtəlif bölmələri fərqləndirilir. Ənənəvi olaraq fərqləndirilən bölmələr bunlardır: **pedaqogikanın ümumi əsasları, didaktika, tərbiyəşünaslıq və məktəbşünaslıq.**

Əsas pedaqoji anlayışlar

Pedaqogika

Son dövrlərdə pedaqogikanın əsas anlayışları xeyli artmışdır. Şərti olaraq təlim, tərbiyə, təhsil, inkişaf, pedaqoji proses pedaqogikanın əsas anlayışları hesab oluna bilər.

Təlim – müəllimin rəhbərliyi altında bilik, bacarıq və vərdişlər qazanmağa yönəldilmiş pedaqoji prosesdir. "Ərəbcə "elm" kökündən əmələ gələn "təlim" – "öyrənmə", "elmi nəzəriyyə" mənalarında işlədilir.

Tərbiyə – yaşlıların əldə etdiyi bilik, bacarıq və təcürbənin yetişən gənə nəslə öyrədilməsidir. "Tərbiyə" ərəb sözüdür. Bu sözün kökündə «Rəbb» kəlməsi vardır. Mənası "Doğru yol göstərmək", "İslah etmək", "Yetişdirmək", "Ərsəyə çatdırmaq" deməkdir. «Rəbb» Allahın 99 adından biridir. Quranda «Allah» adından sonra ən çox işlənən (935 dəfə) "Rəbb" kəlməsidir ki, bu da "Tərbiyə edən", "Nəmət verən", "İnsanları mənəvi yüksəlişə aparan" deməkdir. "Mürəbbi" sözü də «Rəbb» kəlməsindən meydana gəlmişdir.

Təhsil – elm və məlumat əldə etmə, müntəzəm surətdə oxuyub-öyrənmək sayəsində əldə edilmiş bilik, bacarıq və təcürbənin məcmusudur. Təlim və tərbiyənin nəticəsində təhsil meydana gəlir. "Təhsil" də ərəb sözüdür. "Həsəl" sözündən əmələ gəlmişdir. Yəni "Nəticə", "Yekun" deməkdir.

Pedaqoji proses – təlim-tərbiyə prosesində öyrəndənlərin müxtəlif pedaqoji üsul və vasitələrdən istifadə etməklə öyrənmələrinin təlim və tərbiyəsinin pedaqoji əsaslar üzərində təşkilidir.

İnkişaf – insanın orqanizmində kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri prosesi və onun nəticəsidir. Şəxsiyyətin inkişafı obyektiv aləmin mürəkkəb prosesidir. Müasir elm bu prosesi dərinləndirərək öyrənmək üçün şəxsiyyətin inkişafının fiziki, psixi, mənəvi, sosial və digər komponentlərini (tərəflərini) göstərmişdir. Ona görə də elmdə insanın bioloji, psixoloji və sosial inkişafı anlayışları işlədilir. Pedaqogika şəxsiyyətin inkişafının həmin komponentləri ilə qarşılıqlı əlaqədə onun mənəvi inkişaf problemlərini də öyrənir.

Pedaqogikada şəxsiyyətin inkişafı dedikdə onun daha çox psixi, mənəvi inkişafı başa düşülür. Yəni, iradi keyfiyyətlər, yaddaş, hafizə, təsəvvür, təxəyyül, təfəkkür, diqqət, məsuliyyət və s. psixoloji keyfiyyətlər təlim və tərbiyə prosesində inkişaf edir. Şəxsin malik olduğu psixoloji xüsusiyyətlər pedaqoji prosesdə istər-istəməz, obyektiv şəkildə müəyyən dərəcədə inkişaf edir.

Pedaqogikanın tədqiqat metodları.

Pedaqogikanın mənbələri və başqa elmlərlə əlaqəsi

Elmin digər sahələrində olduğu kimi, pedaqogika üzrə tədqiqatlar da metodoloji əsasla istinad edir. ondan istiqamət alır. Hər bir didaktik, metodik axtarışlar metodoloji əsasla idarə olunur. Bir sözlə, metodologiyaya əsaslanmadan həqiqi elmi tədqiqat aparmaq mümkün deyil. "Metodologiya" yunan dilində "metodlar haqqında elm" deməkdir. Əslində çox geniş məzmunu malik olan metodologiya rəhbər prinsiplərə istinad edən elmi tədqiqatların silahı, elmi təhlilin və sintezin tələblərinin yerinə yetirilməsinin konkret vasitəsi rolunu oynayan nəzəri biliklər sistemidir. Pedaqoji metodologiya elmi-pedaqoji tədqiqatların əsas qaydaları, quruluşu, funksiyaları və metodları haqqında təlimdir.

Pedaqogikanın tədqiqat metodları

Elmi ədəbiyyatın öyrənilməsi və təhlil metodu, müşahidə, müsahibə, sorğu, pedaqoji eksperiment, anket-ləşdirmə, məktəb sənədlərinin öyrənilməsi, şagirdlərin yaradıcılıq məhsullarının öyrənilməsi, qabaqcıl təcrübənin öyrənilməsi, sosioloji tədqiqat metodları, modelləşdirmə, pedaqoji test və s. kimi metodlar tədqiqat metodlarına aiddir.

Müşahidə pedaqoji tədqiqat metodu kimi. Pedaqoji-psixoloji tədqiqatların təşkilində ən çox istifadə olunan və geniş yayılmış metod müşahidə metodudur. Müşahidə bizi əhatə edən varlığın uzun müddət ərzində məqsədə yönəlmiş, planlı şəkildə qavranılmasıdır. Müşahidə bizi əhatə edən varlığın dərk etmə mənbəyi olmaqla fikrimizə təkan verir. Adi seyr etmədən fərqli olaraq müşahidə məqsədli, planlaşdırılmış bir proses olduğundan dərk etmə prosesinin təminatçısı rolunu oynayır. Müşahidə zamanı şagird əşya və hadisə üzərində fikri fəaliyyət göstərir, hadisənin müəyyən cəhətini fərqləndirir, onları bir-biri ilə əlaqələndirir. Müşahidə ətraf aləm haqqında əldə olunmuş nəticə və ümumiləşdirmələrin həqiqiliyini praktikada yoxlamağa imkan verir.

Müsahibə. Bu metodun köməyi ilə hər hansı pedaqoji fakt və hadisəyə müəllimlərin, şagirdlərin və valideynlərin münasibəti müəyyən olunur, müəyyən təlim-tərbiyə hadisəsinin kimlərlə və nə məqsədlə aparılacağı öyrənilir. Pedaqoji müsahibəni planlaşdırmaq tələb olunur. Müsahibənin kimlərlə və nə məqsədlə aparılacağı hansı sualların və nə üçün məhz həmin sualların veriləcəyi əvvəlcədən ətraflı ölçülib biçilir. Bu metod əsasən informasiya əldə etmək və ya müşahidə zamanı aydın olmayan məsələləri aydınlaşdırmaq məqsədilə aparılır. Tədqiqat metodu kimi müsahibə daha canlı və təbii səciyyə daşıyır.

Pedaqogika

Müsahibənin dörd növü vardır:

1. Ümumi müsahibə (qabaqcadan mövzusu müəyyən olunmuş müsahibə);
2. Müəyyən problem üzrə aparılan müsahibə;
3. Qabaqcadan müəyyən olunmuş suallar üzrə aparılan müsahibə;
4. Intervü (əvvəlcədən planlaşdırılmış suallar əsasında aparılır və alınan cavablar yazılmaqla aparılır)

Anketləşdirmə. Anketləşdirmə metodu mahiyyəti etibarlı müsahibə metodunun yazılı şəkildə aparılmasıdır. Bu metodun tətbiqində başlıca məsələ anketin məzmunlu, dəqiq tərtib edilməsidir. Anketləşdirmə müsahibəyə nisbətən sət mənfi konstruksiyaya malikdir. Anket üçün suallar əvvəlcədən seçilir və mümkün olan yazılı cavablar da müəyyən edilir. Anket sorğusu həmişə eksperimentatorun respondentlərlə üzbəüz ünsiyyətdə olmasını tələb etmir. Bu metod tədqiqata daha çox şagirdi cəlb etmək imkanı verir. Anketləşdirmə ehtimalla əsaslanır. Tədqiqatın məqsədinə uyğun verilən suallara şagirdlərin cavabları təhlil olunur, kütləvi materialla ilk tanışlıq həyata keçirilir. Hazırda pedaqoji tədqiqatlarda açıq və gizli, adlı və adsız və s. anket sorğularından istifadə olunur.

Pedaqoji eksperiment. Pedaqoji eksperiment pedaqoji tədqiqat prosesində öyrənilən hadisənin effektivliyini müqayisəli şəkildə, sübutedici yolla aşkara çıxaran, düzgün, dəqiq, mötəbər nəticəyə gəlməyə imkan verən xüsusi növ empirik metodudur. Pedaqoji eksperiment tədqiqatın məqsədinə uyğun olaraq yeni şərait yaratmaq yolu ilə pedaqoji hadisəyə fəal təsir göstərir. Eksperiment təlim-tərbiyə prosesinin gedişində planlaşdırılmış şəkildə məqsədyönlü dəyişikliklər aparmağa, pedaqoji faktorların təsiri ilə xüsusi yaradılmış ictimai-tərbiyəvi mühitdə şəxsiyyətin tərbiyəsinin bu və ya digər cəhətini öyrənməyə imkan verir. Pedaqoji eksperimentlər yerinə yetirdiyi vəzifələrə görə üç növə ayrılır: **müəyyənləşdirici (diaqnostik), öyrədici, yoxlayıcı.**

Müəyyənləşdirici eksperiment. Bu eksperimenti təşkil edici eksperiment də adlandırılır. Pedaqoji psixoloji tədqiqatlarda müəyyənedici eksperiment xüsusi mərhələ kimi yüksək qiymətləndirilir. Müəyyənedici eksperimentdə tədqiqatçı yalnız araşdırılan pedaqoji sistemin vəziyyətini öyrənir, faktların əlaqəsini, hadisələr arasındakı asılılıqları müəyyənləşdirir. Pedaqoji tədqiqatın başlanğıcı, ilk pilləsi məhz müəyyənedici eksperimentdir. Bu prosesdə təlim-tərbiyənin **mövcud sistemi yoxlanır, pedaqoji-psixoloji diaqnostika aparılır.**

Öyrədici eksperiment. Öyrədici eksperiment adından məlum olduğu kimi, **eksperimental siniflərin şagirdlərinə tədqiqatçının hazırladığı yeni sistemi, yeni materialı, qaydanı, fəaliyyət növünü öyrətməyi nəzərdə tutur.** Bu zaman şagirdlərin şəxsi keyfiyyətlərinin yaxşılaşdırılması, formalaşdırılması üzrə iş gedir. Ona görə də formalaşdırıcı eksperiment hesab olunur. Öyrədici eksperiment yaradıcı, yaxud kökündən dəyişən də adlandırıla bilər.

Yoxlayıcı eksperiment. Eksperimental tədqiqatın nəticələrinin obyektivliyi onun necə yoxlanmasından da asılı olur. Eksperimental tədqiqatın nəticələri qiymətləndirilərkən didaktik prosesin komponentləri – müəllim, şagird, dərslik, dərs vəsaiti, didaktik material, iş şəraiti və s. nəzərə alınmalıdır. **Əvvəlki və təkrar yoxlayıcı eksperimentlərin nəticələrinin müqayisəsi fərziyyənin doğruluğu haqqında dəqiq və etibarlı fikir irəli sürməyə imkan verir.** Eksperimentin birinci mərhələsində – müəyyənedici eksperiment zamanı bərabər səviyyəli eksperimental və kontrol siniflərin hamısında sorğu eyni suallar əsasında aparılır. Onların hamısına eyni mətn üzrə yazı, eyni məsələ və misallar, eyni çalışmalar və s. verilir. Eksperimentdə dəqiq ölçmə və riyazi aparatdan bir vasitə kimi istifadə olunur.

İnduktiv və deduktiv metodlar. Bunlar empirik yolla alınan məlumatları məntiqi ümumləşdirmə metodlarıdır. İnduktiv metod fikrin inkişafının xüsusi mühakimələrdən ümumi nəticələrə doğru getməsinə nəzərdə tutur. Deduktiv metodda əksinə olur, fikir ümumi mühakimədən xüsusi nəticəyə doğru inkişaf edir.

Pedaqoji test. Pedaqoji test pedaqoji prosesin öyrənilən tərəfini ciddi nəzarət olunan şəraitdə obyektiv öyrənməyə imkan verən məqsədyönlü, hamı üçün eyni zamanda keçirilən yoxlamadır. Başqa yoxlama metodlarından fərqli olaraq test dəqiqliyi, sadəliyi, avtomatlaşdırma imkanları ilə seçilir. Pedaqogikada test, hər şeydən əvvəl, şagirdlərin təlim müvəffəqiyyətini yoxlamaq üçün tətbiq olunur.

Pedaqogikanın mənbələri:

- Azərbaycan dövlətinin və hökumətinin təhsil və tərbiyəyə dair qərarları, fərmanları və sərəncamları.
- Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin təhsil haqqında, müəllimlik peşəsi haqqında fikirləri.
- Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu;
- Klassik və müasir pedaqoqların fikirləri, onların əsərləri;
- Qurani-Kərim;
- Müasir pedaqoqların pedaqoji yaradıcılığı, tədqiqat əsərləri;
- Azərbaycan şifahi xalq yaradıcılığı nümunələri;
- Pedaqoji (məktəb) sənədlər;
- Qabaqcıl təlim-tərbiyə müəssisələrinin təcrübəsi;
- Qabaqcıl müəllimlərin iş təcrübəsi və s.

Pedaqogika

Pedaqogikanın psixologiya, sosiologiya, tarix, ədəbiyyat, fəlsəfə, ergonomika, anatomiya, fiziologiya, genetika, etika, biologiya və s. elmlərlə əlaqəsi var.

Pedaqogikanın sosiologiya ilə əlaqəsi. İnsanlar məhz tərbiyə vasitəsilə sosiallaşır, cəmiyyətin sosial təşkilatına qoşulur. İnsanlara formalaşma prosesində məqsədyönlü tərbiyə ilə yanaşı sosial mühit, sosial münasibətlər də təsir edir. Digər tərəfdən tərbiyəvi təsirlər bilavasitə sosial mühitdə reallaşır, həyata tətbiq edilir.

Pedaqogikanın fiziologiya ilə əlaqəsi. Bu əlaqə müxtəlif istiqamətlərdə başa düşülür. Bəzi müəllimlərin fikrincə, təlim və tərbiyə məsələləri bioloji faktlardan çıxış etməlidir. Guya sinir fəaliyyəti haqqında elm olan refleksologiya pedaqogikanın əsasını təşkil etməlidir.

Pedaqogikanın psixologiya ilə əlaqəsi. Pedaqogika ilə psixologiyanın əlaqəsini təmin edən insanın psixikasıdır: psixikanı hər iki elm tədqiq edir. Psixikanın inkişaf qanunauyğunluqlarını və mərhələlərini əsasən psixologiya, təlim və tərbiyə zamanı uşaqların psixikasında baş verən dəyişikliklər nə qədər dərindən öyrənilir və nəzərə alınarsa, çıxarılan nəticələr və verilən məsləhətlər bir o qədər əsaslı olur. Psixikanın, yəni qavrayışın, təşviqatının, təfəkkürün, iradənin, diqqətin və digər psixi proseslərin və psixi xüsusiyyətlərin necə formalaşdığına psixologiya cavab verir, pedaqogika onları nəzərə alaraq nə öyrətmək, nə vaxt və necə öyrətmək suallarına cavab verir.

Pedaqogikanın etika ilə əlaqəsi. Pedaqogika etika ilə qarşılıqlı əlaqəlidir. Fəlsəfi elm olan etika, əxlaq tərbiyəsinin əsasını təşkil edir. Pedaqoji prosesdə əxlaqın meydana gəlməsi, təşəkkülü haqqında məlumatlar da əhəmiyyətli yer tutur.

Pedaqogikanın sahələri və ya pedaqoji elmlər sistemi

Pedaqoji elmlər sistemi pedaqoji gerçəkliyi öyrənən elmlərin vəhdəti kimi başa düşülür. Pedaqogika elmi ilk növbədə özündə "Ümumi pedaqogika"ni birləşdirir. Pedaqogikanın digər sahələri ondan ayrılır. **Ümumi pedaqogikaya daxildir:**

1. Pedaqogikanın ümumi əsasları;
2. Didaktika (təlim və təhsil nəzəriyyəsi);
3. Tərbiyənin nəzəri məsələləri;
4. Məktəbsüənəslıq.

Pedaqoji elmlər sistemi əsasən aşağıdakılardır:

Məktəbəqədər pedaqogika, ibtidai təhsil pedaqogikası, məktəb pedaqogikası, ali məktəb pedaqogikası, magistr pedaqogikası, ailə pedaqogikası, sosial pedaqogika, xalq pedaqogikası, yaş pedaqogikası, müqayisəli pedaqogika, korreksiyaedici pedaqogika, yaşlıların pedaqogikası, idman pedaqogikası, tibbi pedaqogika, pedaqogika tarixi, hərbi pedaqogika, xüsusi pedaqogika (surdopedaqogika, tiflopedaqogika, oliqofrenopedaqogika, loqopediya) və s.

Pedaqoji cərəyanlar

Ayrı-ayrı ölkələrdə ictimai, iqtisadi və siyasi quruluşun müxtəlifliyi ilə əlaqədar müxtəlif pedaqoji cərəyanlar yaranmışdır.

Praqmatizm pedaqogikası. Praqmatizm, yunan mənşəli "pragmatos" sözünə uyğundur, iş və ya əməl deməkdir. Praqmatizm fəlsəfi cərəyan kimi cəmiyyətdə bütün fəaliyyətin əsasını obyektiv mənada anlaşılan əməl-də, təcürbədə görür. *Həyatda məktəblilərin iştirakını təmin etmək, uşaqların marağına diqqət yetirmək və fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almaq, məktəbin ictimai həyatla əlaqəsini təmin etmək, tərbiyələndirici təlimə üstünlük vermək, təlimdə şagirdlərin fəallığına nail olmaq praqmatizm pedaqogikasının başlıca xüsusiyyətləridir.* Praqmatizm pedaqogikası cəmiyyəti yeniləşdirmək üçün tərbiyəni əsas sayır. Bu pedaqogikanın ideoloqları hesab edirlər ki, tərbiyə cəmiyyəti istənilən şəkildə düzəldə bilər, məktəb cəmiyyətdən asılı deyil, əksinə cəmiyyət məktəbdən asılıdır. Onlar tərbiyədə son məqsədi, perspektivləri qəbul etmir. Onların fikrincə, məqsəd odur ki, konkret situasiyada uşağın gözlənilmədən meydana çıxan maraq və tələbi ödənilsin.

Ekzistensializm pedaqogikası. Ekzistensializm əslində fəlsəfi cərəyandır, latın sözüündən (eksistentia) əmələ gəlmişdir. Mövcudluq deməkdir. Bu fəlsəfə hər kəsin özünə gün ağlmasını, heç kimdən imdad gözləməməsini tələb edir. Ekzistensializm Fransada, Almaniya, ABŞ-da daha geniş yayılmışdır. *Təlim və tərbiyə işini mövcudluq fəlsəfəsi əsasında qurmağa çalışan pedaqoqlar isbat etməyə çalışmışlar ki, adamın xarakterini formalaşdıran təlim, tərbiyə deyil, şəxsin özüdür, insan təbiəti dəyişməzdir. Nə müəllim, nə də valideyn*

Pedaqogika

uşağın daxili aləminə nüfuz edə bilməz. Bu fəlsəfi baxışlara malik olanların dünya haqqında fikirləri subyektiv səciyyə daşıyır. Onların fikirlərinə görə, dünya həqiqətdir, həqiqət isə insanın məsələyə yanaşmasından asılıdır. Ekzistensialistlər düşünür ki, məktəb şagirdlərə özlərini tanımağa və cəmiyyətdə öz yerlərini müəyyən etməyə köməklik göstərən məkandır.

Neotomizm pedaqogikası. Neotomistlər insanın və onun ictimai həyat tərzini formalarının ilahi qüvvə tərəfindən yarandığını iddia edirlər: insan onu yaradanı daim yadda saxlamalı, ondan həya etməli, ona itaət göstərməlidir. *Neotomistlərin fikrincə, dini görüş real bilikdən üstündür. Onlar dövlət məktəblərində də dinin tədris olunmasını, bütün fənlərin tədrisinə dinin sirayət etməsini istəyirlər.*

Pedaqoji futurologiya. Futurologiya latın sözü "futurum" (gələcək) və yunan sözü "logiya" (nəzəriyyə) birləşməsi olub gələcək haqqında nəzəriyyə mənasını verir. Pedaqoji futurologiya təhsilin gələcək inkişaf yollarını, məktəbin necə olacağını müəyyənləşdirməyə çalışır. Onların pedaqoji fikirlərində müxtəlif fərqlər olsa da, ümumi cəhətlər də vardır. *Onlar isbat etməyə çalışırlar ki, gələcəkdə "cəmiyyət məktəbsiz" olacaq, məktəblər "tədris mərkəzləri" nə, "evdə məktəblərə" çevriləcək, müxtəlif texniki vasitələrdən, xüsusən elektron vasitələrindən geniş istifadə olunacaq, fərdi təlim üstünlük təşkil edəcəkdir.*

Konstruktivizm mahiyyətcə, əsas prinsipi yeni biliklərin, ideyaların əvvəlcədən bildiyimiz ideyaların sintezi yolu ilə əldə edilməsi haqqında nəzəriyyədir. Bu, o deməkdir ki, bilik passiv olaraq alınmır. Bu, insanların necə öyrənməsi haqqında tədqiqata əsaslanan təlimə bir yanaşmadır. Bir çox tədqiqatçılar deyirlər ki, hər bir fərd biliyi başqalarından almaqdan daha çox onu özü "qurur, yaradır". Konstruktiv öyrənməyə necə nail olmaq haqqında bir sıra fikirlər vardır, lakin əksər təhsil işçiləri inanırlar ki, şagirdlər mücərrəd anlayışları araşdırmalar, mühakimələr və müzakirələr vasitəsilə daha yaxşı dərk edirlər. Yəni, öyrənmələrin beyni müəllimin üzərində yazdığı yazı taxtası deyildir.

Şəxsiyyətin inkişafı və tərbiyəsi haqqında müxtəlif nəzəriyyələr və konsepsiyalar

Şəxsiyyət müasir pedaqogika və psixologiya elmində biogenetik, sosiogenetik və psixogenetik elementlərin məcmusu hesab edilir.

Şəxsiyyət sözü latın dilində "Persona" deməkdir. İnsan bir fərd kimi dünyaya gəlir, sosial həyat şəraitində inkişaf edərək şəxsiyyətə çevrilir.

Inkişaf ümumiyyətlə canlı varlıqlara xas olub, hərəkət, tərəqqi və yaradıcılıqla səciyyələnir. İnsan dünyaya gəldiyi gündən inkişaf edərək keyfiyyətcə bir-birindən fərqlənən anatomik, fizioloji, psixoloji və sosial dəyişikliklərlə səciyyələnir. İnkişaf insan orqanizmində cəmiyyət və keyfiyyətin dəyişiklikləridir. İnkişaf nəticəsində insan bioloji növ və sosial vəücud kimi təşəkkül tapır və inkişaf edir. İnsanın bioloji inkişafı onun fiziki inkişafı ilə xarakterizə olunur. Fiziki inkişafa morfoloji, biokimyəvi və fizioloji inkişaf daxildir. Sosial inkişaf isə özünü insanın psixi, mənəvi intellektual inkişafında təzahür etdirir.

Pedaqogika və psixologiya elmində şəxsiyyətin inkişafı və tərbiyəsi ilə bağlı əsas üç istiqamətdə fikir və mülahizələr yürüdülmür:

1. **Bioloji istiqamət;**
2. **Sosioloji istiqamət;**
3. **Biososioloji istiqamət.**

Bioloji istiqamətin nümayəndələri şəxsiyyəti sırf təbii varlıq hesab etməklə onun bütün davranışını anadan olarkən özü ilə gətirdiyi, ona xas olan tələbatların, maraqların, instinktlərin təsiri ilə izah edirlər.

Sosioloji istiqamətin nümayəndələri insanın bioloji varlıq kimi doğulmasını qəbul etməklə yanaşı, ünsiyyətdə olduğu sosial qrupların təsiri ilə təcridən sosiallaşması fikrini də müdafiə edirlər.

Biososial istiqamətin nümayəndələrinin fikrincə, psixi proseslərin (duyğu, qavrayış, təfəkkür və s.) bioloji təbiəti (xassəsi) olsa da, şəxsiyyətin təcrübəsi, siyasi, əxlaqi-mənəvi baxışları, maraqları, qabiliyyətləri və s. sosial hadisələr kimi formalaşır

Şəxsiyyətin inkişafı və tərbiyəsinə təsir göstərən **amillər**:

- irsiyyət;
- mühit
- tərbiyə

İrsiyyət dedikdə valideynlərdən uşaqlara müəyyən keyfiyyət və xüsusiyyətlərin irsən keçməsi başa düşülür. Uşağın malik olduğu irsi və anadangəlmə əlamətlər uşaq şəxsiyyətinin inkişafı üçün müəyyən fizioloji imkan rolunu oynayır.

Şəxsiyyətin inkişafına **mühit** amili qüvvətli təsir göstərir. İnsan şəxsiyyətinin inkişafına sosial mühit və təbii mühit təsir göstərir. Sosial mühit dedikdə insanın həyat fəaliyyətini, inkişafını əhatə edən xarici şərait nəzərdə tutulur.

Pedaqogika

Səxsiyyətin inkişafında **tərbiyə** amili şəxsiyyətin formalaşmasında həmişə dinamik, hərəkətdə və inkişafda olan amillərdəndir. Hələ antik dövrün böyük filosofu Platon deyirdi ki, insanı düzgün tərbiyə etsək, o, sakit və ilahi məxluq olar. Əgər onu tərbiyə etməsələr və ya yanlış tərbiyə versələr, o zaman o, yer üzərində olan şeyvənin ən vəhşisi olar. O deyirdi ki, dövlətin gücü insanların tərbiyəsindən asılıdır.

**Didaktika. Təlim prosesi.
Mənimsəmə prosesinin quruluşu**

"Didaktika" **təlim və təhsil** haqqında elmdir. "Didaktika" yunanca "Didaktos" sözündən əmələ gələn "öyrədən" deməkdir. İlk dəfə V.Ratke (1571-1635) və Y.A.Komenski (1592-1670) tərəfindən bu termin işlədilmişdir.

Didaktika pedaqogikanın əsas bölmələrindən biridir. Didaktikanın predmeti-müəllimin rəhbərliyi altında müxtəlif tip təlim-tərbiyə müəssisələrində həyata keçirilən təhsil və təlim prosesidir. Didaktikanın funksiyaları: nəzəri və praktiki funksiyalar.

Didaktikanın obyekt-təlimin qanunauyğunluqları, məqsədi, prinsipləri, təhsilin məzmununun elmi əsasları, metodları, formaları və vasitələridir.

Ümumi didaktika təlim prosesini onu yaradan amillər, baş verdiyi şəraitlər və gəlidiyi nəticələri ilə birlikdə təqdim edir. O, təlim prosesinin qanunauyğunluqlarını öyrənir, planlaşdırılmış məqsədlər və qoyulmuş məsələlərin həllini təhlil edən təşkili forma və vasitələrini təyin edir.

Xüsusi didaktikalar təlim prosesinin cərəyan etməsi qanunauyğunluqlarını, müxtəlif təlim fənlərinin tədrisinin forma və metodlarını öyrənir. Xüsusi didaktikaları tədrisin metodikası adlandırırlar.

Təlim – müəllimin rəhbərliyi altında bilik, bacarıq və vərdislər qazanmağa yönəldilmiş pedaqoji prosesdir.

Təlim – öyrədənlə öyrənilər arasında qarşılıqlı fəaliyyətə əsaslanan pedaqoji proses olaraq, öyrədən şəxsin öyrənilərdə şüurun, intellektual səviyyənin, mənəvi, əxlaqi və psixoloji keyfiyyətlərin inkişafına, bilik, bacarıq və vərdislərin mənimsənilməsinə istiqamət verir, əlverişli şərait və imkan yaradır.

Təlim – qarşıya qoyulmuş məqsədə müvafiq olaraq şagirdlərin bilik, bacarıq, vərdisləri mənimsəməsinə, əqli qabiliyyətləri və potensial imkanlarının inkişafına, özünütəhsil bacarıqlarının möhkəmləndirilməsinə, onlarda dünyagörüşün formalaşdırılmasına xidmət edir.

Təlim – insanı müxtəlif ictimai-faydalı fəaliyyət üçün zəruri olan bilik, bacarıq və vərdislərlə silahlandırmaq prosesi olmaqla yanaşı insanda özünün psixi proseslərini idarə etmək, məqsədi naminə öz fəaliyyətini nizamlamaq və təcrübə seçmək, bunları istiqamətləndirmək bacarığının təşəkkülünə də bilavasitə kömək edir.

Təlim prosesi – şagirdlərin dünyagörüşünün inkişafı probleminə istiqamətlənir, onlarda "şəxsiyyət azadlığı" kimi çox mühüm keyfiyyətin formalaşması şəraitini yaradır. Təlim təhsiləmə prosesi kimi anlaşıla bilər. Təlim prosesində şagirdlər elmi bilikləri mənimsəyir, müəyyən bacarıq və vərdislər əldə edirlər.

Təlim prosesi – müəllim və şagirdlərin müəyyən quruluşa malik olan ehtiyat fəaliyyətidir ki, bilik, bacarıq və vərdislər sistemi, təlimin forma, növ və metodları, didaktik, əyani və texniki vasitədən ibarət komponentlərindən istifadə edərək şagirdlərin təhsil, tərbiyə və inkişafını təmin etməyə yönəldilir". (M.M.Mehdizadə)

Təlim prosesi – müəllimin rəhbərliyi altında şagirdlərin həyata hazırlanmasını sürətləndirmək məqsədilə onların bilik, bacarıq və vərdislərini daha səmərəli təmin etməyə istiqamətləndirən ehtiyat pedaqoji prosesidir ki, burada şagirdlərin imkanlarına uyğun inkişaf dərəcəsində əqli, əxlaqi, psixi və əməli fəaliyyətə cəlb olunma aktları qanunauyğun şəkildə vahid halında həyata keçirilir.

Ərəbcə "elm" kökündən əmələ gələn "təlim" – "öyrənmə", "elmi nəzəriyyə" mənalarında işlədilir.

Təlim iki tərəfli pedaqoji prosesdir: öyrədənlə öyrənilər arasında qarşılıqlı fəaliyyətdir. Öyrədən şəxsin təlim zamanı üç istiqamətdə fəaliyyət göstərir:

- Bilik, bacarıq və vərdislər vasitəsilə öyrənilən şəxslərdə şüurun, psixikanın inkişafına diqqət yetirir.
- Həmin bilik və bacarıqların aşılmasına qayğısına qalır.
- Zəruri olan mənəvi, psixoloji keyfiyyətlərin inkişafı üçün kompleks həyata keçirir.
- Təlim həm təhsilləndirici, həm tərbiyəçidir, həm də inkişafetdirici vəzifələri kompleks həyata keçirir.

Diferensial təlim – təhsilənilən şəxsiyyətinə yönəlməmiş təlimdir. Diferensial təlim – təlimi fərdiləşdirməyə imkan verir. Təlimdə diferensiasiya bir neçə istiqamətdə aparıla bilər:

1. Təhsilənilənlərin maraqlarına görə;
2. Təhsilənilənlərin ixtisasına görə;
3. Təhsilənilənlərin qabiliyyətlərinə görə (ümumi qabiliyyətlər xüsusi qabiliyyətlər və s.).

Diferensial təlim müxtəlif səviyyəli təlim-təhsil-tərbiyə prosesinin elə təşkilini nəzərdə tutur ki, hər bir təhsilənin tədris materialını öz qabiliyyətinə və öz imkanlarına uyğun şəkildə mənimsəməyə imkanı əldə etsin.

Bu halda baza bilikləri müxtəlif səviyyələrdə mənimsənilmiş olur. Təhsilənin təlim-ıdrak fəaliyyəti qiymətləndirilərkən, onun sayı və yaradıcılığı nəzərə alınır.

Təlimin əsas komponentləri müəllim və şagirdədir.

Təlim prosesinin **hərəkətverici qüvvəsi** təlimin gedişində irəli sürülən tədris və praktik vəzifələrin şagirdlərin mövcud bilik, bacarıq və zehni inkişafının səviyyəsi arasında olan ziddiyyətlərlə bağlıdır.

Təlim motivləri

Motiv (latınca "movere" – hərəkətə gətirmək, təkan vermək deməkdir) dedikdə tələbatların təmin olunması ilə əlaqədar olaraq insanı fəaliyyətə təhrik edən amillər nəzərdə tutulur. Təlim motivləri – idrak motivləri və sosial motivlər olmaqla iki böyük qrupa bölünürlər. Əgər şagirdin fəallığı ayrı-ayrı fənlərin tədrisi prosesində öyrənilən obyektlərə yönəlmişdirsə bunlar idrak motivləridir. Əgər təlim prosesində şagirdin fəallığı başqa adamlara münasibət sahəsinə yönəlsə bu zaman sosial motivlər yaranmış olur.

Təlim prosesinin funksiyaları (vəzifələri)

Təhsilləndirici funksiya – ilk növbədə bilik, bacarıq, vərdişlərin formalaşdırılmasına yönəldilir. *Bilik* – elmin təbiət, cəmiyyət və təfəkkürə aid fakt, məlumat, anlayış, qanun, qayda, nəzəriyyələrin anlanması, hafizədə saxlanması və yenidən təsvirinə deyilir. Bu funksiyanın həyata keçirilməsi biliklərin tamlığını sistemliliyini və dərk edilməsini təmin edir. *Bacarıq* biliklərə əsaslanaraq hər hansı əməliyyatları yerinə yetirmək qabiliyyətinə deyildir. Başqa sözlə, bacarıq biliklərin tətbiq edilməsi deməkdir. Bacarıq elə bir fəaliyyətdir ki, burada əqli və praktik fəaliyyət uzlaşdırılaraq aydın dərk olunmuş məqsədə doğru yönəldilir. Bacarıqlar qarşıya qoyulmuş vəzifə və şəraitlə əlaqədar olaraq mənimsənilmiş biliklər əsasında şagirdlər tərəfindən yerinə yetirilən kompleks təsirlər kimi özünü göstərir. *Vərdiş* – şüurlu fəaliyyətin avtomatlaşdırılmış komponentinə deyilir. Bu elə bir fəaliyyətdir ki, dəfələrlə təkrar etmək sayəsində bilik və bacarıqlar səhsiz və dürüst yerinə yetirilir.

2. **Tərbiyəedici funksiya** – təlimin tərbiyəedici funksiyası sözügedən sosial prosesin təbiətindən irəli gəlir. Təlim prosesində şagirdlərin baxışları, elmi dünyagörüşü, əxlaqi və estetik təsəvvürləri formalaşır. Təlim prosesində həmçinin şəxsiyyətin tələbatları, fəaliyyətinin motivləri, dəyərləri formalaşır.

3. **Təlimin inkişafetdirici vəzifəsi.** Təlimin prosesində bilik, bacarıq və vərdişlərin mənimsənilməsindən başqa həm də onların inkişafı baş verir. O, bütün istiqamətlərdə cərəyan edir: nitq, təfəkkür, diqqət, hafizə, emosional keyfiyyətlər, iradi keyfiyyətlər, fəallıq, təşəbbüskarıq və s. Ona görə də deyə bilərik ki, təlim prosesi məktəblinin həyatına daxil olaraq onu hərtərəfli inkişaf etdirir.

Təlimin mərhələləri və onların ardıcılığı belədir: 1) yeni tədris materialının qavranılması; 2) biliklərin, bacarıq və vərdişlərin formalaşması; 3) biliklərin, bacarıq və vərdişlərin möhkəmləndirilməsi və tətbiqi; 4) müvafiq-fəaliyyətin hesaba alınması və qiymətləndirilməsi.

Təlimin prinsipləri

Elmilik prinsipi xüsusi bir əhəmiyyət kəsb edir. Orta məktəbdə elmilik prinsipi demək olar ki, bütün tədris fənlərinin strukturunu və məzmununu nəzərdən keçirib dəyişdirmişdir. Bu prinsip hər bir fənnin məzmununda elmin əsas, inkişaf meyillərini əks etdirən və eyni zamanda müvafiq yaşda olan uşaqların başa düşə biləcəyi aparıcı ideyaları müəyyənləşdirməyi tələb etmişdir.

Təlimdə müvafiqlik prinsipi. Bu prinsipin təlim prosesində özünə yer alması üçün başlanğıc rolunu oynamaqla yanaşı müvafiq qaydaların da formalaşdırılmasına və praktik olaraq istifadəsinə əsas yaradır.

Nəzəriyyə ilə praktikanın əlaqəsi prinsipinin əsasını klassik fəlsəfənin və müasir qnoseologiyanın əsas müddəası olan "praktika həqiqətin meyarıdır" qənaəti təşkil edir. Bununla yanaşı nəzəriyyənin praktika ilə əlaqəsi prinsipini bir çox fəlsəfi, pedaqoji və psixoloji müddəalar şərtləndirir.

Şüurluluq və fəallıq prinsipi təlim prosesində şagirdlərin fəaliyyətinin xarakterini, onların təlimə münasibətini əks etdirir, şagirdlərin idrak fəaliyyətinə və bu fəaliyyətə rəhbərlik işinə başlıca istiqamət verir.

Təlimdə sistemlilik və ardıcılıq prinsipi. Təlimdə elmilik, sistemlilik, varislik bilik, bacarıq və vərdişlərin ardıcıl surətdə inkişafı üçün yalnız yeni biliklər arasında deyil, habelə tam, vahid sistemin ünsürləri

psixologiya

biliklər arasında da müvafiq əlaqə yaratmaq üçün keçilmiş materiala arxalanmaqda yeni həqiqətlərin kəşfinə deyil, artıq kəşf olunmuş həqiqətlərin mə-

Təlimdə möhkəmləndirmə prinsipi yeni həqiqətlərin kəşfinə deyil, artıq kəşf olunmuş həqiqətlərin mə-

Şagirdin yaş və fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması prinsipi klassik didaktikada müyəssərlik kimi formalaşmışdır: "Yaşauyğun olmayan heç bir şeyi zorla qəbul etmə" (Y.A.Komenski), "Şagirdlərə hələ müyəssər olmayan şeyi heç vaxt öyrətmə" (A.Disterveq), "Uşaq öyrənmək üçün yetişməkdən əvvəl onu öyrətməyə başlamayın" (K.D.Uşinski)- hazırda bu cür yanaşma məhdud sayılır. Təlim, onun müxtəlif funksiyaları yalnız o zaman səmərəli olar ki, müasir şagirdin yalnız yaş xüsusiyyətlərini deyil, bələ onun bütün mühüm imkanları da nəzərə alınsın.

Təlimdə əyanilik prinsipi. Əyanilik prinsipinin tarixi qədimdir. O, təlimi mücərrəd sözlər üzərində deyil, uşaq tərəfindən bilavasitə qavranılan konkret şeylər və hadisələr üzərində qurmağı nəzərdə tutur.

Təlimdə əməkdaşlıq prinsipi. Təlimdə müəllim və şagird fəaliyyəti bir-birini şərtləndirir.

Təlimin həyatla, quruculuq işi ilə əlaqələndirilməsi. Yəni təlim işi bilavasitə həyatın tələbləri ilə əlaqələndirilməli, həyatla bağlanılmalıdır. Orta ümumtəhsil məktəblərində tədris edilən hər bir elmin həyat əhəmiyyəti şüurlu sürətdə dərk etdirilməlidir.

Təlimin mövcud əxlaq normalarına uyğun tərbiyələndirməsi. Bu prinsip pedaqoji qanunauyğunluqlardan biridir. Belə ki, öyrənmələr təlim prosesində biliklərə yiyələnməklə yanaşı həm də tərbiyə olunurlar. Təlim materiallarının məzmunu elə qurulur, tərtib edilir ki, o, həm də mövcud əxlaq normaları baxımından tərbiyə edir. Təlim öz məzmunu ilə yanaşı təşkili formaları, səmərəli üsul və vasitələri ilə öyrənmələrin əxlaqına, dünya-görüşünə, onlarda psixi proseslərin inkişafına təsir göstərir. Yəni təlim prosesi tərbiyələndirmə vasitəsinə çevrilir.

Təlimin amilləri

Məlum olduğu kimi, təlim prosesinin gedişinə və nəticələrinə çoxlu sayda müxtəlif səbəblər təsir göstərir. Səmərəverən səbəbləri və amilləri bilmək pedaqoji hazırlığın özəyini təşkil edir.

Birinci baş amil "tədris materialı"dır. Tədris informasiyası iki yerə ayrılır:

1. Koqnitiv informasiya (bilik verən informasiya);
2. İdarəedən informasiya (koqnitiv informasiyanı necə mənimsəmək haqqında siqnal). "Tədris materialı" olduqca özünəməxsus informasiyadır. Başqa informasiya ilə müqayisədə o, pedaqoji cəhətdən işləmiş nəticələr məhz həmin informasiyanın pedaqoji cəhətdən işlənilmə səviyyəsindən, keyfiyyətindən asılıdır.

İkinci baş amil "təşkilat- pedaqoji təsir" amilidir. O, çox sayda səmərəverən səbəbləri özündə birləşdirir. Bu səbəblər müəllimin fəaliyyətini, tədris prosesinin təşkilinin keyfiyyət səviyyəsini, tədris və pedaqoji əməyin şəraitini xarakterizə edir. Bu amilin tərkibində iki kompleks amil vardır:

1. Dərstdə təşkilatı-pedaqoji təsir;
2. Sinifdaxaric və məktəbdənkənar məşğələlərdə təşkilatı – pedaqoji təsir.

Üçüncü baş amil "şagirdlərin oxumağa qabiliyyəti"dır. Bu, şagirdlərin oxumağa qabiliyyəti (yararlılığı) və müəyyən olunmuş müddətdə layihələşdirilmiş nəticələrə nail olmaq imkanlarıdır. Oxuma qabiliyyətinə fərdi və qrup (kollektiv) halında baxmaq məqsədəuyğundur. Burada iki kompleks amil vardır:

1. Dərstdə oxumağa qabillik;
2. Sinifdaxaric və məktəbdənkənar fəaliyyətdə oxumağa qabillik.

Dördüncü baş amil "vaxt"dır. Onu da iki yerə bölmək olar:

1. Bilavasitə dərstdə sərf olunan vaxt;
 2. Müstəqil surətdə oxumağa sərf olunan vaxt.
- Dərstdə sərf olunan vaxta biliklərin qavranılmasına və ilkin mənimsənilməsinə, öyrənilən biliklərin sonra keçən, məqsədəuyğun olaraq informasiyanın hafizədə saxlanılmasına, təlimi başa vurandan biliklərin, bacarıqların tətbiqinə, təkrarın və möhkəmləndirmənin dövrü aparılmasına, təlimi başa vurandan hazırlaşmağa və cavab verməyə sərf olunan vaxta ev tapşırıqlarının yerinə yetirilməsinə və fakültativlərə və əlavə məşğələlərə getmək, dərnəklərdə iştirak etmək, maraqlı kursları üzrə məşğələlərdə məşğul olmaq üçün sərf olunan vaxt və s. aiddir.

Təlimin təşkili formaları bunlardır:

- ✓ Yeni materialın qavranılmasını təmin edən dərslər;
- ✓ Bilik və bacarıqların formalaşmasını təmin edən dərslər;
- ✓ Bilik, bacarıq və vərdişlərin təkmilləşdirilməsini təmin edən dərslər;
- ✓ Bilik və bacarıqların inkişaf dərəcəsinin yoxlanılması olan dərslər;
- ✓ Kombinə edilmiş dərslər.

Təlim prosesinin təşkilinin digər formaları (köməkçi formaları) sırasına dərnəklər, praktikumlar, seminarlar, konfranslar, məsləhətlər, fakültativ məşğələlər, tədris ekskursiyaları, şagirdlərin müstəqil işləri (evdə) və s. aiddir. Bu formalar şərti olaraq köməkçi formalar adlanır, ola bilər ki, onlardan bəziləri məsələn, seminarlar, evdə müstəqil işlər, fakültativ məşğələlər, ekskursiyalar müəyyən vaxt təlimin təşkilinin əsas forması statusunda çıxış etsin.

Təlimin metodları

Təlim prosesində qarşıya qoyulmuş təhsil, tərbiyə və inkişaf vəzifələrinin həllinə yönələn, təlimin qanunauyğunluqlarından irəli gələn prinsiplərlə şərtlənən, müəllim və şagirdlərin fəaliyyətinin dialektik vəhdətini təmin edən qaydalar sisteminə (təlim sisteminin komponentinə) təlim metodu deyilir. Şərh, mühazirə, seminar, müsahibə, izah, kitab üzərində iş müşahidə, illüstrasiya, demonstrasiya (əşya, cihaz, alət və ya vasitələrin dinamikasının açılması, diafilmlər, kinofilmlər, təcrübələr və s.), laboratoriya və praktiki işlər, çahşmalar təlimin metodlarına aiddir.

Təlim prosesinə metodik yanaşmanın növləri

1. Passiv ənənəvi təlim. (Ənənəvi təlim prosesində müəllim fəaldır, şagirdlər isə passiv dinləyicidirlər. Müəllim deyir, şagirdlər eşidir. Belə dərslər prosesində qarşılıqlı əlaqə, əks əlaqə yoxdur.);
2. Müasir fəal təlim. (Fəal təlim metodu elə təlim metodudur ki, dərslər prosesində müəllimlə şagird arasında qarşılıqlı əlaqə, münasibət, ünsiyyət, müəllim-şagird əməkdaşlığı vardır. Şagirdlər passiv dinləyici deyillər. Onlar dərslərin fəal iştirakçılarıdır, müəllimin yaxın köməkçisidirlər. Əgər passiv təlim metodunda müəllim əsas fiqur, əsas sima idisə, indi müəllim və şagird birlikdə dərslərin əsas qurucusu, təşkilatçılarıdır.);
3. Yeni İnteraktiv təlim. (Müəllimin başlıca vəzifəsi şagirdlərə yardımçı olmaqdan, təlim prosesində şagirdlərin fəaliyyətini əlaqələndirib onlara yaradıcı axtarışa həvəs yaratmaqdan, axtarıb araşdırmağı, nəyi harada öyrənməyi öyrətməkdən ibarətdir. İnteraktiv təlim metodları özü də fəal təlim prosesinə daxil olan metodlardır. Burada biliyin əsas qrup və cütlərlə iş formalarından müntəzəm şəkildə istifadə etməklə axtarıb tapılması ön plana çəkilir.

Təlimin mahiyyəti

Təlim prosesi obyektiv gerçəkliyin çox mürəkkəb prosesidir. Bu prosesin xarakterik əlamətləri:

- ✓ İkitərəfli xarakter;
- ✓ müəllimin və şagirdlərin birgə fəaliyyəti;
- ✓ müəllim tərəfindən rəhbərlik;
- ✓ prosesin planauyğun təşkili və idarə olunması;
- ✓ şagirdlərin yaş inkişafının qanunauyğunluqlarına müvafiqlik və s.

Pedaqoji texnologiyalar

Praktik mənada pedaqoji texnologiya dedikdə, qarşıya qoyulmuş məqsədə uyğun olaraq bilik, bacarıq, vərdiş və münasibətləri formalaşdırmaq və onlara nəzarəti həyata keçirmək üçün əməliyyatlar kompleksi başa düşülür. **Pedaqoji texnologiyada müəllimin fəaliyyətini aşağıdakı funksional komponentlərə ayırmaq olar:**

1. **Qnostik (idraki) komponent** (təlim, təhsil-tərbiyənin məqsədləri, tədris etdiyi fənnin məzmunu barədə biliklər, şagirdləri öyrənmək, təlim prinsiplərini və texnologiyalarını öyrənmək, öyrədici və tərbiyəedici məşğələlər keçirmək və s.)
2. **Layihələşdirici komponent** (Uzaq məqsədləri (pespektivləri), əməliyyatları, vasitələri özündə birləşdirir; layihələşdirmə cinsi fərqlər nəzərə almaqla həyata keçirilməlidir)
3. **Konstruktiv komponent** (Qarşıdakı məşğələni hazırlamaq üçün əməliyyatlar komplektini nəzərdə tutur)

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

4. **Təşkilatçılıq komponenti** (Məşğələləri hazırlamaq və keçirmək üçün əməliyyatlar kompleksini)

5. **Kommunikativ (ünsiyyət) komponent** (Şagirdlərlə qarşılıqlı ünsiyyət prosesi zamanı fəaliyyət üçün)
1. Biliklərlə, müəllimin təlim texnologiyalarını aşağıdakı əməliyyatlar təşkil edir:
 - II. Təlimin və təhsil-tərbiyənin məqsədlərini layihələndirmək üçün əməliyyatlar
 - III. Təlim və təhsil-tərbiyə prosesini təşkil etmək üçün əməliyyatlar
 - IV. Bilikləri şagirdlərə öyrətmək üçün əməliyyatlar

Pedaqoji texnologiyalar aşağıdakı kimi təsnif oluna bilər:

1. **Təlim texnologiyası** (Təlim texnologiyası dedikdə, bilik, bacarıq və vərdisləri formalaşdırmaq üçün əməliyyatlar komplekti başa düşülür.)
2. **Tərbiyə texnologiyası** (Tərbiyə texnologiyası dedikdə, nisbi, sabit və müntəzəm olaraq ümumiləşən bacarıqların formalaşdırılması üçün əməliyyatlar komplekti başa düşülür.)
3. **İnkişaf texnologiyası** (təlim və təhsil-tərbiyə texnologiyası ilə əlaqədardır. Psixi inkişaf dedikdə, əqli bacarıqların formalaşdırılması, insan psixikasında hər hansı əməliyyatların (çıxarılması) çoxalması nəzərdə alınır.)
4. **Diaqnostika texnologiyası** (pedaqoqların və ya psixoloqların uşağın məktəbə hazırlığını diaqnostlaşdırmasıdır)

Pedaqoji texnologiya tərbiyəedici təlim, əməkdaşlıq münasibətləri, təlimdə müvəffəqiyyət qazanmaq, uşaqlarla əks əlaqə prinsipi, müntəzəm olaraq təkrar etmək, optimal psixi gərginlik, tədris prosesində şagirdlərin maksimum iştirakı, təlimdə yaxın inkişaf zonasına oriyentasiya, müəllim və şagirdlərin vahid məqsədlər üçün birləşməsi prinsiplərinə əsaslanır.

Təhsil və tərbiyə texnologiyalarında iştirak edən bütün komponentlər – **məqsəd, vəzifə, məzmun, metod, vasitə, forma** – öz funksiyalarını daim müasirləşdirməyə möhtacdır.

Pedaqoji sistemin təkmilləşməsi yolları

Pedaqoji sistemin təkmilləşməsi iki yolla həyata keçirilir:

1. **İntensiv yol** (pedaqoji sistemin daxili ehtiyatlarını işə salmaqla bağlıdır. Məsələn, yeni metodlar tətbiq etməklə şagirdlərə müstəqil iş bacarıqları aşılanmaqla onları özünütəhsilə cəlb etmək intensiv yoldur.)
2. **Ekstensiv yol** Ekstensiv yol pedaqoji prosesə əlavə vaxt və vəsait cəlb olunmasını nəzərdə tutur. Məsələn, gənc nəsə möhkəm bilik vermək üçün təlim müddətini uzatmaq, proqramları genişləndirmək olar. Bu ekstensiv yoldur. Halbuki bunsuz da məqsədə nail olmaq mümkündür.

Təhsil

Təhsil – elm və məlumat əldə etmə, müntəzəm surətdə oxuyub - öyrənmək sayəsində əldə edilmiş bilik, bacarıq və təcrübənin məcmusudur. **Təlim və tərbiyənin nəticəsində** təhsil meydana gəlir.

Təhsil müəyyən tədris müəssisələrində və ya müstəqil yolla həyata keçirilən sistemli, planlı təlim və tərbiyə **nəticəsində** insanın bilik, bacarıq və vərdislərə, müəyyən əxlaqi təcrübəyə, mənəvi keyfiyyətlərə yiyələn-məsidir.

Təhsil insanlara öz əcdadlarının əsrlər boyu əldə etdiyi təcrübə və biliklərə bir neçə il ərzində yiyələnən və özünütəhsil zamanın tələbləri səviyyəsində durmağa, hər dəfə sıfırdan başlamaq deyil, özündən əvvəlki nəsillərin işini davam etdirməyə insan yalnız təhsil sayəsində müəssər olur.

Təhsil cəmiyyətin və dövlətin mənafeyi naminə şəxsiyyətin intellektual və emosional sferalarını inkişaf etdirmək, onu həyata hazırlamaq məqsədi ilə müasir standartlara uyğun olaraq müəyyən edilmiş məzmunun qiymətləndirilməsinə və özünütəhsil yolu ilə mənimsənilmə səviyyəsinin qəbul olunmuş meyarlarla yoxlanılan, inkişaf etdirilməsi və həyata hazırlanması məqsədi ilə **sistemləşdirilmiş bilik, bacarıq, təcrübə və vərdislərin mənimsənilməsi prosesi və onun nəticəsidir** (Ə.X.Paşayev və F.A.Rüstəmov)

Təhsilin məqsədi:
– özünün maraqlarına və cəmiyyətin tələbinə uyğun olaraq yaradıcı potensialından istifadə etmək bacarığının inkişaf etdirilməsi;

Pedaqogika

- müxtəlif adət və ənənlərin davam etdirilməsi; elmin, texnikanın, mədəniyyətin inkişaf etdirilməsi, tarixi vəsiyyətin təmin edilməsi;
- dünyanın elmi surətdə anlaşılması;
- emkəklərəsi mədəniyyətlərin inkişaf etdirilməsi;
- təhsilin bütün istiqamətlərinin yeniləndirilməsi;
- insanın bütün həyatı boyu fəsiləsiz təhsili;
- təhsilin müəssisəliyi;
- distant tələmin inkişaf etdirilməsi;
- informasiya texnologiyalarından geniş surətdə istifadə olunması;
- təhsilənlərin akademik mobilliyi;
- vətəndaş tərbiyəsi;
- pedaqoji kadrların elmi tədqiqatçılıqda fəal iştirakı; yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrların hazırlığının təmin edilməsi; peşə mobilliyi və s.

Təhsil sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsipləri

- Təhsil sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsipləri aşağıdakılardır:
- Humanistiklik** – milli və ümumbəşəri dəyərlərin, şəxsiyyətin azad inkişafının, insan hüquqlarının azadlıqlarının, sağlamlığın və təhlükəsizliyin, ətraf mühitə və insanlara qayğı və hörmətin, tolerantlığın və dözümlülüğün prioriteti kimi qəbul olunması;
 - Demokratiklik** – təhsilənlərin azad düşüncə ruhunda tərbiyə edilməsi, təhsilin dövlət-ictimai orqanların təşkilində və idarə edilməsində səlahiyyət və azadlıqların genişləndirilməsi, təhsil müəssisələrinin muxtariyyətinin artırılması;
 - Barabərlik** – bütün vətəndaşların bərabər şərtlər əsasında təhsil almaşına imkanlar yaradılması və təhsil hüququnun təmin olunması;
 - Millilik və dünyəvilik** – milli və ümumbəşəri dəyərlərin qorunması və onların dialektik vəhdətində təmin edilməsi əsasında dünyəvi təhsil sisteminin yaradılması və inkişaf etdirilməsi;
 - Keyfiyyətçilik** – təhsilin mövcud standartlara, normalara, sosial-iqtisadi tələblərə, şəxsiyyətin cəmiyyətin və dövlətin maraqlarına uyğunluğu;
 - Səmərəlilik** – təhsilin və elmi yaradıcılığın daim inkişaf edən, faydalı və son nəticəyə istiqamətli, müasir metodlarla təşkil;
 - Fəsiləsizlik, vəhdətlik, daimilik** – mövcud təhsil standartları, tədris proqramları və planları əsasında təhsilin bir neçə səviyyədə əldə edilməsi imkanı, təhsilin ayrı-ayrı pillələri arasında sıx dialektik qarşılıq əlaqənin təmin olunması və onun insanın bütün həyatı boyu ardıcıl davam etməsi;
 - Vərislik** – təhsil sahəsində əldə olunmuş bilik və təcrübənin ardıcıl olaraq növbəti nəsillərə ötürülməsi;
 - Liberallaşma** – təhsil sahəsinin və təhsil fəaliyyətinin açıqlığının genişləndirilməsi;
 - İntegrasiya** – milli təhsil sisteminin dünya təhsil sistemində səmərəli formada qoşulması, uyğunlaşması və qovuşması əsasında inkişaf

Təhsil sistemi

Bu və ya digər ölkədə qarşılıq əlaqə şəraitində fəaliyyət göstərən tədris müəssisələrinin mənası **təhsil sistemidir**. Təhsil sistemi ölkənin iqtisadi-siyasi və mədəni səviyyəsi ilə əlaqədar təşəkkül tapır və inkişaf edir. Təhsil sistemləri tam eyniyyət təşkil edən ölkələr yoxdur. Nəinki yüksək dərəcədə inkişaf etmiş ölkələrdə, hətta inkişafa qədər qoymuş ölkələrin təhsil sistemləri də bir-birindən fərqlənir. Bu fərqlin səbəbi ölkələrdə həyata keçirilən ictimai-iqtisadi siyasətin və mədəni inkişafın müxtəlifliyidir.

Təhsil sistemində aşağıdakılar daxildir:

- bütün təhsil müəssisələri, təlim-tərbiyə prosesi ilə məşğul olan və təhsil xidmətləri göstərən digər qurumlar, təhsil fəaliyyətini və onun inkişafını təmin edən elmi tədqiqat institutları və informasiya mərkəzləri, layihə, istehsal, kliniki, ictimai işə, tibbi-profilaktik və əczaçılıq strukturları, idman, istirahət və sağlamlıq kompleksləri, kampuslar, mədəni-maarif müəssisələri və təşkilatları, kitabxanalar, yataqxanalar, düşərgələr və digər infrastruktur-tür obyektləri;
- təhsili idarəetmə orqanları və onların tabeliyində fəaliyyət göstərən müəssisə və təşkilatlar;
- təhsil sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatları, assosiasiyalar, cəmiyyətlər, elmi metodik şuralar və digər qurumlar.

Pedaqogika

Təhsilin sahələri: Pedaqoji təhsil, tibbi təhsil, texniki təhsil, humanitar təhsil, mühəndis təhsili, hərbi təhsil, iqtisadi təhsil, dini təhsil və s.

Təhsilin və təhsiləlmənin formaları

- Təhsil formaları:**
- **formal** (dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə başa çatan təhsil formasıdır);
 - **qeyri-formal** (müxtəlif kurslarda, dərəcələrdə və fərdi məşğələlərdə əldə edilən və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmayan təhsil formasıdır);
 - **informal** (özünü-təhsil yolu ilə biliklərə əyilənmanın formasıdır. Formal təhsilin təşkil qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir).
- Təhsiləlmə formaları:**
- **ayarı:**
 - **qıyabi:**
 - **distant** (məsafədən);
 - **Sərbəst.**
- Təhsiləlmə formaları çərçivəsində evdə təhsil və fərdi təhsil təşkil oluna bilər. Fərdi təhsil – müxtəlif səbəblərdən uzun müddət təhsildən konarda qalmış şəxslər, habelə müəyyən bir sahə üzrə xüsusi istedadı ilə fərqlənən şagirdlər üçün tətbiq edilən təhsil formasıdır. Evdə təhsil müvafiq təhsil proqramlarına uyğun olaraq ümumi təhsilin evdə təşkil formasıdır.

Təhsil müəssisəsi

Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət növünə görə dövlət, bələdiyyə, özəl təhsil müəssisələri fəaliyyət göstərir.

Əlavə təhsil

Əlavə təhsil fəsiləsiz təhsilin və peşə hazırlığının tərkib hissəsi olmaqla, peşə-ixtisas təhsilinin hər hansı pilləsini bitirmək haqqında dövlət sənədi olan hər bir vətəndaşın fəsiləsiz təhsil almaq imkanını təmin edir və insan potensialının inkişafı, kadrların intellektual və peşə hazırlığı səviyyəsinin yüksəldilməsi və təkmilləşdirilməsi, onların daim dəyişən və yeniləşən əmək şəraitinə uyğunlaşdırılması, yaşlı vətəndaşların ölkənin sosial, iqtisadi, siyasi və mədəni həyatında fəal və səmərəli iştirakının təmin edilməsi vəzifəsini daşıyır.

Azərbaycan Respublikasında əlavə təhsil aşağıdakı istiqamətləri əhatə edir:

- ixtisasartırma;
- kadrların yenidən hazırlanması;
- stajkeçmə və kadrların təkmilləşdirilməsi;
- təkrar ali təhsil və orta ixtisas təhsili;
- dərəcələrin yüksəldilməsi;
- yaşlıların təhsili.

Təhsil prosesinin iştirakçıları

Təhsilənlər – uşaqlar, şagirdlər, tələbələr, kursantlar, müdavimlər, magistrantlar, doktorantlar və başqaları;

Təhsilverənlər (pedaqoji işçilər) – müəllimlər, assistentlər, məsləhətçilər, riytorlar, tərbiyəçilər, müəllim köməkçiləri, tərbiyəçi köməkçiləri, çağırışa qədərki hazırlıq rəhbərləri, defektoloqlar, loqopedlər, istehsalat təlimi ustaları, praktik psixoloqlar, sosioloq-pedaqoqlar, məktəb uşaqlarının rəhbərləri, bilavasitə metodistlər, təhsil müəssisəsinin dərəcə və musiqi rəhbərləri, təhsil müəssisəsinin elmi işçiləri, bilavasitə pedaqoji proseslə məşğul olan mühəndis-texniki, tədris-köməkçi işçilər, dayaq, təlimatçılar, təhsil müəssisəsinin kitabxanaçıları, nəşriyyat-redaksiya işçiləri, təhsil idarəetmə orqanlarının aparıcı struktur bölmələrinin əməkdaşları, təhsil müəssisələrinin və orqanlarının təlim-tərbiyə işi ilə məşğul olan rəhbərləri, bilavasitə pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan işçilər.

Valideynlər və ya digər qanuni nümayəndələr.

Təhsili idarəetmə orqanları və bələdiyyələr.

Təlim-tərbiyə prosesində iştirak edən digər fiziki və hüquqi şəxslər.

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

Təhsilçilərin hüquq və vəzifələri

Təhsilçilərin hüquqları aşağıdakılardır:

- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada təhsil müəssisəsinə qəbul olunmaq;
- təhsil müəssisəsinin, təhsilin istiqamətini, ixtisası, təhsil alma formasını və təhsil dilini sərbəst seçmək;
- təhsil müəssisəsinin standartlarına uyğun keyfiyyətli təhsil almaq;
- dövlət təhsil standartlarına uyğun keyfiyyətli təhsil almaq;
- müvafiq qaydada təhsilin təminatını, təhsil proqramlarını və sinifdənkənar məşğuliyyətini seçmək;
- ali təhsil müəssisəsinin tədris planlarına uyğun olaraq tədris fənlərini, semestrlər üzrə kreditlərini müəyyənləndirmək;
- ali təhsil müəssisəsinin mövcud infrastrukturundan (tədris-istehsalat, elmi tədqiqat, informasiya, mədəniyyət, idman, sağlamlıq mərkəzlərindən, kitabxanalardan və s.) istifadə etmək; 32.3.7. Müəyyən edilmiş qaydada təhsil müəssisəsinə və ixtisasını dəyişmək;
- elmi tədqiqat fəaliyyəti ilə məşğul olmaq;
- fasiləsiz təhsil almaq;
- dövlət orta peşə-ixtisas təhsili pilləsində və özərsiz təhsil şəraiti ilə təmin olunmaq;
- sağlamlıq üçün təhlükəsiz və zərərli təhsil şəraiti ilə müdafiə olunmaq;
- insan ləyaqətini və şərəfini alqaldan, insan hüquqlarına zidd hərəkətlərdən müdafiə olunmaq;
- müəyyən edilmiş qaydada təhsil müəssisəsində təhsilini müvafiqəti dayandırmaq;
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada biliyinin yenidən qiymətləndirilməsini tələb etmək;
- dövlət orta peşə-ixtisas təhsili pilləsində və özərsiz təhsil şəraiti ilə təmin olunmaq;
- ali təhsil müəssisəsinin elmi, ictimai, sosial və mədəni həyatında, elmi cəmiyyətlərin, dərnəklərin, assosiasiyaların, birliklərin və digər təşkilatların yaradılmasında iştirak etmək, eləcə də ölkə və beynəlxalq səviyyədə digər təşkilatlarla əməkdaşlıq etmək;
- elmi-praktik konfransların, seminarların, yığıncaqların və görüşlərin, habelə təhsil həyatı ilə bağlı digər tədbirlərin keçirilməsində iştirak etmək;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər hüquqları həyata keçirmək.

Təhsilçilərin vəzifələri aşağıdakılardır:

- dövlət təhsil standartlarına uyğun bilik, bacarıq və vərdişlərə yiyələnmək;
- pedaqoji işçilərin şərəf və ləyaqətinə hörmətlə yanaşmaq;
- təhsil müəssisəsinin nizamnaməsinin tələblərinə riayət etmək;
- dövlət, cəmiyyət, ailə və özü qarşısında məsuliyyətini dərk etmək;
- təhsil sahəsində qanunvericiliyin tələblərinə, etik normalarına və təlim-tərbiyə prosesi ilə bağlı qaydalara əməl etmək;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri yerinə yetirmək.

Təhsilçilərin hüquq və vəzifələri

Təhsilçilərin hüquqları aşağıdakılardır:

- normal əmək, elmi-pedaqoji iş və təhsil şəraiti, müasir standartlara cavabverən texnologiyalarla təmin olunmaq;
- təhsil müəssisəsinin nizamnaməsinə uyğun olaraq təhsil prosesinin təşkilində və idarə olunmasında fəal iştirak etmək;
- tədris formasını, metodlarını və vasitələrini sərbəst seçmək;
- şərəf və ləyaqətinə hörmətlə yanaşılmasını tələb etmək;
- təhsil müəssisəsində vəzifə tutmaq və müvafiq hallarda seçili vəzifələrə seçmək və seçilmək;
- ixtisasını artırmaq, yeni ixtisas almaq, staj keçmək, ixtisas və elmi dərəcəsinə yüksəlmək;
- müəyyən edilmiş hallarda və qaydada mükafatlandırılmaq və təltif olunmaq;
- təhsil müəssisəsində uzun müddət qüsursuz çalışsa və onun elmi-pedaqoji həyatında mühüm xidmətləri olan professorlara aylıq əmək haqqı və əlavələr, digər güzəştlər və imtiyazlar saxlanılmaq, akademik və inzibati vəzifədən azad olunmaq şərti ilə məsləhətçi-professor vəzifəsinə tutmaq;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər hüquqları həyata keçirmək.

Müəllimlərin işə qəbul proqramı

Təhsilçilərin vəzifələri aşağıdakılardır:

- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada təhsil müəssisəsinə qəbul olunmaq;
- təhsil müəssisəsinin, təhsilin istiqamətini, ixtisası, təhsil alma formasını və təhsil dilini sərbəst seçmək;
- təhsil müəssisəsinin standartlarına uyğun keyfiyyətli təhsil almaq;
- dövlət təhsil standartlarına uyğun keyfiyyətli təhsil almaq;
- müvafiq qaydada təhsilin təminatını, təhsil proqramlarını və sinifdənkənar məşğuliyyətini seçmək;
- ali təhsil müəssisəsinin tədris planlarına uyğun olaraq tədris fənlərini, semestrlər üzrə kreditlərini müəyyənləndirmək;
- ali təhsil müəssisəsinin mövcud infrastrukturundan (tədris-istehsalat, elmi tədqiqat, informasiya, mədəniyyət, idman, sağlamlıq mərkəzlərindən, kitabxanalardan və s.) istifadə etmək; 32.3.7. Müəyyən edilmiş qaydada təhsil müəssisəsinə və ixtisasını dəyişmək;
- elmi tədqiqat fəaliyyəti ilə məşğul olmaq;
- fasiləsiz təhsil almaq;
- dövlət orta peşə-ixtisas təhsili pilləsində və özərsiz təhsil şəraiti ilə təmin olunmaq;
- sağlamlıq üçün təhlükəsiz və zərərli təhsil şəraiti ilə müdafiə olunmaq;
- insan ləyaqətini və şərəfini alqaldan, insan hüquqlarına zidd hərəkətlərdən müdafiə olunmaq;
- müəyyən edilmiş qaydada təhsil müəssisəsində təhsilini müvafiqəti dayandırmaq;
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada biliyinin yenidən qiymətləndirilməsini tələb etmək;
- dövlət orta peşə-ixtisas təhsili pilləsində və özərsiz təhsil şəraiti ilə təmin olunmaq;
- ali təhsil müəssisəsinin elmi, ictimai, sosial və mədəni həyatında, elmi cəmiyyətlərin, dərnəklərin, assosiasiyaların, birliklərin və digər təşkilatların yaradılmasında iştirak etmək, eləcə də ölkə və beynəlxalq səviyyədə digər təşkilatlarla əməkdaşlıq etmək;
- elmi-praktik konfransların, seminarların, yığıncaqların və görüşlərin, habelə təhsil həyatı ilə bağlı digər tədbirlərin keçirilməsində iştirak etmək;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər hüquqları həyata keçirmək.

Validəyönlər və ya digər qanuni nümayəndələrin təhsil sahəsində hüquqları aşağıdakılardır:

- yetkinlik yaşına çatmayan övladların (qayyumluğunda və ya himayəsində olan şəxslər) üçün təlim-tərbiyə prosesində iştirak etmək;
- təhsil prosesinin təşkilində, tədris keyfiyyəti, övladlarının (qayyumluğunda və ya himayəsində olan şəxslər) dərəcə davamiyyətini, təhsil marağını və davranışını haqqında məlumat almaq;
- təhsil müəssisəsinin idarə olunmasında iştirak etmək;
- təhsilçilərin hüquqlarını müdafiə etmək, tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi və maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması üçün təkliflər irəli sürmək və könüllü yardımlar etmək;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər hüquqları həyata keçirmək.

Validəyönlər və ya digər qanuni nümayəndələrin təhsil sahəsində vəzifələri aşağıdakılardır:

- övladlarının (qayyumluğunda və ya himayəsində olan şəxslər) ərkan yaşlarından fiziki, əqli və intellektual inkişafına şərait yaratmaq, onların ictimai ümumi orta təhsil almasını təmin etmək;
- yetkinliyi üçün məsuliyyət daşımaq;
- övladlarını (qayyumluğunda və ya himayəsində olan şəxslər) humanistik, vətənpərvərlik, azərbaycançılıq, əməksevərlik, öz dilinə, ədəbiyyatına və tarixinə, milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərlərə hörmət ruhunda tərbiyə etmək;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri yerinə yetirmək.

Təhsilin məzmunu

Təhsilin məzmunu dedikdə, şagirdlərin müxtəlif dərəcələrdə yiyələnməli olduqları bilik, bacarıq və vərdişlərin həcmi və xarakterini nəzərdə tutulur ki, bunlar **Milli Kurikulumda, dövlət təhsil standartlarında, tədris planlarında, tədris proqramlarında, dərslər və dərslər vasitələrində** öz əksini tapır. 1576-cı ildən "Kurikulum" bir termin kimi işlədilir. İlk dəfə fəon kurikulumları 1918-ci ildə ABŞ-da meydana gəlmişdir. Kurikulum tədris planlarını, tədris proqramlarını, metodik işləmələri, qiymətləndirmə meyarlarını, şagirdlərin və onların hazırlıq səviyyəsinə verənlər tələblərini, metodik işləmələri, qiymətləndirmə meyarlarını, metodik təminatı, dəyərləndirmə modelini, texniki təchizatını və pedaqoji texnologiyaları özündə birləşdirir. **Təhsil standartı** ("Standart" anlayışının və təhsil sisteminin real imkanlarını nəzərə alan və dövlət əks etdirən, bu idealla nail olmaq üçün parametrlər sistemi başa düşülür. **Təhsil normaları** kimi qəbul edilən əsas parametrlər təhsil sisteminin aşağı düşməsinə yol verməmək, bütün tip tədris standart tələbləri müəyyənləşdirir.

Tədris planı

Tədris sisteminin əhatə etdiyi hər tədris müəssisəsinin özünəməxsus tədris planı olur. Müxtəlif tipli tədris müəssisələrinin qarşısında qoyulan vəzifələr başqa-başqa olduğundan onların tədris planları da müxtəlifdir. Tədris müəssisələrinin tiplərindən və formalarından asılı olaraq tədris planları nə qədər müxtəlif olsa da, onların ümumi cəhətləri də vardır.

- 1) tədris ilinin, rüblərin və təillərin müddətini;
 - 2) tədris müəssisələrində öyrənilən fənlərin tam siyahısını;
 - 3) təlim illəri üzrə fənlərin bölüşdürülməsini;
 - 4) hər fənnin bütün təlim müddətində və hər sinifdə öyrənilməsinə ayrılan saatların miqdarını;
 - 5) hər fənnin öyrənilməsinə verilən həftəlik saatların miqdarını;
 - 6) praktikumların strukturunu, müddətini və s. müəyyən edir
- Aşağıda Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 22. 06. 2016-cı il tarixli, 427 nömrəli əmrinə əsasən hazırlanmış 2016-2017-ci dər ilində ümumtəhsil məktəblərinin I-IX sinifləri üçün tədris planına istinad olunmuşdur. Məktəbdə hansı fənlərin tədris olunması, həmin fənlərin hansı sinifdən başlayaraq tədris olunması və fənnə ayrılmış dər saatının miqdarı əks olunmuşdur.

№	Fənnin adı	Siniflər üzrə həftəlik dər saatlarının miqdarı								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
1	Azərbaycan dili	9	10	10	10	5	4	4	3	2
2	Ədəbiyyat					2	2	2	2	3
3	Xarici dil	1	1	1	1	3	3	3	3	2
4	İkinci xarici dil					1	1	1	1	1
5	Riyaziyyat	4	4	4	4	5	5	5	5	5
6	İnformatika	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7	Azərbaycan tarixi					2	1	1	2	2
8	Ümumi tarix						1	1	1	1
9	Fizika						1	2	2	3
10	Kimya							1	2	2
11	Biologiya						2	2	2	2
12	Coğrafiya						2	2	2	2
13	Hayat bilgisi	1	1	2	2	1	1	1	1	1
14	Texnologiya	1	1	2	2	1	1	1	1	1
15	Fiziki tərbiyə	2	2	2	2	2	2	2	2	2
16	Musiqi	1	1	1	1	1	1	1	1	1
17	Təsviri incəsənət	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cəmi:		21	22	24	24	25	29	31	32	32
Dərsdən kənar məşğələlər		2	2	2	2	3	3	3	3	3
Yekun:		23	24	26	26	28	32	34	35	35

Məktəbdə öyrədilən fənləri, onların siniflər üzrə ardıcılığını, hər fənnə verilən saatların miqdarını, təhsilin müddətini, şagirdlərin fəaliyyət növlərini əks etdirən sənədə tədris planı deyilir.

Tədris proqramı

Tədris planına əsasən fənnin hissələrini və ya bölmələrini, mövzularını, mövzulara aid məsələləri göstərən, fənn üçün ayrılmış saatları mövzular arasında bölüşdürən və izahat vərəqinə malik olan sənədə tədris proqramı deyilir. Tədris proqramı tədris planına uyğun olaraq hazırlanır. Proqramlarda konkret olaraq hər mövzuya verilən saat, həmin mövzu üzrə aparılan təcrübə işə verilən vaxt, müstəqil işlərə verilən saatların miqdarı göstərilir. Proqramda həmçinin mövzular üzrə mənimsədiləcək elmi məlumatlar, onların sistemi də verilir. Proqram tərtibində hər bir elmin sistemliklik və ardıcılıq gözlənilir. Tədris edilən mövzular elə

